И. Сталин.

VILÁG PROLETÁRJAI EGYESÜLJETEK!

I. V. SZTÁLIN

MŰVEI

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST

I. V. SZTÁLIN

MŰVEI

ELSŐ KÖTET

1901—1907

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST 1949

Az orosz eredeti címe:

И. В. СТАЛИН

СОЧИНЕНИЯ. ТОМ 1. 1901—1907

ОГИЗ. МОСКВА 1946

Sztálin elvtárs műveinek magyar fordítása az orosz kiadás nyomán készül, amelyet a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja Központi Bizottságának határozata alapján a Marx—Engels Lenin Intézet ad ki s amelynek első kötete 1946-ban jelent meg.

A magyar kiadás a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének határozata alapján jelenik meg.

1949 augusztus

ELŐSZÓ

I. V. Sztálin Művei kiadásához

I. V. Sztálin Műveinek ez a gyüjteménye a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja Központi Bizottságának határozata alapján jelenik meg.

Sztálin elvtárs műveinek csak egy része jelent meg eddig külön gyüjteményekben. Igy az 1917-es év október-előtti időszakából való cikkeit és beszédeit az „Útban Október felé" c. könyvben gyüjtötték össze, amely 1925-ben jelent meg két kiadásban. 1932-ben adták ki az „Októberi Forradalomról" c. gyüjteményt, amely a Nagy Októberi Szocialista Forradalommal foglalkozó cikkeket és beszédeket tartalmazza. A nemzeti kérdést tárgyaló műveket a több kiadásban megjelent „A marxizmus és a nemzeti és gyarmati kérdés" c. gyüjteményben foglalták egybe. Az 1921—1927-ből való cikkek és beszédek, amelyek főként pártonbelüli kérdésekkel és párt-ellenes ellenzéki csoportosulások szétzúzásával foglalkoztak, alkották az 1928-ban kiadott „Az ellenzékről" c. gyüjteményt. Ezen kívül vannak más gyüjtemények is, amelyek I. V. Sztálinnak valamely meghatározott tárgykörrel kapcsolatos cikkeit és beszédeit tartalmazzák, például: „Leninről", „Cik-

kek és beszédek Ukrajnáról", „A parasztkérdés", „A komszomolról" stb.

Különböző években kiadtak néhány gyüjteményt, amelyekben V. I. Lenin és I. V. Sztálin művei együtt jelentek meg: „1917. Válogatott Művek", „A szocialista haza védelméről", „Művek. Gyüjtemény a SzK(b)P történetének tanulmányozásához" három kötetben, „Lenin—Sztálin" — válogatott művek egy kötetben, „A pártépítésről", „A szocialista versenyről", „A munkáról" stb.

Sztálin elvtárs műveinek legelterjedtebb gyüjteménye mindeddig „A leninizmus kérdései" című könyv, amely 11 kiadásban jelent meg. E könyv összetétele minden új kiadásban jelentékenyen megváltozott: majdnem mindegyik kiadás új munkákkal egészült ki; ugyanakkor a könyv korábbi terjedelmének megőrzése végett a szerző egyes munkákat kihagyott. Sztálin elvtárs beszédeit, beszámolóit és parancsait a szovjet népnek a német fasiszta megszállók ellen vívott Honvédő Háborúja idejéből — az öt kiadásban megjelent „A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborújáról" c. könyvben gyüjtötték össze.

Van azonban I. V. Sztálinnak sok olyan, az Októberi Forradalom előtt és után írt műve, amelyeket azután hogy annakidején lapokban és folyóiratokban megjelentek, sehol sem közöltek újra és mindezideig nem gyüjtöttek egybe. Ezenkívül fennmaradtak olyan cikkek és levelek is, amelyek korábban nem jelentek meg a sajtóban.

Ez a kiadás az első kísérlet I. V. Sztálin műveinek majdnem teljes egybegyüjtésére.

I. V. Sztálin műveinek első kötete az 1901-től 1907 áprilisig írt műveket tartalmazza.

A második kötet az 1907—1913-ban írt műveket foglalja magában.

A harmadik kötetet a Nagy Októberi Szocialista Forradalom előkészítésének időszakához fűződő művek alkotják (1917 március-október). Ezek főként a „Právdá"-ban megjelent cikkek.

A negyedik kötetbe kerültek a Szovjethatalom fennállásának első hónapjaiban, valamint a külföldi katonai intervenció és a polgárháború időszakában írt művek (1917 november—1920).

A következő három kötet — az ötödik, hatodik és hetedik kötet — azokat a műveket tartalmazza, amelyek a szovjet állam békés építőmunkára való áttérésének és a népgazdaság helyreállításának időszakához fűződnek (1921—1925). Az ötödik kötetben azok a művek vannak, amelyeket I. V. Sztálin 1921-től V. I. Lenin haláláig (1924 januárig) írt. A hatodik kötet az 1924-ben, a hetedik kötet az 1925-ben írt műveket tartalmazza.

Az ország szocialista iparosításáért vívott harc időszakában (1926—1929) írt művek alkotják a nyolcadik, kilencedik, tizedik, tizenegyedik és tizenkettedik kötet anyagát. A nyolcadik és kilencedik kötet az 1926. évből, a tizedik és tizenegyedik kötet — az 1927. évből, a tizenkettedik kötet pedig az 1928—1929. évből származó cikkeket és beszédeket, beszámolókat és felszólalásokat tartalmazza.

A tizenharmadik kötet az 1930—1933-ban írt, főként a mezőgazdaság kollektivizálásának és a szo-

cialista iparosítás továbbfejlesztésének kérdéseivel foglalkozó műveket foglalja magában.

A tizennegyedik kötet az 1934—1940-ben írt műveket öleli fel — ezek a szocializmusnak a Szovjetunióban való felépítése befejezéséért vívott harcnak, a Szovjetunió új Alkotmánya megteremtésének és a második világháború elején kialakult viszonyok között a békéért vívott harcnak szentelt művek.

A tizenötödik kötetben van „A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának története. Rövid tanfolyam", amely 1938-ban jelent meg külön kiadásban.

A tizenhatodik kötet foglalja egybe a Szovjetunió Nagy Honvédő Háborúja időszakában írt műveket: I. V. Sztálinnak a Nagy Októberi Szocialista Forradalom évfordulóihoz fűződő előadásait, beszédeit és parancsait, a Németország és Japán leverésével és fegyverletételével kapcsolatban a néphez intézett szózatait és más okmányokat.

A kötetekben a művek egymásutánja megfelel a művek megírása vagy megjelenése időrendjének. Minden kötet el van látva előszóval, rövid tájékoztató jegyzetekkel és életrajzi adatokkal. Az új naptárra való áttérés (1918 február 14) előtti dátumok a régi naptárnak, a későbbiek az új naptárnak felelnek meg.

Sztálin elvtárs műveinek szövegén semmit sem változtattunk. A szerző csupán néhány cikkben tett jelentéktelen, tisztán szerkesztési jellegű változtatásokat.

A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának
Központi Bizottsága mellett működő
MARX—ENGELS—LENIN INTÉZET

A SZERZŐ ELŐSZAVA AZ ELSŐ KÖTETHEZ

Az első kötetbe felvett munkák a szerző tevékenységének korai időszakában (1901—1907) íródtak, amikor a leninizmus ideológiájának és politikájának kidolgozása még nem volt befejezve. Ez részben a művek második kötetére is vonatkozik.

Ahhoz, hogy megértsük és kellőképpen értékeljük ezeket a műveket, úgy kell tekintenünk őket, mint egy fiatal marxista műveit, aki még nem forrott ki kész marxista-leninistává. Ezért érthető, hogy ezekben a művekben maradtak nyomai a régi marxisták némely, később elavulttá vált tételének, amelyeket pártunk utóbb kiküszöbölt. Két kérdésre gondolok : az agrárprogramnak és a szocialista forradalom győzelme feltételeinek kérdésére.

Mint az első kötetből kitűnik (lásd az „Agrárkérdés" c. cikket), a szerző akkor a földesúri földek felosztása és a parasztok tulajdonába adása mellett szállt síkra. A párt Egyesítő Kongresszusán, amelyen az agrárkérdést megvitatták, a bolsevik gyakorlati pártmunkás-küldöttek többsége a felosztás álláspontjához csatlakozott, a mensevikek többsége a községesítés mellett volt, Lenin viszont és a többi bolse-

matták, mindeddig nem kerültek elő. Többek között mindeddig nem találták meg „A marxista munkáskörök tanulmányi programjá"-t (1898) és a „Credo"-t (1904).

Ennek a kiadásnak első kötete nem meríti ki teljesen Sztálin elvtárs 1901-től 1907 áprilisig írt műveit.

A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának
Központi Bizottsága mellett működő
MARX—ENGELS—LENIN INTÉZET

A SZERZŐ ELŐSZAVA AZ ELSŐ KÖTETHEZ

Az első kötetbe felvett munkák a szerző tevékenységének korai időszakában (1901—1907) íródtak, amikor a leninizmus ideológiájának és politikájának kidolgozása még nem volt befejezve. Ez részben a művek második kötetére is vonatkozik.

Ahhoz, hogy megértsük és kellőképpen értékeljük ezeket a műveket, úgy kell tekintenünk őket, mint egy fiatal marxista műveit, aki még nem forrott ki kész marxista-leninistává. Ezért érthető, hogy ezekben a művekben maradtak nyomai a régi marxisták némely, később elavulttá vált tételének, amelyeket pártunk utóbb kiküszöbölt. Két kérdésre gondolok : az agrárprogramnak és a szocialista forradalom győzelme feltételeinek kérdésére.

Mint az első kötetből kitűnik (lásd az „Agrárkérdés" c. cikket), a szerző akkor a földesúri földek felosztása és a parasztok tulajdonába adása mellett szállt síkra. A párt Egyesítő Kongresszusán, amelyen az agrárkérdést megvitatták, a bolsevik gyakorlati pártmunkás-küldöttek többsége a felosztás álláspontjához csatlakozott, a mensevikek többsége a községesítés mellett volt, Lenin viszont és a többi bolse-

vik küldött a föld államosítása mellett; a három tervezet közötti harc folyamán, miután nyilvánvalóvá lett, hogy a kongresszuson az államosítási tervezet elfogadására semmiképpen sem lehet számítani, Lenin és az államosítás többi híve szavazatával a kongresszuson a felosztás híveinek szavazataihoz csatlakozott.

A felosztás hívei három érvet sorakoztattak fel az államosítás ellen: *a)* a parasztok nem fogadják el a földesúri birtokok államosítását, mivel tulajdonba akarják azokat megkapni; *b)* a parasztok ellenszegülnek majd az államosításnak, mivel olyan intézkedésnek fogják tekinteni, amely megszünteti a magántulajdont azokra a földekre, amelyek akkor már a parasztok magántulajdonában voltak; *c)* még ha sikerülne is leküzdeni a parasztok ellenkezését az államosítással szemben, nekünk, marxistáknak, mégsem kell síkra szállnunk az államosításért, mert a polgári-demokratikus forradalom győzelme után az állam Oroszországban nem szocialista, hanem polgári állam lesz, s a nagy államosított földalap a polgári állam kezében mérhetetlenül megerősíti a burzsoáziát a proletariátus érdekeinek rovására.

A felosztás hívei abból, az orosz marxisták, köztük a bolsevikok körében is elfogadott feltevésből indultak ki, hogy a polgári-demokratikus forradalom győzelme után a forradalom többé vagy kevésbbé huzamos szünetelésének időszaka következik, a győztes polgári forradalom és a jövő szocialista forradalom közötti időköz szakasza, amelynek folyamán a kapitalizmusnak lehetősége nyílik szabadabb és erőteljesebb fejlődésre, amikoris a mező-

gazdaság területére is kiterjed, az osztályharc elmélyül és egész szélességében kibontakozik, a proletárok osztálya mennyiségileg megnő, a proletariátus tudatossága és szervezettsége a kellő magasságra emelkedik, és csak mindezek után következhet be a szocialista forradalom időszaka.

Meg kell jegyezni, hogy a két forradalom közötti huzamos megszakítást illető feltevés a kongresszuson egyik oldalról sem talált semmiféle ellenvetésre, s emellett mind az államosítás és felosztás hívei, mind a községesítés hívei azt tartották, hogy az Oroszországi Szociáldemokrácia agrárprogramjának elő kell segítenie a kapitalizmus további, erőteljesebb fejlődését Oroszországban.

Tudtuk-e mi, bolsevik gyakorlati pártmunkások, hogy Lenin ebben az időben az oroszországi polgári forradalom szocialista forradalomba való átnövésének, a permanens forradalomnak álláspontján állott? Tudtuk. Tudtuk „A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban" c. brosúrájából (1905), valamint „A szociáldemokrácia viszonya a parasztmozgalomhoz" c. ugyancsak 1905-ben írt híres cikkéből, amelyben kijelentette, hogy „mi a permanens forradalom mellett vagyunk", hogy „nem állunk meg a félúton". De mi, gyakorlati pártmunkások, nem hatoltunk e dolog mélyére és nem értettük meg nagy jelentőségét hiányos elméleti képzettségünk, valamint a gyakorlati pártmunkások azon sajátossága miatt, hogy nem törődtek az elméleti kérdésekkel. Mint ismeretes, Lenin akkor valamilyen okból nem fejtette ki és nem használta fel a kongresszuson az államosítás megokolására a polgári forradalom szo-

cialista forradalomba való átnövésének elméletéből következő érveket. Vajjon nem azért nem használta-e fel őket, mert úgy vélte, hogy a kérdés még nem érett meg, és ezért nem számított arra, hogy a bolsevik gyakorlati pártmunkások többsége a kongresszuson kész megérteni és magáévá tenni a polgári forradalom szocialista forradalomba való átnövésének elméletét?

Az agrárkérdésben felmerült nézeteltérések csak bizonyos idő után oszlottak el a pártban, amikor az oroszországi polgári forradalom szocialista forradalomba való átnövésének lenini elmélete a bolsevik párt vezérvonala lett és világossá vált, hogy olyan országban, mint Oroszország, ahol a fejlődés különleges feltételei előkészítették a talajt a polgári forradalomnak szocialista forradalomba való átnövéséhez — a marxista pártnak a föld államosításának programján kívül nem lehet semilyen más agrárprogramja.

A második kérdés a szocialista forradalom győzelmének problémáját illeti. Mint az első kötetből látható (lásd az „Anarchizmus vagy szocializmus?" c. cikket), a szerző akkor azt a marxisták körében ismert tételt vallotta, amely szerint a szocialista forradalom győzelmének egyik fő feltétele az, hogy a proletariátus a lakosság többségévé váljék, hogy következésképpen azokban az országokban, amelyekben a kapitalista fejlődés elégtelensége miatt — a proletariátus még nem többsége a lakosságnak a szocializmus győzelme lehetetlen.

Ezt a tételt akkor általánosan elfogadottnak tekintették az orosz marxisták, többek közt a bolsevikok körében, valamint más országok szociál-

demokrata pártjainak körében is. De a kapitalizmus további fejlődése Európában és Amerikában, az átmenet az imperializmus előtti kapitalizmusból az imperialista kapitalizmusba, s végül a különböző országok gazdasági és politikai fejlődése egyenlőtlenségének Lenin által felfedezett törvénye megmutatta, hogy ez a tétel már nem felel meg a fejlődés új feltételeinek, hogy a szocializmus győzelme teljesen lehetséges egyes országokban, amelyekben a kapitalizmus még nem érte el a fejlődés tetőpontját és a proletariátus nem alkotja a lakosság többségét, de amelyekben a kapitalizmus frontja eléggé gyenge ahhoz, hogy a proletariátus áttörhesse. Így keletkezett az 1915—1916-os években a szocialista forradalom lenini elmélete. A szocialista forradalom lenini elmélete, mint ismeretes, abból indul ki, hogy a szocialista forradalom nem feltétlenül azokban az országokban győz, amelyekben a kapitalizmus a legfejlettebb, hanem elsősorban azokban az országokban, amelyekben a kapitalizmus frontja gyenge, amelyekben a proletariátus könnyebben tudja áttörni ezt a frontot és amelyekben a kapitalizmus fejlődése eléri legalább a közepes színvonalat.

Ezek a szerző megjegyzései az első kötetben összegyüjtött művekhez.

1946 január

I. SZTÁLIN

1901—1907

OLVASÓINKHOZ*

Meggyőződésünk, hogy az öntudatos grúz olvasók szempontjából egy szabad időszaki lap kiadása égető kérdés; meggyőződésünk, hogy ma ezt a kérdést meg kell oldani és hogy a további halogatás csak kárt okoz a közös ügynek; meggyőződésünk, hogy minden öntudatos olvasó megelégedéssel fogadja az ilyen kiadványt és a maga részéről messzemenően támogatja majd — ezért mi, a grúz forradalmi szociáldemokraták egyik csoportja, eleget teszünk ennek a követelménynek és erőnkhöz mérten igyekszünk kielégíteni az olvasók kívánságát. Kiadjuk az első grúz szabad ujság, a „*Brdzola*"[1] első számát.

Előrebocsátunk néhány szót, hogy az olvasónak határozott véleménye legyen kiadványunkról s így rólunk is.

A szociáldemokrata mozgalom nem hagyta érintetlenül az ország egyetlen szegletét sem. Nem kerülte el Oroszországnak azt a szegletét sem, amelyet Kaukázusnak nevezünk, és a Kaukázussal együtt nem kerülte el a mi Grúziánkat sem. A szociáldemo-

* A „Brdzola" („Harc") c. illegális szociáldemokrata ujság vezércikke.

krata mozgalom Grúziában nem régi jelenség, mindössze csak néhány esztendős, pontosabban, csak 1896-ban rakták le e mozgalom alapjait. A munka az első időben, mint mindenütt, nálunk sem terjedt túl a konspiráció keretein. Az agitáció és a széleskörű propaganda abban a formában, amelyben azt az utóbbi időben megfigyeljük, lehetetlen volt, és akarva, nem akarva minden erő néhány körre összpontosult. Ma ez az időszak elmult, a szociáldemokrata eszmék elterjedtek a munkástömegek között és a munka, miután kiterjedt a munkások jelentékeny részére, szintén túllépte szűk konspiratív kereteit. Megkezdődött a nyílt küzdelem. A küzdelem az első pártmunkások előtt sok olyan kérdést vetett fel, amely mindezideig homályban volt és amelynek a megmagyarázását nem érezték nagyon szükségesnek. Mindenekelőtt teljes nagyságában merült fel a kérdés : milyen eszközeink vannak ahhoz, hogy szélesebb alapokon fejlesszük ki a harcot? Szóban nagyon egyszerű és könnyű a felelet erre a kérdésre. A valóságban egészen más a helyzet.

Magától értetődik, hogy a szociáldemokrata szervezett mozgalom számára a legfőbb eszköz a forradalmi eszmék széleskörű propagandája és agitációja. De azok a feltételek, amelyek között a forradalmárnak tevékenykednie kell, annyira ellentmondók, annyira súlyosak és olyan nagy áldozatokat követelnek, hogy gyakran mind a propaganda, mind az agitáció lehetetlenné válik abban a formában, amilyenre a mozgalom kezdetén szükség van.

A körökben a könyvek és brosúrák segítségével folyó foglalkozás mindenekelőtt a rendőri viszonyok

miatt válik lehetetlenné, azonkívül pedig amiatt, mert maga a dolognak a megszervezése sincs rendben. Az agitáció már az első letartóztatások után veszít erejéből. A munkásokkal lehetetlenné válik a kapcsolat, nem lehet őket gyakran felkeresni, holott a munkás számos időszerű kérdésre vár magyarázatot. Körülötte — kiméletlen harc, a kormány minden ereje ellene irányul és neki nincs módja arra, hogy bíráló szemmel nézze az adott körülményeket, nincsenek semmiféle értesülései az ügy lényegéről, és gyakran elegendő valamelyik hozzá közel eső gyárban egy jelentéktelen kudarc — és a forradalmi hangulatú munkás lehül, elveszíti a jövőbe vetett hitét és a vezetőnek újra kell őt bevonnia a munkába.

A brosúrákkal végzett agitáció, minthogy ezek a brosúrák csak egyik-másik konkrét kérdésre válaszolnak, a legtöbb esetben kevéssé hatásos. Szükségessé válik olyan irodalom megteremtése, amely választ ad a mindennapi kérdésekre. Nem fogjuk bizonyítani ezt a mindenki előtt ismeretes igazságot. A grúz munkásmozgalomban már elérkezett az a pillanat, amikor az időszaki lap a forradalmi munka egyik legfontosabb eszközévé válik.

Néhány tapasztalatlan olvasó felvilágosítása végett szükségesnek tartjuk, hogy szóljunk néhány szót a legális ujságról. Szerintünk nagy hiba volna, ha a munkások közül valaki egy legális ujságot, akármilyen feltételek között jelenik is az meg, akármilyen irányzatot képvisel is, az ő, a munkás érdekei kifejezőjének tekintené. A munkásokról „gondoskodó" kormánynál nagyszerűen áll a legális ujságok ügye. A cenzoroknak nevezett hivatalnokok egész fal-

káját küldték ki ezekhez az ujságokhoz, akiknek az a különleges feladatuk, hogy az ujságokra ügyeljenek és nyomban vörös tintához és ollóhoz nyuljanak, ha csak egy kis résen is átszivárog az igazság fénye. A cenzori bizottsághoz egyre-másra érkeznek a körlevelek „semmit sem átengedni a munkásokkal kapcsolatban, semmit sem közölni erről vagy arról az eseményről, nem engedélyezni ennek vagy annak megvitatását" stb. stb. A lapot ilyen feltételek mellett természetesen nem lehet megfelelően irányítani és a munkás hasztalan keresné hasábjain, akár csak a sorok között is, az ügyére vonatkozó közléseket és ügyének helyes értékelését. Ha valaki úgy véli, hogy a munkás hasznát vehetné egyik-másik legális ujság gyér sorainak, amelyek mellékesen érintik az ő ügyét és amelyeket a cenzorhóhérok csak tévedésből engedtek át — akkor azt is meg kell mondani, hogy az ügy megnemértéséről tanuskodna, ha reményeket fűznénk ezekhez a töredékekhez és ezen a csekélységen építenénk fel a propagandának valamilyen rendszerét.

Ismételjük, hogy ezt csak egyes tapasztalatlan olvasók felvilágosítására mondjuk.

Igy tehát a grúz szabad időszaki kiadvány a szociáldemokrata mozgalom halaszthatatlan szükséglete. A kérdés most csak az, miként szervezzük meg ezt a kiadványt, milyen elvek vezéreljék és mit kell nyujtania a grúz szociáldemokratának.

Ha kívülről vizsgáljuk a grúz ujság létének kérdését általában, és különösen tartalmának és irányának kérdését, úgy tetszhetik, hogy ez a kérdés magától, természetesen és egyszerűen oldódik meg : a grúz

szociáldemokrata mozgalom nem elkülönült, saját programmal rendelkező, kizárólagosan grúz munkásmozgalom, karöltve halad az egész oroszországi mozgalommal és következésképpen alárendeli magát az Oroszországi Szociáldemokrata Pártnak — ezért világos, hogy a grúz szociáldemokrata lapnak csak helyi lapnak kell lennie, amely főleg helyi kérdéseket világít meg és a helyi mozgalmat tükrözi. De e válasz mögött olyan nehézség rejtőzik, amelyet nem kerülhetünk el és amelybe feltétlenül beleütközünk. A nyelvvel kapcsolatos nehézségről beszélünk. Míg az Oroszországi Szociáldemokrata Párt Központi Bizottságának az általános pártlap segítségével lehetősége van arra, hogy minden általános kérdést megvilágítson, kerületi bizottságaira csak a helyi kérdések megvilágítását hagyva — a grúz ujság nehéz helyzetben van a tartalom tekintetében. A grúz ujságnak egyidejűleg kell az általános pártlap és a kerületi, a helyi lap szerepét betöltenie. Mivel a grúz munkásolvasók többsége nem tudja szabadon használni az orosz ujságot, a grúz ujság vezetői nem hagyhatják megvilágítás nélkül mindazokat a kérdéseket, amelyeket megvitat és köteles megvitatni az orosz általános pártlap. A grúz ujság ilyképpen köteles megismertetni az olvasót minden elvi jelentőségű elméleti és taktikai kérdéssel. Ugyanakkor köteles vezetni a helyi mozgalmat és kellőképpen megvilágítani minden eseményt, nem hagyva magyarázat nélkül egyetlen tényt sem és válaszolva minden kérdésre, amely a helyi munkásokat izgatja. A grúz ujságnak össze kell kapcsolnia és egyesítenie kell a harcoló grúz és orosz munkásokat. Az ujságnak tájékoztatnia kell

az olvasókat a helyi, az orosz és külföldi élet valamennyi őket érdeklő jelenségéről.

Ez a nézetünk a grúz ujságról általában véve.

Néhány szót a lap tartalmáról és irányáról.

Mint szociáldemokrata laptól, azt kell követelnünk tőle, hogy elsősorban a harcoló munkásokra legyen figyelemmel. Feleslegesnek tartjuk arról beszélni, hogy Oroszországban és általában mindenütt csak a forradalmi proletariátus hivatott arra a történelmi feladatra, hogy felszabadítsa az emberiséget és boldogságot adjon a világnak. Világos, hogy csak a munkásmozgalomnak van szilárd talaj a lába alatt és hogy csak a munkásmozgalom mentes mindenféle utópikus képtelenségtől. A lapnak tehát, mint a szociáldemokraták sajtószervének, vezetnie kell a munkásmozgalmat, utat kell mutatnia neki, meg kell óvnia a hibáktól. Szóval, a lap elsőrendű kötelessége, hogy mennél közelebb álljon a munkások tömegéhez, hogy állandóan hatással lehessen e tömegre, hogy a munkástömeg tudatos és vezető központja legyen.

De mivel Oroszország mai viszonyai között a munkásokon kívül a társadalom más elemei is felléphetnek mint a „szabadság" harcosai és mivel ez a szabadság Oroszország harcoló munkásainak legközelebbi célja — a lap köteles foglalkozni minden forradalmi mozgalommal, mégha az a munkásmozgalmon kívül zajlik is le. Azt mondjuk, „foglalkozni", de nem csak mellékesen vagy a krónika rovatban — nem, a lapnak különös figyelmet kell fordítania arra a forradalmi mozgalomra, amely a társadalom más elemei körében végbemegy vagy végbe fog menni.

A lapnak meg kell magyaráznia minden társadalmi jelenséget és ezzel befolyásolnia kell a szabadság minden harcosát. A lap ezért köteles különös figyelmet fordítani az oroszországi politikai helyzetre, számításba venni e helyzet minden következményét és a lehető legszélesebb alapokra kell fektetnie a politikai harc szükségességének kérdését.

Meggyőződésünk, hogy szavainkat senki sem használhatja fel annak bizonyítására, hogy a burzsoáziával való kapcsolat és kompromisszum hívei vagyunk. A fennálló rend ellen irányuló mozgalom gyenge oldalainak és hibáinak kellő értékelése és feltárása — mégha ez a mozgalom a polgári társadalomban játszódik is le — nem nyomhatja a szociáldemokratára az opportunizmus bélyegét. Csak nem szabad itt megfeledkeznünk a harc szociáldemokrata elveiről és forradalmi módszereiről. Ha minden mozgalmat ezzel a mértékkel mérünk, mentesek leszünk minden bernsteinista badarságtól.

A grúz szociáldemokrata ujságnak ilyképpen a munkásmozgalommal kapcsolatos minden kérdésre világos választ kell adnia, meg kell magyaráznia az elvi kérdéseket, meg kell magyaráznia elméletileg a munkásosztály szerepét a harcban és a tudományos szocializmus fényével kell megvilágítania minden jelenséget, amellyel a munkás találkozik.

A lapnak ugyanakkor képviselnie kell az Oroszországi Szociáldemokrata Pártot és egyidejűleg közölnie kell az olvasókkal mindazokat a taktikai nézeteket, amelyeket az oroszországi forradalmi szociáldemokrácia a magáénak vall. Tájékoztatnia kell az olvasókat arról, hogyan élnek a munkások más ország-

gokban, mit és hogyan tesznek helyzetük javítására és idejében fel kell szólítania a grúz munkásokat, hogy lépjenek a harc mezejére. A lapnak ugyanakkor nem szabad mellőznie és szociáldemokrata bírálat nélkül hagynia egyetlen társadalmi mozgalmat sem.

Ez a mi nézetünk a grúz ujságról.

Nem áltatjuk sem magunkat, sem az olvasókat és nem ígérjük, hogy mai erőinkkel ezeket a feladatokat maradéktalanul fogjuk teljesíteni. Ahhoz, hogy a lapot kellőképpen megszervezzük, szükség van maguknak az olvasóknak és a rokonszenvezőknek a segítségére. Az olvasó észre fogja venni, hogy a „Brdzola" első számának sok fogyatékossága van, de ezek olyan fogyatékosságok, amelyek kijavíthatók, ha maguk az olvasók segítségünkre lesznek. Különösen hangsúlyozzuk a belpolitikai rovat gyengeségét. Mivel távol vagyunk hazánktól, meg vagyunk fosztva annak lehetőségétől, hogy szemmel tartsuk a Grúziában folyó forradalmi mozgalmat és idejében adjunk híreket és magyarázatot e mozgalom kérdéseiről. Ezért szükséges a segítség magából Grúziából. Aki segíteni kíván nekünk irodalmi tekintetben is, az kétségtelenül talál módot arra, hogy közvetett vagy közvetlen kapcsolatot létesítsen a „Brdzola" szerkesztőségével.

Felhívunk minden harcoló grúz szociáldemokratát, vegyen szívvel-lélekkel részt a „Brdzola" sorsában, támogassa minden módon kiadását és terjesztését és ezzel az első szabad grúz ujságot, a „Brdzolá"-t tegye a forradalmi harc fegyverévé.

„Brdzola" („Harc") 1. sz.
1901 szeptember.
Aláírás nélkül.
Az eredeti nyelve: grúz.

AZ OROSZORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT ÉS LEGKÖZELEBBI FELADATAI

I

Az emberi gondolkodásnak sok viszontagságot, gyötrelmet és változást kellett elszenvednie, amíg a tudományosan kidolgozott és megalapozott szocializmusig eljutott. A nyugateurópai szocialistáknak nagyon sokáig kellett vakon botorkálniok az utópikus (megvalósíthatatlan, elérhetetlen) szocializmus sivatagában, amíg utat törtek maguknak, kikutatták és megokolták a társadalmi élet törvényeit és ezekből azt, hogy a szocializmus az emberiség számára szükségszerűség. Európa a mult század elejétől sok bátor, önfeláldozó és becsületes tudóst adott, akik igyekeztek megmagyarázni és megoldani azt a kérdést, mi mentheti meg az emberiséget attól a kórtól, amely a kereskedelem és ipar fejlődésével együtt egyre jobban erősödik és egyre élesebb formát ölt. Sok vihar, sok vérözön söpört végig Nyugat-Európán azért, hogy véget vessenek a többség elnyomásának a kisebbség által, de a bánat mégsem oszlott el, a sebek ugyanolyan fájdalmasak maradtak és a kínok napról-napra egyre elviselhetetlenebbek. E jelenség egyik fő okának azt kell tartanunk, hogy az utópikus szocializmus nem derítette ki a társa-

dalmi élet törvényeit, hanem az élet felett lebegett, felfelé törekedett akkor, amikor biztos kapcsolatra volt szükség a valósággal. Az utópisták abban az időben tűzték ki legközelebbi célul a szocializmus megvalósítását, amikor az életben semilyen alapja sem volt megvalósításának és — ami eredményét tekintve még szomorúbb — az utópisták a szocializmus megvalósítását a világ hatalmasaitól várták, akik, az ő véleményük szerint, könnyen meggyőződhettek a szocialista eszmény helyességéről (Robert Owen, Louis Blanc, Fourier stb.). Ez a felfogás teljesen homályba borította a reális munkásmozgalmat és a munkástömeget, amely a szocialista eszmény egyetlen *természetes* hordozója. Az utópisták ezt nem tudták megérteni. Ők törvényekkel, nyilatkozatokkal, magának a népnek (a munkásoknak) a segítsége nélkül akarták megteremteni a földön a boldogságot. Magára a munkásmozgalomra nem fordítottak különösebb figyelmet, sőt gyakran tagadták jelentőségét. Elméleteik ennek következtében csak elméletek maradtak, elkerülték a munkástömegeket, amelyekben ezektől az elméletektől teljesen függetlenül érlelődött a zseniális *Marx Károly* által a mult század közepén kihirdetett nagy gondolat: *„A munkásosztály felszabadítása csak magának a munkásosztálynak műve lehet . . . Világ proletárjai, egyesüljetek!"*

Ezekből a szavakból nyilvánvalóvá lett az a — most már a „vakok" számára is szemmellátható — igazság, hogy a szocialista eszmény megvalósításához a munkások öntevékenységére van szükség és arra, hogy a munkások, nemzetiségre és országra való tekintet nélkül, szervezett erővé egyesüljenek. Meg

kellett okolni ezt az igazságot — ezt nagyszerűen teljesítette *Marx* és barátja, *Engels* —, hogy szilárd alapzatot rakjanak le a hatalmas szociáldemokrata pártnak, amely ma könyörtelen végzetként megsemmisítéssel és azzal fenyegeti az európai polgári rendet, hogy romjain felépíti a szocialista rendet.

A szocializmus eszméinek fejlődése Oroszországban csaknem ugyanazon az úton haladt, mint Nyugat-Európában. A szocialistáknak Oroszországban is sokáig kellett vakon botorkálniok, amíg eljutottak a szociáldemokrata tudatig — a tudományos szocializmusig. Itt is voltak szocialisták és volt munkásmozgalom is, de ezek egymástól függetlenül, a maguk külön útján jártak: a szocialisták — az utópikus ábrándok felé („Zemljá i vólja", „Naródnaja vólja"), a munkásmozgalom pedig — az ösztönös lázadások felé. Mindkettő ugyanazokban az években (70—80-as évek) tevékenykedett, de nem tudtak egymásról. A szocialistáknak nem volt talajuk a dolgozó lakosság körében, s emiatt tevékenységük elvont, talajtalan volt. A munkásoknak viszont nem voltak vezetőik, szervezőik, s ezért mozgalmuk rendszertelen lázadásokban nyilvánult meg. Ez volt a fő oka annak, hogy a szocialistáknak a szocializmusért vívott hősi harca terméketlen maradt és mesébe illő bátorságuk megtört az önkényuralom kemény falain. Az orosz szocialisták csak a 90-es évek elején kezdtek közeledni a munkástömegekhez. Felismerték, hogy csak a munkásosztályban van a menekvés és hogy csak ez az osztály fogja megvalósítani a szocialista eszményt. Az orosz szociáldemokrácia most minden erőfeszítését és figyelmét arra a mozgalomra össz-

pontosította, amely ebben az időben az orosz munkások körében végbement. A még nem eléggé tudatos és a harcra fel nem készült orosz munkás igyekezett fokozatosan kiszabadulni reménytelen helyzetéből és valahogyan javítani sorsán. Ebben a mozgalomban akkor természetesen nem volt összehangolt szervezeti munka, a mozgalom ösztönös volt.

És íme, a szociáldemokrácia kezébe vette ezt az öntudatlan, ösztönös és szervezetlen mozgalmat. Igyekezett kifejleszteni a munkások tudatát, igyekezett a munkások különálló csoportjainak az egyes munkáltatók ellen folytatott elaprózott és szétforgácsolt harcát egyesíteni, közös osztályharccá forrasztani, hogy ez az orosz munkás*osztály* harca legyen Oroszország elnyomó osztálya ellen, igyekezett ennek a mozgalomnak szervezett jelleget adni.

A szociáldemokrácia kezdetben nem tudta a munkástömegekben kiterjeszteni tevékenységét s ezért megelégedett az agitációs és propagandakörökben végzett munkával. Ebben az időben a körökben végzett tanítómunka volt munkájának egyetlen formája. Ezeknek a köröknek az volt a célja, hogy maguk a munkások között létrehozzon olyan csoportot, amely a továbbiakban vezetné a mozgalmat. Ezért ezeket a köröket haladott munkásokból alakították — csak kiválasztott munkásoknak volt lehetőségük arra, hogy körökben tanuljanak.

De a körök időszaka hamarosan lejárt. A szociáldemokrácia csakhamar szükségét érezte annak, hogy kilépjen a körök szűk kereteiből és kiterjessze befolyását a széles munkástömegekre. Ezt külső feltételek is elősegítették. Ebben az időben az ösztönös mozga-

lom a munkások között különösen fellendült. Ki nem emlékszik olvasóink közül arra az évre, amikor ez az ösztönös mozgalom majdnem egész Tifliszt magával ragadta? A dohánygyárakban és a vasúti műhelyekben egymást érték a szervezetlen sztrájkok. Nálunk ez 1897—1898-ban következett be, Oroszországban — valamivel korábban. Ezeknek a sztrájkoknak késedelem nélkül segítséget kellett nyujtani és a szociáldemokrácia sietett is segítségével. Megkezdődött a harc a munkanap megrövidítéséért, a bírságok megszüntetéséért, a munkabér emeléséért stb. A szociáldemokrácia jól tudta, hogy a munkásmozgalom fejlődése nem szorítkozik ezekre az apró követelésekre, hogy a mozgalom célja nem ezek a követelések, hogy ezek csak eszközök a cél eléréséhez. Hadd legyenek ezek a követelések kicsinyek, hadd harcoljanak az egyes városok és kerületek munkásai ma elszigetelten: maga ez a harc megtanítja majd a munkásokat arra, hogy a teljes győzelmet csak akkor vívják ki, ha az egész munkásosztály úgy indul rohamra ellensége ellen, mint egységes, hatalmas és szervezett erő. Ugyanez a harc megmutatja majd a munkásoknak, hogy a közvetlen ellenségen — a tőkésen — kívül van másik, még ádázabb ellensége — az egész polgári osztály szervezett ereje, a mai tőkés *állam* a maga hadseregével, bíróságával, rendőrségével, börtöneivel, csendőrségével. Ha a munkásnak helyzete megjavítására irányuló legkisebb kísérlete még Nyugat-Európában is a burzsoá hatalomba ütközik, ha a munkásnak Nyugat-Európában, ahol kivívták már az emberi jogokat, közvetlen harcot kell folytatnia a hatalommal — az oroszországi munkás annál inkább

és múlhatatlanul összeütközik mozgalmában az önkényuralommal, amely ádáz ellensége minden munkásmozgalomnak nem csak azért, mert ez a hatalom a tőkéseket védelmezi, hanem azért is, mert mint *önkényuralom* nem tűrheti a társadalmi osztályok öntevékenységét, de különösen egy olyan osztály öntevékenységét, mint a munkásosztály, amely elnyomottabb és elgyötörtebb a többi osztálynál. Az orosz szociáldemokrácia így értelmezte a mozgalom menetét, és minden erőfeszítését arra fordította, hogy ezeket az eszméket a munkások között elterjessze. Ebben volt ereje és ezzel magyarázható nagy és győzelmes fejlődése az első naptól kezdve, amit megmutatott a pétervári szövőgyári munkások 1896-ban lefolyt nagyszabású sztrájkja.

De az első győzelmek néhány gyenge embert letérítettek a helyes útról és megszédítették őket. Mint ahogy valamikor az utópikus szocialisták csak a végső célra fordították figyelmüket és, elvakítva tőle, egyáltalán nem vették észre vagy tagadták a szemük láttára kibontakozó valóságos munkásmozgalmat, ugyanúgy egyes orosz szociáldemokraták is — fordítva — csak az ösztönös munkásmozgalomra, annak mindennapos szükségleteire irányították minden figyelmüket. Az orosz munkások osztálytudata akkor (öt évvel ezelőtt) nagyon alacsony volt. Az orosz munkás akkor még alig ébredezett évszázados álmából és sötétséghez szokott szeme természetesen nem vette észre mindazt, ami az előtte első ízben feltáruló világban történik. Az orosz munkásnak nem voltak nagy igényei és követelései is kicsinyek voltak. A munkabér csekély növelésé-

nél vagy a munkaidő csökkentésénél többet még nem akart. Arról, hogy meg kell változtatni a fennálló rendet, hogy meg kell szüntetni a magántulajdont, hogy meg kell szervezni a szocialista rendszert — minderről az orosz munkástömegnek fogalma sem volt. Nem nagyon mert annak a rabságnak a megszüntetésére sem gondolni, amelyben az önkényuralom alatt az egész orosz nép sínylődik, nem nagyon mert a nép szabadságára gondolni, sem arra, hogy a nép az állam kormányzásában résztvegyen. És íme, abban az időben, amikor az orosz szociáldemokrácia egyik része kötelességének tartotta, hogy a munkásmozgalomba bevigye szocialista eszméit — a másik része annyira belemerült a gazdasági harcba, a munkások helyzetének részleges javításáért (mint például a munkaidő csökkentéséért és a munkabér emeléséért) vívott harcba, hogy hajlandó volt teljesen megfeledkezni nagy kötelességéről, nagy eszményeiről.

Mint nyugateurópai elvbarátaik (az úgynevezett bernsteinisták), ők is azt mondták: „Nekünk a mozgalom — minden, a végső cél — semmi". Őket egyáltalán nem érdekelte, hogy miért harcol a munkásosztály — csak harc legyen. Kifejlődött az úgynevezett garasos politika. Az ügy odáig fajult el, hogy a pétervári „Rabócsaja Müszlj"[2] egy szép napon kijelentette: „Politikai programunk — a 10 órás munkanap, a június 2-i törvénnyel eltörölt ünnepek visszaállítása"[3] (!!!)*.

Az orosz szociáldemokratáknak ez a része,

* Meg kell jegyeznünk, hogy a pétervári „Harci Szövetség" és lapjának szerkesztősége az utóbbi időben le-

ahelyett hogy vezetné az ösztönös mozgalmat, ahelyett hogy szociáldemokrata eszményeket vinne a tömegbe és végső célunk felé irányítaná őket, vak eszközévé vált magának a mozgalomnak; vakon követte a munkásoknak nem eléggé fejlett részét és azoknak a szükségleteknek, azoknak az igényeknek megfogalmazására szorítkozott, amelyeket a munkástömeg abban az adott pillanatban felismert. Szóval ott állt és a nyitott ajtón kopogtatott, de nem mert belépni magába a házba. Képtelennek bizonyult arra, hogy a munkástömegnek megmagyarázza a végső célt — a szocializmust, vagy legalább a legközelebbi célt — az önkényuralom megdöntését és, ami még szomorúbb, mindezt haszontalannak, sőt károsnak tartotta. Az orosz munkást gyermeknek tekintette és félt, hogy ilyen merész eszmékkel megijeszti. De ezenkívül is a szociáldemokrácia egyrészének véleménye szerint a szocializmus érdekében nincs szükség semmiféle forradalmi harcra: csak gazdasági küzdelemre van szükség — sztrájkokra és szakszervezetekre, fogyasztási és termelő szövetkezetekre — és kész a szocializmus. Ezek az emberek tévesnek minősítették a régi nemzetközi szociáldemokrácia tanítását, amely bebizonyította, hogy amíg a politikai hatalom nem megy át a proletariátus kezébe (a proletariátus diktatúrája), lehetetlen a fennálló rend megváltoztatása, lehetetlen a munkások teljes felszabadítása. Az ő véleményük szerint a szocializmus magában véve semmi újat nem jelent

---

mondott korábbi, kizárólagosan gazdasági irányáról és igyekszik tevékenységébe bevinni a politikai harc eszméit.

és tulajdonképpen nem különbözik a fennálló kapitalista rendtől: a szocializmus könnyen beleilleszkedik a fennálló rendszerbe, és minden egyes szakszervezet, sőt minden egyes szövetkezeti boltocska vagy termelő szövetkezet is „egy darab szocializmus" — mondották. És a régi ruha ilyen együgyű foltozgatásával akartak a szenvedő emberiségnek új ruhát varrni! De mindennél szomorúbb és a forradalmárok számára magában véve érthetetlen az a körülmény, hogy az orosz szociáldemokratáknak ez a része annyira kibővítette nyugat-európai tanítómestereinek (Bernstein és Tsai) tanítását, hogy szemérmetlenül kijelenti: a politikai szabadság (a sztrájkok, az egyesülés, a szólás szabadsága stb.) összefér a *cárizmussal*, és ezért külön politikai harc, az önkényuralom megdöntéséért vívott harc teljesen felesleges, mert a cél eléréséhez — lám — elegendő a puszta gazdasági harc is, elegendő, hogy mennél gyakrabban legyenek sztrájkok a hatóságok tilalma ellenére, és akkor a hatóságok belefáradnak majd abba, hogy a sztrájkolókat megbüntessék, és a sztrájkok és a gyülekezés szabadsága így önmagától az ölünkbe hull.

Ilyképpen ezek az állítólagos „szociáldemokraták" azt bizonyítgatták, hogy az orosz munkásnak minden erejét és energiáját csupán a gazdasági harcra kell áldoznia és nem kell különféle „nagy eszményeket" hajhásznia. A gyakorlatban tevékenységük abban nyilvánult meg, hogy csak a *helyi* munkát tartották kötelességüknek egyik vagy másik városban. Őket egyáltalán nem érdekelte Oroszország szociáldemokrata munkás*pártjának* megszervezése, ellenkezőleg, a pártszervezés az ő szemükben nevetsé-

ges és mulatságos játék volt, amely közvetlen „kötelességük" — a gazdasági harc — végrehajtását akadályozta. Sztrájk és újra sztrájk és fillérgyüjtés a sztrájkalap számára — ez volt munkájuk alfája és omegája.

Önök kétségtelenül azt gondolják, hogy ha már annyira összeszűkítették feladataik körét, ha lemondottak a szociáldemokratizmusról, az ösztönös „mozgalomnak" ezek az istenítői sokat tesznek legalább ezért a mozgalomért. De itt is csalódás ér bennünket. Erről győz meg bennünket a pétervári mozgalom története. Kezdeti, az 1895—1897-es évekre jellemző ragyogó fejlődését és bátor előretörését később a vak botorkálás váltotta fel, és végül a mozgalom egy ponton megállapodott. Ez nem csoda: az „ökonomisták" minden erőfeszítése, amely arra irányult, hogy a gazdasági harc számára szilárd szervezetet alakítsanak, változatlanul a hatóságok kemény falába ütközött és mindig összetört rajta. A szörnyű rendőri viszonyok megsemmisítették mindenféle gazdasági szervezet minden lehetőségét. A sztrájkok sem használtak, mivel 100 sztrájk közül 99 megfulladt a rendőri harapófogókban, a munkásokat kíméletlenül kikergették Pétervárról, forradalmi erejüket kegyetlenül kiszívták a börtönfalak és a szibériai fagyok. Mélyen meg vagyunk győződve arról, hogy a mozgalomnak ebben a (természetesen viszonylagos) fennakadásában nemcsak a külső, rendőri viszonyok a hibásak; nemkevésbbé hibás maguknak az eszméknek, az osztálytudatnak a fejlődésében bekövetkezett fennakadás, és — ami ebből következik — a munkások forradalmi akaraterejének gyengülése.

Mivel a munkások a mozgalom fejlődésével párhuzamosan nem érthették meg kellőképpen a harc magasztos céljait és tartalmát, mivel a zászló, amely alatt az orosz munkásnak harcolnia kellett, a gazdasági harc kopejkás jelszavát hirdető régi, fakó rongy maradt — a munkások *szükségszerűen* kevesebb energiát, kevesebb lelkesedést, kevesebb forradalmi törekvést vittek be ebbe a harcba, mert nagy energia csak nagy célok érdekében születik.

De a veszély, amely e mozgalom következményeképpen fenyeget, sokkal nagyobb volna, ha életkörülményeink nem taszítanák az orosz munkásokat napról-napra egyre állhatatosabban a közvetlen politikai harcra. Még egy egyszerű, kis sztrájk is a munkások mellének szegezte politikai jogfosztottságunk kérdését, szembeállította őket a hatóságokkal és a fegyveres erővel és világosan bebizonyította a kizárólagos gazdasági harc elégtelenségét. Ezért a harc ezeknek a „szociáldemokratáknak" óhaja ellenére is napról-napra egyre nyiltabb politikai jelleget öltött. A felébredt munkások minden kísérlete, hogy nyiltan kifejezzék elégedetlenségüket a fennálló gazdasági és politikai helyzettel szemben, amelynek súlya alatt az orosz munkás ma nyög, minden kísérletük, hogy felszabaduljanak az iga alól, olyan mozgalmakba sodorta a munkásokat, amelyekben a gazdasági harc árnyalata mindinkább elmosódott. A május 1-i ünnepek Oroszországban utat törtek a politikai harchoz és politikai tüntetésekhez. És az orosz munkás az ő egyetlen régi harci eszközét — a sztrájkot — megtoldotta egy új, hatalmas eszközzel, a politikai tüntetéssel, amelyet

első ízben 1900-ban, a nagyszerű harkovi május 1-én próbáltak ki.

Ilyképpen az oroszországi munkásmozgalom, belső fejlődése következtében, a körökben kifejtett *propagandáról* és a sztrájkok eszközével vívott gazdasági harcról rátért a *politikai harc* és az *agitáció* útjára.

Ez az átmenet észrevehetően meggyorsult, amikor a munkásosztály meglátta a küzdőtéren Oroszország más társadalmi osztályainak elemeit, amely osztályok szilárd elhatározással jöttek kivívni a politikai szabadságot.

II

Nemcsak a munkásosztály nyög a cári rendszer igája alatt. Az önkényuralom súlyos mancsa a többi társadalmi osztályt is fojtogatja. Nyög az állandó éhezéstől elgyötört, elviselhetetlen adóterhek következtében elnyomorodott, az űzérkedő burzsoáknak és „nemes" földesuraknak kiszolgáltatott orosz parasztság. Nyögnek a városi kisemberek, az állami és magánintézmények kistisztviselői, a kishivatalnokság — általában az a nagyszámú városi kisemberlakosság, amelynek léte, akárcsak a munkásosztályé, nincs biztosítva és amelynek megvan az oka arra, hogy elégedetlen legyen társadalmi helyzetével. Nyög a kis-, sőt a középpolgárság egy része is, amely nem tud kibékülni a cári korbáccsal és kancsukával, különösen a polgárság művelt része, az úgynevezett szabadfoglalkozásúak (tanítók, orvosok, ügyvédek, egyetemisták és általában tanulók). Nyögnek Oroszország elnyomott nemzetei és felekezetei, közöttük a hazájukból elűzött és legszentebb érzéseikben meg-

sértett lengyelek, a finnek, akiknek történelemadta jogait és szabadságát az önkényuralom arcátlanul széttiporta. Nyögnek az állandóan üldözött és megalázott zsidók, akiket még a többi orosz alattvalókat megillető nyomorúságos jogoktól is megfosztottak, attól a jogtól, hogy bárhol lakhassanak, iskolákban tanulhassanak, állami szolgálatot teljesíthessenek stb. Nyögnek a grúzok, az örmények és más nemzetek, amelyeket megfosztottak attól a jogtól, hogy saját iskolájuk legyen, az állami intézményekben dolgozhassanak, akik kénytelenek alávetni magukat az *oroszosítás* szégyenteljes és elnyomó politikájának, amelyet az önkényuralom olyan nagy buzgalommal valósít meg. Nyög az orosz vallási szekták sok millió híve, aki úgy akar hinni és hitet vallani, ahogy azt a lelkiismerete parancsolja neki és nem úgy, ahogy a pravoszláv papok kívánják. Nyögnek..., de ki tudná felsorolni az orosz önkényuralom valamennyi elnyomottját, valamennyi üldözöttjét. Olyan sokan vannak, hogy ha valamennyien megértenék ezt és megértenék, ki a közös ellenségük, az oroszországi zsarnoki hatalom egyetlen napig sem élne tovább. Sajnos, az orosz parasztságot még eltompítja az évszázados rabság, a nyomor és sötétség, csak most ébredezik, még nem tudja, hol az ellensége. Oroszország elnyomott nemzetei nem is gondolhatnak arra, hogy tulajdon erejükkel szabadítsák fel magukat, amíg nemcsak az orosz kormány áll velük szemben, hanem az orosz nép is, amely még nem ismerte fel, hogy közös ellenségük — az önkényuralom. Marad a munkásosztály, a városi kisemberek és a polgárság művelt része.

De minden ország és nemzet burzsoáziája nagyszerűen ért ahhoz, hogy kisajátítsa mások győzelmének gyümölcseit, nagyszerűen ért ahhoz, hogy másokkal szedesse ki a tűzből a gesztenyét. Sohasem akarja kockáztatni aránylag kiváltságos helyzetét az erős ellenséggel vívott harcban, amelyet egyelőre még nem olyan könnyű megnyerni. Annak ellenére, hogy elégedetlen, mégsem él rosszul és ezért szívesen átengedi a munkásosztálynak és általában az egyszerű népnek azt a jogot, hogy odatartsa a hátát a kozák kancsukáknak, a puskagolyóknak, hogy harcoljon a barikádokon stb. Ő maga „együttérez" a harcolókkal és a legjobb esetben „felháborodik" (magában) azon a kegyetlenségen, amellyel a megvadult ellenség elfojtja a népi mozgalmat. Fél a forradalmi cselekvéstől és csak a harc utolsó pillanatában, amikor világosan látja az ellenség tehetetlenségét, tér át maga is forradalmi intézkedésekre. Erre tanít bennünket a történelem tapasztalata . . . Csak a munkásosztály és általában a nép, amelynek a harcban láncain kívül nincs mit vesztenie — csak ők alkotnak valóban forradalmi erőt. És Oroszország tapasztalata, noha még szegényes, megerősíti ezt a régi igazságot, amelyre valamennyi forradalmi mozgalom történelme tanít bennünket.

A kiváltságos rend képviselői közül csak az egyetemisták egy része tett tanuságot arról, hogy hajlandó a végsőkig küzdeni követeléseiért. De nem szabad elfelejtenünk azt, hogy az egyetemistáknak ez a része is ugyancsak az elnyomott polgároknak a fiai közül kerül ki, és amellett az egyetemi diákság, a tanulóifjúság, amíg nem merült bele az

élet tengerébe és nem foglalt el benne meghatározott társadalmi helyzetet, leginkább hajlamos eszményi törekvésekre, amelyek harcra hívják a szabadságért.

Elég az hozzá — az egyetemi ifjúság ma a „művelt társadalom" mozgalmában csaknem mint vezér, mint élcsapat lép fel. Köréje csoportosul ma a különböző társadalmi osztályok elégedetlen része. Az egyetemisták kezdetben a munkásoktól átvett eszközzel — a sztrájkkal — próbáltak harcolni. De mikor a kormány sztrájkjaikra vadállati törvénnyel („Ideiglenes Szabályok"[4]) felelt, amelynek értelmében a sztrájkoló egyetemistákat besorozták katonának, az egyetemi diákságnak csak egy harci eszköze maradt — az, hogy segítséget követeljen az orosz társadalomtól és a sztrájkokról áttérjen az *utcai tüntetésekre*. Az egyetemisták így is cselekedtek. Nem tették le a fegyvert, hanem ellenkezőleg, még merészebben és elszántabban kezdtek harcolni. Köréjük csoportosultak az elnyomott polgárok, a munkásosztály segítőkezet nyujtott nekik és a mozgalom túlságosan erőssé, fenyegetővé vált a hatalom számára. Oroszország kormánya nagyszámú csapatai, rendőrsége és csendőrsége segítségével immár két éve, hogy kegyetlen, de eredménytelen harcot vív az engedetlen állampolgárok ellen.

Az utóbbi napok eseményei azt mutatják, hogy a politikai tüntetéseket nem érheti vereség. A Harkovban, Moszkvában, Nyizsnyij-Novgorodban, Rigában stb. december első napjaiban lezajlott események azt mutatják, hogy a társadalmi elégedetlenség ma már tudatosan jelentkezik és ez az elége-

detlen társadalom kész a hallgatólagos tiltakozásról áttérni a forradalmi cselekvésre. De az egyetemisták követelése, a tanulás szabadságának, a belső egyetemi élet szabadságának követelése, rendkívül szűk egy széleskörű társadalmi mozgalom számára. E mozgalom valamennyi résztvevőjének egyesítéséhez zászlóra van szükség — olyan zászlóra, amelyet mindenki megért és amely mindenkihez közeláll, amely minden követelést egyesít. *Ez a zászló — az önkényuralom megdöntése.* Csak az önkényuralom romjain lehet olyan társadalmi rendet felépíteni, amely a népnek az állam kormányzásában való részvételére támaszkodik, amely a tanulás, a sztrájk, a szólás, a vallás, a nemzetiség stb. stb. *szabadságát* egyaránt biztosítja. Csak ez a rend ad majd a nép kezébe eszközt ahhoz, hogy megvédje magát mindenféle elnyomóval, kalmárral és tőkéssel, a papsággal és nemességgel szemben, csak ez a rend nyitja meg a szabad utat a jobb jövő, a szocialista rend megteremtéséért vívott szabad harc felé.

Az egyetemi diákság a maga erejéből természetesen nem tudja vezetni ezt a nagy harcot, gyenge keze nem tudja tartani ezt a nehéz zászlót. Ehhez erősebb kezekre van szükség, nagyobb erőre és a mai viszonyok között az egyetlen ilyen erő a dolgozó nép egyesült ereje. A munkásosztálynak tehát ki kell vennie az egyetemisták gyenge kezéből egész Oroszország zászlaját és felírva rá: „Le az önkényuralommal! Éljen a demokratikus alkotmány!" — el kell vezetnie az orosz népet a szabadsághoz. Az egyetemistáknak viszont legyünk hálásak a leckéért, amelyet tőlük kaptunk: megmutatták, milyen nagy

jelentősége van a politikai tüntetésnek a forradalmi harcban.

Az utcai tüntetés jelentősége az, hogy gyorsan bevonja a mozgalomba a lakosság nagy tömegét, azonnal megismerteti követeléseinkkel és megteremti azt a kedvező széles talajt, amelyen bátran vethetjük el a szocialista eszmék és a politikai szabadság magvait. Az utcai tüntetés megteremti az utcai agitációt, amelynek befolyása alól nem vonhatja ki magát a társadalom elmaradt és félénk része.* Tüntetés idején elég ha valaki kimegy az utcára — és máris meglátja a bátor harcosokat, megérti, miért küzdenek, hallja a szabad beszédet, amely mindenkit harcra szólít, és hallja a fennálló rendet leleplező, társadalmi fekélyeinket feltáró harci dalt. Ezért fél a hatalom mindennél jobban az utcai tüntetéstől. Ezért fenyegeti szigorú büntetéssel nemcsak a tüntetőket, hanem a „kíváncsiskodókat" is. A népnek ebben a kíváncsiságában rejlik a legfőbb veszély a hatalom számára: a mai „kíváncsiskodó" holnap mint tüntető gyüjti maga köré a „kíváncsiskodók" újabb csoportjait. Pedig ilyen „kíváncsiskodók" manapság minden nagyobb városban tízezrével vannak. Az oroszországi lakosság ma már nem bújik el, mint eddig, ha azt hallja, hogy valahol zavargás van („mit lehet tudni, még engem is befognak, jobb lesz iszkolni" — mondotta eddig) — ma siet a

* Az illegális könyv, az agitációs röpcédula Oroszország mai viszonyai között óriási nehézségek árán jut el a lakossághoz. Bár az illegális irodalom terjesztésének nagyok a gyümölcsei, a legtöbb esetben mégis csak a lakosság kisebb részét öleli fel.

zavargás helyére és „kíváncsiskodik": mi az oka ennek a zavargásnak, miért tartja oda ennyi ember a hátát a kozák kancsukáknak.

Ilyen körülmények között a „kíváncsiskodók" nem hallgatják többé közömbösen a kancsukák és kardok suhogását. A „kíváncsiskodók" látják, hogy a tüntetők azért gyűltek össze az utcán, hogy kimondják óhajaikat és követeléseiket, a hatalom viszont veréssel és vadállati megtorlással válaszol. A „kíváncsiskodó" már nem szalad el a korbács suhogásától, hanem ellenkezőleg, közelebb megy, a korbács pedig nem tudja már megkülönböztetni, hol végződik az egyszerű „kíváncsiskodó" és hol kezdődik a „lázadó". A korbács most a „teljes demokratikus egyenlőség" elve szerint, nemre, korra, sőt rendre való tekintet nélkül ezeknek is, azoknak is végigtáncol a hátán. A korbács ezzel nagy szolgálatot tesz nekünk, mert gyorsítja a „kíváncsiskodó" forradalmasítását. A megnyugtatás eszközéből a felébresztés eszközévé válik.

Ezért ha az utcai tüntetések nem is hoznak nekünk közvetlen eredményeket, ha a tüntetők ereje ma még nagyon gyenge is ahhoz, hogy a nép követeléseinek tett azonnali engedményekre kényszerítse a hatalmat — az utcai tüntetésekben hozott áldozataink százszorosan megtérülnek. Minden elesett vagy táborunkból kiragadott harcos az új harcosok százainak adja át a helyet. Még nem egyszer fognak megverni bennünket az utcán, a kormány még nem egyszer fog győztesen kikerülni az utcai harcokból. De ez „pyrrhusi győzelem" lesz. Még néhány ilyen győzelem — és az önkényuralom veresége elkerülhe-

tetlen. A mai győzelemmel vereségét készíti elő. És mi, akik szilárdan meg vagyunk győződve arról, hogy ez a nap elérkezik, hogy ez a nap nincs messze, odatartjuk hátunkat a korbácsütések alá, hogy elvessük a politikai agitáció és a szocializmus magvait.

A hatalom is éppoly jól tudja, mint mi, hogy az utcai agitáció az ő halálos ítélete, hogy két, három év elég — és előtte áll a *népi forradalom* kísértete. A kormány a jekatyerinoszlávi kormányzó szájával a napokban kijelentette, hogy a „legszélsőbb rendszabályoktól sem riad vissza, hogy az utcai tüntetés legcsekélyebb kísérletét is elfojtsa". Amint látják, ez a kijelentés golyókkal, sőt talán gránátokkal is fenyeget, de mi azt hisszük, hogy a golyó olyan eszköz, amely nem kevésbbé szítja az elégedetlenséget, mint a korbács. Nem hisszük, hogy a kormány akár ezekkel a „legszélsőbb rendszabályokkal" is hosszú időre fel tudná tartóztatni a politikai agitációt és megakadályozhatná kifejlődését. Reméljük, hogy a forradalmi szociáldemokrácia hozzá tudja alkalmazni agitációját azokhoz az új feltételekhez is, amelyeket a kormány ezeknek a „legszélsőbb rendszabályoknak" a bevezetésével teremt. A szociáldemokráciának mindenesetre éberen kell figyelnie az eseményeket, gyorsan fel kell használnia ez események tanulságait és okosan hozzá kell alkalmaznia tevékenységét a megváltozott feltételekhez.

De ehhez a szociáldemokráciának szoros egységbe tömörített erős szervezetre, mégpedig *pártszervezetre* van szüksége, amely nemcsak elnevezését, hanem alapelveit és taktikai nézeteit tekintve is tömör lesz. Feladatunk az, hogy ilyen erős párt megteremtésén

dolgozzunk, amely szilárd elvekkel és áttörhetetlen konspirációs szervezettel lesz felvértezve.

A *szociáldemokrata pártnak* fel kell használnia a megkezdődött új utcai mozgalmat, *kezébe kell vennie az oroszországi demokrácia zászlaját és el kell vinnie a mindenki által óhajtott győzelemre!*

Ilyenformán megnyílik előttünk a *főképpen politikai harc időszaka.* Ezt a harcot semmiképp sem kerülhetjük el, mert a mai politikai viszonyok között a gazdasági harc (a sztrájkharc) nem adhat semmi lényegeset. A sztrájk a szabad államokban is kétélű fegyver: annak ellenére, hogy a munkásoknak vannak harci eszközeik — politikai szabadság, erős munkásszervezetek, gazdag pénztárak —, a sztrájkok még ott is gyakran végződnek a munkások vereségével. De nálunk, ahol a sztrájk bűncselekmény, amelyet letartóztatással büntetnek, fegyveres erővel fojtanak el, ahol tilos mindenféle munkásegyesülés — nálunk a sztrájkok csak *tiltakozást* jelentenek. De a tiltakozás számára a tüntetés erősebb fegyver. A sztrájkokban a munkások ereje szétforgácsolódik, csak egy, vagy néhány gyár, a legjobb esetben egy szakma munkásai vesznek részt bennük. Az általános sztrájk megszervezése még Nyugat-Európában is nagyon nehéz, nálunk pedig teljesen lehetetlen — az utcai tüntetésekben viszont a munkások azonnal egyesítik erőiket.

Ebből látható, milyen szűk határok között nézik a dolgokat azok a „szociáldemokraták", akik a munkásmozgalmat be akarják zárni a gazdasági harc és a gazdasági szervezetek kereteibe, a politikai harcot pedig átengedik az „értelmiségnek", az egyetemis-

táknak, a társadalomnak, és a munkásosztálynak csak a *segéd*erő szerepét szánják. A történelem azt tanítja, hogy ilyen körülmények között a munkások kénytelenek lesznek a burzsoáziának kikaparni a gesztenyét a tűzből. A burzsoázia rendszerint örömest használja fel a munkások izmos karját az önkényuralom ellen vívott harcban és amikor a győzelmet már kivívták, kisajátítja annak eredményeit, a munkásokat pedig kisemmizi. Ha nálunk is így megy a dolog, akkor a munkásoknak semmi hasznuk sem lesz ebből a harcból. Ami az egyetemistákat és a társadalom többi tiltakozóit illeti, ők is ugyanahhoz a burzsoáziához tartoznak. Kapnak egy teljesen ártalmatlan „megnyírbált alkotmányt", amely silány jogokat ad a népnek — és mindezek a tiltakozók más húrokat fognak pengetni: dicsőíteni kezdik az „új" rendszert. A burzsoázia állandóan retteg a kommunizmus „vörös kísértetétől" és minden forradalomban igyekszik ott befejezni a dolgot, ahol az még csak kezdődik. Miután megkapja a neki előnyös jelentéktelen engedményt, a munkásoktól megijedve békejobbot nyujt a hatalomnak és szemérmetlenül elárulja a szabadság ügyét.*

Csak a munkásosztály megbízható támasza az igazi demokráciának. Csak a munkásosztály nem tud megegyezésre lépni az önkényuralommal holmi engedmények kedvéért és nem hagyja elaltatni magát,

---

* Itt természetesen nem arra az értelmiségre gondolunk, amely már megtagadja osztályát és a szociáldemokraták soraiban harcol. De az ilyen értelmiségiek csak kivételek, ők a „fehér hollók".

amikor, az alkotmányosság gitárját pengetve, édesen dalolni kezdenek neki.

Ezért a demokratikus ügy szempontjából Oroszországban rendkívül nagy jelentősége van annak, hogy élére tud-e állni a munkásosztály az általános demokratikus mozgalomnak, vagy pedig a mozgalom mögött fog kullogni, mint az „értelmiség", vagyis a burzsoázia segédereje. Az első esetben, az önkényuralom megdöntésének eredménye széleskörű *demokratikus alkotmány* lesz, amely egyenlő jogokat biztosít a munkásnak, a meggyötört parasztnak, a tőkésnek. A második esetben azt a „megnyirbált alkotmányt" kapjuk eredményképpen, amely nem kevésbbé tudja eltiporni a munkások követeléseit, mint az abszolutizmus és amely a népnek nem a szabadságot, csak a szabadság látszatát nyujtja.

De e vezetőszerep érdekében a munkásosztálynak *önálló politikai pártba* kell szerveződnie. Akkor az önkényuralommal vívott harcban nem lesz neki veszedelmes ideiglenes szövetségesének — a „művelt társadalomnak" — semmiféle hűtlensége és árulása sem. Attól a pillanattól, amikor ez a „társadalom" elárulja a demokrácia ügyét, a munkásosztály maga, saját erejével viszi előre ezt az ügyet — az önálló politikai párt megadja neki az ehhez szükséges erőt.

„Brdzola" („Harc") 2—3. sz.
1901 november—december.
Aláírás nélkül.
Az eredeti nyelve: gruz.

HOGYAN FOGJA FEL A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA A NEMZETI KÉRDÉST?

I

Minden változik... változik a társadalmi élet és vele együtt változik a „nemzeti kérdés" is. Másmás időben más-más osztályok lépnek a küzdőtérre — és minden osztály a maga módján értelmezi a „nemzeti kérdést". Tehát a „nemzeti kérdés" különböző időkben *különböző érdekeket szolgál*, különböző árnyalatokat vesz fel aszerint, hogy *milyen* osztály veti fel és *mikor*.

Volt nálunk például az úgynevezett *nemesi „nemzeti kérdés"*, amikor — „Grúzia Oroszországhoz csatolása" után — a grúz nemesség érezte, milyen hátrányos volt számára a régi kiváltságok és a hatalom elvesztése, amellyel a grúz cárok alatt rendelkezett, és az „egyszerű alattvalóságot" méltósága lealacsonyításának tartva, *„Grúzia felszabadítását"* óhajtotta. *Ez azt jelentette, hogy a grúz cárokat és nemességet akarta „Grúzia" élére állítani és* ilyképpen *az ő kezükbe átadni a grúz nép sorsát!* Ez volt a *feudális-monarchista „nacionalizmus"*. Ez a „mozgalom" nem hagyott semmiféle észrevehető nyomot a grúzok életében, egyetlen ténnyel sem szerzett dicsőséget

magának, hacsak nem számítjuk ilyennek a grúz nemesek egyes összeesküvéseit a kaukázusi orosz kormányzók ellen. A társadalmi élet eseményei alighogy megérintették ezt az amúgyis gyenge „mozgalmat" és máris alapjáig lerombolták. És valóban, az árutermelés fejlődése, a jobbágyság eltörlése, a nemesi bank megalapítása, az osztályellentét fokozódása városban és falun, a falusi szegénység erősödő mozgalma stb. — mindez halálos csapást mért a grúz nemességre és vele együtt a *„feudális-monarchista nacionalizmusra"*. A grúz nemesség két csoportra oszlott. Az egyik csoport lemondott mindenféle „nacionalizmusról" és kezet nyujtott az orosz önkényuralomnak, hogy ennek fejében jövedelmező állásokat, olcsó hitelt, mezőgazdasági felszerelést kapjon tőle, és hogy a kormány védje meg a falusi „lázadóktól" stb. A grúz nemesség másik, gyengébb csoportja viszont összebarátkozott a grúz püspökökkel és főapátokkal és ilyképpen a klerikalizmus védőszárnyai alá rejtette az élettől üldözött „nacionalizmust". Ez a csoport nagy buzgalommal foglalkozik azzal, hogy helyreállítsa a lerombolt grúz templomokat („programjának" ez a fő pontja!) — „a hajdani nagyság emlékeit" — és áhitattal várja a csodát, amely arra hivatott, hogy megvalósítsa *hűbéri-monarchista* „óhajait".

Ilyképpen, a feudális-monarchista nacionalizmus létének utolsó perceiben klerikális formát öltött.

Ugyanakkor a modern társadalmi élet felvetette nálunk a *burzsoázia nemzeti kérdését*. Amikor a fiatal grúz burzsoázia megérezte, hogy milyen nehéz neki felvennie a szabad versenyt a „külföldi"

tőkésekkel, a grúz nemzeti demokraták szájával *független Grúziáról* kezdett fecsegni. A grúz burzsoázia vámsorompóval akarta elkeríteni a grúz piacot, erővel el akarta űzni erről a piacról a „külföldi" burzsoáziát, mesterségesen emelni az áruk árait és ilyen „hazafias" fogásokkal akart a meggazdagodás terén eredményt elérni.

Ez volt és marad a grúz burzsoázia nacionalizmusának célja. Mondanunk sem kell, hogy ennek a célnak a megvalósításához erőre volt szükség, az erő pedig a proletariátusban van. Csak a proletariátus tudott életet lehelni a burzsoázia lagymatag „hazafiságába". A burzsoáziának feltétlenül a maga oldalára kellett vonnia a proletariátust — és lám, a színre lépnek a „nemzeti demokraták". Sok lőport pazaroltak ezek a tudományos szocializmus megcáfolására, sokat becsmérelték a szociáldemokratákat és ajánlgatták a grúz proletariátusnak, hogy hagyják ott őket, dícsérték a grúz proletariátust és igyekeztek rábeszélni arra, hogy „maguknak a munkásoknak az érdekében" erősítsék valamiképpen a grúz burzsoáziát. Állhatatosan könyörögtek a grúz proletároknak : ne tegyétek tönkre „Grúziát" (vagy a grúz burzsoáziát?), felejtsétek el a „belső nézeteltéréseket", barátkozzatok meg a grúz burzsoáziával stb. De hiába ! A polgári közírók édeskés meséi nem tudták elaltatni a grúz proletariátust ! A grúz marxisták kíméletlen rohamai, különösen pedig a hatalmas osztályfellépések, amelyek egyetlen szocialista csapatba tömörítették az orosz, örmény, grúz és más proletárokat — megsemmisítő csapást mértek *polgári nacionalistáinkra* és elűzték őket a harc mezejéről.

Megfutamodott hazafiainknak „a megcsúfolt név helyreállítása végett" „legalább színt kellett váltaniok", legalább szocialista köntöst kellett ölteniök, ha már nem tudták magukévá tenni a szocialista nézeteket. És valóban, a színen ott termett az illegális... polgári nacionalista — tisztesség ne essék szólván — „szocialista" „Szakartvelo"[5]. Igy akarták elcsábítani a grúz munkásokat! De már késő volt! A grúz munkások megtanulták megkülönböztetni a feketét a fehértől, könnyen kitalálták, hogy a polgári nacionalisták „csak a külszínt változtatták meg", nem pedig nézeteik lényegét, hogy a „*Szakartveló*"*-nak csupán az elnevezése szocialista.* Megértették ezt és gúnyt űztek Grúzia „megváltóiból"! A „Szakartvelo" Don Quijote-jainak reményei füstbe mentek!

Másrészt, gazdasági fejlődésünk fokozatosan hidat épít a grúz burzsoázia vezető körei és „Oroszország" között, gazdaságilag és politikailag összeköti ezeket a köröket „Oroszországgal" és ezzel meglazítja az amúgyis ingadozó polgári nacionalizmus talaját. És ez a második csapás a polgári nacionalizmusra!

A küzdőtéren megjelent az új osztály, a *proletariátus* — és vele együtt létrejött az új „nemzeti kérdés", *a proletariátus „nemzeti kérdése"*. Amennyire a proletariátus különbözik a nemességtől és a burzsoáziától, ugyanannyira különbözik a proletariátus által felvetett „nemzeti kérdés" is a nemesség és a burzsoázia „nemzeti kérdésétől".

Beszéljünk most erről a „nacionalizmusról".

Hogyan fogja fel a szociáldemokrácia a *„nemzeti kérdést?"*

Az oroszországi proletariátus már régóta beszél harcról. Mint ismeretes, minden harcnak győzelem a célja. De a proletariátus győzelme érdekében szükség van *valamennyi* munkás egyesülésére, *nemzeti különbségre való tekintet nélkül.* Világos, hogy a nemzeti korlátok ledöntése és az orosz, grúz, örmény, lengyel, zsidó stb. proletárok szoros tömörülése az oroszországi proletariátus győzelmének elengedhetetlen feltétele.

Ez az oroszországi proletariátus érdeke.

De az oroszországi önkényuralom, mint az oroszországi proletariátus leggonoszabb ellensége, állandóan gáncsot vet a proletárok egyesülése elé. Rablómódra üldözi Oroszország „idegen" nemzetiségeinek nemzeti kultúráját, nyelvét, szokásait és intézményeit. Az önkényuralom megfosztja ezeket a nemzetiségeket a szükséges polgári jogoktól, mindenfelől szorongatja őket, farizeus módra veti el közöttük a bizalmatlanságot és az ellenségeskedést, véres összeütközésekre uszítja őket, kimutatva ezzel, hogy az orosz önkényuralom egyetlen célja az, hogy összeveszítse az Oroszországot benépesítő nemzeteket, kiélezze közöttük a nemzeti viszálykodást, megerősítse a nemzeti válaszfalakat és így nagyobb sikerrel bontsa meg a proletárok sorait, nagyobb sikerrel forgácsolja szét az egész oroszországi proletariátust apró nemzeti csoportokra és ilymódon sírt ásson a munkások osztályöntudatának, osztályegyesülésének.

Ez az orosz reakció érdeke, ez az orosz önkényuralom politikája.

Világos, hogy az oroszországi proletariátus érdekeinek előbb vagy utóbb össze kellett ütközniök a cári

önkényuralom reakciós politikájával. Ez így is történt és éppen ezen a talajon keletkezett a szociáldemokráciában a „nemzeti kérdés".

Hogyan döntsük le a nemzetek közé emelt nemzeti válaszfalakat, hogyan szüntessük meg a nemzeti elzárkózottságot, hogy közelebb hozzuk egymáshoz az oroszországi proletárokat, hogy szorosabban tömörítsük őket?

Ez a „nemzeti kérdés" tartalma a szociáldemokráciában.

Váljunk szét külön nemzeti pártokba és alkossunk belőlük „szabad szövetséget" — válaszolják a *föderalista* szociáldemokraták.

Ugyanezt hajtogatja az „Örmény Szociáldemokrata Munkásszervezet"[6] is.

Amint látják, nem azt tanácsolják nekünk, hogy egyetlen oroszországi pártba egyesüljünk, egységes központtal az élén, hanem azt, hogy váljunk külön több pártra, több vezető központtal, és mindezt az osztályegység erősítése érdekében! *Közelebb* akarjuk hozni egymáshoz a különböző nemzetek proletárjait. Mit kell hát tennünk? — Távolítsátok el egymástól a proletárokat és eléritek a célt! — felelik a föderalista szociáldemokraták. Egy pártba akarjuk egyesíteni a proletárokat. Mit kell hát tennünk? — Forgácsoljátok szét az oroszországi proletariátust külön pártokra és eléritek a célt! — felelik a föderalista szociáldemokraták. Meg akarjuk semmisíteni a nemzeti válaszfalakat. Milyen intézkedéseket foganatosítsunk? — Erősítsétek a nemzeti válaszfalakat szervezeti válaszfalakkal és eléritek a célt! — felelik. És mindezt nekünk tanácsolják, oroszországi proletárok-

nak, akik azonos politikai viszonyok között harcolunk, akiknek egy és ugyanaz a közös ellenségünk! Szóval, ezt mondják nekünk: cselekedjetek az ellenség örömére és temessétek el sajátkezűleg közös célotokat.

De egy percre értsünk egyet a föderalista szociáldemokratákkal és kövessük őket — nézzük meg, hova vezetnek bennünket! Mondják: kövesd a hazugot a hazugság küszöbéig.

Tegyük fel, hogy hallgattunk föderalistáinkra és külön nemzeti pártot alapítottunk. Milyen eredményei lesznek ennek?

Ezt nem nehéz megérteni. Ha mindeddig, amíg *centralisták* voltunk, fő figyelmünket a proletárok helyzetének *közös* feltételeire, érdekeik *egységére* fordítottuk, „nemzeti különbségeikről" pedig csak annyiban beszéltünk, amennyiben ez nem mondott ellent *közös* érdekeiknek; ha számunkra mindeddig az volt az elsőrendű kérdés, miben egyeznek meg egymással Oroszország nemzetiségeinek proletárjai, mi közös bennük — hogy e közös érdekek talaján felépítsük egész Oroszország egyetlen központosított munkáspártját —, ma, amikor „mi" föderalistákká lettünk, figyelmünket egy új legfőbb kérdés köti le: miben különböznek egymástól Oroszország nemzetiségeinek proletárjai, milyen különbség van köztük — hogy a „nemzeti különbözőség" talaján felépítsük a külön nemzeti pártokat. Ilyképpen a centralista szempontjából másodrendű „nemzeti különbségek" a föderalista szempontjából a nemzeti pártok alapjává lesznek.

Ha tovább haladunk ezen az úton, előbb-utóbb

kénytelenek leszünk megállapítani, hogy például az örmény proletár „nemzeti" és bármilyen más „különbözőségei" ugyanolyanok, mint az örmény burzsoáziáé, hogy az örmény proletárnak és az örmény burzsoának azonosak a szokásai, azonos a jelleme, hogy egy népet, egy osztatlan „nemzetet" alkotnak*. Innen már nincs messze az „együttes cselekvés egységes talaja", amelyre rá kell lépnie mind a burzsoának, mind a proletárnak, barátilag kezet nyujtva egymásnak, mint azonegy „nemzet" tagjai. Ebben az esetben az önkényuralkodó cár farizeusi politikája „új" bizonyítéka lehet ennek a barátságnak, az osztályellentétekről való szóbeszéd pedig „nem helyénvaló doktrinér-

---

* Az „Örmény Szociáldemokrata Munkásszervezet" csak nemrégiben tette meg ezt a dicséretes lépést. „Kiáltványában" határozottan kijelenti, hogy a „proletariátust (az örményt) nem lehet elválasztani a társadalomtól (az örménytől): az egyesült (örmény) proletariátusnak kell az örmény nép legokosabb és legerősebb szervének lenni", hogy a „szocialista pártban egyesült örmény proletariátusnak arra kell törekednie, hogy ő befolyásolja az örmény közvéleményt, hogy az örmény proletariátus hű fia lesz törzsének" stb. (lásd az „Örmény Szociáldemokrata Munkásszervezet" „Kiáltványának" 3. pontját).

Először: érthetetlen, miért „nem lehet elválasztani az örmény proletariátust az örmény társadalomtól", ha ez az „elválasztás" lépten-nyomon végbemegy? Vajjon az egyesült örmény proletariátus nem „vált el" az örmény társadalomtól, amikor 1900-ban (Tifliszben) hadat üzent az örmény burzsoáziának és a polgári gondolkozású örményeknek?! Mi más az „Örmény Szociáldemokrata Munkásszervezet", ha nem az örmény proletárok osztályszervezete, amely „elvált" az örmény társadalom többi osztályától? Vagy talán az „Örmény Szociáldemokrata Munkásszerve-

ségnek" bizonyul. Aztán ráadásul még valakinek a költői ujjai „merészebben" pendítik meg az oroszországi nemzetiségek proletariátusának körében egyelőre még létező szűk nemzeti húrokat és a megfelelő hangnemben szólaltatják meg őket. A soviniszta szélhámosok hitelre (bizalomra) találnak, a barát ellenségnek rémlik, az ellenség barátnak látszik, zűrzavar áll be, felőrlődik az oroszországi proletariátus osztályöntudata.

Ilyképpen ahelyett, hogy *lerombolnók a nemzeti válaszfalakat*, a föderalisták jóvoltából, szervezeti válaszfalakkal *még jobban megerősítjük* azokat; ahelyett, hogy előmozdítanánk a proletariátus osztályöntudatát, *visszavetjük* és veszélyes megpróbál-

---

zet" valamennyi osztály szervezete!? No, és szorítkozhat-e a harcoló örmény proletariátus az „örmény közvélemény befolyásolására", nem kötelessége-e előre haladni, hadat üzenni ennek a csontja velejéig polgári „közvéleménynek" és forradalmi lelket lehelni bele? A tények azt mutatják, hogy igenis köteles. De ha ez így van, akkor magától értetődik, hogy a „Kiáltványnak" az olvasó figyelmét nem a „közvélemény befolyásolására" kellett volna fordítania, hanem a harcra ez ellen a közvélemény ellen, forradalmasításának szükségességére: ezzel jobban jellemezte volna a „szocialista proletariátus" kötelességeit. És végül, vajjon az örmény proletariátus lehet-e „hű fia törzsének", amikor ennek a törzsnek egyik része — az örmény burzsoázia — mint a pók szívja a vérét, a másik része pedig — az örmény papság — azonkívül, hogy a munkások vérét szívja, rendszeresen mételyezi tudatát? Mindezek a kérdések egyszerűek és elkerülhetetlenek, ha az osztályharc szemszögéből vizsgáljuk a dolgot. De a „Kiáltvány" szerzői nem veszik észre ezeket a kérdéseket, mert a Bund-tól (zsidó munkásszövetségtől[7]) átvett föderalista nacionalista szemszögből vizsgálják a dolgot. Általában is, a „Kiáltvány" szerzői mintegy

tatásoknak vetjük alá. És az önkényuralkodó cárnak „repes a szíve", mert soha sem tudott volna hozzánk hasonló ingyenes segítőtársakra szert tenni.

Vajjon ezt akartuk elérni ?

És végül, amikor nekünk egységes, rugalmas, központosított pártra van szükségünk, amelynek Központi Bizottsága szempillantás alatt talpra tudja majd állítani egész Oroszország munkásait és döntő rohamra tudja vezetni őket az önkényuralom és a burzsoázia ellen — kezünkbe nyomnak egy korcs, különálló pártokra forgácsolt „föderalista szövetséget" ! Éles fegyver helyett rozsdásat adnak és azt bizonygatják: ezzel könnyebben végezhettek halálos ellenségetekkel !

Ide vezetnek bennünket a föderalista szociáldemokraták !

De mivel nekünk nem a „nemzeti válaszfalak megerősítése", hanem azok lerombolása a célunk, mivel nekünk nem rozsdás, hanem éles fegyverre van

---

célul tűzték ki, hogy mindenben utánozzák a Bundot. „Kiáltványukba" belevették a Bund V. kongresszusán hozott határozatoknak második cikkelyét is: „A Bund helyzetéről a pártban". Az „Örmény Szociáldemokrata Munkásszervezetet" az örmény proletariátus érdekei egyetlen védelmezőjének nevezik (lásd az említett „Kiáltvány" 3. pontját). A „Kiáltvány" szerzői elfelejtették, hogy pártunk kaukázusi bizottságait[8] a Kaukázusban már több éve az örmény és a többi proletárok képviselőinek tekintik, hogy ezek a bizottságok örmény nyelven folytatott szóbeli és sajtópropaganda és agitáció útján fejlesztik a proletárokban az osztályöntudatot, vezetik őket a harcban stb., míg az „Örmény Szociáldemokrata Munkásszövetség" csak tegnapelőtt született. Mindezt elfelejtették és azt kell hinnünk, még sok mindent el fognak felejteni, csakhogy pontosan átvehessék a Bund szervezeti és politikai nézeteit.

szükségünk, hogy gyökerestül kitépjük a mai igazságtalanságokat, mivel nem örömöt, hanem bánatot akarunk okozni az ellenségnek és el akarjuk őt söpörni a föld színéről — világos, hogy a mi kötelességünk: elfordulni a föderalistáktól és jobb választ találni a „nemzeti kérdés" megoldására.

II

Eddig arról beszéltünk, hogyan nem kell megoldani a „nemzeti kérdést". Most arról fogunk beszélni, hogyan kell megoldani ezt a kérdést, vagyis hogyan oldotta meg a szociáldemokrata munkáspárt.*

Először is emlékezzünk arra, hogy az Oroszországban működő szociáldemokrata párt *Oroszországinak* nevezte el magát (és nem *orosznak)*. Ezzel nyilván azt akarta hangsúlyozni, hogy nemcsak az orosz proletárokat fogja zászlaja alatt összegyüjteni, hanem Oroszország *valamennyi nemzetiségének* proletárjait, és következésképpen, mindent el fog követni a közéjük emelt *nemzeti válaszfalak* megsemmisítésére.

Továbbá, pártunk megtisztította a „nemzeti kérdést" az azt beburkoló ködtől, amely titokzatossá tette; felbontotta ezt a kérdést egyes elemekre, minden egyes elemnek osztálykövetelés-jelleget adott és mindegyiket külön pont formájában fejtette ki programjában. Ezzel világosan megmutatta, hogy az *önmagukban vett* úgynevezett „nemzeti érdekeknek" és „nemzeti követeléseknek" nincs külön értékük, hogy ezek

* Nem lesz fölösleges megjegyezni, hogy az alábbiakban pártprogramunknak a nemzeti kérdésről szóló pontjait magyarázom.

az „érdekek" és „követelések" csak annyiban méltók figyelemre, amennyiben előmozdítják vagy előmozdíthatják a proletariátus osztályöntudatát, osztályfejlődését.

Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt mindezzel világosan kijelölte azt az utat, amelyre rátért és azt az álláspontot, amelyet a „nemzeti kérdés" megoldásánál elfoglalt.

Milyen részekből áll a „nemzeti kérdés"?

Mit követelnek a föderalista szociáldemokrata urak ?

1) *„Polgári egyenlőséget Oroszország nemzetiségei számára"?*

Önöket nyugtalanítja az Oroszországban uralkodó állampolgári egyenlőtlenség? Önök vissza akarják adni Oroszország nemzetiségeinek a kormány által elvett polgárjogokat és ezért követelnek polgári egyenlőséget e nemzetiségek számára? És mi vajjon ellenezzük *ezt* a követelést? Nagyon jól tudjuk, mekkora jelentősége van a polgárjogoknak a proletárok szempontjából. A polgárjogok — a harc fegyvere ; elvenni ezeket a jogokat éppen annyi, mint elvenni a fegyvert; és ki nem tudja, hogy fegyvertelen proletárok nem tudnak jól harcolni? Az oroszországi proletariátusnak viszont szüksége van arra, hogy Oroszország valamennyi nemzetiségének proletárjai jól harcoljanak, mert mennél jobban fognak harcolni ezek a proletárok, annál osztályöntudatosabbak lesznek, és mennél osztályöntudatosabbak lesznek, annál szorosabb lesz az oroszországi proletariátus osztályegysége. Igen, mindezt mi tudjuk és ezért minden erőnkkel harcolunk és fogunk harcolni Oroszország nemzeti-

ségeinek állampolgári egyenlőségéért! Olvassák el pártprogramunk 7. pontját, amelyben a párt „nemre, vallásra, fajra és *nemzetiségre* való tekintet nélkül valamennyi polgár teljes egyenjogúságáról" beszél — és meglátják, hogy az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt magára vállalja e követelések megvalósítását.

Mit követelnek még a föderalista szociáldemokraták ?

2) „*A nyelvhasználat szabadságát Oroszország nemzetiségei számára*" ?

Önöket nyugtalanítja az a tény, hogy Oroszország „idegen" nemzetiségű proletárjainak csaknem tilos anyanyelvükön tanulni, a társadalmi, állami és más intézményekben anyanyelvükön beszélni? Valóban van miért nyugtalankodni! A nyelv a fejlődés és a harc eszköze. Különböző nemzeteknek különböző a nyelvük. Az oroszországi proletariátus érdekei azt követelik, hogy Oroszország nemzetiségeinek proletárjai teljes joggal használhassák *azt a nyelvet*, amelyen a legkönnyebben tanulnak, amelyen a legjobban tudnak harcolni az ellenség ellen gyűléseken, társadalmi, állami és egyéb intézményekben. *Ilyen* nyelvnek tekintik az *anyanyelvet*. Az „idegen" nemzetiségek proletárjait megfosztják anyanyelvüktől, és ezt tűrjük? — mondják. No, és milyen választ ad erre az oroszországi proletároknak pártprogramunk? Olvassák el pártprogramunk 8. pontját, amely szerint pártunk követeli: „a lakosság jogát arra, hogy anyanyelvén tanuljon és e jog biztosítását a szükséges iskoláknak az állam és az önkormányzati szervek költségén történő létesítésével; minden egyes állampolgár

jogát arra, hogy a gyűléseken anyanyelvén szólaljon fel; az anyanyelv egyenjogúsítását az államival valamennyi helyi társadalmi és állami intézményben" — olvassák el mindezt és győződjenek meg róla, hogy az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt ennek a követelésnek teljesítését is magára vállalja.

Mit követelnek még a föderalista szociáldemokraták?

3) *„Önkormányzatot Oroszország nemzetiségei számára?"*

Azt akarják-e ezzel mondani, hogy ugyanazokat a törvényeket nem lehet egyformán alkalmazni az oroszországi állam különböző területein, amelyek sajátos létfeltételek és a lakosság összetétele tekintetében elütnek egymástól? Azt akarják-e, hogy az említett területeknek jogot adjanak arra, hogy a *közös* állami törvényeket sajátos viszonyaikra alkalmazhassák? Ha ez így van, ha az önök követelésének ez a tartalma — akkor feltétlenül meg kell neki adni a megfelelő formát is, sutba kell dobni a nacionalista ködösséget, a zavarosságot és nevükön kell nevezni a dolgokat. És ha önök megfogadják ezt a tanácsot, akkor meg fognak győződni arról, hogy nincs semmi kifogásunk ez ellen a követelés ellen. Egyáltalán nem kételkedünk abban, hogy az oroszországi állam különböző területein, amelyek sajátos életfeltételeiknél és a lakosság összetételénél fogva elütnek egymástól, nem tudják egyformán alkalmazni az állami alkotmányt, hogy ezeknek a területeknek jogot kell adni a közös állami alkotmánynak olyan formában történő megvalósítására, amelyben az a legjobban használnukra válik, amelyben teljesebben fejlesztik ki a

népben rejlő politikai erőket. Ezt követelik az oroszországi proletariátus osztályérdekei. És ha elolvassák pártprogramunk 3. pontját, amelyben pártunk „széles helyi önkormányzatot; területi önkormányzatot" követel „azoknak a területeknek, amelyeket az életfeltételek sajátossága és a lakosság összetétele megkülönböztet" — akkor meglátják, hogy az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt először megtisztította ezt a követelést a nacionalista ködtől és azután vállalta teljesítését.

4) Önök rámutatnak a cári önkényuralomra, amely vadállati módon üldözi Oroszország „idegen" nemzetiségeinek „nemzeti kultúráját", rablómódra beavatkozik belső életükbe és minden oldalról szorongatja őket, barbár módon rombolta (és rombolja tovább) a finnek kulturális intézményeit, rablómódra birtokbavette az örmény nemzeti vagyont stb.? Önök biztosítékot követelnek az önkényuralom rabló erőszakával szemben? De vajjon mi nem látjuk-e a cári önkényuralom erőszakát és vajjon mi nem harcoltunk-e állandóan ez erőszak ellen? Ma mindenki világosan látja, hogyan szorongatja és fojtogatja a jelenlegi oroszországi kormány Oroszország „idegen" nemzetiségeit. Az sem kétséges, hogy a kormánynak ez a politikája napról-napra züllleszti és veszélyes próbáknak veti alá az oroszországi proletariátus osztályöntudatát. Következésképpen, mi mindig és mindenütt harcolni fogunk a cári kormány züllesztő politikája ellen. Következésképpen, mi mindíg és mindenütt meg fogjuk védelmezni az önkényuralom rendőri erőszakával szemben ezeknek a nemzetiségeknek nemcsak hasznos, hanem még haszontalan

intézményeit is, mivel az oroszországi proletariátus érdekei azt diktálják nekünk, hogy csak maguknak a nemzetiségeknek van joguk nemzeti kultúrájuk egyik vagy másik ágát megsemmisíteni vagy tovább kifejleszteni. De olvassák el programunk 9. pontját. Hát nem erről van szó pártprogramunk 9. pontjában, amelyet, mellesleg mondva, sokat szapultak, mind ellenségeink, mind barátaink körében.

De itt félbeszakítanak bennünket és azt tanácsolják, hogy jobb lesz a 9. pontról nem is beszélni. Miért? — kérdezzük. „Azért", felelik, mert programunknak ez a pontja „gyökeresen ellentmond" ugyanezen program 3., 7. és 8. pontjának, mert ha a nemzetiségeknek jogot adnak arra, hogy minden nemzeti ügyüket saját akaratuk szerint rendezzék, (lásd a 9. pontot), akkor az említett programban nem lehet helye a 3., 7. és 8. pontnak — és megfordítva, ha ezek a pontok a programban maradnak, akkor a programból, kétségtelenül, ki kell zárni a 9. pontot. Kétségtelen, valami hasonlót mond a „Szakartvelo"*, amikor reá jellemző könnyelműségével megkérdezi: „micsoda logika — azt mondani a nemzetnek: területi önkormányzatot adok neked, és ugyanakkor emlékeztetni őt arra, hogy joga van valamennyi nemzeti ügyét saját belátása szerint rendezni?" (lásd „Szakartvelo" 9. szám). A programba „nyilván" logikai ellentmondás csúszott be, ennek az ellent-

* Itt csupán azért foglalkozunk a „Szakartveló"-val, hogy jobban megmagyarázzuk a 9. pont tartalmát. Jelen cikkünk célja a föderalista szociáldemokraták bírálata, nempedig a tőlük gyökeresen különböző „szakartveloistáké" (lásd az I. fejezetet).

mondásnak a megszüntetése érdekében „nyilván" ki kell zárni a programból egy vagy több pontot! Igen, „feltétlenül" ki kell zárni, hiszen, amint látják, maga a logika emeli fel tiltakozó szavát a logikátlan „Szakartvelo" hasábjain.

Eszünkbe jut egy nagyon régi monda. Élt valamikor egy „bölcs anatómus". Mindene megvolt, amire egy „igazi" anatómusnak „szüksége" van: diplomája, helyisége, műszerei és mérhetetlen igényei. Csak egy kicsiség hiányzott — az anatómiai ismeretek. Egyszer azzal a kéréssel fordultak hozzá, hogy magyarázza meg, milyen kapcsolat van a csontváz részei között, amelyek szét voltak dobálva a boncolóasztalán. Ilyképpen „hírneves bölcsünknek" alkalma nyílt arra, hogy kitüntesse magát. A „bölcs" nagy garral és ünnepélyességgel fogott a „dologhoz"! De baj történt! A „bölcs" egy kukkot sem értett az anatómiához, nem tudta, melyik részt mihez illessze, hogy végülis teljes csontvázat hozzon össze. Sokáig vesződött szegény, sokat izzadt, de hiába! Végül, mikor már mindent összezavart és az eredmény a semminél is kevesebb volt, felkapta a csontváz néhány alkatrészét, messzire elhajította őket és filozófus módra lehordta azokat a „rosszindulatú" személyeket, akik szerinte a csontváznak nem az igazi részeit rakták asztalára. A nézők természetesen kifigurázták a „bölcs anatómust".

Hasonló „kaland" esett meg a „Szakartveló"-val is. Eszébe jutott pártprogramunkat elemezni, de mint kiderült, nem tudta, hogy tulajdonképpen mit is jelent programunk és hogyan kell azt elemezni,

nem értette meg, hogyan kapcsolódnak egymáshoz ennek a programnak egyes pontjai és mit jelent minden egyes pont külön-külön — és lám, „filozófus módra" azt tanácsolja nekünk: mivel nem tudtam megérteni programotoknak ezt meg ezt a pontját, ezért (? !) ki kell dobni őket a programból.

De nem akarom kifigurázni az amúgy is nevetséges „Szakartveló"-t — mondják: aki már fekszik, azt nem illik ütni! Ellenkezőleg, kész vagyok még segítséget is nyujtani neki programunk magyarázásában, de azzal a feltétellel, hogy 1. saját maga ismerje el tudatlanságát, 2. figyelmesen hallgasson meg engem és 3. kössön békét a logikával*.

A következőről van szó. Programunk 3., 7. és 8. pontja a *politikai centralizmus* talaján jött létre. Amikor az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt ezeket a pontokat beiktatta programjába, az a megfontolás vezérelte, hogy a „nemzeti kérdés" úgynevezett „végleges" megoldása, vagyis Oroszország „idegen" nemzetiségeinek „felszabadítása", általában szólva, lehetetlen mindaddig, amíg a politikai uralom a burzsoázia kezében van. Ennek kettős az oka: először, a mai gazdasági fejlődés fokozatosan hidat épít az „idegen nemzetiségek" és „Oroszország" között, egyre több kapcsolatot létesít közöttük és ezzel baráti érzéseket ébreszt e nemzetiségek

---

*Szükségesnek tartom közölni az olvasóval, hogy a „Szakartvelo" már első számaiban hadat üzent a logikának, mint olyan bilincsnek, amely ellen harcolni kell. Nem kell komolyan venni azt a körülményt, hogy a „Szakartvelo" gyakran beszél a logika nevében — ezt csak a rá jellemző könnyelműsége és feledékenysége miatt teszi.

burzsoáziájának vezető köreiben, ami megfosztja a talajtól „nemzeti felszabadító" törekvéseiket; és másodszor, *általában szólva*, a proletariátus nem fogja támogatni az úgynevezett „nemzeti felszabadító" mozgalmat, mivel eddig minden ilyen mozgalom a burzsoázia javára történt, megmételyezte és megnyomorította a proletariátus osztályöntudatát. Ezek a megfontolások hozták létre a *politikai centralizmus* eszméjét és pártprogramunk általa meghatározott 3., 7. és 8. pontját.

De, mint fentebb mondottuk, ez az *általános* nézet.

Ez azonban nem zárja ki azt, hogy olyan gazdasági és politikai viszonyok alakulhatnak ki, amelyek között az „idegen" nemzetiségek burzsoáziájának vezető körei megkívánják a „nemzeti felszabadítást".

Az is megtörténhet, hogy ilyen mozgalom előnyösnek bizonyul a proletariátus osztályöntudatának fejlődése szempontjából.

Hogyan kell akkor pártunknak cselekednie?

Nos, éppen az ilyen lehetséges esetekre gondolva vettük be programunkba a 9. pontot, éppen az ilyen lehetséges körülményeket előrelátva kapják meg a nemzetiségek azt a jogot, amelynek alapján igyekezni fognak nemzeti ügyüket óhajaiknak megfelelően rendezni (például, teljesen „felszabadulni", különválni).

Pártunknak, annak a pártnak, amely céljául tűzte ki, hogy egész Oroszország harcoló proletariátusának vezetője legyen, felkészülten kell fogadnia az ilyen lehetséges eseteket a proletariátus életében, és éppen ezért kellett ilyen pontot programjába vennie.

Igy köteles cselekedni minden előrelátó, messzirenéző párt.

De kiderül, hogy a „Szakartvelo" „bölcseit", valamint egyes föderalista szociáldemokratákat nem elégíti ki a 9. pont ilyen értelme. Ők „határozott", „egyenes" választ követelnek a kérdésre: előnyös-e vagy hátrányos a proletariátusnak a „nemzeti függetlenség"?*

Eszembe jutnak a mult század 50-es éveinek orosz metafizikusai, akik azzal a kérdéssel nyaggatták az akkori dialektikusokat, hasznos-e vagy káros az eső a termésre, és „határozott" választ követeltek tőlük. A dialektikusoknak nem volt nehéz bebizonyítaniok, hogy a kérdés ilyen feltevése egyáltalán nem tudományos, hogy különböző időben különbözőképpen kell válaszolni az efféle kérdésekre, hogy szárazság idején az eső — hasznos, esős időben pedig — haszontalan, sőt káros, hogy tehát „határozott" választ követelni ilyen kérdésre nyilvánvaló ostobaság.

De a „Szakartvelo" nem okult az ilyen példákon.

Ugyanilyen „határozott" választ kívántak a marxistáktól Bernstein követői arra a kérdésre: hasznosak-e vagy károsak a proletariátusnak a kooperatívák (vagyis a fogyasztási és termelő szövetkezetek)? A marxistáknak nem volt nehéz bebizonyítaniok a kérdés ilyen feltevésének tarthatatlanságát. Nagyon egyszerűen megmagyarázták, hogy minden az időtől és a helytől függ, hogy ott, ahol a proletariátus osztályöntudata elérte a fejlődés kellő színvona-

* Lásd „Egy öreg (vagyis kivénült!) forradalmár" cikkét a „Szakartvelo" 9. számában.

lát, ahol a proletárok egyetlen erős politikai pártban tömörültek — ott a szövetkezetek nagy hasznára lehetnek a proletariátusnak, ha maga a párt veszi kézbe megalakításukat és vezetésüket, ott viszont, ahol ezek a feltételek nincsenek meg, a szövetkezetek károsak a proletariátusnak, mivel a munkásokban szatócskodó törekvéseket és szakmai elzárkózottságot szülnek és ilyképpen eltorzítják osztályöntudatukat.

De a „szakartveloisták" ezen a példán sem okultak. Még makacsabbul kérdezik: hasznos-e vagy káros a proletariátus szempontjából a nemzeti függetlenség? Adjatok határozott feleletet!

De mi látjuk, hogy azok a körülmények, amelyek létrehozhatják és kifejleszthetik a „nemzeti felszabadító" mozgalmat az „idegen" nemzetiségek burzsoáziája körében — ezek a körülmények egyelőre még nincsenek meg, és a jövőben sem éppen elkerülhetetlenek —, csak mint lehetséges körülményeket tételezzük fel őket. Továbbá, hiszen ma nem is lehet tudni, hogy a fejlődés milyen fokán lesz akkor a proletariátus osztályöntudata, mennyire lesz hasznos vagy káros ez a mozgalom a proletariátusnak! Kérdjük, milyen talajra építsük* a „határozott" választ erre a kérdésre, miből vezessük le? Hát nem ostobaság „határozott" választ követelni, mikor így állnak a dolgok?

Világos, hogy a kérdés megoldását magukra az idegen nemzetiségekre kell bízni, nekünk pedig kötelességünk, hogy kivívjuk nekik e kérdés eldöntésének jogát. Hadd döntsék el maguk a nemzetiségek,

* A „szakartveloista" urak követeléseiket mindig homokra építik és nem tudnak elképzelni olyan embereket, akik szilárdabb talajt tudnak találni követeléseiknek!

amikor erre szükség lesz — hasznos-e vagy káros számukra a „nemzeti függetlenség", és ha hasznos, akkor milyen formában kell azt megvalósítani ? Csak ők dönthetik el ezt a kérdést !

Ilyképpen a 9. pont értelmében az „idegen nemzetiségek" jogot kapnak arra, hogy nemzeti ügyeiket kívánságaiknak megfelelően rendezzék. Mi pedig ugyanannak a pontnak az értelmében kötelesek vagyunk arra törekedni, hogy ezeknek a nemzetiségeknek a kívánságai valóban szociáldemokrata kívánságok legyenek, hogy ezek a kívánságok a proletariátus osztályérdekeiből induljanak ki, s ennek érdekében feltétlenül szociáldemokrata szellemben kell felvilágosítani ezeknek a nemzetiségeknek a proletárjait, szigorú szociáldemokrata bírálattal kell illetni bizonyos reakciós „nemzeti" erkölcsöket, szokásokat és intézményeket, ami egyáltalán nem akadályoz meg bennünket abban, hogy ugyanezeket az erkölcsöket, szokásokat és intézményeket a rendőri erőszakkal szemben megvédelmezzük.

Ez a 9. pont alapgondolata.

Könnyű észrevenni, hogy milyen mély logikai összefüggésben van programunknak ez a pontja a proletár osztályharc elveivel. És mivel egész programunk ezen az elven épült fel, magában véve is világos a 9. pont logikai összefüggése pártprogramunk valamennyi többi pontjával.

A hígvelejű „Szakartveló"-t éppen azért nevezik „bölcs" sajtószervnek, mert ilyen egyszerű gondolatokat nem emészt meg.

De mi marad még hátra a „nemzeti kérdésből"?

5) *„A nemzeti szellem és sajátságainak védelme"?*

De mi ez a „nemzeti szellem és sajátságai" ? A tudomány a dialektikus materializmus útján már régen bebizonyította, hogy semmiféle „nemzeti szellem" nincs és nem is lehet. Megcáfolta-e valaki a dialektikus materializmusnak ezt a nézetét ? A történelem azt mondja nekünk, hogy senki sem cáfolta meg. Következésképpen, kötelesek vagyunk egyetérteni a tudomány említett nézetével, kötelesek vagyunk a tudománnyal együtt ismételni, hogy semmiféle „nemzeti szellem" nincs és nem is lehet. És ha ez így van, ha semmiféle „nemzeti szellem" nincs — akkor világos, hogy a nemlétezőnek mindenféle védelmezése logikai ostobaság, amely elkerülhetetlenül maga után vonja a megfelelő történelmi (nem kívánatos) következményeket. Az ilyen „filozófiai" ostobaságokról való beszéd legfeljebb a „Szakartveló"-hoz — „a grúz szociál-föderalisták forradalmi pártjának lapjához" — illik (lásd a „Szakartvelo" 9. számát)*.

* * *

* Miféle ez a magát ilyen furcsán nevező „párt"? A „Szakartvelo" elbeszéli (lásd a „Szakartvelo" 10. számának 1. mellékletét), hogy „folyó év tavaszán külföldön összegyűltek a grúz forradalmárok: a grúz anarchisták, a «Szakartvelo» hívei, a grúz szociálforradalmárok és... egyesültek... a grúz szociál-föderalisták «pártjában»". Igen, éppen az anarchisták, akik szívvel-lélekkel megvetnek minden politikát, a szociálforradalmárok, akik istenítik a politikát, a „szakartveloisták", akik tagadnak minden terrorista és anarchista rendszabályt — lám, micsoda tarka és egymást kölcsönösen tagadó társaság egyesül, mint kiderül... „párttá"! A legideálisabb tarka-barkaság, amit csak el lehet képzelni! Itt aztán nem fognak unat-

Így áll a dolog a nemzeti kérdéssel.

Amint láttuk, pártunk a nemzeti kérdést egyes részekre tagolta, ami benne eleven, azt kivonta belőle és szétömlesztette programja ereibe és mindezzel megmutatta, hogyan kell a szociáldemokráciában a „nemzeti kérdést" megoldani, hogy elveinktől egy percre sem távolodva el, teljesen leromboljuk a nemzeti válaszfalakat.

Mire kellenek — merül fel a kérdés — külön-

---

kozni! Tévednek azok a szervezők, akik azt állítják, ahhoz, hogy az emberek pártban egyesüljenek, kell hogy közös elveik legyenek! Nem az elvek közössége, mondja nekünk ez a tarka társaság, hanem az elvek hiánya az a talaj, amelyre a „pártot" építeni kell! Félre az „elméletekkel", elvekkel — ezek rabbilincsek! Mennél előbb szabadulunk meg tőlük, annál jobb — bölcselkedik ez a tarka társaság. És csakugyan, mihelyt ezek az emberek megszabadultak az elvektől, tüstént, egy kézlegyintéssel felépítették ... a kártyavárat — bocsánat — „a grúz szociálföderalisták pártját". Kiderül, hogy „hét és fél ember" ha összegyűl, bármikor alkothat „pártot"! És hogy tudná az ember nevetés nélkül megállni, amikor ezek az üresfejű, hadsereg nélküli „tisztek" filozofálásnak adják a fejüket: az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt „antiszocialista, reakciós" stb.; az orosz szociáldemokraták „soviniszták"; pártunk Kaukázusi Szövetsége rabszolgamódra engedelmeskedik a párt Központi Bizottságának* stb. (lásd a grúz forradalmárok első konferenciájának határozatait). Jobbat nem is várhatunk a Bakunin-idők őskori maradványaitól. Amilyen a fa, olyan a gyümölcse, amilyen a gyár, olyan az áruja.

* Meg kell jegyezni, hogy pártunk különálló részeinek összehangolt tevékenysége, néhány abnormális „egyén" szemében „rabszolgai engedelmesség". Ideggyengeség, mondják ilyenkor az orvosok.

álló nemzeti pártok? Vagy: hol van hát az a szociáldemokrata „alap", amelyre fel kell építeni a föderalista szociáldemokraták szervezeti és politikai nézeteit? Ilyen „alapot" nem látunk, ilyen „alap" nincs. A föderalista szociáldemokraták a levegőben lógnak.

Ebből a kényelmetlen helyzetből két úton kerülhetnek ki. Vagy véglegesen el kell hagyniok a forradalmi proletariátus álláspontját és el kell fogadniok a nemzeti válaszfalak megerősítésének elvét (opportunizmus föderalista formában); vagypedig le kell mondaniok minden pártszervezeti föderalizmusról, bátran fel kell emelniök a nemzeti válaszfalak megsemmisítésének zászlaját és tömörülniök. kell az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt egységes táborában.

„Proletariátisz Brdzola"
(„A Proletariátus Harca") 7. sz.
1904 szeptember 1.
Aláírás nélkül.
Az eredeti nyelve: grúz.

KUTAISZI LEVÉL[9]

Itt most szükség van az „Iszkrá"-ra[10] (noha nem sziporkázik*, mégis szükség van rá: legalább napihírek vannak benne, ördög vigye, jól kell ismerni az ellenséget is), kezdve a 63. számtól. Nagy szükség van Boncs-Brujevics kiadványaira[11]. „Harc a kongresszusért", „A párthoz" (nem a 22-ők nyilatkozata?)[12] „Félreértéseink", Rjadovojtól a „szocializmus lényegéről" és a „sztrájkokról" (ha megjelentek), Leninnek Roza és Kautsky ellen írt brosúrája[13], a Liga kongresszusának jegyzőkönyve[14], az „Egy lépés előre"[15] (elhalaszthatod, ha most nem sikerül beszerezned). Szükség van minden újdonságra, az egyszerű nyilatkozatoktól a nagy brosúrákig, ha csak valamennyire is érintik a pártonbelüli harcot.

Elolvastam Galjorka brosúráját: „Le a bonapartizmussal". Nem rossz. Ha kalapácsával erősebben és mélyebbre ütött volna, jobb lett volna. Tréfálkozó hangja és az, hogy kíméletet kér, megfosztja csapásait az erőtől és súlytól, gyengíti az olvasóra gyakorolt hatást. Ez a hiányosság annál szembe-

---

* Iszkra — annyi mint: szikra, sziporka. — *Ford.*

szökőbb, mert a szerző nyilván jól érti álláspontunkat és egyes kérdéseket nagyszerűen megmagyaráz és fejteget. A mi álláspontunkon levő embernek szilárd és hajthatatlan hangon kell beszélnie. Lenin ebben a tekintetben igazi kőszáli sas.

Elolvastam Plechánov cikkeit is, amelyekben a „Mi a teendő?"-t[16] boncolgatja. Ez az ember vagy teljesen meghibbant, vagy a gyűlölet és ellenségeskedés beszél belőle. Azt hiszem, itt mind a két ok fennáll. Azt hiszem, Plechánov elmaradt az *új kérdésektől*. Azt képzeli, hogy a régi ellenfelekkel van dolga és a régi módon hajtogatja: „a társadalmi tudatot a társadalmi lét határozza meg", „az eszmék nem az égből hullanak". Mintha Lenin azt mondaná, hogy Marx szocializmusa lehetséges lett volna a rabszolgaság és a hűbériség korában. Ma már a gimnazisták is tudják, hogy „az eszmék nem az égből hullanak". Holott most egészen másról van szó. Ezt az általános tételt már régen megemésztettük, ideje már részletezni ezt az általános kérdést. Minket most az érdekel, hogy az egyes eszmékből hogyan dolgozzák ki az eszmék rendszerét (a szocializmus elméletét), hogyan kapcsolják össze az egyes eszméket és eszmécskéket egy egységes harmonikus rendszerbe — a szocializmus elméletébe, és ki dolgozza ki és kapcsolja össze ezeket az eszméket. A tömeg adja-e vezetőinek a programot és a program megokolását, vagy a vezetők adják-e a tömegnek? Ha maga a tömeg és ösztönös mozgalma adja nekünk a szocializmus elméletét, akkor fölösleges elzárni a tömegeket a revizionizmus, terrorizmus, zubátovscsina és anarchizmus káros befolyásától: „az

ösztönös mozgalom *önmagából* szüli a szocializmust". Ha viszont az ösztönös mozgalom önmagából *nem* szüli a szocializmus elméletét (ne felejtsd el, hogy Leninnél a szocializmus elméletéről van szó), akkor az utóbbi az ösztönös mozgalmon *kívül* az ösztönös mozgalomnak korunk tudásával felfegyverzett emberek által való megfigyeléséből és tanulmányozásából születik. Tehát a szocializmus elméletét „az ösztönös mozgalom növekedésétől teljesen függetlenül", sőt ennek a mozgalomnak ellenére dolgozzák ki, és csak azután *viszik be kívülről* ebbe a mozgalomba, amelyet tartalmának megfelelően, vagyis a proletariátus osztályharca objektív követelményeinek megfelelően *javítanak*.

A következtetés (a gyakorlati tanulság) ebből ez: emeljük fel a proletariátust az igazi osztályérdekek tudatáig, a szocialista eszmény tudatáig, és nem az, hogy ezt az eszményt aprópénzre váltsuk vagy hozzá alkalmazzuk az ösztönös mozgalomhoz. Lenin megadta azt az elméleti alapot, amelyen ez a gyakorlati következtetés épül. Csak el kell fogadni ezt az elméleti előfeltételt és semmiféle opportunizmus nem férkőzhetik közeledbe. Ebben van a lenini eszme jelentősége. Leninnek nevezem, mert az orosz irodalomban senkisem fejezte ki olyan világosan, mint Lenin. Plechánov azt hiszi, hogy még mindig a 90-es években él és egyre a százszor megrágott kétszer-kettő-négyen kérődzik. És nem restelli, hogy lealacsonyodik a Martünovi eszmék ismétléséig...

Bizonyára ismered a 22-ők nyilatkozatát... Járt itt egy elvtárs, aki a ti tájékotokról utazott ide.

magával vitte a kaukázusi bizottságoknak a párt rendkívüli kongresszusát követelő határozatait.

Ok nélkül nézed reménytelenül az ügyet — csak a Kutaiszi Bizottság ingadozott, de sikerült meggyőznöm őket és azóta esküsznek a bolsevizmusra. Meggyőzni őket nem volt nehéz: a Központi Bizottság kétkulacsos politikája a nyilatkozat után nyilvánvalóvá lett, és miután erről újabb híreket kaptunk, ebben nem lehetett kételkedni. A Központi Bizottság kitöri a nyakát, erről gondoskodnak az itteni és az orosz elvtársak. Mindnyájan fenik a fogukat ellene.

1904 szeptember—október.

Az eredeti nyelve: grúz.

KUTAISZI LEVÉL

(Ugyanattól az elvtárstól)

A levéllel elkéstem, ne haragudj. Állandóan el voltam foglalva. Amit küldtél, mindent megkaptam (a Liga jegyzőkönyveit; Galjorka és Rjadovoj „Félreértéseink"-jét; a „Szociál-Demokrát" első számát; az „Iszkra" utolsó számait). Rjadovoj gondolata („Az egyik következtetés") megtetszett. Jó a Roza Luxemburg ellen írt cikk is. Ezek az urak — Roza, Kautsky, Plechánov, Axelrod, Vjéra Zaszúlics és a többiek —, mint régi ismerősök, úgy látszik valami családi hagyományt dolgoztak ki. Nem „árulhatják el" egymást, úgy védelmezik egymást, mint a patriarchális törzsek nemzetségének tagjai védelmezték egymást, akik nem bocsátkoznak a rokon bűnösségének, vagy ártatlanságának vizsgálatába. Éppen ez a családias „rokoni" érzés akadályozta meg Rozát abban, hogy objektív szemmel nézze a pártválságot (természetesen vannak más okok is, például, a tények hibás ismerete, külföldi szemüveg stb.). Egyebek közt ezzel magyarázhatók Plechánov, Kautsky és mások egyes méltatlan cselekedetei.

Itt mindenkinek tetszenek Boncs kiadványai, mint a bolsevikok álláspontjának mesteri kifejezői.

Jól tette volna Galjorka, ha *lényegileg* foglalkozott volna Plechánov cikkeivel („Iszkra" 70., 71. szám). Galjorka cikkeinek az az alapgondolata, hogy Plechánov korábban mást beszélt, mint most, tehát ellentmond önmagának. Szörnyen fontos! Mintha ez ujság volna! Plechánov nem először mond ellent önmagának. És erre talán még büszke is és a „dialektikus folyamat" eleven megtestesülésének tartja magát. Magától értetődik, hogy a következetlenség folt egy „vezető" politikai arculatán, és azt (a foltot) kétségtelenül ki kell pécézni. De nálunk (vagyis a 70., 71. számban) nem erről van szó, hanem az elmélet (a lét és tudat viszonya) és a taktika (a vezetők és vezetettek viszonya) fontos kérdéséről. Galjorkának szerintem ki kellett volna mutatnia, hogy Plechánov Lenin ellen folytatott elméleti háborúja a legtisztább donquijoteizmus, harc szélmalmok ellen, mivel Lenin könyvében a legkövetkezetesebben alkalmazza Marx elméletét a tudat *keletkezéséről*. Plechánov háborúja viszont a taktika kérdésében merő zagyvaság, amely jellemző az opportunisták táborába átlépő „egyéniségre". Ha Plechánov világosan tette volna fel a kérdést, legalább ilyen formában: „ki fogalmazza meg a programot, a vezetők, vagy a vezetettek?" És azután „ki kit emel fel a program megértéséig, a vezetők a vezetetteket, vagy az utóbbiak az előbbieket?" Vagy: „talán nem kívánatos, hogy a vezetők felemeljék a tömeget a program, a taktika és a szervezeti elvek megértéséig?" Ha Plechánov ilyen világosan tette volna fel magának e kérdéseket, amelyek szájbarágó egyszerűségüknél fogva magukban foglalják megoldásukat, talán megijedt volna szándékától és nem támadta volna meg ekkora

hűhóval Lenint. De mivel Plechánov ezt nem tette, vagyis mivel a „hősökről és a tömegről" szóló frázisokkal összezavarta a kérdést — elhajlott a *taktikai opportunizmus* felé. A kérdések összezavarása az opportunisták jellemző vonása.

Ha Galjorka ezeket és az effajta kérdéseket lényegileg vetette volna fel, szerintem jobb lett volna. Azt mondod talán, hogy ez Lenin ügye, de ezzel nem érthetek egyet, mivel Lenin bírált nézetei — nem Lenin magántulajdona, és azok elferdítése nem kevésbbé érinti a többi párttagot, mint Lenint. Persze Lenin jobban tudná teljesíteni ezt a feladatot, mint bárki más . . .

Boncs kiadványai érdekében van már határozatunk. Talán pénz is lesz. Az „Iszkra" 74. számában bizonyára olvastad a „béke érdekében" hozott határozatot. *Az Imeretia-Mingreliai* és a *Bakui Bizottság* határozatait nem említették, mert azokban semmi sem volt a Központi Bizottság iránti „bizalomról". A szeptemberi határozatok, amint már írtam, nyomatékosan követelték a kongresszust. Meglátjuk, mi lesz, vagyis meglátjuk, mit mutatnak a Párttanács[17] üléseinek eredményei? Megkaptad-e a 6 rubelt, vagy sem? A napokban még kapsz. Ne felejtsd el elküldeni azzal az illetővel a „*Levél egy elvtárshoz*" című brosúrát[18] — itt sokan nem olvasták. Küldd el a „Szociál-Demokrát" következő számát is.

Kosztrov[19] még egy levelet küldött nekünk, amelyben lélekről és anyagról beszél (az is lehet, hogy ruhára való anyagról van szó). Ez a szamár nem érti, hogy nem a „Kvali"[20] olvasókörének ír. Mi köze van neki a szervezési kérdésekhez?

Megjelent a „Proletariátisz Brdzola”[21] új (7.) száma. Többek között van abban egy cikkem a szervezeti és politikai föderalizmus ellen.[22] Ha módom lesz rá, elküldöm ezt a számot.

1904 október.

Az eredeti nyelve: grúz

A PROLETÁROK OSZTÁLYA ÉS A PROLETÁROK PÁRTJA

(A párt szervezeti szabályzatának első pontjával kapcsolatban)

Elmult az az idő, amikor merészen hirdették: „egységes és oszthatatlan Oroszország". Ma már a gyermek is tudja, hogy „egységes és oszthatatlan" Oroszország nincs, hogy már régen felbomlott két ellentétes osztályra: a burzsoáziára és a proletariátusra. Ma már senki előtt sem titok, hogy e két osztály között folyó harc lett azzá a tengellyé, amely körül mai életünk forog.

Mindamellett ezt mindezideig nehéz volt észrevenni, mégpedig azért, mert a küzdőtéren mindeddig csak különálló csoportokat láttunk, mert csak egyes csoportok harcoltak egyes városokban és vidékeken, a proletariátus és a burzsoázia pedig, mint osztály, nem volt látható — nehéz volt őket észrevenni. De íme, városok és vidékek egyesültek, a proletariátus különböző csoportjai kezet nyujtottak egymásnak, általános sztrájkok és tüntetések lobbantak fel — és feltárult előttünk a két Oroszország, a burzsoá Oroszország és a proletár Oroszország közötti harc nagyszerű képe. Két nagy hadsereg vonult a küzdőtérre: a proletárok és a polgárok hadserege, és a két had-

sereg között dúló harc kiterjedt egész társadalmi életünkre.

Minthogy a hadsereg nem tud harcolni vezetők nélkül és minthogy minden hadseregnek megvan a maga élcsapata, amely előtte jár és megvilágítja neki az utat — világos, hogy ezekkel a hadseregekkel együtt fel kellett lépniök a vezetők megfelelő csoportjainak is, a megfelelő pártoknak, mint általában mondani szokás.

Igy tehát a következő kép alakult ki : az egyik oldalon a burzsoák hadserege, élén a liberális párttal, a másikon — a proletárok hadserege, élén a szociáldemokrata párttal, — mindegyik hadsereget osztályharcában saját pártja vezeti*.

Mindezt azért érintettük, hogy a proletárok pártját összehasonlítsuk a proletárok osztályával és ezzel egyúttal néhány szóval megvilágítsuk általános arculatát.

A mondottak alapján eléggé világos, hogy a proletárok pártjának, mint a vezetők harci csoportjának először is, tagjai számát tekintve, sokkal kisebbnek kell lennie a proletárok osztályánál ; másodszor, tudatosságát és tapasztalatát tekintve, a proletárok osztálya felett kell állnia ; és harmadszor, tömör szervezetnek kell lennie.

A mondottakat, szerintünk nem szükséges bizonyítani, mivel magától értetődik, hogy amíg a kapitalista rendszer fennáll, amellyel mindíg velejár a nép-

---

* A többi oroszországi pártról nem beszélünk, mert az általunk taglalt kérdések magyarázatához semmi szükség arra, hogy beszéljünk róluk.

tömegek nyomora és elmaradottsága — az egész proletariátus nem tud felemelkedni a kívánt tudatosságig, szükség van tehát a tudatos vezetők csoportjára, amely szocialista módon felvilágosítja a proletárok hadseregét, egyesíti és vezeti azt a harc idején. Az is világos, hogy a pártnak, amely a *harcoló* proletariátus vezetését tűzte ki célul, nem egyesek véletlen halmazának, hanem tömörített, központosított *szervezetnek* kell lennie, hogy egységes terv szerint lehessen munkáját irányítani.

Ez röviden pártunk általános arculata.

Mindezt jegyezzük meg és térjünk át fő kérdésünkre: kit nevezhetünk párttagnak? A párt szervezeti szabályzatának első pontja, amelyről ez a cikk szól, éppen erre a kérdésre vonatkozik.

Igy hát vizsgáljuk meg ezt a kérdést.

Kit nevezhetünk ezek szerint az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt tagjának, vagyis mik a párttag kötelességei?

Pártunk — szociáldemokrata párt. Ez annyit jelent, hogy saját programja (a mozgalom legközelebbi és végső céljai), saját taktikája (harci módszere) és saját szervezeti elve (egyesülési formája) van. A programra vonatkozó, a taktikai és a szervezeti nézetek *egysége* az a talaj, amelyen pártunk épül. Csakis ezeknek a nézeteknek az *egysége* egyesítheti a párt tagjait *egy* központosított pártba. Ha felbomlik a nézetek egysége — felbomlik a párt is. Következésképpen a párt tagjának csak azt lehet nevezni, aki teljesen elfogadja a párt programját, taktikáját és szervezeti elvét. Csak az lehet pártunk soraiban, egyszersmind a proletárok hadseregének vezetői sorában, aki eléggé

tanulmányozta és teljesen elfogadta a párt programját, taktikai és szervezeti nézeteit.

De elegendő-e a párt tagja számára, ha csupán *elfogadja* a párt programját, taktikáját és szervezeti nézeteit. Nevezhetjük-e az ilyen embert a proletárhadsereg igazi vezetőjének? Természetesen, nem! Először, mindenki tudja, hogy a világon elég sok fecsegő van, aki örömest „elfogadja" a párt programját, taktikáját és szervezeti nézeteit, de a fecsegésen kívül semmi máshoz nem ért. A párt szentélyének meggyalázása volna, ha az ilyen fecsegőt a párt tagjának (vagyis a proletárhadsereg vezetőjének) neveznénk! És különben is — a mi pártunk nem filozófiai iskola, vagy vallási szekta. Hát nem a *harc* pártja a mi pártunk? És ha igenis az, nem magától értetődő-e, hogy pártunkat nem elégíti ki programjának, taktikájának és szervezeti nézeteinek platonikus *elfogadása*, hogy kétségtelenül megköveteli tagjától az elfogadott nézetek *megvalósítását?* Aki tehát pártunk tagja akar lenni, az nem elégedhetik meg pártunk programjának, taktikai és szervezeti nézeteinek elfogadásával, hanem hozzá kell fognia ezeknek a nézeteknek a megvalósításához, az életbe való átültetéséhez.

De mit jelent a párttag számára a párt nézeteinek megvalósítása? Mikor valósíthatja meg ezeket a nézeteket? Csak akkor, ha harcol, ha az egész párttal együtt a proletariátus hadseregének élén jár. Lehet-e egyenként, szétszórtan harcolni? Természetesen, nem! Ellenkezőleg, az emberek először egyesülnek, először szervezkednek és csak azután indulnak harcba. Enélkül minden harc meddő. Világos, hogy

a párt tagjai is csak akkor tudnak harcolni és — következésképpen — csak akkor tudják megvalósítani a párt nézeteit, ha tömör *szervezetben* egyesülnek. Az is világos, hogy mennél tömörebb szervezetben egyesülnek a párt tagjai, annál jobban fognak harcolni, tehát annál teljesebben valósítják meg a párt programját, taktikáját és szervezeti nézeteit. Nem hiába mondják, hogy pártunk a vezetők *szervezete*, nem pedig egyes egyének halmaza. Márpedig, ha pártunk a vezetők *szervezete*, világos, hogy csak az tekinthető e párt, e szervezet tagjának, aki dolgozik ebben a szervezetben, aki tehát kötelességének tartja, hogy kívánságait egybeolvassza a párt kívánságaival és együttműködjék a párttal.

Ahhoz tehát, hogy valaki a párt tagja legyen, elengedhetetlen a párt programjának, taktiká ának és szervezeti nézeteinek megvalósítása; a párt nézeteinek megvalósítása érdekében harcolni is kell ezekért a nézetekért; az ezekért a nézetekért vívott harchoz szükséges a pártszervezetben végzett munka és a párttal való együttműködés. Világos, ahhoz, hogy valaki a párt tagja lehessen, be kell lépnie valamelyik pártszervezetbe*. Csak akkor lehetünk a párt

* Mintahogy minden bonyolult szervezet számtalan egyszerű szervezetből áll, pártunk is, mint bonyolult és általános szervezet, sok-sok kerületi és helyi szervezetből áll, amelyeket pártszervezeteknek neveznek, ha a pártkongresszus vagy a Központi Bizottság megerősítette azokat. Amint látják, nemcsak a bizottságokat nevezik pártszervezeteknek. E szervezetek munkájának egységes terv szerint való irányítására a Központi Bizottság hivatott, amelynek közvetítésével ezek a helyi pártszervezetek egyetlen nagy központosított szervezetet alkotnak.

tagjai, és így a proletárok hadseregének igazi vezetői, ha belépünk valamelyik pártszervezetbe és egyéni érdekeinket ilyképpen egybeolvasztjuk a párt érdekeivel.

Ha pártunk nem fecsegő egyének halmaza, hanem vezetők *szervezete*, amely a Központi Bizottság segítségével méltóan vezeti előre a proletárok hadseregét, akkor a fent elmondottak maguktól értetődnek.

Még valamit meg kell jegyeznünk.

Pártunk mindmáig vendégszerető patriarchális családra hasonlított, amely kész volt minden rokonszenvezőt befogadni. De miután pártunk központosított szervezetté alakult — levetette magáról a patriarchális arculatot és teljesen hasonlóvá vált egy *erődhöz*, amelynek kapui csak a méltók előtt nyílnak meg. Ennek pedig ránknézve nagy jelentősége van. Amikor az önkényuralom „trade-unionizmussal", nacionalizmussal, klerikalizmussal stb. megmételyezni igyekszik a proletariátus osztályöntudatát, amikor másrészt a liberális értelmiség állhatatosan igyekszik megölni a proletariátus politikai önállóságát és gyámkodni akar a proletariátus felett — nekünk rendkívül éberekneк kell lennünk és nem szabad elfelejtenünk, hogy pártunk *erőd*, amelynek kapui csak a kipróbáltak előtt nyílnak meg.

Tisztáztuk a párttagság két elengedhetetlen feltételét (a pártprogram elfogadása és a pártszervezetben végzett munka). Ha ehhez hozzátesszük a harmadik feltételt is, amely arra kötelezi a párttagot, hogy anyagi segítséget nyujtson a pártnak — akkor együtt vannak mindazok a feltételek, amelyek a párttag címének viselésére jogosítanak.

Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt tagjának tehát azt nevezhetjük, aki elfogadja e párt programját, anyagi segítséget nyujt a pártnak és *résztvesz valamelyik pártszervezetben.*

Ez a párt szervezeti szabályzata első pontjának Lenin* adta fogalmazása.

Ez a fogalmazás, amint látják, teljes egészében abból a nézetből következik, amely szerint pártunk központosított *szervezet*, nem pedig különálló egyének *halmaza.*

Ez ennek a fogalmazásnak óriási érdeme.

De lám, akadtak olyan elvtársak, akik elvetik a lenini fogalmazást, mint „szűket" és „kényelmetlent" és saját fogalmazásukat ajánlják, amely — azt kell hinnünk — nem lesz sem „szűk", sem „kényelmetlen". Martov** fogalmazásáról beszélünk, amelynek elemzéséhez máris hozzáfogunk.

Martov fogalmazása szerint — „az OSzDMP tagjának tekintendő bárki, aki a párt programját elfogadja, a pártot anyagi eszközökkel segíti és a pártot szervezetei egyikének vezetése alatt rendszeres személyes támogatásban részesíti". Amint látják, ebből a fogalmazásból kimaradt a párttagsághoz szükséges harmadik feltétel, amely szerint a párttagok kötelesek *résztvenni* valamelyik *pártszervezetben.* Ezt a határozott és szükséges feltételt Martov nyilván feleslegesnek találta és helyébe belevette formulájába a ködös és kétes „személyes támogatást a pártszervezetek egyikének vezetése alatt". Kiderül,

* Lenin — a forradalmi szociáldemokrácia kiváló teoretikusa és gyakorlati vezetője.

** Martov — az „Iszkra" egyik szerkesztője.

hogy úgy is lehet valaki tagja a pártnak, ha nem lép be valamelyik pártszervezetbe (ez aztán „párt" !) és nem tartja kötelezőnek, hogy alárendelje magát a párt akaratának (ez aztán „pártfegyelem" !) ! Node hogyan tudja a párt „rendszeresen" vezetni azokat a személyeket, akik nem léptek be egyik pártszervezetbe sem és akik tehát nem tartják feltétlen kötelességüknek, hogy alárendeljék magukat a pártfegyelemnek ?

Ez az a kérdés, amelyen megdől a pártszervezeti szabályzat első pontjának Martovtól származó fogalmazása és amelyet mesteri módon old meg Lenin fogalmazása, minthogy az határozottan elismeri a *pártszervezetek egyikében való részvételt*, mint a párttagság harmadik és elengedhetetlen feltételét.

Nincs más hátra, mint hogy Martov fogalmazásából kidobjuk a ködös és értelmetlen „személyes támogatást a pártszervezetek egyikének vezetése alatt". Viszont e feltétel nélkül Martov fogalmazásában csak két feltétel marad (a pártprogram elfogadása és az anyagi segítség), amelyek önmagukban véve értéktelenek, mert minden fecsegő „elfogadhatja" a pártprogramot és nyujthat anyagi segítséget a pártnak, de ez egyáltalán nem jogosítja fel arra, hogy a pártnak tagja legyen.

Ez hát a „kényelmes" fogalmazás !

Mi azt mondjuk, hogy a párt igazi tagjai semmiesetre sem elégedhetnek meg csupán a pártprogram elfogadásával, hogy feltétlenül törekedniök kell az elfogadott programot meg is valósítani. Martov azt feleli : túlságosan szigorúan jártok el, merthogy a párttag számára nem is olyan nagyon szükséges az

elfogadott program megvalósítása, ha hajlandó anyagi segítséget és más effélét nyujtani a pártnak. Martov mintegy sajnál nehány „szociáldemokrata" fecsegőt és nem akarja előttük bezárni a párt kapuit.

Mi azt mondjuk továbbá, hogy mivel a program megvalósításához harcra van szükség, a harchoz pedig egyesülésre, ezért a párt jövendőbeli tagjának kötelessége — belépni valamelyik szervezetbe, kívánságait egybeolvasztani a párt kívánságaival és a párttal együtt vezetni a proletárok harcos hadseregét, vagyis kötelessége a központosított párt rendezett csapataiba szerveződni. Martov azt feleli: a párt tagjainak nem is olyan nagyon szükséges rendezett csapatokba szerveződniök, szervezetekbe egyesülniök, az egyénenkénti harccal is boldogulhatunk.

Hát mi a mi pártunk? — kérdezzük mi. — Különálló egyének véletlen halmaza vagy a vezetők tömörített szervezete? És ha a vezetők szervezete, tekinthetjük-e e szervezet tagjának azt, aki nem lép be ebbe a szervezetbe, aki tehát nem tartja feltétlen kötelességének, hogy alárendelje magát fegyelmének? Martov azt feleli, hogy a párt nem szervezet, vagy helyesebben, a párt *szervezetlen* szervezet (nesze nektek „centralizmus")!

Amint látják, Martov véleménye szerint pártunk nem központosított szervezet, hanem helyi szervezetek és olyan „szociáldemokrata" egyének halmaza, akik elfogadták pártprogramunkat stb. De ha pártunk nem központosított szervezet — nem lesz erőd, amelynek kapui csak a kipróbáltak előtt nyílhatnak meg. És valóban, Martov szemében, mint ez fogalmazásából kiderül, a párt nem erőd, hanem bankett.

ahová szabad a belépés minden rokonszenvezőnek. Némi tudás, ugyanannyi együttérzés, némi anyagi segítség és minden rendben van, teljes jogotok van arra, hogy a párt tagjának tekintsétek magatokat. Ne hallgassatok — bátorítja Martov a megijedt „párttagokat" —, ne hallgassatok arra a néhány emberre, akik szerint a párttag köteles valamelyik pártszervezetbe belépni és ilyképpen alárendelni kívánságait a párt kívánságainak. Először, az ember nehezen fogadja el ezeket a feltételeket, hiszen nem tréfa alárendelni saját kívánságait a párt kívánságainak! Másodszor pedig fejtegetéseimben már említettem, hogy ennek a néhány embernek a véleménye hibás. Így hát, uraim, tessék, parancsoljanak . . . a bankettre!

Martov mintegy sajnál nehány professzort és gimnazistát, aki nem szánja rá magát arra, hogy kívánságait a párt kívánságainak alárendelje és ilyképpen rést üt pártunk erődjén, amelyen keresztül ezek a tisztelt urak becsempészhetik magukat pártunkba. Megnyitja a kapukat az opportunizmus előtt, mégpedig éppen akkor, amikor a proletariátus osztályöntudatát ezer ellenség szorongatja!

De ez még nem minden. Arról van szó, hogy Martov megbízhatatlan fogalmazása miatt pártunkban az opportunizmus lehetősége más oldalról is felmerül.

Martov fogalmazásában, mint tudjuk, csak a program elfogadásáról van szó, a taktikáról és a szervezetről viszont egy hang sincs, holott pártunk egysége érdekében ugyanolyan szükség van a szervezeti és taktikai nézetek egységére, mint a programra

vonatkozó nézetek egységére. Azt mondják erre, hogy erről Lenin fogalmazásában sincs szó! Ez igaz! De hiszen Lenin fogalmazásában erről nem is kell beszélni! Nem magától értetődő-e, hogy az, aki valamelyik pártszervezetben dolgozik, tehát a párttal együtt harcol és alárendeli magát a pártfegyelemnek, nem követhet más taktikát és más szervezeti elveket, mint a párt taktikáját és a párt szervezeti elveit? De mit mondanak önök arról a „párttagról", aki elfogadta a pártprogramot, de nincs benn egyik pártszervezetben sem? Mi biztosítékunk van arra, hogy ennek a „tagnak" taktikája és szervezeti nézetei olyanok lesznek, mint a párté, és nem mások! Ez az, amit Martov fogalmazása nem tud megmagyarázni! És Martov fogalmazásának eredményeként a kezünkben egy furcsa „párt" marad, amelynek „tagjai" ugyanazt a programot vallják (ez még kérdés!), taktikai és szervezeti nézeteik viszont — különbözők! Ideális változatosság! Miben nem fog pártunk egy asztaltársaságra hasonlítani!

Csak egy kérdés van még hátra: hova dobjuk ki azt az eszmei és gyakorlati centralizmust, amelyet a második pártkongresszus ránkhagyott, és amelynek Martov fogalmazása gyökerében ellentmond. Kétségtelen, ha választásra kerül a sor, helyesebb lenne Martov fogalmazását sutbadobni.

Lám, milyen értelmetlen fogalmazást kínál nekünk Martov, Lenin elvtárs fogalmazásával szemben!

Meggondolatlanság eredményének tartjuk a második pártkongresszus határozatát, amely kongresszus Martov fogalmazását fogadta el, és ki-

fejezzük azt a reményünket, hogy a harmadik pártkongresszus minden bizonnyal kijavítja a másodiknak a hibáját és Lenin fogalmazását fogadja majd el.

Ismételjük röviden az elmondottakat. A küzdőtéren felvonult a proletárok hadserege. Ha minden hadseregnek szüksége van élcsapatra, ennek a hadseregnek is okvetlenül kellett ilyen csapat. Ezért jött létre a proletárvezetők csoportja — az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt. Ennek a pártnak, mint egy meghatározott hadsereg élcsapatának, először, fel kell fegyverkeznie saját programjával, taktikájával és szervezeti elvével, és másodszor, tömör szervezetnek kell lennie. Ha megkérdezzük: kit kell az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt tagjának nevezni, ez a párt csak egy választ adhat: azt, aki elfogadja a párt programját, anyagilag támogatja a pártot és dolgozik valamelyik pártszervezetben.

Éppen ezt a nyilvánvaló igazságot fejezte is ki Lenin elvtárs nagyszerű fogalmazásában.

„Proletariátisz Brdzola"
(„A Proletariátus Harca") 8. sz.
1905 január 1.

Aláírás nélkül.

Az eredeti nyelve: grúz.

KAUKÁZUS MUNKÁSAI, IDEJE, HOGY BOSSZÚT ÁLLJUNK!

Ritkulnak a cári zászlóaljak, pusztul a cári hajóhad, szégyenletesen megadta magát végre Port Arthur is — és ezzel ismét megmutatkozik a cári önkényuralom aggkori gyengesége . . .

A rossz táplálkozás és az egészségvédelem teljes hiánya következtében a katonák körében terjednek a fertőző betegségek. Ezeket az elviselhetetlen körülményeket még jobban rontja az, hogy a katonáknak nincs valamennyire is tűrhető lakása és ruházata. A legyengült, elgyötört katonák hullanak, mint a legyek. Ilyenek az állapotok, miután már tízezrek estek el a harcban! . . . Mindez erjedést, elégedetlenséget vált ki a katonák körében. A katonák felébrednek téli álmukból, kezdik embernek érezni magukat, nem engedelmeskednek már vakon följebbvalóik parancsainak és gyakran füttyel és fenyegetéssel fogadják a törtető tiszteket.

Ezt írja nekünk egy tiszt a Távolkeletről:

„Bakot lőttem! Parancsnokom sürgetésére nemrég beszédet mondottam a katonáknak. Alig kezdtem el beszélni arról, hogy meg kell védeni a cárt és a hazát, vad zenebona kerekedett — füttyök,

szitkok, fenyegetések hallatszottak . . . Kénytelen voltam valahova messzebbre húzódni a feldühödött tömegtől . . ."

Ez a helyzet Távolkeleten!

Tegyék ehhez még hozzá a tartalékosok lázongását Oroszországban, forradalmi tüntetéseiket Odesszában, Jekatyerinoszlávban, Kurszkban, Penzában és más városokban, az újoncok tiltakozásait Gurijában, Imeretyijában, Kartalinijában, Dél- és Északoroszországban, gondoljanak arra, hogy a tiltakozókat nem rettenti vissza sem a börtön, sem a golyó (Penzában nemrégiben tüntetés miatt agyonlőttek néhány tartalékost), és könnyen megértik, mit forgat fejében az orosz katona . . .

A cári önkényuralom elveszti fő támaszát — „megbízható hadseregét"!

Másrészt napról-napra üresebb lesz a cári kincstár. Vereség vereséget ér. A cári kormány fokozatosan elveszti hitelét a külföldi államok szemében. Alig-alig tudja megszerezni a neki szükséges összegeket, és nincs messze az az idő, amikor minden hitelt megtagadnak tőle! „Ki fizet majd, ha megdöntenek téged, bukásod pedig kétségtelenül nincs már nagyon messze", ezzel a válasszal bocsátják el a minden bizalmat eljátszott cári kormányt! A nép pedig, a szerencsétlen, éhező nép, mit adhat a cári kormánynak, amikor neki magának sincs meg a betevő falatja?!

A cári önkényuralom tehát elveszti második fő támaszát is — a gazdag kincstárt és az azt tápláló hitelt!

Ugyanakkor napról-napra fokozódik az ipari

válság, a gyárak és üzemek leállnak, a munkások milliói munkát és kenyeret követelnek. Az éhinség újult erővel ragadja karmaiba a meggyötört falusi szegénységet. Mind magasabbra csapnak a népi felháborodás hullámai, erősebben döngetik a cári trónt — és alapjáig inog a roskadozó cári önkényuralom . . .

Az ostromlott cári önkényuralom, mint a kígyó, leveti magáról a régi bőrt, és míg az elégedetlen Oroszország készülődik a döntő rohamra, félreteszi (úgy tesz, mintha félretenné !) *kancsukáját* és bárány-bőrbe átöltözve a *kibékülés politikáját* hirdeti !

Halljátok, elvtársak? Arra kér bennünket, hogy felejtsük el a korbács suhogását és a golyók zizegését, a meggyilkolt hős elvtársak százait, dicső árnyaikat, amelyek körülöttünk lebegnek és azt suttogják: „Bosszút !"

Az önkényuralom szemérmetlenül felénk nyujtja véres kezét és azt tanácsolja, béküljünk ki ! Nyilvánosságra hozott valami „legfelsőbb parancsot"[23], holmi „szabadsággal" kecsegtet . . . A vén rablók ! Azt hiszik, hogy szavakkal jól lehet lakatni az éhező oroszországi proletariátus millióit ! Szavakkal remélik kielégíteni az elszegényedett és elgyötört parasztság millióit ! Igéretekkel akarják elhallgattatni az elárvult családok — a háborús áldozatok sírását ! Nyomorultak ! Fuldokolnak és szalmaszál után kapkodnak ! . .

Igen, elvtársak, alapjáig inog a cári kormány trónja ! A kormány, amely a tőlünk elrabolt adókat bér fejében a mi hóhérainknak — a miniszereknek, kormányzóknak, járási és börtönfőnököknek, rendőr-

tiszteknek, *csendőröknek és kémeknek* — osztja szét; amely a közülünk való katonákat — testvéreinket és fiainkat — arra kényszeríti, hogy a mi vérünket ontsák; amely minden módon támogatja a földesurakat és a munkáltatókat az ellenünk vívott mindennapos harcukban; amely bilincset rakott kezünkre és lábunkra és a jogfosztott rabok helyzetéig alacsonyított le minket; amely legszentebb kincsünket — emberi méltóságunkat — vadállatként taposta és kigúnyolta, — éppen ez a kormány ingadozik most és veszti el a talajt a lába alól!

Ideje, hogy bosszút álljunk! Ideje, hogy bosszút álljunk a dicső elvtársakért, akiket vadállati módon meggyilkoltak a cári rablók Jaroszlávlban, Dombrovában, Rigában, Pétervárott, Moszkvában, Batumban, Tifliszben, Zlatousztban, Tyihoreckben, Mihajlovban, Kisinjovban, Gomeljben, Jakutszkban, Gurijában, Bakuban és másutt! Ideje, hogy számonkérjük tőle azokat az ártatlan szerencsétleneket, akik tízezrével pusztultak el Távolkelet harcterein! Ideje felszárítani feleségeik és gyermekeik könnyeit! Ideje, hogy felelősségre vonjuk azokért a szenvedésekért és megaláztatásokért, azokért az embert gyalázó láncokért, amelyekkel már réges-régóta bilincsbe vert bennünket! Ideje, hogy végezzünk a cári kormánnyal és megtisztítsuk magunknak az utat a szocialista rend felé! Ideje, hogy *megsemmisítsük* a cári kormányt!

És *meg is semmisítjük.*

Hiába igyekeznek a liberális urak megmenteni a cár omladozó trónját! Hiába nyujtják a cárnak segítő kezüket! Igyekeznek könyörületet kikunye-

rálni tőle és megnyerni őt „alkotmánytervezetünknek"[24], hogy kis *reformokkal* egyengetve maguknak az utat a politikai uralom felé, a cárt saját eszközükké változtassák, a cár önkényuralmát a burzsoázia önkényuralmával cseréljék fel és azután rendszeresen fojtogassák a proletariátust és a parasztságot! De hiába! Már késő, liberális urak! Nézzenek körül, mit adott önöknek a cári kormány, mit látnak „legfelsőbb parancsában": „a vidéki és városi intézmények" parányi „szabadságát", parányi „biztosítékot" a „magánszemélyek jogainak csorbítása" ellen, a „nyomtatott szó" parányi „szabadságát" — és nagy intelmet „a birodalmi alaptörvények megingathatatlanságának feltétlen megőrzéséről" és arról, hogy „hathatós intézkedések foganatosítandók a törvény teljes erejének, önkényuralmi államban a trón e legfontosabb támaszának megőrzésére"!... És azután? Még meg sem tudták fontolni a nevetséges cár nevetséges „parancsát", amikor már jégesőként hullottak a „figyelmeztetések" az ujságok számára, jöttek a csendőri és rendőri rajtaütések, még a békés banketteket is betiltották! A cári kormány maga igyekezett bebizonyítani, hogy jelentéktelen ígéretei nem egyebek semmitmondó szavaknál.

A másik oldalon — a felháborodott néptömegek *forradalomra* készülnek, nem pedig arra, hogy békét kössenek a cárral. Makacsul ragaszkodnak a közmondáshoz: „a púpost csak a koporsó egyenesíti ki". Igen, uraim, hiábavaló minden igyekezetük. Az orosz forradalom elkerülhetetlen. Olyan elkerülhetetlen, mint az, hogy felkel a nap! Meg tudják-e

állítani a felkelő napot? *Ennek a forradalomnak fő ereje a városi és falusi proletariátus, zászlóvivője pedig— a szociáldemokrata munkáspárt*, nempedig önök, liberális urak ! Miért feledkeznek meg erről a szemmelláthatő „csekélységről"?

Már kél a vihar, a hajnal előhírnöke. A kaukázusi proletariátus Bakutól Batumig csak tegnap-tegnapelőtt fejezte ki megvetését a cári önkényuralommal szemben. Kétségtelen, hogy a kaukázusi proletároknak ez a dicső kísérlete megteszi hatását Oroszország más szegleteinek proletárjaira. Nézzék, továbbá, a munkások számtalan határozatát, amelyek a cári kormánnyal szemben táplált mély megvetést fejezik ki, hallgassák a fojtott, de erős zúgolódást a falvakban — és meg fognak győződni arról, hogy Oroszország ma megtöltött fegyver felhúzott kakassal és ez a fegyver a legkisebb rázkódtatástól is elsülhet. Igen, elvtársak, nincs messze az az idő, amikor az orosz forradalom kibontja vitorláját és „letörli a föld arculatáról" az aljas cár gyalázatos trónját !

Szent kötelességünk — felkészülni erre a pillanatra. Igy hát készüljünk, elvtársak ! Vessük a jó magot a proletariátus széles tömegeibe. Nyujtsunk kezet egymásnak *és tömörüljünk a pártbizottságok köré!* Egy percre sem szabad elfelednünk, hogy *csak a pártbizottságok tudnak méltóképpen vezetni bennünket, csak azok* világítják meg nekünk az utat az „ígéret földjére", amelyet szocialista világnak nevezünk ! A párt, amely kinyitotta szemünket és rámutatott az ellenségre, a párt, amely félelmetes hadseregbe szervezett bennünket és harcra vezetett az ellenség ellen, a párt, amely sem örömben, sem bánatban

nem hagyott el bennünket és mindíg előttünk járt — ez az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt! Ugyanő vezet majd bennünket a jövőben is, *csakis ő!*

Általános, egyenlő, közvetlen és titkos szavazással választott Alkotmányozó Gyűlés — ez az, amiért most harcolnunk kell!

Csakis ilyen gyűlés adja meg nekünk a *demokratikus köztársaságot*, amelyre a szocializmusért vívott harcunkban igen nagy szükségünk van.

Előre hát, elvtársak! Amikor a cári önkényuralom ingadozik, a mi kötelességünk az, hogy felkészüljünk a döntő rohamra! Ideje, hogy bosszút álljunk!

Le a cári önkényuralommal!

Éljen az egész népet képviselő Alkotmányozó Gyűlés!

Éljen a demokratikus köztársaság!

Éljen az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt!

1905 január

Az OSzDMP Kaukázusi Szövetségének illegális (avlabári) nyomdájában 1905 január 8-án készült kiáltvány.

Aláírás: Szövetségi Bizottság

ÉLJEN A NEMZETKÖZI TESTVÉRISÉG!

Polgártársak! Növekszik a forradalmi proletariátus mozgalma — és omladoznak a nemzeti válaszfalak! Oroszország nemzetiségeinek proletárjai egyetlen nemzetközi hadseregbe egyesülnek, a proletár mozgalom külön patakjai egyetlen közös forradalmi áradatba ömlenek össze. Ennek az áradatnak a hullámai egyre magasabbra csapnak, egyre erősebben csapkodják a cári trónt — és inog a roskatag cári kormány. Sem a börtön, sem a kényszermunka, sem az akasztófa — semmi sem tudja feltartóztatni a proletár mozgalmat: egyre növekszik!

És íme, a cári kormány, hogy trónját megszilárdítsa, „új" eszközt agyal ki. Ellenségeskedést hint el Oroszország nemzetiségei között, egymásra uszítja őket, a proletariátus közös mozgalmát kis mozgalmakra akarja törni és *egymás ellen* akarja irányítani azokat, zsidó-, örmény- stb. pogromokat rendez. És mindezt azért, hogy testvérgyilkos háborúval elkülönítse egymástól Oroszország nemzetiségeit és így, miután legyengítette őket, könnyen legyőzze mindegyiket külön-külön.

Megosztani es uralkodni — ez a cári kormány

politikája. Igy működik Oroszország városaiban (emlékezzenek a gomelji, a kisinjovi és más pogromokra), ugyanezt ismétli a Kaukázusban is. Az aljas! Az állampolgárok vérével és hulláival igyekszik megszilárdítani gyűlöletes trónját! Bakuban haldokló örmények és tatárok hörgése; asszonyok, anyák és gyermekek könnyei; becsületes, de öntudatlan polgárok vére, ártatlan vére; a menekülők, a halál elől menekülő védtelen emberek rémült arca; lerombolt házak, kirabolt üzletek és a golyók rettenetes, meg nem szűnő sivítása — ezzel szilárdítja meg trónját a cár, a becsületes polgárok gyilkosa.

Igen, polgártársak! Ők, a cári kormány ügynökei voltak azok, akik a tatárok közül az öntudatlanokat a békés örmények ellen uszították! Ők, a cári kormány lakájai voltak azok, akik fegyvert és lőszert adtak nekik, rendőröket és kozákokat tatár ruhába öltöztettek és rászabadították az örményekre! Ők — a cár szolgái — két hónapon át készítették elő ezt a testvérgyilkos háborút — és lám, végül elérték barbár céljukat! Átok és halál a cári kormányra!

A nyomorult cár nyomorult rabjai most nálunk, Tifliszben is igyekeznek testvérgyilkos háborút kirobbantani! A véreteket követelik, meg akarnak osztani titeket és uralkodni rajtatok! De legyetek éberek! Örmények, tatárok, grúzok, oroszok! Nyujtsatok kezet egymásnak, zárkózzatok szorosabbra és a kormány megbontó kísérleteire egy szívvel-lélekkel feleljétek: Le a cári kormánnyal! Éljen a népek testvérisége!

Nyujtsatok kezet egymásnak és, egyesülvén, tömörüljetek a proletariátus köré, a cári kormánynak

— a bakui gyilkosságok ez egyetlen bűnösének — igazi sírásója köré.

Kiáltsátok:

Le a nemzeti viszálykodással!
Le a cári kormánnyal!
Éljen a népek testvérisége!
Éljen a demokratikus köztársaság!

1905 február 13.

Az OSzDMP Tifliszi Bizottságának nyomdájában készült kiáltvány.
Aláírás: Tifliszi Bizottság.

POLGÁRTÁRSAINKHOZ. ÉLJEN A VÖRÖS ZÁSZLÓ!

Nagy remények és nagy csalódások! Nemzeti villongás helyett — kölcsönös szeretet és bizalom! Testvérgyilkos pogromok helyett — nagyszerű tüntetés a pogromok felbujtója, a cárizmus ellen! Meghiúsultak a cári kormány reményei: mégsem sikerült neki egymásra uszítani Tiflisz nemzetiségeit! . .

A cári kormány régóta igyekszik a proletárokat egymásra uszítani, régóta igyekszik szétdarabolni a proletárok közös mozgalmát. Éppen ezért rendezett pogromokat Gomeljben, Kisinjovban és más helyeken. Ugyanezért idézett fel Bakuban testvérgyilkos háborút. És végül, a cári kormány tekintete Tifliszen akadt meg. Itt, a Kaukázus központjában akarta lejátszani a véres tragédiát és azután átvinni azt a vidékre! Hát nem nagyszerű: egymás ellen uszítani Kaukázus nemzetiségeit és saját vérébe fojtani a kaukázusi proletariátust! A cári kormány a kezét dörzsölgette örömében. Sőt kiáltványt is terjesztett azzal a felhívással: üssétek az örményeket! És bízott a sikerben. Egyszerre csak február 13-án, mintegy a cári kormány bőszítésére, örményekből, grúzokból, tatárokból és oroszokból sokezer főnyi tömeg gyül össze a

Vank-székesegyház udvarán és megesküszik arra, hogy összetart a „köztünk viszálykodást szító ördög ellen vívott harcban". Az egyetértés teljes. Beszédek hangzanak el, amelyek „egyesülésre" buzdítanak. A tömeg tapsol a szónokoknak. Terjesztik kiáltványainkat (3000 példány). A tömeg szétkapkodja. Emelkedik a tömeg hangulata. A kormánynak fittyet hányva a tömeg elhatározza, hogy másnap is összegyűl ugyanannak a székesegyháznak az udvarán mégegyszer „megesküdni arra, hogy szeretni fogják egymást".

Február 14. A székesegyház egész udvara és a szomszédos utcák tele néppel. Kiáltványainkat teljesen nyiltan terjesztik és olvassák. A tömeg csoportokra oszlik és megvitatja a kiáltványok tartalmát. Beszédeket mondanak. A tömeg hangulata emelkedik. Elhatározzák, hogy tüntetően körüljárják a Sion-székesegyházat és a mecsetet, „megesküsznek, hogy szeretni fogják egymást", megállnak a perzsa temetőnél, mégegyszer megesküsznek és szétoszlanak. A tömeg végrehajtja határozatát. A mecset körül és a perzsa temetőhöz vezető úton beszédek hangzanak el, terjesztik kiáltványainkat (ezen a napon 12.000 kiáltványt osztottak szét). A tömeg hangulata egyre magasabbra emelkedik. A felgyülemlett forradalmi tetterő felszínre tör. A tömeg elhatározza, hogy tüntetően elvonul a kormányzói palota mellett, a Golovinsugárúton és csak azután oszlik szét. Bizottságunk kihasználja a pillanatot és azonnal megszervez egy kis vezető csoportot. Ez a csoport, a legfejlettebb munkásokkal az élén, központi helyet foglal el — és közvetlenül a kormányzói palota előtt kibomlik egy

valahonnét hirtelen előkerült vörös zászló. A zászlótartó, akit a tüntetők vállukra emeltek, nyiltan politikai beszédet mond, amelyben először is arra kéri az elvtársakat, ne ütközzenek meg azon, hogy a zászlón nincsen szociáldemokrata jelszó. „Nem, nem — felelik a tüntetők —, a szívünkben ott van!" Azután megmagyarázza a vörös zászló jelentőségét, szociáldemokrata szempontból bírálja az előző szónokokat, leleplezi beszédeik felemásságát, rámutat arra, hogy meg kell semmisíteni a cárizmust és a kapitalizmust és felszólítja a tüntetőket — harcoljanak a szociáldemokrácia vörös zászlaja alatt. „Éljen a vörös zászló!" — feleli a tömeg. A tüntetők a Vank-székesegyházhoz vonulnak. Útközben háromszor megállnak, hogy meghallgassák a zászlóvivőt. Ez ismét felszólítja a tüntetőket a cárizmus elleni harcra és megesketi őket, hogy ugyanolyan egyetértően indulnak majd a felkelésre, amilyennel most a tüntetésre mentek. „Esküszünk!" — feleli a tömeg. A tüntetők eljutnak a Vank-székesegyházhoz, és a kozákokkal való csekély összeütközés után szétoszlanak.

Igy folyt le „8000 tifliszi polgár tüntetése".

Igy válaszoltak a tifliszi polgárok a cári kormány farizeusi politikájára. Igy álltak bosszút az aljas kormányon a bakuiak véréért. Dicsőség és tisztelet a tifliszi polgároknak!

Az aljas kormány aljas lakájainak meg kellett hátrálniok a tifliszi lakosok sokezres tömege előtt, amely a vörös zászló alatt összegyűlt és többször halálos ítéletet mondott a cári kormány felett. A kormány és lakájai lemondtak a pogromról.

Jelenti-e ez azt, polgártársak, hogy a cári kor-

mány a jövőben sem szándékozik pogromokat rendezni? Korántsem! Még él, és mennél jobban veszti el lába alól a talajt, annál gyakrabban fog pogromokhoz folyamodni. A *pogromok* kiirtásának egyetlen eszköze — a cári önkényuralom megdöntése.

Féltitek életeteket és a hozzátok közelállók életét? Szeretitek barátaitokat, rokonaitokat és nem akartok pogromokat? Tudjátok hát meg, polgártársak, hogy csak a cárizmus megsemmisítésével szűnnek meg a pogromok és az azokkal kapcsolatos vérontások!

A cári önkényuralom megdöntése — elsősorban erre kell törekednetek!

Akarjátok, hogy *minden* nemzeti ellenségeskedés megszűnjék? A népek teljes szolidaritására törekedtek? Tudjátok hát meg, polgártársak, hogy csak az egyenlőtlenség megszüntetésével, csak a kapitalizmus kiküszöbölésével szűnik meg minden nemzeti villongás!

A szocializmus diadala — ez az, amire végül is törekednetek kell!

De ki söpri el a föld színéről a cárizmus ocsmány rendszerét, ki szabadít meg benneteket a pogromoktól? — A proletariátus, amelyet a szociáldemokrácia vezet.

És ki rombolja le a tőkés rendet, ki teremti meg a földön a nemzetközi szolidaritást? Ugyancsak a proletariátus, amelyet ugyanaz a szociáldemokrácia vezet.

A proletariátus és csakis a proletariátus — ő vívja ki számotokra a szabadságot és a békét.

Tömörüljetek hát a proletariátus köré és álljatok a szociáldemokrácia zászlaja alá!

A vörös zászló alá, polgártársak!
Le a cári önkényuralommal!
Éljen a demokratikus köztársaság!
Le a kapitalizmussal!
Éljen a szocializmus!
Éljen a vörös zászló!

1905 február 15.

Az OSzDMP Tifliszi Bizottságának nyomdájában készült kiáltvány.
Aláírás: Tifliszi Bizottság.

NÉHÁNY SZÓ A PÁRTONBELÜLI NÉZETELTÉRÉSEKRŐL[25]

„A szociáldemokrácia a munkásmozgalom egyesítése a szocializmussal."

Karl Kautsky

Már túlságosan szemtelenek a mi „mensevikjeink"! A tifliszi „mensevikekről" beszélek. Meghallották, hogy a pártban nézeteltérések vannak és egyre azt hajtogatják: ha tetszik, ha nem, mi mindig és mindenütt a nézeteltérésekről fogunk beszélni, ha tetszik, ha nem, úton-útfélen szidni fogjuk a „bolsevikokat"! És szitkozódnak is, féktelenül, mint az eszeveszettek. Minden utcasarkon, övéik vagy idegenek között, szóval, ahol alkalom adódik vagy nem adódik, egyre ugyanazt üvöltik: óvakodjatok a „többségtől", azok — idegenek, pogányok! Mensevikjeink nem elégedtek meg a „szokott" poronddal, átvitték az „ügyet" a legális irodalomba és ezzel ismét megmutatták a világnak . . . szemtelenségüket.

Mi a „többség" bűne? Miért oly nagyon „mérges" a mi „kisebbségünk"?

Mit mond a történelem?

•

„Többség" és „kisebbség" először a párt II. kongresszusán keletkezett (1903-ban). Ez az a kongresz-

szus volt, amelyen szétforgácsolt erőinket egységes, hatalmas pártba kellett egyesíteni. Mi, pártmunkások, nagy reményeket fűztünk ehhez a kongresszushoz. Végre! — kiáltottuk boldogan —, mi is megérjük, hogy egységes pártban egyesülünk és nekünk is lehetőségünk nyílik arra, hogy egységes terv szerint működjünk!... Magától értetődik, hogy addig is működtünk, de tevékenységünk szétforgácsolt és szervezetlen volt. Magától értetődik, hogy addig is próbáltunk egyesülni, éppen ezért hívtuk össze a párt első kongresszusát (1898), sőt szinte „egyesültünk" is, de ez az egység csak szóban volt meg: a párt továbbra is különálló csoportokra volt felaprózva, az erők továbbra is szét voltak forgácsolva és egyesülésre volt szükségük. Nos, a párt II. kongresszusának kellett összegyüjteni és egységbe tömöríteni a szétszórt erőket. Egységes pártot kellett teremtenünk.

De a valóságban kiderült, hogy reményeink bizonyos fokig koraiak voltak. A kongresszus nem tudta megadni nekünk az egységes és osztatlan pártot, csak az alapját rakta le egy ilyen pártnak. Viszont a kongresszus világosan megmutatta, hogy a pártban két irányzat van: az „Iszkra" irányzata (a régi „Iszkráról" van szó[26]) és ellenfeleinek irányzata. A kongresszus ennek megfelelően két részre oszlott: a „többségre" és a „kisebbségre". Az előbbiek az „Iszkra" irányzatához csatlakoztak és köréje tömörültek; az utóbbiak pedig, mint az „Iszkra" ellenfelei, ellentétes álláspontot foglaltak el.

Az „Iszkra" ilyképpen a párt „többségének" zászlajává vált, az „Iszkra" álláspontja lett a „többség" álláspontja.

Milyen úton haladt az „Iszkra", miért szállt síkra?

Hogy ezt megérthessük, tudnunk kell, milyen viszonyok között lépett a történelem porondjára.

Az „Iszkra" első száma 1900 decemberében jelent meg. Olyan időben, amikor az orosz iparban válság kezdődött. Az ipari virágzást, amelyet számos szakmai sztrájk kísért (1896—1898), fokozatosan felváltotta a válság. A válság napról-napra kiélesedett és akadálya lett a szakmai sztrájkoknak. A munkásmozgalom ennek ellenére utat tört magának és előrehaladt: a külön patakok egyetlen áradatba ömlöttek össze, a mozgalom osztályszínezetet kapott és fokozatosan a politikai harc útjára tért át. A munkásmozgalom bámulatos gyorsasággal növekedett... Csak az élcsapatot, a szociáldemokráciát* nem lehetett látni, amely szocialista tudatot vitt volna ebbe a mozgalomba, egyesítette volna a szocializmussal és ilyképpen szociáldemokrata jelleget adott volna a proletariátus harcának.

Mit csináltak hát az akkori „szociáldemokraták" („ökonomistáknak" nevezték őket)? Tömjénezték az ösztönös mozgalmat és könnyelműen erősítgették: a szocialista tudatra nincs is olyan nagy szüksége a munkásmozgalomnak, anélkül is jól eléri célját, lényeges maga a mozgalom. A mozgalom — minden, a tudat pedig — kicsiség. *Mozgalom szocializmus nélkül* — ez az, amire törekedtek.

Ha ez így van, mi akkor az oroszországi szociál-

* A szociáldemokrácia a proletariátus élcsapata. Ebben a csapatban benne van minden harcos szociáldemokrata, akár munkás, akár értelmiségi.

demokrácia rendeltetése? Az ösztönös mozgalom engedelmes eszközének kell lennie — állították az ökonomisták. Nem a mi dolgunk, hogy szocialista tudatot vigyünk a munkásmozgalomba, nem a mi dolgunk, hogy ezt a mozgalmat vezessük — ez hasztalan erőfeszítés volna; a mi feladatunk — csak figyelni a mozgalmat és pontosan megállapítani azt, ami a társadalmi életben végbemegy — az ösztönös mozgalom uszályában kell vonszolódnunk*. Egyszóval, a *szociáldemokráciát* úgy tüntették fel, mint *fölösleges terhet* a mozgalomban.

Aki nem ismeri el a szociáldemokráciát, annak nem kell elismernie a szociáldemokrata pártot sem. Éppen ezért erősítgették az „ökonomisták" olyan makacsul, hogy Oroszországban a proletariátusnak

* „Szociál-Demokrát"-unkban[27] fellobbant a „kritikai" szenvedély (lásd 1. számában a „Többség vagy kisebbség?" c. cikket), de meg kell jegyeznem, hogy helytelenül jellemzi az „ökonomistákat" és a „rabócsedjelósokat" (nem nagy különbség van köztük). Nem az a lényeg, hogy „elhanyagolták a politikai kérdéseket", hanem az, hogy a mozgalom mögött kullogtak és azt ismételgették, amit a mozgalom diktált nekik. Volt idő, amikor csupán sztrájkok voltak. Akkor gazdasági harcot hirdettek. Elérkezett a tüntetések ideje (1901), vér folyt, jött a kiábrándulás és a munkások terrorhoz folyamodtak, abban a hitben, hogy ez megmenti őket a zsarnokoktól. Akkor az „ökonomista-rabocsedjelósok" is csatlakoztak a közös kórushoz és nagy fontoskodva kijelentették: ideje, hogy terrorhoz folyamodjunk, hogy megtámadjuk a börtönöket, kiszabadítsuk elvtársainkat stb. (lásd „Történelmi fordulat", „Rabócseje Djelo"[28]). Amint látják, ez korántsem jelenti azt, hogy „elhanyagolták a politikai kérdéseket". A szerző Martünovtól vette kölcsön „kritikáját", de hasznosabb volna, ha megismerkedne a történelemmel.

nem lehet politikai pártja. Ám foglalkozzanak a liberálisok politikai harccal, nekik ez inkább való — mondották. És mit csináljunk mi, szociáldemokraták? Nekünk, mint eddig is, egyes körök formájában kell léteznünk és elkülönülten kell működnünk, mindegyikünk a maga zugában.

Nem párt, hanem kör! — mondották.

Ilyképpen egyfelől a munkásmozgalom növekedett és szüksége volt a vezető élcsapatra, másfelől pedig a „szociáldemokrácia" az „ökonomisták" személyében ahelyett, hogy vezette volna a mozgalmat, megtagadta önmagát és a mozgalom uszályában vonszolódott.

Mindenki hallatára ki kellett mondani azt a gondolatot, hogy az ösztönös munkásmozgalom szocializmus nélkül — sötétségben való botorkálás, amely, ha valamikor elvezet is a célhoz, ki tudja, mikor és milyen szenvedések árán, a szocialista tudatnak tehát igen nagy jelentősége van a munkásmozgalom szempontjából.

Azt is meg kellett mondani, hogy ennek a tudatnak a hordozója, a szociáldemokrácia, köteles szocialista tudatot vinni a munkásmozgalomba, mindig a mozgalom élén állni, nempedig kívülről nézni az ösztönös munkásmozgalmat, nem az uszályában vonszolódni.

Azt a gondolatot is ki kellett mondani, hogy az oroszországi szociáldemokrácia közvetlen kötelessége — összegyüjteni a proletariátus egyes élenjáró csapatait, egységes pártba tömöríteni őket és ezzel egyszersmindenkorra véget vetni a párt zilált-ságának.

Éppen ezeknek a feladatoknak a kidolgozásához fogott hozzá az „Iszkra".

Nézzük, mit mond az „Iszkra" program-cikkében (lásd „Iszkra" 1. sz.): „A szociáldemokrácia a munkásmozgalom egyesítése a szocializmussal"[29], vagyis a mozgalom szocializmus nélkül, vagy a mozgalmon kívül álló szocializmus — nem kívánatos jelenség, és a szociáldemokráciának harcolnia kell ellene. Minthogy pedig az „ökonomista-rabócsedjelósok" meghódoltak az ösztönös mozgalom előtt, minthogy lebecsülték a szocializmus jelentőségét, az „Iszkra" rámutatott: „A szociáldemokráciától elszakított munkásmozgalom elsekélyesedik és feltétlenül elpolgáriasodik". Ennek megfelelően a szociáldemokrácia kötelessége „megmutatni ennek a mozgalomnak végső célját, politikai feladatait, megvédeni politikai és eszmei önállóságát".

Milyen kötelességek hárulnak az oroszországi szociáldemokráciára? „Ebből önmagától következik az a feladat — folytatja az „Iszkra" —, amelyet az orosz szociáldemokrácia megvalósítani hivatott: belevinni a szocialista eszméket és a politikai öntudatot a proletár tömegekbe és megszervezni a forradalmi pártot, amely elszakíthatatlan kapcsolatban van az ösztönös munkásmozgalommal" — vagyis mindig a mozgalom élén kell állnia, és elsőrendű kötelessége — egységes pártba tömöríteni a munkásmozgalom szociáldemokrata erőit.

Igy indokolja programját az „Iszkra" szerkesztősége*.

* Az „Iszkra" szerkesztősége akkor hat emberből állt: Plechánov, Axelrod, Zaszúlics, Martov, Sztarovjer[30] és Lenin.

Megvalósította-e az „Iszkra" ezt a nagyszerű programot?

Mindenki tudja, milyeu önfeláldozóan vitte keresztül ezeket a rendkívül fontos eszméket. Ezt világosan megmutatta nekünk a párt II. kongresszusa, amely 35 szavazatnyi többséggel elismerte az „Iszkrát" a párt központi lapjának.

Ezekután nem nevetséges-e, amikor egyes gyászmarxisták „becsmérelni" kezdik a régi „Iszkrát"?

A mensevik „Szociál-Demokrát" ezt írja az „Iszkráról":

„Kötelessége lett volna (az „Iszkrának") elemezni az «ökonomizmus» eszméit, megcáfolni a ferde nézeteket, elfogadni az igazakat és új mederbe terelni az «ökonomizmust» . . . *De nem így történt.* Az «ökonomizmus» ellen vívott harc a másik véglethez vezetett — a gazdasági harc lekicsinyléséhez, a gazdasági harc megvetéséhez és ahhoz, hogy a politikai harcot ismerték el uralkodó jelentőségűnek. *A gazdaságtól* (helyesen: a „gazdasági kérdésektől") *független politika* — ez az új irányzat" (lásd „Szociál-Demokrát" 1. sz. „Többség vagy kisebbség?").

De hol, mikor, melyik országban történt mindez, tisztelt „kritikus"? Mit csinált Plechánov, Axelrod, Zaszúlics, Martov, Sztarovjer, miért nem térítették az „Iszkrát" az „igazság" útjára, hiszen ők voltak többségben a szerkesztőségben? És hol volt mindezideig ön, tisztelt úr, miért nem figyelmeztette a párt második kongresszusát: akkor nem ismerte volna el az „Iszkrát" központi lapnak.

De hagyjuk a „kritikust".

Arról van szó, hogy az „Iszkra" helyesen

jelölte meg az „égető kérdéseket", éppen arra az útra lépett, amelyről fentebb beszéltem, és önfeláldozóan vitte keresztül programját.

Az „Iszkra" álláspontját még világosabban és meggyőzőbben fejtette ki Lenin „Mi a teendő ?" című kitűnő könyvében.

Álljunk meg ennél a könyvnél.

Az „ökonomisták" meghódoltak az ösztönös munkásmozgalom előtt, de ki nem tudja, hogy az *ösztönös* mozgalom — mozgalom szocializmus nélkül, „trade-unionizmus"*, amely a kapitalizmus határain túl semmit sem akar látni. Ki nem tudja, hogy a munkásmozgalom szocializmus nélkül — egyhelyben topogás a kapitalizmus keretein belül, botorkálás a magántulajdon körül, amely, ha el is vezet valamikor a szociális forradalomhoz, ki tudja, mikor és milyen szenvedések árán ? Vajjon a munkások számára közömbös, hogy a közeljövőben vagy hosszú idő mulva, könnyű vagy nehéz úton érnek-e el az „ígéret földjére" ? Világos, hogy mindenki, aki magasztalja az *ösztönös mozgalmat* és meghódol előtte. akár akarja, akár nem, szakadékot ás a szocializmus, és a munkásmozgalom közé, csökkenti a szocialista ideológia jelentőségét, kiűzi az életből és akarva nem akarva alárendeli a munkásokat a polgári deológiának, mert nem érti, hogy „a szociáldemokrácia a munkásmozgalom egyesítése a szocializmussal"**

---

* *Lenin.* „Mi a teendő?" 28. old. *[Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. Szikra 1948. 209. old. — Szögletes zárójelekben utalunk a magyar kiadás megfelelő oldalaira. — *Ford.]*

* **Kautsky.* „Az erfurti program". A Központi Bizottság kiadása. 94. old.

hogy „*minden* meghódolás a munkásmozgalom ösztönössége előtt, a «tudatos elem» szerepének, a szociáldemokrácia szerepének *minden* lekicsinylése *egyszersmind azt jelenti — teljesen függetlenül attól, hogy az, aki lekicsinyli, maga óhajtja-e ezt vagy sem —, hogy a polgári ideológia befolyása a munkásságra erősödik*"*.

Megmagyarázzuk részletesebben. A mi korunkban csak két ideológia lehetséges: polgári és szocialista. A különbség közöttük egyebek közt az, hogy az első, vagyis a polgári ideológia, sokkal régibb, sokkal jobban el van terjedve és sokkal mélyebben vert gyökeret az életben mint a második, és az ember úton-útfélen, maga körül és idegen környezetben polgári nézetekbe ütközik, a szocialista ideológia viszont csak az első lépéseket teszi, csak most tör utat magának. Mondanunk sem kell, hogy ami az eszmék terjedését illeti, a polgári ideológia, vagyis a trade-unionista tudat sokkal könnyebben terjed és sokkal szélesebben hatol be az *ösztönös* munkásmozgalomba, mint a szocialista ideológia, amely csak az első lépéseket teszi. Ez annál is inkább így van, mert az *ösztönös* mozgalom — a mozgalom szocializmus nélkül — amúgyis a „polgári ideológia befolyása alá kerül"**. A polgári ideológia befolyásának engedni pedig annyi, mint a szocialista ideológiát kiszorítani, mivel e kettő kölcsönösen kizárja egymást.

Hogyan? — kérdezik — hát a munkásosztály nem vonzódik a szocializmushoz? Igen, a munkásosztály vonzódik a szocializmushoz. *Ha nem így*

* *Lenin.* „Mi a teendő?" 26. old. *[Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 207. old.]

** Ugyanott, 28. old. [Ugyanott, 209. old.]

volna — a szociáldemokrácia tevékenysége eredménytelen volna. De az is igaz, hogy ezzel a vonzódással szembenáll és ezt a vonzalmat akadályozza a másik vonzódás — a polgári ideológiához való vonzódás.

Az imént mondottam, hogy társadalmi életünket áthatják a polgári eszmék, ezért a polgári ideológiát sokkal könnyebb terjeszteni, mint a szocialistát. Nem szabad elfelejtenünk, hogy ugyanakkor a polgári ideológusok sem alszanak, a maguk módján szocialista mezbe öltöznek és lankadatlanul igyekeznek a munkásosztályt a polgári ideológiának alávetni. Ha méghozzá az „ökonomistákhoz" hasonlóan, a szociáldemokraták is mamlaszok lesznek és az ösztönös mozgalom uszályában vonszolódnak (és a munkásmozgalom éppen akkor ösztönös, amikor a szociáldemokrácia így viselkedik), teljesen nyilvánvaló, hogy az ösztönös munkásmozgalom ezen a kitaposott úton fog haladni és meghódol a polgári ideológia előtt, természetesen addig, amíg a hosszú botorkálás és szenvedés nem készteti arra, hogy szakítson a polgári ideológiával és szociális forradalomra törekedjék.

Éppen ezt nevezik a polgári ideológiához való vonzódásnak.

Lenin ezt mondja:

„A munkásosztály ösztönösen vonzódik a szocializmushoz, de a leginkább elterjedt (és a legkülönfélébb alakban állandóan újjáéledő) polgári ideológia mégis csak ösztönösen mindennél inkább ráerőszakolja magát a munkásra"*.

* *Lenin.* „Mi a teendő?" 29. old. *[Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 210. old.]

Az *ösztönös* munkásmozga om éppen ezért, amíg *ösztönös*, amíg nem egyesült a szocialista tudattal — a polgári ideológia befolyása alá kerül és vonzódik ehhez a befolyáshoz*. *Ha ez nem így volna, felesleges volna a szociáldemokrata kritika, a szociáldemokrata propaganda, felesleges volna a „munkásmozgalom egyesítése a szocializmussal"*.

A szociáldemokrácia köteles *harcolni* ez ellen a polgári ideológiához való vonzódás ellen és elő kell segítenie a másik vonzódást — a szocializmushoz való vonzódást. Természetesen, valamikor, hosszas tévelygések és szenvedések után, az ösztönös mozgalom a szociáldemokrácia segítsége nélkül is megteszi a magáét, elérkezik a szociális forradalom kapujához, mivel a „munkásosztály *ösztönösen* vonzódik a szocializmushoz"**. Igen, de hogy legyünk addig, mit tegyünk addig? Tegyük-e ölbe kezünket mint az „ökonomisták" és adjuk át a helyet a Sztrúvéknek és Zubátovoknak? Dobjuk sutba a szociáldemokráciát és ezzel segítsük elő a polgári, tradeunionista ideológia uralmát? Feledjük el a marxizmust és ne „egyesítsük a szocializmust a munkásmozgalommal"?

Nem! A szociáldemokrácia a proletariátus élcsapata*** és kötelessége mindig a proletariátus élén járni, kötelessége „a munkásmozgalmat a tradeunionizmusnak ettől a burzsoázia szárnyai alá irá-

---

* *Lenin*. „Mi a teendő?" 29. old. [*Lenin*. Válogatott művek. 1. köt. 209. old.]

** Ugyanott. [Ugyanott. 210. old.]

*** *Marx*. „Kiáltvány". 15. old.[31]

nyuló ösztönös törekvésétől *eltéríteni* és a forradalmi szociáldemokrácia szárnyai alá vonni"*.

A szociáldemokrácia kötelessége szocialista tudatot belevinni az ösztönös munkásmozgalomba, egyesíteni a munkásmozgalmat a szocializmussal és ilyképpen szociáldemokrata jelleget adni a proletariátus harcának.

Azt mondják, hogy egyes országokban a munkás*osztály* maga dolgozta ki a szocialista ideológiát (tudományos szocializmust) és maga dolgozza ki azt a többi országban is, ezért tehát teljesen fölösleges a szocialista tudatot kívülről bevinni a munkásmozgalomba. Ez azonban nagy tévedés. Hogy kidolgozhassák a tudományos szocializmust, a tudomány élén kell állni, tudományos ismeretekkel felfegyverzettnek kell lenni és érteni kell a történelmi fejlődés törvényeinek mélyreható vizsgálatához. De a munkás*osztály*, amíg munkásosztály marad, nem tud a tudomány élére állni, nem tudja azt előrevinni és nem tudja a történelmi törvényeket tudományosan vizsgálni: erre sem ideje nincs, sem eszközei nincsenek. A tudományos szocializmus „csak mély tudományos belátás alapján keletkezhetik..." — mondja K. Kautsky. „... A tudomány hordozója azonban nem a proletariátus, hanem a *polgári értelmiség*" (Kautsky kiemelése) — „a modern szocializmus csakugyan e réteg egyes tagjainak agyában született is meg, ők adták tovább szellemileg kiváló proletároknak..."**

---

* *Lenin.* „Mi a teendő?" 28. old. [*Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 209. old.]

** Ugyanott, 27. old. [Ugyanott, 208. old.], ahol Lenin

Lenin ennek megfelelően ezt mondja: mindazok, akik meghódolnak az ösztönös munkásmozgalom előtt és ölbetett kézzel kívülről nézik, akik állandóan kisebbítik a szociáldemokrácia jelentőségét és átengedik a helyet a Sztrúvéknak és Zubátovoknak — azt képzelik, hogy ez a mozgalom maga dolgozza ki a tudományos szocializmust. „Ez azonban a legnagyobb tévedés"*. Egyesek azt gondolják, hogy a 90-es években sztrájkoló pétervári munkásoknak volt szociáldemokrata tudatuk, de ez is tévedés. Nekik nem volt ilyen tudatuk „és nem is lehetett. Ezt a tudatot csak kívülről hozhatták nekik. Minden ország történelme arról tanuskodik, hogy a munkásosztály kizárólag a maga erejéből csak trade-unionista tudatot képes kifejleszteni, vagyis azt a meggyőződést, hogy szervezetekben kell egyesülnie, hogy harcolnia kell a munkáltatók ellen, hogy a kormánytól egy és más, a munkásoknak szükséges törvény meghozását kell követelnie stb. A szocializmus tana ellenben azokból a filozófiai, történelmi, gazdasági elméletekből nőtt ki, amelyeket a vagyonos osztályok művelt képviselői, értelmiségiek dolgoztak ki. A modern tudományos szocializmus megalapítói, Marx és Engels, társadalmi helyzetük tekintetében maguk is a polgári értelmiséghez tartoztak"**. Ez természetesen nem jelenti azt, folytatja Lenin,

---

idézi Kautsky e sorait ismert cikkéből, mely a „Neue Zeit"-ben[32] (1901—1902. 3. sz. 79. old.) jelent meg.

* *Lenin.* „Mi a teendő?" 26. old. *[Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 207. old.]

** Ugyanott, 20—21. old. [Ugyanott, 200. old.]

„hogy az ideológia kidolgozásában a munkások nem vesznek részt. De nem mint munkások vesznek benne részt, hanem mint a szocializmus teoretikusai, mint Proudhonok és Weitlingek (mindkettő munkás volt), másszóval, csak akkor és csak annyiban, amennyiben kisebb vagy nagyobb mértékben sikerül koruk ismereteit elsajátítaniok és előbbrevinniök"*.

Mindezt körülbelül így képzelhetjük el. Kapitalista rendszerben élünk. Vannak munkások és vannak munkáltatók. Közöttük harc folyik. Tudományos szocializmus még sehol sem látható. A tudományos szocializmusnak még nyoma sem volt, amikor a munkások már harcoltak . . . Igen, a munkások harcolnak. De külön-külön harcolnak munkáltatóik ellen, helyi hatóságaikkal ütköznek össze: emitt sztrájkolnak, amott gyűléseket és tüntetéseket rendeznek, emitt jogokat követelnek a hatóságoktól, amott bojkottot hirdetnek, egyesek politikai harcról beszélnek, mások gazdaságiról stb. De ez még nem jelenti azt, hogy a munkásoknak szociáldemokrata tudatuk van, ez még nem jelenti azt, hogy mozgalmuk célja a kapitalista rendszer megdöntése, hogy ők annyira hisznek a kapitalizmus megdöntésében és a szocialista rend megteremtésében, mint a napkelte elkerülhetetlenségében, hogy politikai uralmuk (a proletárdiktatúra) kivívását elengedhetetlen eszköznek tartják a szocializmus győzelméhez stb.

A tudomány ezalatt fejlődik. A munkásmozgalom fokozatosan magára vonja a tudomány figyelmét. A tudósok nagyobb része arra a gondolatra jut,

* *Lenin.* „Mi a teendő?" 27. old. [*Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 208. old.]

hogy a munkásmozgalom — izgága emberek lázadása, akiket nem ártana korbáccsal észretéríteni. Mások úgy vélik, hogy a gazdagok kötelessége: morzsákat juttatni a szegényeknek, vagyis a munkásmozgalom — koldusmozgalom, amelynek célja — alamizsnát kapni. És ezeknek a tudósoknak ezrei között talán csak egy akad olyan, aki tudományosan közelíti meg a munkásmozgalmat, tudományosan kutatja az egész társadalmi életet, figyeli az osztályok összeütközését, megértéssel hallgatja a munkásosztály zúgolódását, és végül tudományosan bebizonyítja, hogy a kapitalista rend egyáltalán nem valami örökkévaló, hogy ugyanolyan átmeneti, mint a feudalizmus, hogy utána elkerülhetetlenül az őt tagadó szocialista rendnek kell következnie, amelyet csak a proletariátus teremthet meg szociális forradalom útján. Szóval, kidolgozzák a tudományos szocializmust.

Magától értetődik, ha nem volna kapitalizmus és osztályharc, nem volna tudományos szocializmus sem. De az is igaz, hogy azok a kevesek, mondjuk, Marx és Engels, nem dolgozták volna ki a tudományos szocializmust, ha nem lettek volna tudományos ismereteik.

Mi a tudományos szocializmus *munkásmozgalom nélkül?* — Iránytű, amely, mivel nem használják, csak megrozsdásodhat, és akkor csak arra való, hogy kihajítsák.

Mi a munkásmozgalom *szocializmus nélkül?* Hajó, iránytű nélkül, amely így is átjut a másik partra, de ha lett volna iránytűje, sokkal gyorsabban érte volna el a partot és kevesebb veszéllyel kellett volna megbirkóznia.

Egyesítsétek a kettőt, és akkor remek hajótok lesz, amely nyílegyenesen száguld a másik part felé és sértetlenül eléri a kikötőt.

Egyesítsétek a munkásmozgalmat a szocializmussal és megkapjátok a szociáldemokrata mozgalmat, amely egyenes úton tör az „ígéret földje" felé.

Nos hát, a szociáldemokrácia (és nemcsak az értelmiségi szociáldemokraták) kötelessége az, hogy egyesítsék a szocializmust a munkásmozgalommal, bevigyék a szocialista tudatot a mozgalomba és ilyképpen szociáldemokrata jelleget adjanak az ösztönös munkásmozgalomnak.

Igy mondja Lenin.

Egyesek azt állítják, hogy Lenin és a „többség" véleménye szerint a munkásmozgalom, ha nincs kapcsolatban a szocialista ideológiával, elpusztul, nem éri el a szociális forradalmat. Ez azonban koholmány, léhűtők koholmánya, amely talán csak afféle gyászmarxistáknak juthatott az eszébe, mint An (lásd „Mi a párt?", „Mogzauri"[33] 6. sz.).

Lenin határozottan megmondja, hogy a „munkásosztály ösztönösen vonzódik a szocializmushoz"*, és csak azért nem foglalkozik ezzel részletesebben, mert fölöslegesnek tartja bizonyítani azt, ami amúgy is be van bizonyítva. Azonkívül Lenin egyáltalán nem azt tűzte ki maga elé célul, hogy az *ösztönös* mozgalmat kutassa, csak meg akarta mutatni a pártmunkásoknak, mit kell *tudatosan* tenniök.

---

* *Lenin.* „Mi a teendő?" 29. old. *[Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 210. old.]

Ime, mit mond Lenin egy másik helyen, ahol Martovval vitázik :

„«Pártunk egy tudattalan folyamatnak tudatos kifejezője». Éppen ez az. És éppen azért nem helyes arra törekedni, hogy «minden sztrájkoló» párttagnak nyilváníthassa magát, mert hogyha «minden sztrájk» nemcsak ösztönös kifejezése volna annak a hatalmas *osztályösztönnek és osztályharcnak, amely elkerülhetetlenül a szociális forradalomhoz vezet, hanem* e folyamat *tudatos kifejezése* ... akkor pártunk ... egyszerre végezne az egész polgári társadalommal is"*.

Amint látják, Lenin véleménye szerint, az az osztályharc és azok az osztályösszecsapások is, amelyek nem nevezhetők szociáldemokratáknak, mégis elkerülhetetlenül a szociális forradalom felé vezetik a munkásosztályt.

Ha érdekli önöket a „többség" más képviselőinek a véleménye is, figyeljenek ide. Egyikük, Gorin elvtárs ezt mondotta a párt második kongresszusán :

„Mi lenne a helyzet, ha a proletariátus magára volna utalva? Hasonló lenne ahhoz a helyzethez, amely a polgári forradalom előestéjén állott fenn. A polgári forradalmároknak nem volt semilyen tudományos ideológiájuk. S a polgári rend mégis létrejött. A proletariátus ideológusok nélkül természetesen végül is a szociális forradalom érdekében dolgozott volna, de ösztönösen ... A proletariátus ösztönösen is gyakorolta volna a szocializmust, de nem volna

---

* *Lenin*. „Egy lépés előre, két lépés hátra." 53. old. [*Lenin*. Válogatott művek. 1. köt. 417. old.]

szocialista elmélete. Csakhogy a folyamat lassú és túlságosan gyötrelmes lenne"*.

Ehhez nem kell magyarázat.

Igy tehát az *ösztönös* munkásmozgalom, a munkásmozgalom *szocializmus nélkül*, elkerülhetetlenül elsekélyesedik és trade-unionista jelleget ölt — alárendeli magát a polgári ideológiának. Levonhatjuk-e ebből azt a következtetést, hogy a szocializmus — minden, a munkásmozgalom pedig — semmi? Természetesen, nem! Igy csak az idealisták beszélnek. A gazdasági fejlődés valamikor, nagyon hosszú idő után, elkerülhetetlenül elvezeti a munkásosztályt a szociális forradalomhoz és következésképpen kényszeríti majd arra, hogy a burzsoá ideológiával minden kapcsolatot megszakítson. Csak arról van szó, hogy ez az út nagyon hosszú és fájdalmas lesz.

Másrészt a szocializmus *munkásmozgalom nélkül*, bármilyen tudományos alapon jött is létre, mégis üres frázis marad és elveszti jelentőségét. Levonhatjuk-e ebből azt a következtetést, hogy a mozgalom — minden, a szocializmus pedig — semmi? Természetesen, nem! Igy csak a gyász-marxisták gondolkoznak, akik szerint a tudatnak nincs semilyen jelentősége, mivel azt maga a társadalmi élet szüli. A szocializmust egyesíteni lehet a munkásmozgalommal és ezzel puszta szólamból éles fegyverré változtatható.

Mi következik ebből?

Az, hogy a munkásmozgalmat egyesíteni kell a szocializmussal, a gyakorlati tevékenységet és az elméleti gondolatot egybe kell olvasztani és ezzel

* A párt második kongresszusának jegyzőkönyve. 129. old.

szociáldemokrata jelleget kell adni az ösztönös munkásmozgalomnak, mert a „szociáldemokrácia a munkásmozgalom egyesítése a szocializmussal"*. Akkor a munkásmozgalommal egyesített szocializmus a munkások kezében puszta szólamból hatalmas erővé lesz. Akkor a szociáldemokrata mozgalommá vált ösztönös mozgalom gyors léptekkel és a helyes úton indul a szocialista rend felé.

Igy tehát, mi az oroszországi szociáldemokrácia rendeltetése? Mit kell tennünk?

Kötelességünk, a szociáldemokrácia kötelessége — letéríteni a munkások ösztönös mozgalmát a tradeunionista útról és átvinni a szociáldemokrata útra. Kötelességünk — szocialista tudatot** vinni ebbe a mozgalomba és egy központosított pártban egyesíteni a munkásosztály élenjáró erőit. Feladatunk — mindig a mozgalom élén haladni és lankadatlanul harcolni mindenki ellen — akár ellenség, akár „jóbarát" —, aki akadályozni fogja ezeknek a feladatoknak a megvalósítását.

Nagyjából ez a „többség" álláspontja.

„Kisebbségünknek" nem tetszik a „többség" álláspontja: „nem-marxista" — mondják —, „gyökerében ellentmond" a marxizmusnak! Valóban, drágalátos uraim? De mikor, hol, melyik bolygón? Olvassák el a cikkeinket — mondják —, és meg fognak győződni arról, hogy igazunk van. Rendben van, olvassuk el.

Előttünk fekszik a „Mi a párt?" című cikk (lásd „Mogzauri" 6. sz.). Mivel vádolja a „kritikus" An a

* „Erfurti Program". A Központi Bizottság kiadása. 94. old.

** amelyet Marx és Engels *dolgozott ki.*

párt „többségét"? „Ez (a „többség") . . . a párt fejének nyilvánítja magát . . . és megköveteli, hogy a többiek alárendeljék magukat neki . . . és, hogy magatartását igazolja, gyakran még új elméleteket is talál ki, mint például: a dolgozó nép saját erejéből nem tudja *elsajátítani*" (az én aláhúzásom) „a «magas eszményeket» stb"*.

Felmerül most a kérdés, hogy hirdet-e vagy hirdetett-e a „többség" valamikor is effajta „elméleteket"? Sehol, soha! Ellenkezőleg, a „többség" eszmei képviselője, Lenin elvtárs, teljesen határozottan megmondja, hogy a munkásosztály nagyon könnyen *elsajátítja* a „magas eszményeket", nagyon könnyen *elsajátítja* a szocializmust. Figyeljenek csak:

„Gyakran mondják: a munkásosztály *ösztönösen* vonzódik a szocializmushoz. Ez csakugyan tökéletesen helyes olyan értelemben, hogy a szocialista elmélet minden más elméletnél mélyebben és helyesebben határozza meg a munkásosztály nyomorának okait, és ezért *sajátítják is el a munkások olyan könnyen*"**.

Amint látják, a „többség" véleménye szerint, a munkások könnyen elsajátítják azokat a „magas eszményeket", amelyeket szocializmusnak neveznek.

Mit okoskodik hát An, honnan szedte elő furcsa „felfedezését"? Arról van szó, olvasó, hogy An, a „kritikus" egészen másra gondolt. A „Mi a teendő?" c. könyvnek arra a helyére gondolt, ahol Lenin a szocializmus *kidolgozásáról* beszél, ahol megállapítja, hogy a munkásosztály saját erejéből *nem tudja ki-*

* „Mogzauri" 6. sz. 71. old.

** *Lenin.* „Mi a teendő?" 29. old. *[Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 210. old.]

dolgozni a tudományos szocializmust*. Ez meg hogyan lehetséges? — mondják önök. Más a szocializmus *kidolgozása* és megint más az *elsajátítása.* Miért felejtette el An Leninnek azokat a szavait, amelyekben oly világosan beszél a „magas eszmények" *elsajátításáról?* Önöknek igazuk van olvasóim, de mit tegyen An, mikor ő annyira szeretne „kritikus" lenni? Gondolják csak el, micsoda hősies dolog: összetákoljuk saját tulajdon „elméletünket", nyakába varrjuk ellenfelünknek, majd magunk kezdjük bombázni saját fantáziánk gyümölcsét. Nesze neked kritika! Mindenesetre kétségtelen, hogy An „saját erejéből nem tudta elsajátítani" Lenin „Mi a teendő?"-jét.

Nyissuk most ki az úgynevezett „Szociál-Demokrát"-ot. Mit ír a „Többség vagy kisebbség?" című cikk szerzője? (lásd „Szociál-Demokrát" 1. sz.)

Nekibátorodva nagy lármával hadra kel Lenin ellen azért, mert Lenin szerint a „munkásmozgalom természetes" (nyilván azt akarta mondani: „ösztönös") „fejlődése nem a szocializmus, hanem a polgári ideológia felé halad"**. A szerző, amint látható, nem érti, hogy az *ösztönös* munkásmozgalom annyi mint mozgalom szocializmus nélkül (próbálja a szerző bebizonyítani, hogy nem így van), az *ilyen* mozgalom pedig elkerülhetetlenül a polgári trade-unionista ideológia uralma alá kerül, ahhoz vonzódik, mert a mi időnkben csak két ideológia lehetséges — szocialista és polgári, és ahol nincs meg az első, elkerülhe-

* *Lenin.* „Mi a teendő?" 20—21. old. *[Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 200. old.]

** „Szociál-Demokrát" 1. sz. 14. old.

tetlenül megjelenik a második és elfoglalja az első helyét (bizonyítsák be az ellenkezőjét!). Igen, pontosan ezt mondja Lenin. De ugyanakkor nem feledkezik meg a munkásmozgalomra jellemző másik vonzódásról sem — a szocializmushoz való vonzódásról, amelyet csak ideig-óráig homályosít el a polgári ideológiához való vonzódás. Lenin határozottan megmondja, hogy a „munkásosztály ösztönösen vonzódik a szocializmushoz"* és jogosan jegyzi meg, hogy a szociáldemokrácia kötelessége meggyorsítani *ennek* a vonzódásnak a győzelmét, többek között az „ökonomisták" ellen vívott harc útján is. Miért nem idézte cikkében, tisztelt „kritikus", Lenin e szavait? Vajjon ezeket a szavakat nem ugyanaz a Lenin mondotta? Ez önnek nem volt előnyös, ugyebár?

„Lenin véleménye szerint . . . a munkás, *helyzetét* tekintve" (az én aláhúzásom), „inkább burzsoá, mint szocialista . . ."** — folytatja a szerző. Ez aztán olyan ostobaság, amilyent még ettől a szerzőtől sem vártam! Leninnél talán bizony a munkás *helyzetéről* van szó, talán bizony azt állítja, hogy a munkás, *helyzetét* tekintve, burzsoá? Hol az az ostoba, aki azt állítaná, hogy a munkás, *helyzetét* tekintve, burzsoá — a munkás, aki meg van fosztva a termelőeszközöktől és munkaerejének eladásából él? Nem! Lenin valami egészen mást mond. Arról van szó, hogy *helyzetemet* tekintve lehetek proletár és nem burzsoá, de emellett esetleg nem ismerem fel *helyzetemet*, és ezért a burzsoá ideológia uralma alá kerülök. Éppen

* *Lenin.* „Mi a teendő?" 29. old. *[Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 210. old.]

** „Szociál-Demokrát" 1. sz. 14. old.

így áll a dolog az adott esetben a munkásosztállyal. Ez pedig valami egészen mást jelent.

A szerző általában szeret üres szavakkal dobálódzni — eszébe jut és odaveti, gondolkodás nélkül! A szerző például makacsul erősíti, hogy a „leninizmus gyökerében ellentmond a marxizmusnak"*, erősíti és nem érti meg, hová vezeti ez az „eszme". Higgyük el neki egy percre, hogy a leninizmus valóban „gyökerében ellentmond a marxizmusnak". És aztán? Mi lesz ebből? Ez: „A leninizmus magával ragadta" az „Iszkrát" (a régi „Iszkrát") — ezt a szerző sem tagadja —, tehát az „Iszkra" is „gyökerében ellentmond a marxizmusnak". A párt második kongresszusa 35 szavazatnyi többséggel elismerte az „Iszkrát" a párt központi lapjának és nagy dícsérettel emlékezett meg érdemeiről**, tehát ez a kongresszus és programja és taktikája is „gyökerében ellentmond a marxizmusnak" ... Ugyebár nevetséges, olvasóm?

A szerző mégis így folytatja: „Lenin véleménye szerint az ösztönös munkásmozgalom a burzsoáziával való egyesülés felé halad ..." Igen, igen, a szerző kétségtelenül az ostobasággal való egyesülés felé halad, és jó lenne, ha letérne erről az útról.

De hagyjuk a „kritikust". Forduljunk a marxizmushoz.

A tisztelt „kritikus" makacsul hajtogatja, hogy

---

* „Szociál-Demokrát" 1. sz. 15. old.

** Lásd a párt második kongresszusának jegyzőkönyvét, 145. old., ugyanott azt a határozatot is, amelyben az „Iszkrát" a szociáldemokrata elvek igazi védelmezőjének nevezik.

a „többségnek" és képviselőjének — Leninnek — az álláspontja gyökerében ellentmond a marxizmusnak, mert Kautsky is, Marx is, Engels is éppen az ellenkezőjét mondja annak, amiért Lenin síkra száll! Igy van-e ez? Nézzük csak meg!

„K. Kautsky — közli velünk a szerző — «Erfurti program»-jában ezt írja: «A proletariátus és a burzsoázia érdekei annyira ellentétesek, hogy ennek a két osztálynak a törekvéseit nem lehet többé vagy kevésbbé huzamos időre egyesíteni. Minden olyan országban, amelyben tőkés termelési mód van, a munkásosztály részvétele a politikában *előbb vagy utóbb* azt eredményezi, hogy elkülönül a polgári pártoktól és önálló *munkáspártot* alakít»".

De mi következik ebből? Csak az, hogy a burzsoázia és a proletariátus érdekei ellentmondanak egymásnak, hogy a proletariátus „előbb vagy utóbb" önálló *munkáspártba* különül el a burzsoáziától (jegyezzék meg: *munkáspártba*, nem pedig *szociáldemokrata* munkáspártba). A szerző úgy véli, hogy Kautsky nézete itt eltér a Leninétől! Holott Lenin azt mondja, hogy a proletariátus *előbb vagy utóbb* nemcsak elkülönül a burzsoáziától, hanem a szociális forradalmat is végrehajtja, vagyis megdönti a burzsoáziát*. A szociáldemokrácia feladata — teszi hozzá — arra törekedni, hogy ez minél *előbb* megtörténjék és *tudatosan* történjék meg. Igen, *tudatosan*, nem pedig ösztönösen, mivel Lenin éppen erről a tudatosságról ír.

---

* *Lenin.* „Egy lépés előre, két lépés hátra". 53. old. [*Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 417. old.]

„. . . Ott, ahol az ügy eljutott az önálló munkáspárt megalakításáig — folytatja a „kritikus" Kautsky könyvének idézését —, az utóbbinak előbb vagy utóbb természeti szükségszerűségképpen el kell *sajátítania* a szocialista törekvéseket, ha nem lelkesítették ezek kezdettől fogva, és végül is *szocialista* munkáspárttá, vagyis *szociáldemokráciává* kell válnia"*.

Mit jelent ez? Csak azt, hogy a munkáspárt *elsajátítja* a szocialista törekvéseket. S Lenin talán tagadja ezt? Semmiesetre sem! Lenin nyiltan megmondja, hogy nemcsak a munkáspárt, hanem az egész munkásosztály is elsajátítja a szocializmust**. Mit ostobáskodik hát ez a „Szociál-Demokrát" és hazudozó hőse? Minek fecsegnek mindenféle dőreséget? Amint mondani szokás, hallott valamit harangozni, de nem tudja mit. Ez történt megzavarodott szerzőnkkel is.

Amint látják, Kautsky itt jótányira sem tér el Lenintől. Ellenben mindez rendkívül világosan bizonyítja a szerző felületességét.

Mond-e valamit Kautsky a „többség" álláspontjának javára? Egyik kiváló cikkében, amelyben az osztrák szociáldemokrácia programtervezetét elemzi, ezt írja:

„Némely revizionista kritikusunk (Bernstein követői) szerint Marx azt állította, hogy a gazdasági fejlődés és az osztályharc megteremti nem-

* „Szociál-Demokrát" 1. sz. 15. old.

** *Lenin.* „Mi a teendő?" 29. old. *[Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 210. old.]

csak a szocialista termelés előfeltételeit, hanem közvetlenül a szocializmus szükségességének *felismerését* is" (K. Kautsky aláhúzása), „s ezek a kritikusok mindjárt készen állanak azzal az ellenvetéssel, hogy a legmagasabb kapitalista fejlődés országa, Anglia, valamennyi modern ország közül a legtávolabb áll ettől a felismeréstől. Az új tervezet (az osztrák) alapján azt lehetne hinni, hogy ezt a . . . nézetet az osztrák programbizottság is osztja. A tervezet ugyanis azt mondja: «Mennél inkább megnöveli a kapitalizmus fejlődése a proletariátust, ez annál inkább kényszerül és válik képessé arra, hogy felvegye a harcot a kapitalizmus ellen. A proletariátus *tudatára ébred*» a szocializmus lehetőségének és szükségességének stb. Ebben az összefüggésben a szocialista öntudat úgy jelenik meg, mint a proletár osztályharc szükségszerű közvetlen eredménye. Ez azonban *helytelen* ... A modern szocialista tudat *csak mély tudományos belátás alapján keletkezhetik* ... A tudomány hordozója azonban nem a proletariátus, hanem a *polgári értelmiség*" (K. Kautsky aláhúzása); „a modern szocializmus csakugyan e réteg egyes tagjainak agyában *született* is meg, ők adták tovább" (a tudományos szocializmust) „szellemileg kiváló proletároknak, akik aztán . . . beleviszik a proletariátus osztályharcába. A szocialista tudat tehát olyasvalami, amit a proletariátus osztályharcába *kívülről vittek be*, nempedig olyasvalami, ami abból ösztönösen *kinőtt*. Ennek megfelelően a régi hainfeldi program[34] *nagyon helyesen* is mondja, hogy a szociáldemokrá-

cia feladatához tartozik, hogy a *proletariátusba* helyzetének és feladatának *tudatát belevigye*"* . . .

Nem emlékeznek-e, olvasóim, Lenin hasonló gondolataira ebben a kérdésben, nem emlékeznek-e a „többség" ismert álláspontjára? Miért titkolta el a „Tifliszi Bizottság" és „Szociál-Demokrát"-ja az igazságot, miérthogy a tisztelt „kritikus", Kautskyról szólva, nem idézte cikkében Kautskynak ezeket a szavait? Kit tévesztenek meg, drágalátos uraim, miért „nézik le" annyira az olvasót? Nem azért-e, mert . . . félnek az igazságtól, elrejtőznek az igazság elől és azt hiszik, hogy az igazságot is el lehet rejteni? A struccra hasonlítanak, amely a homokba dugja fejét és azt képzeli, hogy senki sem látja! De ők ugyanúgy tévednek, mint a strucc.

Ha a szocialista tudatot tudományos talajon dolgozták ki, ha ezt a tudatot a szociáldemokrácia** erőfeszítéseivel kívülről viszik be a munkásmozgalomba — világos, hogy mindez azért történik, mert a munkásosztály, amíg munkásosztály marad, nem tud a tudomány élére állni és nem tudja saját erejéből a tudományos szocializmust kidolgozni: erre sem ideje nincs, sem eszközei nincsenek.

Kautsky „Erfurti program"-jában ezt írja:

„. . . A proletár a legjobb esetben csak a polgári tudomány által kidolgozott ismeretek egy részét tudja

---

* „Die Neue Zeit" 1901—1902. XX. I. 3. sz. 79. old. Kautsky e kiváló cikkét Lenin idézi a „Mi a teendő?"-ben, lásd 27. old. *[Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. 207—208. old.]

** És nemcsak a szociáldemokrata intellektuelek.

elsajátítani és céljaihoz és szükségleteihez megfelelően alkalmazni, de amíg proletár marad, sem ideje nincs, sem eszközei nincsenek arra, hogy önállóan a polgári gondolkodók által elért színvonal fölé emelje a tudományt. Ezért kellett az eredeti munkásszocializmusnak az utópizmus valamennyi lényeges ismertetőjelét magán viselnie"* (az utópizmus — hamis, nem tudományos elmélet).

Az effajta utópikus szocializmus gyakran anarchista jelleget ölt, folytatja Kautsky, ámde „... Mint ismeretes, mindenütt, ahol az anarchista mozgalom (értve ezen a proletár utópizmust. *K. Kautsky)* tömegmozgalommá, igazi osztályharccá lett, előbb vagy utóbb, mindíg, látszólagos radikalizmusa ellenére is a legszűkebb *csak-szakszervezeti* mozgalommá sekélyesedett"**.

Másszóval, ha a munkásmozgalom nem egyesült a tudományos szocializmussal, elkerülhetetlenül elsekélyesedik, „szűk szakmai" jelleget ölt és következésképpen a trade-unionista ideológia uralma alá kerül.

„Ez a munkások lealacsonyítása, ez az értelmiség felmagasztalása!" — kiáltja „kritikusunk" és „Szociál-Demokrát"-ja... Szegény „kritikus", sajnálatraméltó „Szociál-Demokrát"! Szeszélyes kisasszonynak tekintik a proletariátust, akinek nem szabad megmondani az igazat, akinek mindig bókokat kell mondani, nehogy elszaladjon! Nem, drágalátos uraim! Hiszszük, hogy a proletariátus állhatatosabb lesz, mint

* „Erfurti program", a Központi Bizottság kiadása, 93. old.

** „Erfurti program", 94. old.

önök hiszik. Hisszük, hogy nem fél az igazságtól! De önök ... Mit mondjak önöknek: önök most is félnek az igazságtól és cikkükben nem közölték az olvasókkal Kautsky igazi nézeteit.

Ilyképpen, a tudományos szocializmus *munkásmozgalom nélkül* — üres szó, amelyet mindig könnyű szélnek ereszteni.

Másrészt a munkásmozgalom *szocializmus nélkül* — trade-unionista botorkálás, amely valamikor természetesen elvezet a szociális forradalomhoz, de hosszú szenvedések és gyötrelmek árán.

Következtetés?

„A munkásmozgalmat egyesíteni kell a szocializmussal": „a szociáldemokrácia a munkásmozgalom egyesítése a szocializmussal"*.

Ezt mondja Kautsky, a marxizmus teoretikusa.

Láttuk, hogy ugyanezt mondja az „Iszkra" (a régi) és a „többség".

Láttuk, hogy ugyanezen az állásponton van Lenin elvtárs is.

Tehát a „többség" szilárdan áll a marxista állásponton.

Világos, hogy a „munkások lekicsinylése", „az értelmiség felmagasztalása", „a többség nem-marxista álláspontja" és hasonló gyöngyszemek, amelyeket oly bőkezűen szórnak a mensevik „kritikusok", nem egyebek, mint puffogó frázisok, mint a tifliszi „mensevikek" agyrémei.

Ezzel szemben meg fogjuk látni, hogy a marxizmusnak csakugyan „gyökerében ellentmond" maga

---

* „Erfurti program", 94. old.

a tifliszi „kisebbség", a „Tifliszi Bizottság" és lapja, a „Szociál-Demokrát". De erről később. Most pedig figyeljünk a következőkre.

A „Többség vagy kisebbség?" című cikk szerzője, állításainak igazolására, idézi Marx (?) szavait: „egyik vagy másik osztály teoretikusát az elmélet arra a következtetésre hajtja, *amelyhez maga az osztály gyakorlatilag már elhaladt*"*.

Egy a kettő közül. Vagy a szerző nem tud grúzul, vagy pedig a szedő hibája ez. Egyetlen írástudó ember sem mondja így: „amely*hez* már *elhaladt*". Helyes így volna: „amely*hez* már *eljutott*" vagy „amely *felé* már *halad*". Ha a szerző az utóbbira gondol, (amely *felé* már halad), akkor meg kell jegyezni, hogy helytelenül tolmácsolja Marx szavait, Marx nem mondott semmi effélét. Ha pedig a szerző az első fogalmazásra gondol, akkor az idézett mondat igy fog hangzani: „egyik vagy másik osztály teoretikusát az elmélet arra a következtetésre hajtja, *amelyhez* maga az osztály *gyakorlatilag már eljutott*". Másszóval, ha Marx és Engels elméletileg arra a következtetésre jutott, hogy a kapitalizmus megdöntése és a szocializmus felépítése elkerülhetetlen — ez azt jelenti, hogy a proletariátus *gyakorlatilag már* megdöntötte a kapitalizmust, már lerombolta a kapitalizmust és felépítette helyébe a szocialista életet!

Szegény Marx! Ki tudja, mennyi ostobaságot varrnak még a nyakába a mi gyász-marxistáink!

Valóban így mondja-e Marx? A valóságban ezt mondja: a kispolgárság elméleti képviselőit „*ugyan-*

---

* „Szociál-Demokrát" 1. sz. 15. old.

azokra a feladatokra és megoldásokra hajtja az elmélet, amelyekre a kispolgárt az anyagi érdek és a társadalmi helyzet a *gyakorlatban hajtja.* Általában ez valamely osztály politikai és irodalmi képviselőinek viszonya ahhoz az osztályhoz, amelyet képviselnek"*.

Amint látják, Marx egyáltalán nem mondja: „*már elhaladt*". Ezeket a „filozófiai" szavakat a tisztelt „kritikus" koholta.

Ezek szerint Marx szavainak értelme egészen más.

Milyen gondolatot fejt ki Marx az idézett mondatban? Csak azt, hogy egyik vagy másik osztály teoretikusa *nem teremthet* olyan eszményt, amelynek elemei nincsenek meg az életben, hogy *csupán észreveheti* a jövő elemeit és ezen a talajon elméletileg *megteremtheti* az eszményt, amelyhez ez vagy az az osztály gyakorlatilag jut el. A különbség az, hogy a teoretikus megelőzi az osztályt, az osztálynál korábban veszi észre a jövő csíráját. Éppen ezt nevezik úgy, hogy „eljut valamihez elméletileg".

Marx és Engels ezt mondják „Kiáltványukban":

„A kommunisták (vagyis a szociáldemokraták) tehát a gyakorlatban minden ország munkáspártjainak leghatározottabb, szüntelen *továbbhaladásra ösztökélő* részét alkotják; az elmélet terén a proletariátus többi tömegeivel szemben az az előnyük, hogy *tisztában vannak* a proletármozgalom feltételeivel, menetével és *általános* eredményeivel".

Igen, az ideológusok „*továbbhaladásra ösztökélnek*", sokkal messzebbre látnak, mint a „proletariátus

* Ha nincs „Brumaire 18."-juk[35], lássák a párt második kongresszusának jegyzőkönyveit, ahol a 111. oldalon Marxnak ezeket a szavait idézik.

többi tömegei", és ez a dolog lényege. Az ideológusok továbbhaladásra ösztökélnek és éppen ezért az eszménck, a szocialista tudatnak nagy jelentősége van a mozgalom szempontjából.

Ezért támadja ön a „többséget", mélyen tisztelt „kritikus"? Akkor búcsúzzék el a marxizmustól és tudja meg, hogy a „többség" büszke a maga marxista álláspontjára.

A „többség" helyzete az adott esetben sokban emlékeztet Engels helyzetére a kilencvenes években.

Az eszme a társadalmi élet forrása, állították az idealisták. Az ő véleményük szerint a társadalmi tudat az az alap, amelyen a társadalom élete épül. Éppen ezért nevezték őket idealistáknak.

Be kellett bizonyítani, hogy az eszmék nem hullanak az égből, hogy azokat maga az élet szüli.

A történelem porondján fellépett Marx és Engels és nagyszerűen teljesítették ezt a feladatot. Bebizonyították, hogy a társadalmi élet az eszmék forrása, ezért a társadalom élete az az alap, amelyen a társadalmi tudat épül. Ezzel megásták az idealizmus sírját és megtisztították az utat a materializmus számára.

Egyes félmarxisták úgy értelmezték ezt, hogy a tudatnak és az eszméknek felettébb csekély jelentősége van az életben.

Be kellett bizonyítani az eszmék nagy jelentőségét.

És ekkor fellépett Engels és leveleiben (1891—94) hangsúlyozta, hogy az eszmék, igaz, nem hullanak az égből, hanem maga az élet szüli azokat, de ha egyszer megszülettek, nagy jelentőségre tesznek szert, egyesítik, szervezik az embereket és rányomják bélyegüket

az őket kitermelő társadalmi életre — az eszméknek nagy jelentőségük van a történelmi haladásban.

„Ez nem marxizmus, ez a marxizmus elárulása" — törtek ki Bernstein és a hozzá hasonlók. A marxisták csak nevettek . . .

Voltak Oroszországban félmarxisták — az „ökonomisták." Ezek azt állították, hogy mivel az eszméket a társadalmi élet szüli, tehát a szocialista tudatnak is elenyészően csekély jelentősége van a munkásmozgalom szempontjából.

Be kellett bizonyítani, hogy a szocialista tudatnak igenis nagy jelentősége van a munkásmozgalom szempontjából, hogy a mozgalom nélküle tradeunionista botorkálás, amelytől ki tudja mikor szabadul meg a proletariátus és mikor érkezik el a szociális forradalomhoz.

És ekkor megjelent az „Iszkra", amely nagyszerűen teljesítette ezt a feladatot. Megjelent a „Mi a teendő?", amelyben Lenin hangsúlyozza a szocialista tudat nagy jelentőségét. Kialakult a párt „többsége", amely szilárdan erre az útra lépett.

De most fellépnek a kis bernsteinek és elkezdenek rikácsolni: ez „gyökerében ellentmond a marxizmusnak" !

Vajjon tudják-e önök, kicsiny „ökonomisták", mi az a marxizmus?

* * *

Csodálatos ! — mondja az olvasó. Miről van hát szó? — kérdezi. Miért írta meg Plechánov kritikai cikkét Lenin ellen (lásd az új „Iszkra" 70, 71. számát)? Mit vet a „többség" szemére? Vajjon a

tifliszi gyász-marxisták és lapjuk, a „Szociál-Demokrát", nem a Plechánov által kimondott gondolatokat ismétlik? Igen, ismétlik, de olyan esetlenül, hogy undorító. Igen, Plechánov kritikával lépett fel. De tudják-e, hogy miről van szó? Plechánovnak nincsen nézeteltérése a „többséggel" és Leninnel. És nemcsak Plechánovnak, hanem Martovnak, Zaszúlicsnak és Axelrodnak sincsen. Valóban, abban a kérdésben, amelyről fentebb szó volt, a „kisebbség" vezéreinek nincsenek nézeteltérései a régi „Iszkrával". A régi „Iszkra" pedig — a „többség" zászlaja. Ne csodálkozzanak! Ime a tények.

Ismerjük a régi „Iszkra" programcikkét (lásd fentebb). Tudjuk, hogy ez a cikk teljesen a többség álláspontját fejezi ki. Kinek a cikke ez? Az „Iszkra" akkori szerkesztőségéé. Kik voltak ennek a szerkesztőségnek tagjai? Lenin, Plechánov, Axelrod, Martov, Zaszúlics és Sztarovjer. Ezek közül ma csak Lenin tartozik a „többséghez", a többi öt a „kisebbséget" vezeti, de a tény mégis csak tény marad — az „Iszkra" programcikke az ő szerkesztésükben jelent meg, tehát nem kellene visszavonniok szavukat, nyilván hitték is azt, amit leírtak.

De ha úgy tetszik, hagyjuk az „Iszkrát".

Martov ezt írja:

„Ilyképpen a szocializmus eszméje először nem a munkástömegek között keletkezett, hanem a burzsoázia köréből származó tudósok szobáiban"*.

Vera Zaszúlics pedig ezt írja:

„Még az egész proletariátus osztályösszetartásá-

* *Martov.* „Vörös Zászló", 3. old.

nak eszméje... sem olyan egyszerű, hogy minden egyes munkás fejében önállóan megszülessen... A szocializmus... egyáltalán nem születik „önmagától" a munkások fejében... A szocialista elméletet az élet és a tudomány egész fejlődése készítette elő... és a tudománnyal felfegyverzett lángész teremtette meg. A szocializmus eszméinek terjesztését a munkások között majdnem az egész európai kontinensen ugyancsak azok a szocialisták kezdték, akik a felső osztályok főiskoláiban végezték tanulmányaikat"*.

Hallgassuk meg most Plechánovot, aki oly fontoskodóan és ünnepélyesen támadta meg Lenint az új „Iszkrában" (70, 71. sz.). Az esemény helye a párt második kongresszusa. Plechánov Martünovval vitatkozik és védelmezi Lénint. Korholja Martünovot, aki beleakaszkodott Lenin egyik mondatába és a „Mi a teendő?"-t egészében szem elől tévesztette, majd így folytatja:

„Martünov elvtárs eljárása egy cenzorra emlékeztet, aki azt mondotta: «adjátok ide a Miatyánkot, engedjétek meg, hogy kiszakítsak belőle egy mondatot — és bebizonyítom nektek, hogy szerzőjét fel kellene akasztani». Valamennyi szemrehányás, amellyel ezt a szerencsétlen mondatot (Lenin mondatát) illetik, és nemcsak Martünov elvtárs, hanem nagyon sokan mások is, félreértésen alapszik. Martünov elvtárs idézi Engels szavait: «A modern szocializmus a modern munkásmozgalom elméleti kifejezése». Lenin elvtárs is egyetért Engels-szel... De hiszen Engels mondata — általános tétel. Mármost

* „Zarjá"[36] 4. sz. 79—80. old.

a kérdés az, ki fogalmazza meg hát először ezt az elméleti kifejezést. Lenin nem történetf lozófiai értekezést írt, hanem vitacikket az «ökonomisták» ellen, akik azt mondották : meg kell várnunk, mire megy a munkásosztály maga, a «forradalmi bacillus» (vagyis a szociáldemokrácia) segítsége nélkül. Az utóbbinak tilos volt bármit is mondania a munkásoknak, éppen azért, mert — «forradalmi bacillus», vagyis van elméleti tudata. De ha önök kiküszöbölik a «bacillust», akkor csak az öntudatlan tömeg marad, amelybe kívülről kell bevinni a tudatot. Ha önök igazságosak akarnának lenni Lenin irányában és figyelmesen elolvasnák egész könyvét, meglátnák, hogy Lenin éppen ezt mondja"*.

Ezt mondotta Plechánov a párt második kongresszusán.

És lám, ugyanannak a Martovnak, Axelrodnak, Zaszúlicsnak, Sztarovjernek és másoknak a bujtogatására ugyanaz a Plechánov néhány hónappal később ismét fellép és beeakaszkodva Leninnek ugyanabba a mondatába, amelyet a kongresszuson *védelmezett*, kijelenti : Lenin és a „többség" — nem marxisták. Tudja, hogy akár a Miatyánkból is ki lehet szakítani egy mondatot és azt elszigetelten úgy magyarázni, hogy szerzője akár akasztófára is kerülhet istengyalázásért. Tudja, hogy ez igazságtalan lenne, hogy egy elfogulatlan kritikus nem cselekedhet így, de mégis kiszakítja ezt a mondatot Lenin könyvéből, mégis igazságtalanul jár el és nyilvánosan

* A párt második kongresszusának jegyzőkönyve, 123. old.

bepiszkolja saját magát. Martov, Zaszúlics, Axelrod és Sztarovjer pedig kontráznak neki, az új „Iszkrában" szerkesztői felelősséggel közlik Plechánov cikkét (70, 71. sz.) és ezzel megint csak saját fejükre hoznak szégyent.

Miért voltak ilyen gerinctelenek, miért piszkolták be önmagukat a „kisebbség" e vezérei, miért tagadták meg az „Iszkra" programcikkét, amelyet aláírtak, miért hazudtolták meg saját szavaikat? Volt már példa ilyen kétszínűségre a szociáldemokrata pártban?

Mi történt hát ezalatt a második kongresszus és Plechánov cikkének megjelenése között eltelt néhány hónap alatt?

A lényeg a következő: A hat szerkesztő közül a második kongresszus csak hármat választott meg az „Iszkra" szerkesztőjének: Plechánovot, Lenint és Martovot. Ami Axelrodot, Sztarovjert és Zaszúlicsot illeti — a kongresszus más posztra állította őket. A kongresszusnak, magától értetődően, joga volt ehhez, és ennek mindenki köteles volt engedelmeskedni: a kongresszus a párt akaratának kifejezője, a párt legfelsőbb szerve, és aki határozatainak ellenszegül, az sárba tapossa a párt akaratát.

De ezek a makacs szerkesztők nem vetették alá magukat a párt akaratának, a pártfegyelemnek (a párt fegyelme és a párt akarata egy dolog). Kiderül, hogy a pártfegyelmet olyanok számára találták ki, mint mi, egyszerű pártmunkások! Ők megdühödtek, mert a kongresszus nem választotta meg őket szerkesztőknek, félrevonultak, magukkal ragadták Martovot és ellenzéket alakítottak. Bojkottot hirdettek

á párt ellen, megtagadták a pártmunkát és fenyegetni kezdték a pártot : válasszatok meg bennünket a szerkesztőségbe, a Központi Bizottságba, a Párttanácsba, mert ha nem, szakadást idézünk elő. És megkezdődött a szakadás. Ezzel mégegyszer sárba taposták a párt akaratát.

Ime, a sztrájkbalépett szerkesztők követelései :

„Visszaállítandó az «Iszkra» régi szerkesztősége (vagyis adjatok nekünk a szerkesztőségben *három helyet)*.

A Központi Bizottság kiegészítendő az ellenzék (vagyis a „kisebbség") meghatározott számú tagjával.

A Párttanácsban *két hely* az ellenzék tagjainak rendelkezésére bocsátandó stb . . .

Ezek a *feltételeink* egyedül alkalmasak arra, hogy *biztosítsák* a párt számára a párt létét fenyegető konfliktus elkerülésének lehetőségét" (vagyis elégítsetek ki bennünket, mert különben nagy szakadást idézünk elő a pártban)*.

Mit válaszolt nekik a párt?

A párt képviselője, a Központi Bizottság, és más elvtársak kijelentették : nem léphetünk fel a pártkongresszus ellen, a választás a kongresszus dolga, de mégis megpróbáljuk helyreállítani a békét és az egyetértést, bár őszintén szólva, szégyen *pozíciók miatt* harcolni, önök pedig *pozíciók miatt* akarják kettészakítani a pártot stb.

A sztrájkoló szerkesztők megsértődtek, kínosan érezték magukat — hisz csakugyan kitűnt, hogy a

---

* Magyarázatok a Liga jegyzőkönyvéhez. 26. old.

pozíciók miatt indítottak harcot —, átcsalogatták a maguk oldalára* Plechánovot és hozzáfogtak hősi művük végrehajtásához. Valamilyen „*erősebb*" „*nézeteltérést*" kellett *felkutatniok* a „többség" és a „kisebbség" között s ezzel bebizonyítaniok, hogy nem pozíciók miatt harcolnak. Kerestek, kerestek és találtak Lenin könyvében egy olyan helyet, amelybe — ha kiragadják a szövegből és kiszakítva magyaráz-

* Az olvasóban talán felmerül a kérdés: hogyan történhetett az, hogy Plechánov átállt a „kisebbséghez", ugyanaz a Plechánov, aki a „többség" lelkes híve volt. Arról van szó, hogy közte és Lenin között nézeteltérés támadt. Amikor a „kisebbség" dühbegurult és bojkottot hirdetett, Plechánov arra az álláspontra helyezkedett, hogy mindenben engedni kell. Lenin nem értett vele egyet. Plechánov fokozatosan a „kisebbség" oldalára kezdett hajlani. A közöttük fennálló nézeteltérések még jobban megnőttek és végül annyira elmérgesedett a dolog, hogy Plechánov egy szép napon Lenin és a „többség" ellenfelévé vált. Lenin erről ezt írja:

„... Néhány nappal később, a Párttanács egyik tagjával együtt, valóban elmentem Plechánovhoz; beszélgetésünk így alakult:

— Tudja, akadnak néha olyan botrányhajhászó asszonyok (vagyis a «kisebbség») — mondotta Plechánov —, akiknek a hisztéria és a nyilvános hangos botrány elkerülése érdekében engedni kell.

— Lehetséges — feleltem —, de úgy kell engedni, hogy maradjon erőnk egy még nagyobb «botrány» megakadályozására" (lásd a Magyarázatokat a Liga jegyzőkönyvéhez — itt, a 37. oldalon idézik Lenin levelét)[37].

Lenin és Plechánov nem tudott megegyezni. Ettől a pillanattól kezdődött Plechánov áttérése a „kisebbséghez".

Megbízható forrásból megtudtuk, hogy Plechánov otthagyja a „kisebbséget" is és már megalapította saját lapját: a „Dnyevnyik Szociál-Demokrátá"-t[38].

zák — valóban bele lehet kötni. Jó ötlet — gondolták a „kisebbség" vezérei —, Lenin a „többség" vezére, befeketítjük Lenint és ezzel megnyerjük magunknak a párt rokonszenvét. És megkezdődött Plechánov fecsegése, hogy „Lenin és követői nem marxisták". Igaz, tegnap még ugyanazt a gondolatot védelmezték Lenin könyvéből, amely ellen ma hadra keltek, de mit tehet az ember: az opportunistát éppen azért nevezik opportunistának, mert az elvi szilárdságot nem sokra becsüli.

Ezért mocskolják be önmagukat, ebben van képmutatásuk forrása.

De ez nem minden.

Eltelt bizonyos idő. Látták, hogy a „többség" és Lenin ellen folytatott agitációjukkal néhány naív emberen kívül senki sem törődik, látták, hogy az „ügy" rosszul áll, s ezért elhatározták, hogy mégegyszer átvedlenek. 1905 március 10-én ugyanaz a Plechánov, ugyanaz a Martov és Axelrod a Párttanács nevében határozatot hozott, amely egyebek közt ezt mondja:

„Elvtársak! (a „többséghez" szólnak) . . . Mindkét fél (vagyis a „többség" és a „kisebbség") több ízben kifejezte azt a meggyőződését, hogy a fennálló taktikai és szervezeti nézeteltérések nem olyan jellegűek, hogy lehetetlenné tennék a munkát egy egységes pártszervezet keretein belül"*, ezért — úgymond — hívjunk össze választott bíróságot (Bebel és mások legyenek a tagjai) és simítsuk el jelentéktelen vitánkat.

---

* „Iszkra" 91. sz. 3. old.

Szóval, a pártonbelüli nézeteltérések — puszta perpatvar, amelyet majd tisztáz a választott bíróság, hiszen mi — állítólag — egységes egész vagyunk.

Hogy értsük ezt? Minket, „nem-marxistákat", pártszervezetekbe hívnak, mi egységes egész vagyunk, meg ehhez hasonlók... Mit jelent ez? Hiszen ez a párt elárulása az önök részéről, „kisebbségi" vezérek! Hát lehet „nem-marxistákat" a párt élére állítani? Vajjon a „nem-marxistáknak" a szociáldemokrata pártban a helyük? Vagy talán önök is hűtlenek lettek a marxizmushoz és ezért tettek ilyen fordulatot?

De naivitás volna választ várni. Arról van szó, hogy ezek a nagyszerű vezérek több „elvet" is tartogatnak a zsebükben és mikor melyikre van szükségük, azt veszik elő. Mint mondani szokás, arra fordítják a köpönyeget, amerről a szél fúj!...

Ilyenek az úgynevezett „kisebbség" vezérei.

Könnyű elképzelni, milyennek kell lennie az ilyen vezérek uszályának, mondjuk — a tifliszi „kisebbségnek"... Baj még az is, hogy az uszály olykor-olykor nem hallgat a fejre és nem engedelmeskedik többé. A „kisebbség" vezérei például lehetségesnek tartják a kibékülést és egyetértésre szólítják a pártmunkásokat, a tifliszi „kisebbség" és lapja, a „Szociál-Demokrát" tovább tombol: a „többség" és „kisebbség" között — jelentik ki — „életre-halálra megy a harc"*, és ki kell irtanunk egymást! Az a jó, ha az egyetértés — dühöng.

A „kisebbség" arról panaszkodik, hogy oppor-

* Lásd „Szociál-Demokrát" 1. sz.

tunistáknak (elvteleneknek) nevezzük őket. De hogyan nevezzük másnak, mint opportunizmusnak azt, amikor saját szavaikat is meghazudtolják, amikor hol ide, hol oda csaponganak, örökké tántorognak és ingadoznak? Lehetséges-e, hogy egy igazi szociáldemokrata lépten-nyomon váltogatja meggyőződését? Hiszen ilyen gyakran még zsebkendőt sem váltanak.

Gyász-marxistáink makacsul hajtogatják, hogy a „kisebbségnek" igazi proletár jellege van. Igy van-e ez? Lássuk csak.

Kautsky azt mondja, hogy a „proletárt könnyebben hatják át a pártelvek, a proletár hajlamos elvi politikára, a pillanatnyi hangulattól, a személyi vagy helyi érdekektől függetlenül"*.

A „kisebbség" pedig? Hajlamos-e az is olyan politikára, amely nem függ a pillanatnyi hangulattól, s a többitől? Ellenkezőleg: állandóan ingadozik, örökké billeg, gyűlöli a szilárd elvi politikát, jobban szereti az elvtelenséget, a pillanatnyi hangulathoz igazodik. A tényeket már ismerjük.

Kautsky azt mondja, hogy a proletár szereti a pártfegyelmet: „A proletár — semmi, amíg elszigetelt egyén marad. Minden erejét, minden haladását, minden reményét és várakozását a *szervezetből* meríti"... Éppen ezért nem lelkesedik sem a személyi előnyért, sem a személyi dicsőségért, „minden poszton, ahová állítják, teljesíti kötelességét, önként alárendeli magát a fegyelemnek, amely egész érzését, egész gondolkodását áthatja"**.

---

* „Erfurti program", a Központi Bizottság kiadása, 88. old.

** Lásd *Lenin*. „Egy lépés előre, két lépés hátra",

A „kisebbség" pedig? Ezt is így áthatja a fegyelem? Ellenkezőleg, megveti a pártfegyelmet és kigúnyolja*. A pártfegyelem megszegésére a „kisebbség" vezérei adták az első példát. Emlékezzenek Axelrodra, Zaszúlicsra, Sztarovjerre, Martovra és a többiekre, akik nem vetették alá magukat a második kongresszus határozatának.

„Egészen másként áll a dolog az intellektuellel" — folytatja Kautsky. Az nagyon nehezen engedelmeskedik a pártfegyelemnek, akkor is inkább kényszerűségből, mint jószántából. „A fegyelem szükséges voltát csak a tömeg, nem pedig kiválasztott szellemek számára ismeri el. Önmagát természetesen szintén a kiválasztott szellemekhez számítja... Ideális mintaképe annak az intellektuelnek, akit a proletárérzület teljesen áthatott, aki... dolgozott minden poszton, ahová beosztották, teljesen alárendelte magát nagy ügyünknek és megvetette azt az erőtlen nyöszörgést... melyet gyakran hallunk... intellektuelektől, amikor kisebbségben maradnak — ideális mintaképe az ilyen intellektuelnek... Liebknecht volt. Megnevezhetném itt Marxot is, aki sohasem tülekedett az első helyre és mintaszerűen vetette magát alá a pártfegyelemnek az Internacionáléban, ahol nem ritkán maradt kisebbségben"**.

A „kisebbség" pedig? Megnyilvánult-e nála bár-

---

93. old. [*Lenin*. Válogatott művek. 1. köt. 465—466. old.], ahol Lenin idézi Kautsky e szavait.

* Lásd a Liga jegyzőkönyvét.

** Lásd *Lenin*. „Egy lépés előre, két lépés hátra", 93. old. [*Lenin*. Válogatott művek. 1. köt. 466—467. old.], ahol Lenin idézi Kautsky e szavait.

miben is a „proletár hangulat"? Hasonlít-e magatartása Liebknecht és Marx magatartásához? Ellenkezőleg: láttuk, hogy a „kisebbség" vezérei nem rendelték alá „énjüket" a mi szent ügyünknek, láttuk, hogy éppen ezek a vezérek kezdtek „erőtlenül nyöszörögni, amikor kisebbségben maradtak" a második kongresszuson, láttuk, hogy a kongresszus után éppen ők siránkoztak az „első helyek" miatt, és éppen e helyek miatt tervelték ki a pártszakadást . . .

Hát ilyen az önök „proletár jellege", tisztelt mensevikek?

Akkor miért vannak néhány városban a munkások a mi oldalunkon? — kérdezik a mensevikek.

Igen, igaz, néhány városban a munkások a „kisebbség" oldalán vannak, de ez mitsem bizonyít. A munkások a revizionistákat (a németországi opportunistákat) is követik néhány városban, de ez még nem jelenti azt, hogy álláspontjuk proletár, még nem jelenti azt, hogy nem opportunisták. Egyszer a varjú is talált rózsát, de ez még nem jelenti azt, hogy a varjú — csalogány. Nem hiába mondják:

Ül a varjú rózsafán
Azt hiszi, hogy csalogány.

* * *

Most világos, *milyen talajon* keletkeztek a pártonbelüli nézeteltérések. Mint látjuk, pártunkban két irányzat jelent meg: a *proletár szilárdság* irányzata és az *értelmiségi ingadozás* irányzata. Nos, éppen ennek az értelmiségi ingadozásnak a kifejezője a mostani „kisebbség". A tifliszi „bizottság" és „Szo-

ciál-Demokrát"-ja engedelmes rabja ennek a „kisebbségnek" !

Ez a lényeg.

Igaz, gyász-marxistáink gyakran hangoskodnak, hogy elítélik az „értelmiségi lelkületet" és ugyanakkor a „többséget" próbálják „értelmiségi ingadozással" vádolni, de ez arra a tolvajra emlékeztet, aki lopott és elkezd kiabálni : „Fogjátok meg a tolvajt!".

Ezenkívül tudjuk : mindenki arról beszél, amije fáj.

Az OSzDMP Kaukázusi Szövetségi Bizottsága kiadásában 1905 májusában megjelent brosúra.

Az eredeti nyelve : grúz.

A FEGYVERES FELKELÉS ÉS TAKTIKÁNK

A forradalmi mozgalom „ebben a pillanatban már elvezetett a fegyveres felkelés szükségességéhez" — ez a gondolat, amelyet pártunk harmadik kongresszusa mondott ki, napról-napra mindjobban igazolódik. A forradalom lángja egyre jobban elharapódzik — hol itt, hol ott vált ki helyi felkeléseket. A három napig tartó barikád- és utcai harc Lodzban, a munkások tízezreinek sztrájkja Ivánovo-Voznyeszenszkben, az elkerülhetetlen véres összeütközésekkel a sztrájkolók és a csapatok között, a felkelés Odesszában, a „lázadás" a feketetengeri hajóhadban és a libavai tengerészek között, a tifliszi „hét" — mindezek a közeledő vihar előhírnökei. A vihar közeledik, közeledik feltartóztathatatlanul és maholnap kitör Oroszország felett és hatalmas tisztító áradatként elsodor mindent, ami elavult, ami korhadt, lemossa az orosz népről azt a sokévszázados gyalázatot, amelyet önkényuralomnak neveznek. A cárizmus legújabb görcsös erőfeszítései — a különféle megtorlások fokozása, a hadiállapot kihirdetése a fél országban, az akasztófák sokasodása és ugyanakkor csábító beszédek a liberálisok felé és reformok hazug

ígérgetése — mindez nem segít rajta, történelmi sorsát nem kerüli el. Az önkényuralom napjai meg vannak számlálva, a vihar elkerülhetetlen. Már születőben van az új rend, melyet a tőle megújulást és újjászületést váró egész nép üdvözöl.

Milyen új kérdéseket vet fel pártunk előtt ez a közelgő vihar? Hogyan kell szervezetünket és taktikánkat az élet új követelményeihez alkalmaznunk, hogy aktívabban és szervezettebben vegyünk részt a felkelésben, amely a forradalom feltétlenül szükséges kezdete? Hogy a felkelést vezethessük, kell-e nekünk — azon osztály élenjáró osztagának, amely nemcsak élcsapata, hanem fő mozgató ereje is a forradalomnak — különleges apparátust teremtenünk, vagy elegendő-e ehhez a már meglevő pártgépezet?

Már néhány hónapja annak, hogy ezek a kérdések a párt előtt állanak és haladéktalan megoldást követelnek. Az olyan emberek számára, akik meghódolnak az „ösztönösség" előtt, akik a párt céljait lealacsonyítják és feladatát csak abban látják, hogy az élet menetét nyomon kövesse, akik nem az élen haladnak, mint ez a tudatos élcsapathoz illik, hanem hátul kullognak — azok számára ilyen kérdések nincsenek. A felkelés ösztönös, mondják, azt megszervezni és előkészíteni lehetetlen, minden előre kidolgozott működési terv utópia (mindenféle „tervet" elleneznek — hiszen ez „tudatosság", nempedig „ösztönös jelenség" !), hiábavaló erőpazarlás — a társadalmi élet kifürkészhetetlen utakon jár és minden tervünket összetöri. Ezért nekünk, mondják, csak a felkelés eszméjének, a tömeg „önfeltegyver-

zése" eszméjének propagandájára és agitációjára kell szorítkoznunk, nekünk csak a „politikai vezetést" kell megvalósítanunk, „technikailag" pedig hadd vezesse a felkelt népet, aki akarja.

De hiszen eddig is mindig megvalósítottunk ilyen vezetést! — tiltakoznak az „uszálypolitika" ellenfelei. Széleskörű agitációra és propagandára, a proletariátus politikai vezetésére természetesen feltétlenül szükség van. De ilyen általános feladatokra szorítkozni vagy azt jelenti, hogy kitérünk az élet által határozottan felvetett kérdésre adandó válasz elől, vagy azt, hogy teljesen képtelenek vagyunk taktikánkat a rohamosan növekvő forradalmi harc követelményeihez alkalmazni. Magától értetődik, most meg kell tízszereznünk a politikai agitációt, igyekeznünk kell befolyásunk alá vonni nemcsak a proletariátust, hanem a „népnek" azokat a nagyszámú rétegeit is, amelyek fokozatosan csatlakoznak a forradalomhoz, igyekeznünk kell a lakosság minden osztályában népszerűsíteni a felkelés szükségességének eszméjét. De nem szorítkozhatunk csak erre! Hogy a proletariátus a jövő forradalmat fel tudja használni osztályharcának céljaira, hogy olyan demokratikus rendet tudjon teremteni, amely leginkább tudná biztosítani az utána következő harcot a szocializmusért — ahhoz az szükséges, hogy a proletariátus, amely köré az ellenzék tömörül, ne csupán a harc középpontjában legyen, hanem a felkelés vezérévé és vezetőjévé is legyen. *Az egész Oroszországra kiterjedő felkelés technikai vezetése és szervezeti előkészítése* — éppen ez az az új feladat, amelyet az élet a proletariátus elé tűzött. És ha

pártunk a munkásosztály tényleges politikai vezetője akar lenni, akkor nem lehet és nem szabad elzárkóznia ezeknek az új feladatoknak a teljesítése elől.

Tehát mit kell tennünk ennek a célnak az elérése érdekében? Melyek legyenek első lépéseink?

Gyakorlatilag már sok szervezetünk megoldotta ezt a kérdést, amikor erejének és eszközeinek egy részét a proletariátus felfegyverzésére fordította. Az önkényuralom ellen vívott harcunk ma abba az időszakba lépett, amikor a fegyverkezés szükségességét mindenki elismeri. De a fegyverkezés szükségességének felismerése egymagában nem elegendő — *nyiltan és világosan ki kell tűzni a párt elé a gyakorlati feladatot.* Ezért bizottságainknak most mindjárt, haladéktalanul hozzá kell fogniok a nép felfegyverzéséhez a helyszínen, külön csoportokat kell alakitaniok, amelyek ezzel a feladattal foglalkoznak, kerületi csoportokat kell szervezniök a fegyverek megszerzésére, különféle robbanóanyagokat készitő műhelyeket kell megszervezniök, ki kell dolgozniok az állami és magánkézben levő fegyverraktárak és hadszertárak elfoglalásának tervét. Nemcsak az „önfelfegyverzés égető szükségességével" kell felfegyvereznünk a népet, mint ezt az új „Iszkra" tanácsolja, hanem valóban „a legerélyesebb intézkedéseket kell foganatosítanunk a proletariátus felfegyverzésére", ahogyan erre a párt harmadik kongresszusa kötelezett bennünket. Ennek a kérdésnek a megoldásában könnyebb, mint bármely másban, megegyezésre jutnunk mind a párt levált részével (ha az valóban komolyan gondol a felfegyverzésre, nempedig csak fecseg az „önfelfegyverzés égető szükségességé-

ről"), mind a nemzetiségi szociáldemokrata szervezetekkel, mint például az örmény föderalistákkal és másokkal, akik ugyanazokat a célokat tűzték ki maguk elé. Ilyen kísérlet már történt Bakuban, ahol a februári mészárlás után pártbizottságunk, a „Balaháni-Bibi-Ejbati" csoport és a gnesakisták[39] pártbizottsága megalakította a maga soraiból a felfegyverzés szervezőbizottságát. Feltétlenül szükséges, hogy ezt a nehéz és felelősségteljes dolgot közös erőfeszítéssel szervezzük meg, és mi úgy véljük, hogy a frakciós torzsalkodásoknak a legkevésbbé sem szabad gátolniok azt, hogy ezen a talajon valamennyi szociáldemokrata erő egyesüljön.

A fegyverkészletek növelése és a fegyverszerzésnek és a fegyverek gyártásának megszervezése mellett a legkomolyabb figyelmet kell fordítani a legkülönbözőbb harci osztagok megalakítására, amelyek a szerzett fegyvert felhasználják. Semmiesetre sem szabad megengedni, hogy a fegyvereket közvetlenül a tömegeknek osszák ki. Minthogy kevés pénzünk van és a fegyvereket meglehetősen nehéz elrejteni a rendőrség éber szeme elől, nem tudjuk felfegyverezni a lakosság valamennyire is jelentékeny rétegeit és végzett munkánk kárba vész. Egészen más a helyzet, amikor külön harci szervezetet létesítünk. Harci osztagaink jól megtanulják a fegyver használatát, a felkelés idején — akár ösztönösen kezdődik, akár előre előkészítik — mint fő és élenjáró csapatok lépnek fel, köréjük tömörül a felkelt nép és az ő vezetésükkel vonul harcba. Tapasztalataik és szervezettségük, valamint jó fegyverzetük segítségével lehetővé válik felhasználni a felkelt nép minden erejét és

ezzel elérni a legközelebbi célt — az egész nép felfegyverzését és az előre kidolgozott működési terv végrehajtását. Ezek az osztagok gyorsan elfoglalják a különböző fegyvertárakat, a kormány- és közintézményeket, a postát, távbeszélőt stb., amire szükség lesz a forradalom további kifejlesztése szempontjából.

De ezekre a harci osztagokra nemcsak akkor van szükség, amikor a forradalmi felkelés már kiterjedt az egész városra, szerepük nem kevésbbé fontos a felkelés előestéjén sem. Az utóbbi félév alatt világosan meggyőződtünk arról, hogy az önkényuralom, miután a lakosság valamennyi osztályának szemében elvesztette hitelét, minden erejét arra fordította, hogy az ország sötét erőit — akár a hivatásos huligánokat, akár a tatárok kevéssé tudatos és fellovalt elemeit — mozgósítsa a forradalmárok elleni harcra. A rendőrség által felfegyverezve és annak pártfogásával megfélemlítik a lakosságot és a felszabadító mozgalom szempontjából nyomasztó légkört teremtenek. Harci szervezeteinknek mindig készen kell lenniök arra, hogy kellőképpen visszaverjék ezeknek a sötét erőknek minden kísérletét és igyekezniök kell a tetteik által kiváltott felháborodást és ellenállást kormányellenes mozgalommá változtatni. A fegyveres harci osztagok, amelyek minden pillanatban készek kimenni az utcára és a néptömegek élére állni, könnyen el tudják érni a harmadik kongresszus által kitűzött célt — „megszervezni a fegyveres ellenállást a feketeszázak és általában a kormány által vezetett valamennyi reakciós elem fellépésével szemben" („Határozat a kormány tak-

tikájához való viszonyról a forradalom előestéjén" — lásd „Jelentés")[40].

Harci osztagaink és általában a haditechnikai szervezkedés egyik fő feladata szükségképpen a felkelés tervének kidolgozása saját kerületük számára és ennek összehangolása azzal a tervvel, amelyet a pártközpont egész Oroszország számára kidolgozott. Megtalálni az ellenfél leggyengébb pontjait, kijelölni azokat a helyeket, ahonnan rá kell támadni, elosztani minden erőt a kerületben, alaposan tanulmányozni a város helyszínrajzát — mindezt előzetesen kell elvégezni, hogy semilyen körülmények között se érhessen bennünket meglepetés. Itt egyáltalán nem helyénvaló részletesen boncolgatni szervezeteink tevékenységének ezt az oldalát. A működési terv kidolgozásában követendő szigorú konspirációnak együtt kell járnia az utcai harc vezetéséhez feltétlenül szükséges haditechnikai ismeretek lehető legszélesebb körű terjesztésével a proletariátus soraiban. Ennek a célnak az érdekében be kell vonnunk a szervezetben levő katonai személyeket. Ugyanezért bevonhatjuk számos más olyan elvtársunkat is, aki veleszületett tulajdonságainál és hajlamainál fogva nagyon hasznos lehet ebben az ügyben.

A felkelésre való ilyen sokoldalú felkészülés nélkül nem biztosítható a szociáldemokrácia vezetőszerepe a nép és az önkényuralom közötti közelgő csatákban.

Csak a teljes harci készenlét ad lehetőséget a proletariátusnak arra, hogy a rendőrséggel és a katonasággal való egyes összeütközéseket az egész népre kiterjedő felkeléssé fejlessze, hogy a cári kormány

helyébe megteremtse az ideiglenes forradalmi kormányt.

A szervezett proletariátus, az „uszálypolitika" hívei ellenére, minden erejét latba veti, hogy saját kezében összpontosítsa a felkelés technikai és politikai vezetését. Ez a vezetés az a szükséges feltétel, amelynek segítségével ki tudjuk használni a közelgő forradalmat osztályharcunk érdekében.

„Proletariátisz Brdzola"
(„A Proletariátus Harca") 10. sz.
1905 július 15.

Aláírás nélkül.
Az eredeti nyelve: grúz.

AZ IDEIGLENES FORRADALMI KORMÁNY ÉS A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA[41]

I

A népi forradalom növekszik. A proletariátus fegyverkezik és kitűzi a felkelés zászlaját. A parasztság kiegyenesíti derekát és egyesül a proletariátus köré. Már nincs messze az az idő, amikor kitör az általános felkelés is és „elsöprik a föld színéről" a gyűlölt cár gyűlöletes trónját. A cári kormányt megdöntik. Romjain megalakul a forradalom kormánya — az ideiglenes forradalmi kormány, amely lefegyverzi a sötét erőket, felfegyverzi a népet és azonnal hozzálát az Alkotmányozó Gyűlés összehívásához. A cár uralmát ilyképpen a nép uralma váltja fel. Ezen az úton halad ma a népforradalom.

Mit kell tennie az ideiglenes kormánynak?

Le kell fegyvereznie a sötét erőket, meg kell fékeznie a forradalom ellenségeit, hogy ne tudják újból visszaállítani a cári önkényuralmat. Fel kell fegyvereznie a népet és elő kell segítenie a forradalom végigvitelét. Meg kell valósítania a szólás, a sajtó, a gyülekezés stb. szabadságát. Meg kell szüntetnie a közvetett adókat és be kell vezetnie a progresszív

jövedelmi és örökösödési adót. Meg kell szerveznie a parasztbizottságokat, amelyek szabályozzák majd a földügyeket a falun. El kell választania az egyházat az államtól és az iskolát az egyháztól . . .

Az ideiglenes kormánynak ezeken az általános követeléseken kívül meg kell valósítania a munkások osztálykövetéseit is: a sztrájkok és a szervezkedés szabadságát, a nyolcórás munkanapot, a munkások állami biztosítását, az egészséges munkafeltételeket, a „munkaközvetítő" intézményét stb.

Egyszóval az ideiglenes kormánynak maradéktalanul meg kell valósítania minimális programunkat* és azonnal hozzá kell fognia az egész népet képviselő Alkotmányozó Gyűlés összehívásához, amely „örökre" törvényesíti a társadalmi életben végbement változásokat.

Kik legyenek az ideiglenes kormányban?

A forradalmat a nép hajtja végre, a nép pedig — a proletariátus és a parasztság. Világos, hogy nekik kell vállalniok a forradalom végigvitelét, a reakció megfékezését, a nép felfegyverzését stb. Mindehhez pedig szükséges, hogy az ideiglenes kormányban bennlegyenek a proletariátus és a parasztság érdekeinek védelmezői. A proletariátus és a parasztság fog az utcán uralkodni, ők fogják vérüket ontani — világos, hogy nekik kell uralkodniok az ideiglenes kormányban is.

Mindez így van, mondják nekünk, de mi a közös a proletariátusban és a parasztságban?

---

* A minimális programról lásd a „Jelentést az OSzDMP második kongresszusáról".

A közös az, hogy mindketten gyűlölik a hűbériség maradványait, mindketten élet-halálharcot vívnak a cári kormánnyal, mindketten demokratikus köztársaságot akarnak.

Emiatt azonban mégsem szabad elfelejtenünk azt az igazságot, hogy a köztük levő különbség sokkal jelentékenyebb.

Mi ez a különbség?

A különbség az, hogy a proletariátus a magántulajdon ellensége, gyűlöli a polgári rendet, és a demokratikus köztársaságra csak azért van szüksége, hogy összeszedje erejét és azután megdöntse a polgári rendet, a parasztság viszont kötve van a magántulajdonhoz, híve a polgári rendnek és a demokratikus köztársaságra azért van szüksége, hogy megszilárdítsa a polgári rend alapjait.

Mondanunk sem kell, hogy a parasztság* csak annyiban lép fel a proletariátus ellen, amennyiben a proletariátus meg akarja szüntetni a magántulajdont. Másrészt az is világos, hogy a parasztság csak annyiban támogatja a proletariátust, amennyiben a proletariátus meg akarja dönteni az önkényuralmat. A mostani forradalom — polgári, vagyis nem érinti a magántulajdont, tehát a parasztságnak ma nincs semmi oka arra, hogy a proletariátus ellen fordítsa fegyverét. Viszont a mai forradalom teljesen elveti a cári hatalmat, tehát a parasztságnak érdeke, hogy határozottan csatlakozzék a proletariátushoz, mint a forradalom élenjáró erejéhez. Világos, hogy a proletariátusnak is érdeke támogatni a parasztságot

* Vagyis a kispolgárság.

és vele együtt fellépni a közös ellenség — a cári kormány ellen. Nem hiába mondja a nagy Engels, hogy a proletariátusnak a demokratikus forradalom győzelméig a kispolgársággal együtt kell a fennálló rend ellen fellépnie*. És ha a forradalom ellenségeinek teljes megfékezéséig győzelmünk nem nevezhető győzelemnek, ha az ellenség megfékezése és a nép felfegyverzése az ideiglenes kormány kötelessége, ha a győzelem betetőzését az ideiglenes kormánynak kell vállalnia — magától értetődik, hogy az ideiglenes kormányba a kispolgárság érdekeinek védelmezőin kívül a proletariátus képviselőinek is be kell lépniök, mint a proletariátus érdekei védelmezőinek. Meggondolatlanság volna, ha a forradalom vezetőjeként fellépő proletariátus a forradalom végigvitelét csak a kispolgárságra bízná: ezzel önmagát árulná el. Csak nem kell elfelejtenünk, hogy a proletariátusnak, mint a magántulajdon ellenségének, saját párttal kell rendelkeznie és egy percre sem szabad letérnie a maga útjáról.

Másszóval, a proletariátusnak és a parasztságnak közös erőfeszítéssel kell végeznie a cári kormánnyal, közös erőfeszítéssel kell megfékeznie a forradalom ellenségeit, és éppen ezért szükséges, hogy a parasztság mellett az ideiglenes kormányban a proletariátusnak is ott legyenek az ő érdekeinek védelmezői — a szociáldemokraták.

Ez annyira világos, annyira nyilvánvaló, hogy szinte felesleges is róla beszélni.

---

* Lásd „Iszkra" 96. sz. Ezt a helyet idézi a „Szociál-Demokrát" ötödik száma. Lásd „Demokrácia és szociáldemokrácia".

De lám, jön a „kisebbség" és, kétségbevonva ezt, makacsul erősíti: nem illik a szociáldemokráciához, hogy az ideiglenes kormányban résztvegyen, ez ellentmond az elveknek.

Vizsgáljuk meg ezt a kérdést. Melyek a „kisebbség" érvei? Először is az Amszterdami Kongresszusra[42] hivatkozik. Ez a kongresszus, a jaurèsizmussal szemben, határozatot hozott arról, hogy a szocialistáknak nem kell a polgári kormányban való részvételre törekedniök, mivel pedig az ideiglenes kormány polgári kormány, nekünk az ideiglenes kormányban való részvétel megengedhetetlen. Igy okoskodik a „kisebbség" és nem veszi észre, hogy a kongresszus határozatának ilyen iskolás értelmezésével a forradalomban sem kell résztvennünk. Hiszen mi a burzsoázia ellenségei vagyunk, a mai forradalom azonban polgári — következésképpen egyáltalán nem kell résztvennünk ebben a forradalomban! Erre az útra terel bennünket a „kisebbség" logikája. A szociáldemokrácia viszont azt mondja, hogy nekünk, proletároknak, nemcsak részt kell vennünk a mai forradalomban, hanem élére is kell állnunk, vezetnünk kell azt, és végig kell vinnünk. A forradalom végigvitele pedig lehetetlen az ideiglenes kormányban való részvétel nélkül. Vitathatatlan, hogy a „kisebbség" logikája itt mindkét lábára sántít. Két eset lehetséges: vagy le kell mondanunk, a liberálisok kedvében járva, arról a gondolatról, hogy a proletariátus a forradalom vezetője — akkor önmagától tárgytalanná válik az ideiglenes kormányban való részvételünk kérdése; vagy nyiltan el kell ismernünk ezt a szociáldemokrata eszmét, s ezzel együtt elismerni az ideiglenes kormány-

ban való részvétel szükségességét. A „kisebbség" viszont nem akar szakítani sem az egyikkel, sem a másikkal, liberális is akar lenni, meg szociáldemokrata is. Ilyen kíméletlenül követ el erőszakot a teljesen ártatlan logikán . . .

Ami az Amszterdami Kongresszust illeti, az Franciaország állandó kormányára gondolt, nempedig az ideiglenes forradalmi kormányra. Franciaország kormánya reakciós konzervatív kormány, amely védelmezi a régit és harcol az új ellen — érthető, hogy abba igazi szociáldemokrata nem lép be, az ideiglenes kormány azonban forradalmi progresszív kormány, harcol a régi ellen, utat tör az újnak, a forradalom érdekeit szolgálja — érthető, hogy egy igazi szociáldemokrata belép ebbe a kormányba és cselekvő részt vesz a forradalom művének betetőzésében. Amint látják — két különböző dologról van szó. A „kisebbség" tehát hiába kapaszkodik az Amszterdami Kongresszusba: az nem menti meg a felsüléstől.

Úgylátszik, ezt maga a „kisebbség" is megérezte és egy másik érvhez folyamodik: most Marx és Engels szellemét hívja segítségül. Igy például a „Szociál-Demokrát" makacsul ismételgeti, hogy Marx és Engels „gyökerében tagadják" az ideiglenes kormányban való részvételt. De hol, mikor tagadták? Mit mond például Marx? Kiderül, Marx azt mondja, hogy „. . . a demokratikus kispolgárok . . . kibékülést prédikálnak a proletariátusnak . . . egy nagy ellenzéki párt megalakítására törekednek, amely magában foglalná a demokrata párt valamennyi árnyalatát . . .", hogy „egy ilyen egyesülés kizárólag

nekik" (a kispolgároknak) „válna hasznára és feltétlenül kárt okozna a proletariátusnak"* stb.[43] Szóval, a proletariátusnak legyen különálló osztálypártja. De ki ellenzi ezt, „tudós kritikus"? Miért harcol Ön szélmalmok ellen?

A „kritikus" azonban tovább is idézi Marxot. „Amikor közös ellenség elleni harcra kerül sor, nincs szükség semmi külön egyesülésre. Amikor ilyen ellenség ellen közvetlenül kell küzdeni, a két párt érdekei ideiglenesen megegyeznek és ... az adott pillanatra szóló szövetség létrejön ... A munkásoknak a harc alatt és a harc után a polgári demokraták szükségletei" (helyesen: követelései) „mellett minden alkalommal saját szükségleteiket" (követeléseiket) „is napirendre kell tűzniök ... Szóval: a győzelem első pillanatától kezdve a bizalmatlanságnak ... eddigi szövetségesük, az ellen a párt ellen kell irányulnia, amely a közös győzelmet egymaga akarja kiaknázni"**. Másképpen mondva, a proletariátusnak a maga útján kell járnia és csak annyiban kell a kispolgárságot támogatnia, amennyiben ez nem mond ellent érdekeinek. De ki ellenzi ezt, ó csodálatos „kritikus", és miért volt szükség arra, hogy Marx szavaira hivatkozzék? Marx talán mond valamit az ideiglenes forradalmi kormányról? Egy árva szót sem! Marx talán azt mondja, hogy a demokratikus forradalom idején az ideiglenes kormányban való részvétel ellentmond elveinknek? Egy szóval sem mondja! Akkor miért ujjong bambán szerzőnk, honnan halászta ki az

---

* Lásd „Szociál-Demokrát" 5. sz.

** Ugyanott.

„elvi ellentmondást" köztünk és Marx között? Szegény „kritikus"! A bőréből bújik ki, csakhogy ilyen ellentmondást találjon, ám legnagyobb bánatára az eredmény a semminél is kevesebb.

Mármost mit mond Engels, a mensevikek kijelentése szerint? Mint kiderül, Turatihoz intézett levelében azt írta, hogy a jövő forradalom Olaszországban kispolgári forradalom lesz, nempedig szocialista, hogy ennek a forradalomnak a győzelméig a proletariátusnak a kispolgársággal együtt kell fellépnie a fennálló rend ellen, de feltétlenül úgy, hogy saját pártja legyen; rendkívül veszélyes volna azonban, ha a forradalom győzelme után a szocialisták belépnének az új kormányba. Ezzel megismételnék ugyanazt a hibát, amelyet Louis Blanc és más francia szocialisták 1848-ban követtek el stb.* Másszóval, amennyiben az olasz forradalom demokratikus és nem szocialista forradalom lesz, annyiban nagy hiba volna a proletariátus uralmáról álmodozni és megmaradni a kormányban a *győzelem után* is, vagyis a proletariátus csak a *győzelemig* léphetne fel a kispolgárokkal együtt a közös ellenség ellen. De ki az, aki ezt vitatja, ki mondja, hogy össze kell keverünk a demokratikus forradalmat a szocialistával? Miért kellett Bernstein követőjére — Turatira hivatkozni? Vagy miért kellett Louis Blanc-t említeni? Louis Blanc kispolgári „szocialista" volt, nálunk

* Lásd „Szociál-Demokrát" 5. sz. A „Szociál-Demokrát" idézőjelbe teszi ezeket a szavakat. Azt lehetne hinni, hogy pontosan idézik Engels szavait. Valójában ez nem így van. Itt csak saját szavaikkal ismertetik Engels levelének tartalmát.

pedig szociáldemokratákról van szó. Louis Blanc idejében nem volt szociáldemokrata párt, itt pedig éppen ilyen pártról van szó. A francia szocialisták a politikai hatalom meghódítására gondoltak, minket viszont az ideiglenes kormányban való részvétel kérdése érdekel... Engels talán azt mondja, hogy a demokratikus forradalom idején az ideiglenes kormányban való részvétel ellentmond elveinknek? Egy szóval sem mondja! Akkor minek kellett annyit fecsegni, kedves mensevikünk, hogy-hogy nem érti ön azt, hogy a kérdések összezavarása még nem jelenti azok megoldását? Miért kellett hiába bolygatni Marx és Engels szellemét?

A „kisebbség" úgylátszik maga is megérezte, hogy Marx és Engels neve nem menti meg és most a harmadik „érvhez" folyamodott. Ti két hámot akartok rakni a forradalom ellenségeire, mondja nekünk a „kisebbség", azt akarjátok, hogy a „proletariátus nyomása a forradalomra ne csak «alulról», ne csak az utcáról jöjjön, hanem«felülről», az ideiglenes kormány palotájából is"*. Ez azonban ellentmond az elvnek, veti szemünkre a „kisebbség".

Ilyképpen a „kisebbség" azt állítja, hogy a forradalom menetét „csak alulról" kell befolyásolnunk. A „többség" ellenben úgy véli, hogy az „alulról" jövő befolyást ki kell egészítenünk „felülről" jövő befolyással, hogy így a nyomás sokoldalúbb legyen.

Mármost ki kerül ellentmondásba a szociáldemokrácia elvével, a „többség"-e, vagy a „kisebbség"?

---

* Lásd „Iszkra" 93. sz.

Forduljunk Engelshez. A 70-es években felkelés tört ki Spanyolországban. Felmerült az ideiglenes forradalmi kormány kérdése. Akkoriban ott a bakunisták (anarchisták) működtek. A bakunisták elleneztek minden felülről jövő cselekvést és ez vitára adott okot köztük és Engels között. A bakunisták ugyanazt hirdették, amit most a „kisebbség" mond. „A bakunisták éveken át azt prédikálták — mondja Engels —, hogy minden felülről lefelé ható forradalmi cselekvés káros, hogy mindent alulról fölfelé kell megszervezni és véghezvinni"*. Véleményük szerint „egy politikai, úgynevezett ideiglenes vagy forradalmi hatalom bárminő megszervezése csak újabb becsapás lehet és ugyanolyan veszélyesnek bizonyulna a proletariátusra nézve, mint valamennyi ma fennálló kormány"**. Engels kigúnyolja ezt a nézetet és azt mondja, hogy az élet kegyetlenül megcáfolta a bakunistáknak ezt a tanítását. A bakunisták kénytelenek voltak eleget tenni az élet követelményeinek és . . . „anarchista elveik ellenére forradalmi kormányt kellett alakítaniok"**. Igy „sárba taposták azt a csak nemrég kihirdetett hittételüket, hogy egy forradalmi kormány megalakítása nem egyéb, mint a munkásosztály új becsapása és új elárulása"**.

Ezt mondja Engels.

Ilyképpen kiderül, hogy a „kisebbség" elve — a csupán „alulról" jövő cselekvés — anarchista elv,

---

* Lásd a „Proletarij" harmadik számát, amelyben idézik Engels e szavait[44].

** Ugyanott.

amely csakugyan gyökerében ellentmond a szociáldemokrata taktikának. A „kisebbség" nézete, hogy az ideiglenes kormányban való minden részvétel a munkásokra nézve a pusztulással egyenlő — anarchista szólam, amelyet már Engels kigúnyolt. Hasonlóképpen az is kiderül, hogy az élet elveti a „kisebbség" nézeteit és játszva megsemmisíti azokat, ugyanúgy, amint ez a bakunistákkal történt.

A „kisebbség" mégis tovább makacskodik — hiszen mi nem sértjük meg az elveket. Ezeknek az embereknek különös fogalmaik vannak a szociáldemokrata elvekről. Vegyük akár az ideiglenes forradalmi kormánnyal és az Állami Dumával kapcsolatos elvi nézeteiket. A „kisebbség" ellenzi a forradalom érdekei által szült ideiglenes kormányban való részvételt — ez ellentmondana az elveknek. De síkra száll az önkényuralom érdekei által szült Állami Dumában való részvételért — ez, lám, nem mond ellent az elveknek! A „kisebbség" ellenzi a részvételt az ideiglenes kormányban, amelyet a forradalmi nép teremt meg, és a nép törvényesít — ez ellentmondana az elveknek. De síkra száll a részvételért az Állami Dumában, amelyet az egyeduralkodó cár hív össze és törvényesít — ez, lám, nem mond ellent az elveknek! A „kisebbség" ellenzi a részvételt az ideiglenes kormányban, amely arra hivatott, hogy eltemesse az önkényuralmat — hiszen ez ellentmondana az elveknek. De síkra száll az Állami Dumában való részvételért, amely arra hivatott, hogy megszilárdítsa az önkényuralmat — ez, lám, nem mond ellent az elveknek... Micsoda elvekről beszélnek önök, drágalátos uraim, a libe-

rálisok vagy a szociáldemokraták elveiről ? Nagyon jól tennék, ha őszinte választ adnának erre a kérdésre. Ez ugyanis előttünk nem egészen világos.

De hagyjuk ezeket a kérdéseket.

Az a lényeg, hogy a „kisebbség" az elvek keresése során az anarchisták útjára csúszott le.

Ez az, ami most kiderült.

II

Mensevikjeinknek nem tetszettek a III. pártkongresszuson elfogadott határozatok. A határozatok valóban forradalmi értelme nyugtalanítja a mensevik „mocsárt" és étvágyat gerjesztett benne a „kritikára". Ugylátszik, opportunista gondolkodásmódjukat leginkább az ideiglenes forradalmi kormányra vonatkozó határozat ingerelte és ezért hozzá fogtak „megsemmisítéséhez". De mivel ott nem találtak semmit, amibe bele lehetett volna kötni, és amit le lehetett volna rántani, megszokott és egyben olcsó eszközükhöz — a demagógiához folyamodtak! Ezt a határozatot csalétekül, a munkások becsapására és elvakítására állították össze — írják ezek a „kritikusok", s amint látszik, ezzel a hűhójukkal nagyon meg vannak elégedve. Azt képzelték, hogy az ellenfél halálos vereséget szenvedett, ők pedig győztes „kritikusok", és felkiáltottak: „És ők (a határozat szerzői) akarják a proletariátust vezetni!" Ezeket a „kritikusokat" nézve, eszébe jut az embernek Gogolj hőse, aki beszámíthatatlan állapotban Spanyolország királyának képzelte magát. Ez a nagyzási hóbortban szenvedők sorsa!

Nézzük magát a „kritikát", amelyet a „Szociál-Demokrát" 5. számában találunk. Mint önök már tudják, mensevikjeink irtózattal gondolnak az ideiglenes forradalmi kormány véres kísértetére és szentjeikhez — a Martünovokhoz és az Akímovokhoz — fohászkodnak, hogy szabadítsák meg őket ettől a szörnytől és cseréljék fel azt a Zemsztvó-nagygyűléssel, illetve ma már az Állami Dumával. E célból égig magasztalják a „Zemsztvó-nagygyűlést" és kínálva kínálják a rothadt cárizmus e rothadt szülemányét: „Tudjuk, hogy a nagy francia forradalom ideiglenes kormány nélkül alapította meg a *köztársaságot*" — írják. Csak ennyi ? Többet nem tudnak, „drága uraim" ? Kevés ! Többet kellene tudni ! Tudni kellene például azt is, hogy a nagy francia forradalom mint polgári forradalmi mozgalom diadalmaskodott, az oroszországi „forradalmi mozgalom viszont mint a munkások mozgalma diadalmaskodik, vagy egyáltalán nem diadalmaskodik", mint G. Plechánov helyesen mondotta. Franciaországban a burzsoázia állt a forradalom élén, Oroszországban viszont a proletariátus. *Ott* az előbbi irányította a forradalom sorsát, *itt* — az utóbbi. És nem világos-e, hogy a vezető forradalmi erők ilyen átcsoportosulása mellett az eredmény nem lehet ugyanaz, sem az egyik, sem a másik osztály számára. Ha Franciaországban a forradalom élén álló burzsoázia élvezte a forradalom gyümölcseit, akkor Oroszországban is neki kell-e élveznie azokat, annak ellenére, hogy itt a proletariátus áll a forradalom élén ? Igenis, mondják mensevikjeink, ami *ott* történt, Franciaországban, annak *itt*, Oroszországban is meg kell történnie. Ezek

az urak a koporsókészítőhöz hasonlóan a régen elhunytakról vesznek mértéket és ezzel a mértékkel mérik az élőket is. Ezenkívül a következő vaskos hamisítást követték el: a minket érdeklő tárgyat megfosztották lényegétől és a vita központját egy egészen érdektelen területre helyezték át. Mi, mint minden forradalmi szociáldemokrata, demokratikus köztársaság megalakításáról beszélünk. Ők viszont eldugták valahova a „demokratikus" szót és „köztársaságról" kezdtek szavalni. „Tudjuk, hogy a nagy francia forradalom köztársaságot alapított" — prédikálják. Igen, köztársaságot alapított, de milyent — valóban demokratikusat ? Olyant, amilyent az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt követel ? Megadta-e ez a köztársaság a népnek az általános választójogot ? Teljesen közvetlenek voltak-e az akkori választások ? Bevezették-e a progresszív jövedelemadót ? Beszéltek-e ott valamit a munkafeltételek megjavításáról, a munkanap megrövidítéséről, a munkabér emeléséről és egyebekről ? . . . Nem. Ilyesmiről ott szó sem volt, de nem is lehetett, mert a munkásoknak akkor nem volt szociáldemokrata nevelésük. Éppen ezért feledkezett meg és nem gondoskodott a burzsoázia az ő érdekeikről az akkori francia köztársaságban. És önök, uraim, ilyen köztársaság előtt hajtják meg „nagybecsű" fejüket ? Ilyen az önök eszményképe ? Szerencsés utat ! De ne feledjék el, tisztelt urak, hogy az ilyen köztársaság előtt való meghódolásnak semmi köze sincs a szociáldemokráciához és programjához — ez a legrosszabb fajtájú demokratizmus. Önök pedig mindezt a szociáldemokrácia nevével takaródzva csempészik be.

A mensevikeknek ezenkívül tudniok kell, hogy az oroszországi burzsoázia a maga Zemsztvó-nagygyűlésével még olyan köztársaságra sem érdemesít bennünket, aminő a franciaországi, ugyanis egyáltalán nem szándékszik megszüntetni a monarchiát. Nagyszerűen ismeri a munkások „vakmerőségét" ott, ahol nincs monarchia, igyekszik épségben megőrizni ezt az erődöt és tulajdon fegyverévé változtatni azt az engesztelhetetlen ellenség — a proletariátus ellen. Éppen ezért folytat a „nép" nevében tárgyalásokat a hóhér cárral és tanácsolja neki, hogy a „haza" és a trón érdekében hívja egybe a Zemsztvó-nagygyűlést az „anarchia" elkerülésére. Mindezt önök, mensevikek, netalán nem tudják?

Nekünk nem olyan köztársaság kell, amilyent a francia burzsoázia alkotott meg a XVIII. században, hanem olyan, amilyent az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt követel a XX. században. Ilyen köztársaságot pedig csak a proletariátus által vezetett győzelmes népfelkelés és az általa létrehozott ideiglenes forradalmi kormány teremthet meg. Csak ilyen ideiglenes kormány valósíthatja meg *ideiglenesen* minimális programunkat és terjeszthet hasonló természetű újításokat jóváhagyás végett az általa egybehívott Alkotmányozó Gyűlés elé.

„Kritikusaink" nem hiszik, hogy a programunk értelmében egybehívott Alkotmányozó Gyűlés ki tudja fejezni a nép akaratát, (hogy is tudnák ezt elképzelni, amikor ott vesztegelnek a 115—116 évvel ezelőtt lezajlott francia forradalomnál). „A vagyonos és befolyásos személyeknek — folytatják a „kritikusok" — annyi eszközük van arra, hogy a válasz-

tásokat a maguk javára meghamisítsák, hogy a nép igazi akaratáról beszélni sem érdemes. Ahhoz, hogy a vagyontalan választók ne a gazdagok akaratát fejezzék ki, nagy harcra, tartós pártfegyelemre van szükség" (amelyet a mensevikek nem ismernek el ?). „Ez még Európában (?) sem valósult meg, habár ott hosszú évek óta folyik a politikai nevelés. És bolsevikjeink mégis azt hiszik, hogy ezt a talizmánt az ideiglenes kormány a kezében tartja!"

Ez aztán az igazi uszálypolitika! Ez aztán az „istenben boldogult" „folyamat-taktika" és „folyamat-szervezet" a maga egész természetes nagyságában! Oroszországban olyasvalamit követelni, ami Európában még nem valósult meg — arról szó sem lehet, oktatnak bennünket a „kritikusok"! Mi viszont tudjuk, hogy minimális programunk nemcsak „Európában", hanem még Amerikában sem valósult meg teljesen, tehát, aki ezt elfogadja és az önkényuralom bukása után Oroszországban megvalósításáért harcol, az a mensevikek véleménye szerint javíthatatlan álmodozó, sajnálatraméltó Don-Quijote! Szóval minimális programunk helytelen, utópikus és semmi köze sincs a való „élethez"! Nem így van, „kritikus" urak ? Önök szerint igenis így van. De akkor legyen több bátorságuk és mondják ki nyiltan, kertelés nélkül! Akkor tudni fogjuk, kivel van dolgunk, önök pedig megszabadulnak az önöknek gyűlöletes programbeli formaságoktól! De önök oly félénken, oly gyáván beszélnek a program jelentéktelenségéről, hogy sokan — természetesen, a bolsevikokon kívül — még azt hiszik, hogy önök elismerik az oroszországi szociáldemokráciának a II.

pártkongresszuson elfogadott programját. De mire jó ez a farizeuskodás ?

És itt elérkeztünk nézeteltéréseink alapjához. Önök nem hisznek programunkban és tagadják helyességét, mi viszont, ellenkezőleg, mindig abból indulunk ki, minden tevékenységünket azzal egyeztetjük össze!

Hisszük, hogy a „vagyonos és befolyásos személyek" nem tudják megvásárolni és elámítani az egész népet, ha a választáselőtti agitáció szabad. Mert befolyásuk és aranyuk ellen felvonultatjuk a szociáldemokrata igazság szavait (ebben az igazságban mi, önöktől eltérően, cseppet sem kételkedünk) és ezzel gyengítjük a burzsoázia csalárd üzelmeinek hatását. Önök azonban ebben nem hisznek és ezért a reformizmus felé vonszolják a forradalmat.

„1848-ban — folytatják a „kritikusok" — Franciaországban" (megint Franciaországl) „az ideiglenes kormány, amelyben a munkások is résztvettek, olyan Alkotmányozó Gyűlést hívott egybe, amelybe a párizsi proletariátusnak egyetlen küldöttje sem jutott be." Ez is a szociáldemokrata tanítás teljes megnemértése és a történelem kaptaszerű felfogása! Minek frázisokkal dobálódzni? Franciaországban, noha a munkások résztvettek az ideiglenes kormányban, semmi sem sikerült és ezért a szociáldemokráciának Oroszországban is le kell mondania a részvételről, mert itt sem fog sikerülni semmi — következtetik a „kritikusok". De hát a munkások részvétele-e a lényeges? Mi talán azt mondjuk, hogy a munkásnak, bárki és bármilyen irányzatú legyen is, kell résztvennie az ideiglenes forradalmi kormányban? Nem, még nem

lettünk az önök követői és nem látunk el minden munkást szociáldemokrata igazolvánnyal. Eszünk ágában sincs szociáldemokrata párttagoknak nevezni azokat a munkásokat, akik a francia ideiglenes kormányban résztvettek! Mire jó ez az ide nem illő analógia? Miféle párhuzamot lehet vonni az 1848-as francia proletariátus politikai tudata és a mai oroszországi proletariátus politikai tudata között? Vajjon az akkori francia proletariátus rendezett-e akár csak egyszer is politikai tüntetést az akkori rendszer ellen? Ünnepelte-e valamikor is május elsejét a burzsoá rend elleni harc jegyében? Szociáldemokrata munkáspártba volt szervezve? Volt-e szociáldemokrata programja? Tudjuk, hogy nem. A francia proletariátusnak minderről fogalma sem volt. Felmerül a kérdés, felhasználhatta-e a francia proletariátus akkor a forradalom eredményeit ugyanolyan mértékben, amilyen mértékben felhasználhatja azokat az oroszországi proletariátus, az a proletariátus, amely régóta szociáldemokrata párttá szerveződött, amelynek teljesen határozott szociáldemokrata programja van és amely tudatosan tör magának utat célja felé? Akinek egy cseppnyi érzéke van a valósághoz, az tagadóan válaszol erre. És csak azok azonosíthatják ezt a két különböző dolgot, akik csak beszajkózni tudják a történelmi tényeket, de nem tudják megmagyarázni azok keletkezését a helynek és időnek megfelelően.

„A nép részéről — folytatják a kioktatást a „kritikusok" — erőszakra, permanens forradalomra van szükség, nempedig arra, hogy megelégedjünk a választásokkal és hazaszéledjünk." Megint rágalmaznak! Ki mondta önöknek, tisztelt uraim, hogy beérjük

a választásokkal és szétszéledünk? Tessék neveket mondani!

„Kritikusainkat" még az is nyugtalanítja, hogy az ideiglenes forradalmi kormánytól minimális programunk megvalósítását követeljük, és felkiáltanak: „Látszik, hogy fogalmuk sincs az ügyről; programunk politikai és gazdasági követelései ugyanis csak a törvényhozás segítségével valósíthatók meg, az ideiglenes kormány viszont — nem törvényhozó testület". Ha az ember ezt a „törvényellenes cselekedetek" ellen irányuló vádbeszédet olvassa, az a gondolata támad, nem valamelyik liberális burzsoá, aki leborul a törvényesség előtt, tisztelte-e meg a „Szociál-Demokrát"-ot ezzel a cikkel?* Hogy magyarázzuk másként azt a burzsoá bölcselkedést, hogy az ideiglenes forradalmi kormánynak nincs joga eltörölni a régi törvényeket és újakat hozni! Nem a legsekélyebb liberalizmusról tanuskodik-e ez az okoskodás? És nem furcsa ezt egy forradalmár szájából hallani? Hiszen ez az egyszeri halálraítéltre emlékeztet, aki, mikor a hóhér már készült levágni a fejét, azért könyörgött, hogy ne bántsák a pattanást a nyakán. Különben minden megbocsátható a „kritikusoknak", akik nem különböztetik meg az ideiglenes forradalmi

* Ez a gondolat, annál is inkább kínálkozik, mert a mensevikek a „Szociál-Demokrát" 5. számában az egész tifliszi burzsoáziából mindössze körülbelül tíz kereskedőt nyilvánítottak a „közös ügy" árulójának. Eszerint a többiek — híveik, és egy „közös ügyük" van a mensevikekkel. Nem csoda tehát, ha a „közös ügy" valamelyik híve kapta magát és „kritikai" cikket küldött kollegái lapjába az engesztelhetetlen „többség" ellen.

kormányt a közönséges minisztertanácstól (bár ebben ők nem is bűnösek, tanítóik a Martünovok és Akímovok juttatták őket idáig). Mi a minisztertanács? — Az állandó kormány *létezésének* eredménye. És mi az ideiglenes forradalmi kormány? — Az állandó kormány *megszüntetésének* eredménye. Az első az állandó hadsereg segítségével végrehajtja a *fennálló* törvényeket. A második eltörli a fennálló törvényeket és helyükbe a felkelt nép segítségével törvényesíti a forradalom akaratát. Hogy lehet a kettőt egy napon említeni ?

Tegyük fel, hogy a forradalom diadalmaskodott és a győztes nép megalakította az ideiglenes forradalmi kormányt. Felmerül a kérdés: mit tegyen ez a kormány, ha nincs joga törvényeket megszüntetni és törvényeket hozni? Várjon az Alkotmányozó Gyűlésre? Hiszen ennek a gyűlésnek már az összehívásához új törvényekre van szükség, be kell vezetni például az általános, közvetlen stb. választójogot, a szólás, a sajtó, a gyülekezés stb. szabadságát. Mindez benn van minimális programunkban. És ha az ideiglenes forradalmi kormány ezeket nem tudja megvalósítani, milyen elvek alapján fog eljárni az Alkotmányozó Gyűlés összehívásánál? Netalán a Bulügin által összeállított[45] és II. Miklós által jóváhagyott program alapján?

Tegyük fel még, hogy a győztes nép, amely fegyverhiány miatt számtalan áldozatot hozott, az ellenforradalom elleni harc céljából azt követeli az ideiglenes forradalmi kormánytól, hogy szüntesse meg az állandó hadsereget és fegyverezze fel a népet. A mensevikek akkor azt fogják prédikálni: az állandó hadsereg megszüntetése és a nép felfegyverzése — nem ennek a hatóságnak (az ideiglenes forradalmi kor-

mánynak) a dolga, hanem egy másiké — az Alkotmányozó Gyűlésé — fellebbezzetek ahhoz, ne kívánjatok törvényellenes cselekedeteket stb. Jó tanácsadók, mondhatom!

Nézzük most, milyen alapon fosztják meg a mensevikek az ideiglenes forradalmi kormányt a „jogalkotó képességtől". Először is azon az alapon, hogy nem törvényhozó intézmény; másodszor pedig azért, mert az Alkotmányozó Gyűlésnek akkor — azt mondják — nem lesz tennivalója. Lám, milyen mélyre süllyedtek ezek a politikai csecsemők! Kiderül, még azt sem tudják, hogy a diadalmaskodó forradalom és akaratának kifejezője — az ideiglenes forradalmi kormány — az állandó kormány megalakításáig a helyzet ura, és, következésképpen, megszüntethet és hozhat törvényeket! Ha ez nem így volna, ha az ideiglenes forradalmi kormánynak nem volnának meg ezek a jogai, akkor fennállásának nem volna semmi értelme és a felkelt nép nem alkotna ilyen szervet. Furcsa, hogy a mensevikek elfelejtették a forradalom ábécéjét.

A mensevikek azt kérdezik: mi dolga lesz az Alkotmányozó Gyűlésnek, ha minimális programunkat az ideiglenes forradalmi kormány valósítja meg? Tisztelt uraim, önök attól félnek, hogy az Alkotmányozó Gyűlés munkanélküliségben fog szenvedni. Ne féljenek, lesz munkája elég. Szentesíti majd azokat a változásokat, amelyeket az ideiglenes forradalmi kormány a felkelt nép segítségével végrehajt, kidolgozza az ország alkotmányát, amelynek minimális programunk csak alkatrésze lesz. Ezt kívánjuk az Alkotmányozó Gyűléstől.

„Ők (a bolsevikok) nem tudják elképzelni a sza-

kadást maga a kispolgárság és a munkások között, azt a szakadást, amely a választásokon is éreztetni fogja hatását, következésképpen, az ideiglenes kormány a *maga* osztálya javára el akarja majd nyomni a munkásválasztók osztályát" — írják a „kritikusok". Értse meg, aki tudja, ezt a bölcseséget! Mit jelent az, hogy „az ideiglenes kormány a maga osztálya javára el akarja majd nyomni a munkásválasztók osztályát"!!? Milyen ideiglenes kormányról beszélnek, milyen szélmalmok ellen harcolnak ezek a Don-Quijote-ok? Hát ki mondta azt, hogy a kispolgárság, ha egymaga keríti kezébe az ideiglenes forradalmi kormányt, mégis a munkások érdekeit fogja védelmezni? Miért varrják más nyakába saját sületlenségüket? Mi azt mondjuk, hogy bizonyos feltételek mellett megengedhető, hogy a demokrácia képviselőivel együtt a mi szociáldemokrata küldötteink is résztvegyenek az ideiglenes forradalmi kormányban. Ha ez így van, ha olyan ideiglenes forradalmi kormányról van szó, amelyben szociáldemokraták is résztvesznek, — hogyan lesz az összetételét tekintve kispolgári? Az ideiglenes forradalmi kormányban való részvételre vonatkozó érveinket arra alapozzuk, hogy a demokrácia — a parasztság és a városi kispolgárság — érdekeinek alapjában nem mond ellent minimális programunk megvalósítása (a városi kispolgárságot önök, mensevikek hivogatják is a pártjukba), és ezért lehetségesnek tartjuk, hogy minimális programunkat velük együtt valósítsuk meg. Ha viszont a demokrácia megakadályozza e program egyes pontjainak megvalósítását, akkor küldötteink, akiket az utcáról választóik, a proletárok támogatnak, igyekeznek majd ezt a pro-

gramot erővel megvalósítani, ha lesz ilyen erő (ha ez az erő nem lesz meg, nem megyünk be, de meg sem is választanak bennünket az ideiglenes kormányba). Amint látják, a szociáldemokráciának éppen azért kell az ideiglenes forradalmi kormányba belépnie, hogy ott megvédelmezze a szociáldemokrata nézeteket, vagyis ne engedje, hogy más osztályok csorbítsák a proletariátus érdekeit.

Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt képviselői az ideiglenes forradalmi kormányban nem a proletariátusnak üzennek hadat, mint ez a felületesen gondolkodó mensevikeknek rémlik, hanem a proletariátussal együtt — a proletariátus ellenségeinek. De mit törődnek önök, mensevikek, mindezzel, mit törődnek a forradalommal és ideiglenes kormányával! Az önök helye amott van, az „Ál[lami Dumában"] . . .*

A cikk első fejezete a „Proletariátisz Brdzola" („A Proletariátus Harca") 1905 augusztus 15-i, 11. számában jelent meg.
A második fejezet kéziratban maradt fenn.
Aláírás nélkül.
Az eredeti nyelve: grúz.

* Itt a kézirat megszakad. — *Szerk.*

VÁLASZ A „SZOCIÁL-DEMOKRÁT"-NAK[46]

Először is bocsánatot kell kérnem az olvasótól, hogy késtem a válasszal. De mit tehettem: a körülmények arra kényszerítettek, hogy más területen dolgozzam és kénytelen voltam egy időre elhalasztani válaszomat; maguk is tudják — mi nem rendelkezünk magunkkal.

Még valamit meg kell jegyeznem: sokan azt hiszik, hogy a „Néhány szó a pártonbelüli nézeteltérésekről" című brosúra szerzője a Szövetségi Bizottság és nem egy különálló személy. Ki kell jelentenem, hogy ennek a brosúrának én vagyok a szerzője. A Szövetségi Bizottság csak a szerkesztését végezte.

Most pedig lássunk hozzá.

Az ellenfél azzal vádol, hogy „nem látom a vita tárgyát", „elkenem a kérdéseket"*, hogy „szervezeti kérdések a vitásak, nem pedig programbeliek" (2. old.).

Némi megfigyelőképesség is elegendő ahhoz, hogy felfedezzük a szerző állításának hamis voltát. Brosúrámban ugyanis a „Szociál-Demokrát" *első* számára válaszolok — a brosúra nyomdában volt

*Lásd „Válasz a Szövetségi Bizottságnak"[47], 4. old.

már, amikor a „Szociál-Demokrát" második száma megjelent. Mit mond a szerző az első számban? Csak azt, hogy a „többség" az idealizmus útján halad és álláspontja „gyökerében ellentmond" a marxizmusnak. Itt szervezeti kérdésekről *egy betű sincs*. Mit kellett válaszolnom? Csak azt, amit válaszoltam is, mégpedig: a „többség" az igazi marxizmus álláspontján van, és ha a „kisebbség" ezt nem értette meg, ez azt jelenti, hogy maga tért el az igazi marxizmustól. Igy cselekedett volna mindenki, aki valamelyest ért a vitázáshoz. De a szerző csak a magáét hajtogatja: miért nem foglalkozol a szervezeti kérdésekkel? Azért nem, tisztelt filozófus, mert ön akkor egy kukkot sem szólt ezekről a kérdésekről. Elvégre nem lehet felelni olyan kérdésekre, amelyekről még szó sem volt. Világos, hogy a „kérdések elkenése", „a vita tárgyának elhallgatása" és egyebek a szerző koholmányai. Viszont nekem igenis van okom arra, hogy őt gyanúsítsam meg egyes kérdések elhallgatásával. A szerző azt mondja, hogy „szervezeti kérdések a vitásak", holott *taktikai* nézeteltérések is vannak köztünk, amelyek sokkal nagyobb jelentőségűek, mint a szervezeti nézeteltérések. „Kritikusunk" azonban brosúrájában egy szóval sem említi ezeket a nézeteltéréseket. Éppen az ilyen eljárást nevezik a „kérdések elkenésének".

Miről van szó az én brosúrámban?

A modern társadalmi élet kapitalista berendezésű. Itt két nagy osztály van: burzsoázia és proletariátus, és közöttük életre-halálra menő harc folyik. A burzsoáziát létfeltételei arra kényszerítik, hogy erősítse a kapitalista rendet. A proletariátust viszont

létfeltételei arra kényszerítik, hogy aláaknázza a kapitalista rendet, megsemmisítse azt. E két osztálynak megfelelően tudat is kétféle alakul ki: burzsoá és szocialista. A proletariátus helyzetének a szocialista tudat felel meg. A proletariátus ezért elfogadja ezt a tudatot, magáévá teszi és kettőzött erővel harcol a kapitalista rend ellen. Mondanunk sem kell, hogy ha nem volna kapitalizmus és osztályharc, nem volna szocialista tudat sem. De most az a kérdés, hogy ki dolgozza ki, kinek van lehetősége kidolgozni ezt a szocialista tudatot, (vagyis a tudományos szocializmust). Kautsky azt mondja, és én ismétlem az ő gondolatát, hogy a proletárok tömegének, amíg a proletár proletár marad, nincs sem ideje, sem lehetősége arra, hogy a szocialista tudatot kidolgozza. „A modern szocialista tudat csak mély tudományos belátás alapján keletkezhetik"* — mondja Kautsky. A tudomány hordozói intellektuelek, köztük például Marx, Engels és mások, akiknek van idejük és módjuk arra, hogy a tudomány élére álljanak és kidolgozzák a szocialista tudatot. Világos, hogy a szocialista tudat kidolgozása — néhány szociáldemokrata értelmiségi dolga, akinek erre van ideje és módja.

De mit ér a szocialista tudat önmagában, ha nem terjed el a proletariátusban? Üres frázis marad, semmi más! Egészen megváltozik a dolog, ha ez a tudat elterjed a proletariátusban: a proletariátus felismeri helyzetét és *gyorsított* léptekkel törekszik a szocialista élet felé. És éppen itt kezdődik a szociál-

---

* Lásd Kautskynak a „Mi a teendő?"-ben idézett cikkét, 27. old. [*Lenin*. Válogatott művek. 1. köt. 208. old.]

demokrácia (és nemcsak a szociáldemokrata értelmiségiek) szerepe — a szociáldemokrácia viszi be a szocialista tudatot a munkásmozgalomba. Erre gondol Kautsky, amikor azt mondja, hogy „a szocialista tudat tehát olyasvalami, amit a proletariátus osztályharcába kívülről vittek be"*.

A szocialista tudatot tehát néhány szociáldemokrata értelmiségi dolgozza ki. A munkásmozgalomba viszont ezt a tudatot az egész szociáldemokrácia viszi be, amely tudatos jelleget ad a proletariátus ösztönös harcának.

Erről van szó brosúrámban.

Ez a marxizmus és egyszersmind a „többség" álláspontja.

Mit hoz fel ezzel szemben ellenfelem?

Tulajdonképpen semmi lényegeset. Inkább szitkozódással foglalkozik, mint a kérdés tisztázásával. Látható, nagyon is felmérgesedett! Nem meri nyiltan feltenni a kérdéseket, nem ád azokra egyenes választ, hanem gyáva „harcfi" módjára elkerüli a a vita tárgyát, álszenteskedőn elködösíti a világosan felvetett kérdéseket és amellett mindenkit biztosít: én egy kézlegyintéssel tisztáztam minden kérdést! A szerző például egyáltalán nem veti fel a szocialista tudat *kidolgozásának* kérdését, nem meri nyiltan megmondani, kihez csatlakozik ebben a kérdésben: Kautskyhoz-e vagy az „ökonomistákhoz". Igaz, „kritikusunk" a „Szociál-Demokrát" első számában eléggé merész kijelentéseket tett, akkor

* Ugyanott.

nyiltan az „ökonomisták" nyelvén beszélt. De mit tehet az ember? Az akkor volt, most pedig „más a hangulata" és kritika helyett kerüli ezt a kérdést, talán azért, mert meggyőződött a maga tévedéséről, csak nem meri nyiltan beismerni ezt a tévedést. Szerzőnk általában két tűz közé került. Sehogy sem tudja eldönteni, kihez is csatlakozzék. Ha az „ökonomistákhoz" csatlakozik, szakítania kell Kautskyval és a marxizmussal, ez azonban előnytelen számára; ha viszont az „ökonomizmussal" szakít és Kautskyhoz csatlakozik, feltétlenül alá kell írnia azt, amit a „többség" mond — ehhez azonban nincs elegendő bátorsága. Igy aztán változatlanul két tűz között marad. Mit tehetett hát „kritikusunk"? Jobb lesz hallgatni, határozza el magát, és valóban gyáván kikerüli a fentebb feltett kérdést.

Mit mond a szerző a *tudat beviteléről?*

Ebben a kérdésben is ugyanazt az ingadozást és gyávaságot mutatja. Kicseréli a kérdést és nagy garral kijelenti: Kautsky egyáltalán nem mondja azt, hogy „az értelmiség kívülről viszi be a szocializmust a munkásosztályba" (7. old.).

Kitűnő, de hiszen ezt mi bolsevikok sem mondjuk, „kritikus" úr, miért kell önnek szélmalmok ellen harcolni? Hogyan nem tudja megérteni, hogy a mi véleményünk szerint, a bolsevikok véleménye szerint, a szocialista tudatot a szociáldemokrácia viszi be a munkásmozgalomba*, nempedig csupán a szociáldemokrata értelmiségiek? Miért hiszi ön, hogy a

* Lásd „Néhány szó a pártonbelüli nézeteltérésekről", 18. old. (Ebben a kötetben 111. old. — *Szerk.*)

szociáldemokrata pártban csupán értelmiségiek vannak? Csakugyan nem tudja, hogy a szociáldemokrácia soraiban jóval több az élenjáró munkás mint az értelmiségi? A szociáldemokrata munkások talán nem tudnak szocialista tudatot vinni a munkásmozgalomba?

A szerző nyilvánvalóan maga is érzi, hogy ez a „bizonyíték" nem meggyőző, és más „bizonyítékhoz" folyamodik.

„Kautsky ezt írja — folytatja „kritikusunk" —: «A proletariátussal együtt természetes szükségszerűséggel létrejön a szocialista *tendencia* mind maguknál a proletároknál, mind azoknál, akik magukévá teszik a proletariátus álláspontját; ezzel magyarázható a szocialista *vonzódás* keletkezése». Ebből világos — magyarázza „kritikusunk" — hogy a *szocializmust* nem kívülről viszik be a proletariátusba, hanem ellenkezőleg, a proletariátusból indul ki és bejut azoknak a fejébe, akik magukévá teszik a proletariátus nézeteit" („Válasz a Szövetségi Bizottságnak", 8. old.).

Ezt írja „kritikusunk" és azt képzeli, hogy tisztázta a kérdést! Mit jelentenek Kautsky szavai? Csak azt, hogy a szocialista *vonzódás* önmagától jön létre a proletariátusban. És ez, természetesen, igaz. Mi viszont nem a szocialista vonzódásról vitatkozunk, hanem a szocialista *tudatról*! Itt két különböző dologról van szó. Avagy vonzódás és tudat ugyanaz talán? Csakugyan nem tudja megkülönböztetni a szerző a „szocialista tendenciát" a „szocialista tudattól"? És vajjon nem az értelem nyomorúsága-e, amikor Kautsky szavaiból azt következteti,

hogy a „szocializmust nem kívülről viszik be"? Mi a közös a „szocialista tendencia keletkezése" és a szocialista tudat bevitele között? Vajjon ugyanaz a Kautsky nem mondja-e azt, hogy a „szocialista tudat tehát olyasvalami, amit a proletariátus osztályharcába *kívülről* vittek be" (lásd „Mi a teendő?", 27. old.)?

A szerző nyilván érzi, hogy visszás helyzetbe került, és befejezésül kénytelen hozzátenni: „Kautsky idézetéből valóban az következik, hogy a szocialista tudatot kívülről viszik be az osztályharcba" (lásd „Válasz a Szövetségi Bizottságnak", 7. old.). De mégsem szánja rá magát, hogy nyiltan és bátran elismerje ezt a tudományos igazságot. Mensevikünk itt is éppúgy ingadozik és fél a logikától, mint az előbbi esetben.

Ilyen kétértelmű „választ" ad a „kritikus" úr a két fő kérdésre.

Mit mondhatunk a többi kis kérdésről, amelyek ezeknek a nagy kérdéseknek folyományai. Jobb lesz, ha az olvasó maga hasonlítja össze brosúrámat szerzőnk brosúrájával. Csak egy kérdést kell még érintenünk. Ha hiszünk a szerzőnek, kiderül, hogy a mi véleményünk szerint „a szakadásnak az volt az oka, hogy a kongresszus . . . nem választotta meg szerkesztőnek Axelrodot, Zaszúlicsot és Sztarovjert . . ." („Válasz", 13. old.), ami azt jelenti, hogy mi „tagadjuk a szakadást, elrejtjük elvi mélységét és az egész ellenzéket három «fellázadt» szerkesztő ügyének tüntetjük fel" (lásd ugyanott, 16. old.).

A szerző itt ismét összezavarja a kérdéseket. Itt ugyanis két kérdésről van szó: a szaka-

dás *okáról* és a nézeteltérések megnyilvánulási *formájáról.*

Az első kérdésre határozottan feleltem: „Most már világos, *milyen talajon* keletkeztek a pártonbelüli nézeteltérések. Mint látjuk, pártunkban két irányzat jelent meg: a *proletár szilárdság* és az *értelmiségi ingadozás* irányzata. Nos, ennek az értelmiségi ingadozásnak a kifejezője a mostani «kisebbség»" (lásd „Néhány szó", 46. old.).* Amint látják, a nézeteltéréseket itt azzal *magyarázom*, hogy a pártunkban értelmiségi és proletár irányzat van, nempedig Martov és Axelrod magatartásával. Martov és a többiek magatartása csak az értelmiségi ingadozás *megnyilvánulása.* De mensevikünk, úgy látszik, nem értette meg brosúrámnak ezt a helyét.

Ami a második kérdést illeti, valóban azt mondottam és mindig is azt fogom mondani, hogy a „kisebbség" főkolomposai az „első helyek" miatt hullatták könnyeiket és éppen ilyen *formát* adtak a pártharcnak. Szerzőnk ezt nem akarja elismerni. De tény, hogy a „kisebbség" főkolomposai bojkottot hirdettek a párt ellen, hogy nyiltan helyet követeltek a Központi Bizottságban, a Központi Lapban, a Párttanácsban és kijelentették: „Ezeket a feltételeket mint olyanokat szabjuk meg, amelyek egyedül biztosítják a pártnak azt a lehetőségét, hogy a létét fenyegető összeütközéseket elkerülje" (lásd „Magyarázatok", 26. old.). Mit jelent ez, ha nem azt, hogy a „kisebbség" főkolomposainak jelszava nem

* Lásd ebben a kötetben 136. old. — *Szerk.*

az eszmei harc, hanem a „helyek miatt folytatott harc" volt ? Mint ismeretes, senki nem zavarta őket abban, hogy eszmei és elvi harcot folytassanak. A bolsevikok talán nem mondták nekik: alapítsatok külön lapot és védjétek meg nézeteiteket, a párt rendelkezéstekre bocsát ilyen lapot (lásd „Magyarázatok") ? Miért nem egyeztek ebbe bele, ha valóban az elvek érdekelték őket és nem az „első helyek" ?

Mindezt nálunk a mensevik vezérek politikai gerinctelenségének nevezik. Ne tessék megsértődni, uraim, ha nevükön nevezzük a dolgokat.

A „kisebbség" vezérei korábban nem tértek el a marxizmustól és Lenintől abban a kérdésben, hogy a szocialista tudatot kívülről viszik be a munkásmozgalomba (lásd az „Iszkra" programcikkét, 1. sz.). De később ingadozni kezdtek és harcba szálltak Leninnel, elégették azt, ami előtt tegnap leborultak. Ezt én ide-oda hányódásnak neveztem. Ezen se tessék megsértődni, mensevik urak.

Tegnap leborultak a központi szervek előtt és mennyköveket és villámot szórtak ránk: miért fejeztük ki, mondták, bizalmatlanságunkat a Központi Bizottsággal szemben. Ma pedig aláássák nemcsak a központi szerveket, hanem még a centralizmust is (lásd „Első országos konferencia"). Ezt elvtelenségnek nevezem és remélem, ezért sem fognak haragudni rám, mensevik urak.

Ha egybegyüjtjük ezeket a vonásokat: politikai gerinctelenség, a helyek miatt folytatott harc, az állhatatlanság, elvtelenség és ehhez hasonlók — egy bizonyos közös tulajdonságot kapunk: az *intellektuel*

ingadozást, amelyben elsősorban az értelmiségiek szenvednek. Világos, hogy az intellektuel ingadozás — ez az a talaj (alap), amelyen a „helyek miatt folytatott harc", az „elvtelenség" stb. kisarjadnak. Az értelmiségiek állhatatlanságát pedig társadalmi helyzetük okozza. Igy magyarázzuk a pártonbelüli szakadást. Megértette-e végre a szerző, mi a különbség a szakadás oka és formája között ? Kételkedem benne.

Ilyen zavaros és kétértelmű álláspontot foglal el a „Szociál-Demokrát" és furcsa „kritikusa". Ez a „kritikus" azonban nagyon fürge más területen. Nyolcíves brosúrájában képes nyolc hazugságot mondani a bolsevikokra, de úgy, hogy nevetésre fakaszt. Nem hiszik ? Ime a tények.

Első hazugság. A szerző véleménye szerint „Lenin szűkíteni akarja a pártot, a hivatásosak szűk szervezetévé akarja változtatni" (2. old.). Lenin azonban ezt mondja : „Nem kell azt gondolnunk, hogy a pártszervezeteknek csupán hivatásos forradalmárokból kell állniok. A legkülönfélébb, minden rendű és rangú és árnyalatú szervezetekre van szükségünk, a rendkívül szűk és konspiratív szervezetektől igen széles, szabad szervezetekig" („Jegyzőkönyv", 240. old.).

Második hazugság. A szerző szavai szerint Lenin „csak a bizottsági tagokat" akarja „bevinni a pártba" (2. old.). Lenin azonban ezt mondja : „Valamennyi *csoportot, kört, albizottságot stb.* a bizottság intézményének vagy fiókjának kell tekinteni. Egyesek közülük nyiltan kijelentik majd, hogy be óhajtanak lépni az Oroszországi Szociáldemokrata Mun-

káspártba, és, ha a bizottság hozzájárul, *be is lépnek*" (lásd „Levél egy elvtárshoz", 17. old.)*[48].

Harmadik hazugság. A szerző véleménye szerint „Lenin az értelmiségiek uralmának megteremtését követeli a pártban" (5. old.). Lenin azonban ezt mondja: „A bizottságban . . . lehetőleg a munkások közül kell kikerülnie a munkásmozgalom valamennyi főbb *vezetőjének*" (lásd „Levél egy elvtárshoz", 7—8. old.), vagyis nemcsak valamennyi más szervezetben, hanem a bizottságban is a haladott munkásoknak kell túlsúlyban lenniök.

Negyedik hazugság. A szerző azt állítja, hogy brosúrám 12. oldalán „a munkásosztály ösztönösen vonzódik a szocializmushoz" stb. idézet — „merő koholmány" (6. old.). Holott ezt a helyet közvetlenül a „Mi a teendő ?"-ből idéztem. Ott a 29. oldalon azt olvashatjuk: „A munkásosztály ösztönösen vonzódik a szocializmushoz, de a leginkább elterjedt (és a legkülönfélébb alakban állandóan újjáéledő) polgári ideológia mégiscsak ösztönösen mindennél inkább ráerőszakolja magát a munkásra." Ugyanezt a helyet idézem brosúrám 12. oldalán. Ezt nevezi „kritikusunk" koholt idézetnek! Nem tudom, minek tulajdonítsam ezt, a szerző szórakozottságának-e vagy szélhámosságának.

Ötödik hazugság. A szerző véleménye szerint „Lenin sehol sem mondja azt, hogy a munkások «természeti szükségszerűséggel» haladnak a szocia-

---

* Amint látják, Lenin véleménye szerint nemcsak a Központi Bizottság, hanem a helyi bizottságok is vehetnek fel szervezeteket a pártba.

lizmus felé" (7. old.). Lenin azonban azt mondja, hogy a „munkásosztály ösztönösen vonzódik a szocializmushoz" („Mi a teendő ?", 29. old.).

Hatodik hazugság. A szerző azt a gondolatot tulajdonítja nekem, hogy szerintem „a szocializmust az értelmiség viszi be kívülről a munkásosztályba" (7. old.). Holott én azt mondom, hogy a szociáldemokrácia (és nemcsak a szociáldemokrata értelmiségiek) viszi be a mozgalomba a szocialista tudatot (18. old.).

Hetedik hazugság. A szerző véleménye szerint Lenin azt mondja, hogy a szocialista ideológia a „munkásmozgalomtól teljesen függetlenül" keletkezett (9. old.). Leninnek azonban kétségtelenül eszébe sem jutott ilyen gondolat. Lenin azt mondja, hogy a szocialista ideológia a „munkásmozgalom *ösztönös növekedésétől* teljesen függetlenül" jött létre („Mi a teendő ?", 21. old.).

Nyolcadik hazugság. A szerző szerint az a kijelentésem, hogy „Plechánov *otthagyja* a «kisebbséget» — pletyka". Szavaim közben beigazolódtak. Plechánov *már* otthagyta „a kisebbséget" . . .*

Már nem is érintem azokat az apróbb hazugságokat, amelyekkel a szerző oly bőségesen fűszerezte brosúráját.

De el kell ismernem, egyetlen egy igazságot mégis mondott a szerző. Azt mondja, hogy „amikor valamilyen szervezet pletykákkal kezd foglalkozni —

---

* És ez a szerző a „Szociál-Demokrát" 5. számában azzal mer vádolni bennünket, hogy meghamisítottuk a harmadik kongresszussal kapcsolatos tényeket!

napjai meg vannak számlálva" (15. old.). Ez természetesen szent igazság. A kérdés csak az, hogy ki pletykálkodik: a „Szociál-Demokrát"-e és furcsa lovagja vagy a Szövetségi Bizottság? Ezt majd eldönti az olvasó.

Még egy kérdés, és ezzel befejezzük. A szerző túlzott fontossággal kijelenti: „A Szövetségi Bizottság szemünkre veti, hogy Plechánov gondolatait ismételjük. Mi kitüntetésnek tartjuk Plechánov, Kautsky és más annyira ismert marxisták szavait ismételni" (15. old.). Tehát Plechánovot és Kautskyt ismételni önök kitüntetésnek tartják. Nagyszerű, uraim. Akkor figyeljenek ide:

Kautsky azt mondja, hogy a „szocialista tudat... olyasvalami, amit a proletariátus osztályharcába *kívülről vittek be, nem pedig olyasvalami, ami abból ösztönösen kinőtt*" (lásd a Kautsky-idézetet a „Mi a teendő?"-ben, 27. old.). Ugyanez a Kautsky azt mondja: „a szociáldemokrácia feladataihoz tartozik, hogy a proletariátusba helyzetének és feladatának *tudatát* belevigye" (lásd ugyanott). Reméljük, hogy ön, mensevik úr, ismételni fogja Kautsky e szavait és eloszlatja kételyeinket.

Térjünk át Plechánovra. Plechánov azt mondja: „...Azt sem értem, miért gondolják, hogy Lenin tervezete*, ha elfogadják, igen sok munkás előtt bezárná pártunk kapuit. Azok a munkások, akik be óhajtanak lépni a pártba, nem félnek majd belépni a szervezetbe. A munkások nem félnek a fegyelemtől. Ellen-

* A pártszervezeti szabályzat 1. §-ának lenini és martovi fogalmazásáról van szó.

ben félni fog a belépéstől sok értelmiségi, akit keresztül-kasul áthat a polgári individualizmus. De ez jól is van. Ezek a polgári individualisták rendszerint egyben mindenféle opportunizmus képviselői is. Távol kell őket tartanunk magunktól. Lenin tervezete gátként szolgálhat ezeknek a pártba való behatolása ellen, és már egyedül ezért is rá kell szavaznia az opportunizmus minden ellenfelének" (lásd „Jegyzőkönyv", 246. old.).

Reméljük, hogy ön, „kritikus" úr, leveti az álarcot és proletár nyiltsággal megismétli Plechánov e szavait.

Ha ezt nem teszi, ez azt fogja jelenteni, hogy a sajtóban tett kijelentései meggondolatlanok és felelőtlenek.

„Proletariátisz Brdzola"
(„A Proletariátus Harca") 11. sz.
1905 augusztus 16.

Aláírás nélkül.

Az eredeti nyelve: grúz.

A REAKCIÓ FOKOZÓDIK

Sötét felhők tornyosulnak felettünk. A roskatag önkényuralom felemeli a fejét és vadul fegyverkezik. Jön a reakció! Csak ne beszéljenek nekünk cári „reformokról" — ezek a gyalázatos önkényuralom megszilárdítására hivatottak: a „reformok" — ugyanazoknak a golyóknak és korbácsoknak álcázása, amelyekkel olyan bőkezűen traktál bennünket a megvadult cári kormány.

Volt idő, amikor a kormány az országon belül tartózkodott a vérontástól. Akkor „külső ellenséggel" viselt hadat és szüksége volt a „belső nyugalomra". Ezért engedett meg bizonyos „lanyhaságot" a „belső ellenséggel" szemben és „szemet hunyt" az elharapódzott mozgalom előtt.

Most más idők járnak. A forradalom kísértetétől megrémült cári kormány sietett békét kötni a „külső ellenséggel", Japánnal, hogy összeszedje erejét és „alaposan" elbánjon a „belső ellenséggel". És megkezdődött a reakció. A kormány már előbb, a „Moszkovszkije Vjedomosztyi"-ban [49] feltárta „terveit". A kormánynak... „párhuzamosan két háborút kellett viselnie... — írta ez a reakciós lap —, külső és belső

háborút. Ha sem az egyiket, sem a másikat nem viselte elegendő erélyel... ez részben azzal magyarázható, hogy az egyik háború akadályozta a másikat... Ha most Távolkeleten véget ér a háború...", akkor a kormánynak „... .végre felszabadul a keze, hogy győzelmesen véget vessen a belső háborúnak is... hogy minden tárgyalás nélkül elnyomja"... „a belső ellenséget" ... „A háború befejezésével Oroszország (értsd: a kormány) minden figyelme belső életére és leginkább a zavargás elfojtására összpontosul" (lásd „Moszkovszkije Vjedomosztyi", augusztus 18-i szám).

Ezek voltak a cári kormány „tervei", amikor megkötötte Japánnal a békét.

Azután, a béke megkötésével kapcsolatban, minisztere szavaival megismételte ezeket a „terveket": „Vérbe fojtjuk Oroszország szélsőséges pártjait" — mondotta a miniszter. Helytartói és főkormányzói segítségével már meg is valósítja ezeket a „terveket": nem ok nélkül változtatta Oroszországot katonai táborrá, nem ok nélkül árasztotta el a mozgalom központjait kozákokkal és katonákkal és nem ok nélkül irányította a géppuskákat a proletariátus ellen — azt lehetne hinni, hogy a kormány mégegyszer meg akarja hódítani a mérhetetlen Oroszországot!

Amint látják, a kormány hadat üzen a forradalomnak és az első ütéseket annak élcsapata — a proletariátus ellen irányítja. Igy kell értelmeznünk a „szélsőséges pártoknak" szóló fenyegetéseit. Természetesen nem „sérti meg" a parasztságot sem és gazdagon meg fogja vendégelni kancsukával és golyóval — ha nem lesz „eléggé józan" és emberi életet követel —, de egyelőre igyekszik őt elámítani: földet ígér neki,

meghívja a Dumába és „mindenféle szabadságjogokkal" kecsegteti.

Ami a „közönséget" illeti, a kormány vele természetesen „gyöngédebben" fog bánni és igyekszik majd szövetségre lépni vele: hiszen tulajdonképpen erre szolgál az Állami Duma is. Mondanunk sem kell, hogy a liberális burzsoá urak nem utasítják vissza a „megegyezést". Vezérük által még augusztus 5-én kijelentették, hogy lelkesednek a cári reformokért: „...Minden erőfeszítést meg kell tennünk, hogy Oroszország... ne térjen Franciaország forradalmi útjára" (Lásd a „Russzkije Vjedomosztyi"[50] augusztus 5-i számában Vinográdov cikkét). Mondanunk sem kell, hogy az alattomos liberálisok előbb árulják el a forradalmat, mint II. Miklóst. Ezt eléggé megmutatta legutóbbi kongresszusuk...

Szóval, a cári kormány minden erejét latba veti, hogy elfojtsa a népi forradalmat.

Golyó a proletariátusnak, hazug ígéretek a parasztságnak és „jog" a nagyburzsoáziának — ezekkel az eszközökkel fegyverkezik a reakció.

Vagy a halál, vagy a forradalom leverése — ez ma az önkényuralom jelszava.

Másfelől a forradalom erői sem alszanak, hanem folytatják nagy művüket. A háború eredményeként kiéleződött válság és a gyakoribbá vált politikai sztrájkok felizgatták az egész oroszországi proletariátust és szembeállították a cári önkényuralommal. A hadiállapot nemcsak nem rémítette meg a proletariátust — ellenkezőleg, olajat öntött a tűzre és még jobban elmérgesítette a helyzetet. Aki hallotta a proletárok számtalan felkiáltását: „Le a cári kor-

mánnyal, le a cári Dumával!", aki figyelmesen hallgatta a munkásosztály szívverését, az előtt nem lehet kétséges, hogy a proletariátusnak mint a forradalom vezérének forradalmi hangulata mind magasabbra fog emelkedni. Ami a parasztokat illeti, őket már a háborús mozgósítás elkeserítette a mai rend ellen — a mozgósítás, amely feldúlta tűzhelyeiket, amikor elvitte a család legjobb dolgozóit. Ha figyelembe vesszük még azt is, hogy ehhez hozzájárult a 26 kormányzóságra kiterjedő éhínség, nem lesz nehéz megérteni, melyik útra kell lépnie a sokat szenvedett parasztságnak. Végül a katonák is kezdenek zúgolódni és ez a zúgolódás az önkényuralomra nézve napról-napra egyre fenyegetőbb jellegűvé válik. Az önkényuralom támaszát — a kozákokat gyűlölni kezdik a katonák: Új-Alekszandriában a katonák nemrégen háromszáz kozákot mészároltak le.* Az effajta tények száma fokozatosan növekszik . . .

Szóval, az élet új forradalmi hullámot készít elő, amely fokozatosan növekszik és a reakció ellen támad. A legutóbbi moszkvai és pétervári események — ennek a hullámnak az előfutárai.

Hogyan kell ezekhez az eseményekhez viszonyulnunk, mit kell tennünk nekünk, szociáldemokratáknak?

Ha a mensevik Martovra hallgatunk, még ma meg kell választanunk az Alkotmányozó Gyűlést, hogy örökre aláássuk a cári önkényuralom alapjait. Szerinte, a legális Duma-választásokkal egyidőben illegális választásokat is kell rendezni. Választási

---

* Lásd „Proletarij"[51] 17. sz.

bizottságokat kell összeállítani, amelyek felhívják a „lakosságot, hogy általános szavazás útján válassza meg képviselőit. Ezeknek a képviselőknek meghatározott időpontban bizonyos városba kell utazniok és Alkotmányozó Gyűlésnek kell kikiáltaniok magukat . . .” Igy „kell végbemennie az önkényuralom felszámolásának”*. Másszóval, noha az önkényuralom még életben van, mégis egész Oroszországban általános választásokat hajthatunk végre. Noha tombol az önkényuralom, a nép „illegális” képviselői mégis ki tudják magukat kiáltani Alkotmányozó Gyűlésnek és meg tudják alapítani a demokratikus köztársaságot! Nincs szükség tehát sem fegyverre, sem felkelésre, sem ideiglenes kormányra — a demokratikus köztársaság eljön magától, csak az kell, hogy az „illegális” képviselők Alkotmányozó Gyűlésnek nevezzék magukat! A jó Martov csak azt felejtette ki a számításból, hogy ez a mesébeillő „Alkotmányozó Gyűlés” egy szép napon a péter-páli erődben ébred föl! A genfi Martov nem érti, hogy az oroszországi gyakorlati pártmunkások nem érnek rá burzsoá gyermekjátékokkal foglalkozni.

Nem, mi valami mást akarunk tenni.

A fekete reakció összegyüjti a sötét erőket és lázasan igyekszik egyesíteni azokat, — a mi feladatunk: összegyüjteni a szociáldemokrata erőket és szorosabbra tömöríteni őket.

A fekete reakció összehívja a Dumát, új szövetségeseket akar szerezni és növelni akarja az ellen-

* Lásd a „Proletarij” 15. számában Martov „tervét”.

forradalom hadseregét, — a mi feladatunk: kihirdetni a Duma aktív bojkottját, az egész világnak megmutatni ellenforradalmi ábrázatát és gyarapítani a forradalom híveinek sorait.

A fekete reakció halálos rohamot indít a forradalom ellen, zavart akar kelteni sorainkban és meg akarja ásni a népi forradalom sírját, — a mi feladatunk: felzárkózni, *egyidejűleg* és mindenütt rohamot indítani a cári önkényuralom ellen és örökre eltörölni még az emlékét is.

Nem Martov kártyavára, hanem általános felkelés — ez az, ami nekünk kell.

A nép menekvése — magának a népnek győzelmes felkelésében van.

Vagy a halál, vagy a forradalom győzelme — ez legyen ma forradalmi jelszavunk.

„Proletariátisz Brdzola"
(„A Proletariátus Harca") 12. sz.
1905 október 15.

Aláírás nélkül.

Az eredeti nyelve: grúz.

A BURZSOÁZIA KELEPCÉT ÁLLÍT

Szeptember közepén zajlott le a „zemsztvók és városok személyiségeinek" kongresszusa. Ezen a kongresszuson új „pártot"[52] alapítottak, Központi Bizottsággal az élén és helyi szervekkel a különböző városokban. A kongresszus „programot" fogadott el, meghatározta a „taktikát" és külön kiáltványt dolgozott ki, amellyel ennek az újsütetű „pártnak" a néphez kell fordulnia. Szóval, „a zemsztvók és városok személyiségei" megalapították saját pártjukat.

Kik ezek az úgynevezett „személyiségek", hogyan hívják őket?

Liberális burzsoák.

Kik a liberális burzsoák?

A vagyonos burzsoazia tudatos képviselői.

A vagyonos burzsoázia — engesztelhetetlen ellenségünk, gazdagsága a mi szegénységünkön alapul, öröme — a mi bánatunkon. Világos, hogy tudatos képviselői esküdt ellenségeink lesznek, akik igyekeznek majd *tudatosan* szétzúzni bennünket.

Megalakult tehát a nép ellenségeinek „pártja", amely a néphez szándékozik fordulni kiáltványával.

Mit akarnak ezek az urak, miért szállnak síkra kiáltványukban?

Nem szocialisták, gyűlölik a szocialista mozgalmat. Ez azt jelenti, hogy megszilárdítják a polgári rendet és életre-halálra harcolnak a proletariátus ellen. Ezért fogadják őket polgári körökben nagy rokonszenvvel.

Nem is demokraták, gyűlölik a demokratikus köztársaságot. Ez azt jelenti, hogy megszilárdítják a cári trónt, és ádázul harcolnak a sokat szenvedett parasztság ellen is. Ezért „kegyeskedett" II. Miklós megengedni gyűléseiket és ezért adott nekik engedélyt arra, hogy „párt"-kongresszusukat összehívják.

Csak kicsit akarják megnyesni a cár jogait, de ezt is azzal a feltétellel, hogy ezek a jogok a burzsoázia kezébe mennek át. Mert hiszen a cárizmusnak — az ő véleményük szerint — feltétlenül meg kell maradnia, mint a vagyonos burzsoázia megbízható támaszának, amelyet felhasznál a proletariátus ellen. Ezért mondják „alkotmánytervezetükben", hogy „a Romanovok trónjának érintetlennek kell maradnia", vagyis szűkkeblű alkotmányt akarnak, korlátolt monarchiával.

A liberális burzsoá uraknak „semmi kifogásuk sincs" az ellen, hogy a nép is kapjon választójogot, de csak azzal a feltétellel, hogy a népi képviselőház felett ott ülésezik a gazdagok háza, amely feltétlenül igyekezni fog helyesbíteni és érvényteleníteni a népi képviselőház határozatait. Ezért mondják programjukban: „két házra van szükségünk".

A liberális burzsoá urak „nagyon fognak örülni",

ha megadják a szólás-, sajtó- és egyesülési szabadságot, fontos csak az, hogy korlátozzák a sztrájkszabadságot. Ezért fecsegnek annyit „az ember és a polgár jogairól", a sztrájkszabadságról azonban semmi értelmeset sem mondanak, hacsak azt nem számítjuk, hogy farizeusi módon holmi „gazdasági reformokról" gügyögnek.

Ezek a furcsa urak nem zárják ki kegyeikből a parasztságot sem — „nincs semmi kifogásuk" az ellen, hogy a földesúri földek a parasztok kezébe menjenek át, de azzal a feltétellel, hogy a parasztok megváltják ezeket a földeket a földbirtokosoktól és ne „ingyen kapják". Lám, milyen jók ezek a gyász-„kiválóságok" !

Ha megérik mindezeknek az óhajoknak a teljesülését, ennek eredményeképpen a cár jogai a burzsoázia kezében lesznek és a cári önkényuralom fokozatosan átalakul a burzsoázia önkényuralmává. Ide húznak bennünket a „zemsztvók és városok személyiségei". Éppen ezért rettegnek még álmukban is a népi forradalomtól és beszélnek annyit „Oroszország lecsendesítéséről".

Ezek után nem csodálatos, hogy ezek a balsikerű „személyiségek" nagy reményeket fűztek az úgynevezett Állami Dumához. Mint ismeretes, a cári Duma a népi forradalom tagadása, és ez nagyon előnyös a mi liberális burzsoáinknak. Mint ismeretes, a cári Duma ad „bizonyos" működési teret a vagyonos burzsoáziának és erre liberális burzsoáinknak nagy szüksége van. Ezért építik egész „programjukat", egész tevékenységüket arra a számításra, hogy a Duma fennáll — a Duma bukásával elkerül-

hetetlenül összeomlik minden „tervük" is. Ezért félnek a Duma bojkottjától, ezért tanácsolják, hogy menjünk be mi is a Dumába. „Nagy hiba lesz, ha nem veszünk részt a cári Dumában" — mondatják vezérükkel, Jakuskinnal. És ez valóban „nagy hiba" lenne, de kinek a szempontjából: a nép vagy ellenségei szempontjából — ez itt a kérdés.

Mi a cári Duma rendeltetése, mit mondanak erről a „zemsztvók és városok személyiségei"?

„...A Duma *első és fő* feladata — magának a Dumának az átalakítása" — mondják kiáltványukban... „Az ősválasztóknak kötelezniök kell a választókat, hogy azokra a jelöltekre szavazzanak, *akik elsősorban* át akarják alakítani a Dumát" — mondják ugyanott.

Miben áll hát ez az „átalakítás"? Abban, hogy a Dumának „döntő szava legyen a törvények kidolgozásában... és az állami bevételek és kiadások megvitatásában... és legyen joga ellenőrizni a miniszterek tevékenységét". Vagyis, a választóknak *elsősorban* a Duma jogkörének kiterjesztését kell követelniök. Ez tehát a Duma „átalakítása". Ki kerül a Dumába? Nagyobbrészt a nagyburzsoázia. Világos, hogy a Duma jogkörének kiterjesztése a nagyburzsoázia politikai erősödését jelenti. És lám, a zemsztvók és városok „személyiségei" azt tanácsolják a népnek, hogy a liberális burzsoákat válasszák meg a Dumába és *elsősorban* azzal bízzák meg őket, hogy segítsék elő a nagyburzsoázia megerősödését! Lám, elsősorban és leginkább arról kell gondoskodnunk, hogy sajátmagunk erősítsük ellenségeinket — ezt tanácsolják nekünk most a liberális burzsoá urak. Meg-

lehetősen „baráti" tanács, mondhatom! És a nép jogai, ki fog azokról gondoskodni? Ó, mondanunk sem kell, a liberális burzsoá urak nem feledkeznek meg a népről. Azt ígérik, hogy *amikor* bejutottak a Dumába, *amikor* megerősödtek abban, jogokat követelnek majd a nép számára is. És ilyen farizeuskodás segítségével remélik a zemsztvók és városok „személyiségei" céljukat elérni... Ezért tanácsolják hát, hogy *elsősorban* a Duma jogkörét terjesszük ki...

Bebel azt mondotta: amit az ellenség tanácsol nekünk, az ránk nézve káros. Az ellenség ezt tanácsolja: vegyetek részt a Dumában — világos, hogy a Dumában való részvétel káros ránk nézve. Az ellenség azt tanácsolja: terjesszétek ki a Duma jogkörét — világos, hogy a Duma jogkörének kiterjesztése káros ránk nézve. Megingatni a Duma iránti bizalmat és megszégyeníteni a Dumát a nép szemében — ezt kell tennunk. Nem a Duma jogkörének kiterjesztése, hanem a nép jogkörének kiterjesztése — ez az, amire szükségünk van. És ha azonkívül ez az ellenségünk mézes-mázos beszédeket mond nekünk és holmi „jogokkal" kecsegtet — ez azt jelenti, hogy kelepcét állít nekünk és velünk akar magának erődöt építtetni. Jobbat nem is várhattunk a liberális burzsoáktól.

De mit szólnak az olyan „szociáldemokratákhoz" — vannak ilyenek —, akik a liberális burzsoák taktikáját hirdetik nekünk? Mit szólnak a kaukázusi „kisebbséghez", amely szóról-szóra ismétli ellenségünk alattomos tanácsait? A kaukázusi „kisebbség" például ezt mondja: „Szükségesnek tartjuk az Állami Dumában való részvételt" (lásd „Második konte-

rencia", 7. old.). Pontosan úgy, ahogy a liberális burzsoá urak „szükségesnek tartják".

Ugyanez a „kisebbség" tanácsolja nekünk: „Ha a bulügini bizottság... a képviselőválasztás jogát *kizárólag a vagyonosoknak* adja meg, be kell avatkoznunk ezekbe a választásokba és forradalmi úton kényszerítenünk kell a választókat, hogy válasszák meg a haladószellemű jelölteket és a Zemsztvó-nagygyűlésen követeljék az Alkotmányozó Gyűlést. Végül minden eszközzel... kényszerítenünk kell a Zemsztvó-nagygyűlést, hogy hívja össze az Alkotmányozó Gyűlést vagy hogy *kiáltsa ki magát annak*" (lásd „Szociál-Demokrát" 1. sz.). Vagyis, még ha kizárólag a vagyonosoknak lesz is választójoguk, még ha a Dumában kizárólag vagyonosok gyűlnek is össze — akkor is azt kell követelnünk, hogy a vagyonosok e gyűlésének adják meg az Alkotmányozó Gyűlés jogait! Ha megnyirbálják is a nép jogait, akkor is arra kell törekednünk, hogy mennél szélesebben terjesszék ki a Duma jogkörét! Mondanunk sem kell, hogy a „haladószellemű küldöttek" választása üres szó marad, ha a választójogot kizárólag a vagyonosok fogják megkapni.

Mint fentebb látták, ugyanezt hirdetik a liberális burzsoák is.

Két eset lehetséges: vagy a liberális burzsoák mensevizálódtak, vagy a kaukázusi „kisebbség" liberalizálódott.

Akár így, akár úgy, kétségtelen, hogy a liberális burzsoák újsütetű „pártja" agyafúrtan helyezi el kelepcéjét...

Összetörni ezt a kelepcét, pellengérre állítani, kíméletlenül harcolni a nép liberális ellenségei ellen — erre van most szükségünk.

„Proletariátisz Brdzola"
(„A Proletariátus Harca") 12. sz.
1905 október 15.

Aláírás nélkül.

Az eredeti nyelve: grúz.

POLGÁRTÁRSAK!

A hatalmas óriás — az oroszországi proletariátus ismét megmozdult. . . Egész Oroszországot széleskörű sztrájkmozgalom borítja el. Mintha varázspálca érintette volna, Oroszország egész beláthatatlan térségében egyszerre megállt az élet. Egyedül Pétervárott — vasútjaival együtt — több mint egy millió munkás sztrájkolt. Moszkvát — a csendes, lomha, Romanovokhoz hű régi fővárost — teljesen elborította a forradalmi tűz. Harkov, Kiev, Jekatyerinoszláv és más kulturális és ipari központok, egész Közép- és Dél-Oroszország, egész Lengyelország és végül az egész Kaukázus leállt és farkasszemet néz az önkényuralommal.

Mi lesz? Egész Oroszország remegve és szívszorongva vár választ erre a kérdésre. A proletariátus kihívja az átkozott kétfejű szörnyet. Követi-e ezt a kihívást valódi összecsapás, átmegy-e a sztrájk nyílt fegyveres felkelésbe vagy, az előző sztrájkokhoz hasonlóan, „békésen" véget ér és „elcsitul"?

Polgártársak! Bármi lesz is a válasz erre a kérdésre, bárhogy végződjék is a mostani sztrájk, egy

dolognak világosnak és kétségtelennek kell lennie mindenki előtt: egész Oroszországra és az egész népre kiterjedő felkelés előestéjén vagyunk — és e felkelés órája közel van. A hallatlan, nagyszerűségét tekintve nemcsak Oroszország, hanem az egész világ történelmében páratlan általános politikai sztrájk, amely most lejátszódik, meglehet, befejeződik ma úgy, hogy nem fejlődik az egész népet felölelő felkeléssé, de csak úgy, hogy holnap újra és nagyobb erővel rázza meg az országot és azzá a hatalmas fegyveres felkeléssé nőjön, amelynek meg kell oldania az orosz nép évszázados perét a cári önkényuralommal és szét kell zúznia ennek az ocsmány szörnynek a fejét.

Az egész népet felölelő fegyveres felkelés — ez az a sorsdöntő megoldás, amely felé történelmi elkerülhetetlenséggel vezet bennünket az utóbbi időben országunk politikai és társadalmi élete eseményeinek összesége! Az egész népet felölelő fegyveres felkelés — ez az a nagyszerű feladat, amely most az oroszországi proletariátus előtt áll és erélyesen követeli megoldását!

Polgártársak! A maroknyi pénz- és földarisztokrácia kivételével mindnyájatok érdeke, hogy csatlakozzatok a proletariátus hívó csatakiáltásához és törekedjetek vele együtt erre a megváltó általános népi felkelésre.

A bűnös cári önkényuralom a pusztulás szélére juttatta országunkat. A százmilliós oroszországi parasztság romlása, a munkásosztály elnyomott és nyomorúságos helyzete, a mérhetetlen állami adósságok és a súlyos adók, az egész lakosság jogfosztottsága, az élet valamennyi területén uralkodó határta-

lan önkény és erőszak, és végül, az állampolgárok életének és vagyonának legteljesebb bizonytalansága — ez az a szörnyű kép, amelyet Oroszország ma elénk tár. Ez így nem tarthat tovább! Az önkényuralmat, amely mindezeket a sötét szörnyűségeket előidézte, meg kell semmisíteni! És meg is semmisítjük! Az önkényuralom felismeri ezt és mennél jobban felismeri, annál fokozottabbak lesznek ezek a szörnyűségek, annál borzalmasabb lesz az a pokoli tánc, amelyet maga körül rendez. A városok utcáin megölt békés munkáspolgártársak százain és ezrein kívül a nép legjobbjaiból kikerült, a börtönökben és számüzetésben sínylődő munkások és értelmiségiek tízezrein kívül, azokon a szüntelen gyilkosságokon és erőszakoskodásokon kívül, amelyeket a cári pribékek a falvakban, a parasztság körében Oroszországszerte elkövetnek — az önkényuralom végül új szörnyűségeket agyalt ki. Ellenségeskedést és gyűlölködést vet el a nép között és egymás ellen uszitja a lakosság egyes rétegeit és egész nemzetiségeket. Felfegyverezte és ráuszította az orosz huligánokat az orosz munkásokra és értelmiségiekre, Besszarábiában oroszok és moldvaiak sötét és éhes tömegeit a zsidókra, és végül a tudatlan és fanatikus tatár tömeget az örményekre. A tatárok segitségével feldúlta Oroszország egyik forradalmi központját és a Kaukázus legforradalmibb városát — Bakut, és elriasztotta a forradalomtól az egész örmény tartományt. Az egész soknemzetiségű Kaukázust katonai táborrá változtatta, ahol a lakosság minden pillanatban támadást vár nemcsak az önkényuralom részéről, hanem a szomszédos nemzetiségek, az önkényuralom e szeren-

csétlen áldozatai részéről is. Ez így nem tarthat tovább! És mindennek csak a forradalom vethet végetl

Furcsa és nevetséges volna, ha azt várnók, hogy az önkényuralom, amely mindezeket a pokoli szörnyűségeket megteremtette, maga kívánja és tudja megszüntetni őket. Semilyen reform, az önkényuralom semmiféle foltozgatása — Állami Dumával, zemsztvókkal stb. —, amire a liberális párt akar szorítkozni, nem tud véget vetni ezeknek a szörnyűségeknek. Ellenkezőleg, minden ilyen irányú kísérlet és a proletariátus forradalmi kitörésének gátlása e szörnyűségek fokozódását fogja elősegíteni.

Polgártársak! A proletariátus, társadalmunk legforradalmibb osztálya, amely mindmáig a maga vállán viselte az önkényuralom elleni harc egész terhét, az önkényuralom legönfeláldozóbb és legkövetkezetesebb ellenfele — nyilt fegyveres fellépésre készül. És arra szólít fel titeket, felszólítja a társadalom valamennyi osztályát, segítsétek és támogassátok őt. Fegyverkezzetek, segítsetek neki fegyverkezni és készüljetek a döntő harcra.

Polgártársak! A felkelés órája közel van! Erre az órára felfegyverkezve kell készülnünk! Csak ebben az esetben, csak az általános és egyidejű fegyveres felkelés segítségével győzhetjük le ocsmány ellenségünket — az átkozott cári önkényuralmat — és építhetjük fel romjain a nekünk szükséges szabad, demokratikus köztársaságot.

Le az önkényuralommal!

Éljen az általános fegyveres felkelés!

Éljen a demokratikus köztársaság!
Éljen a harcoló oroszországi proletariátus!

Az OSzDMP Tifliszi Bizottságának nyomdájában 1905 októberében készült kiáltvány.

Aláírás: Tifliszi Bizottság.

A MUNKÁSOKHOZ

Dübörög a forradalom! Felkelt Oroszország forradalmi népe és körülzárta a cári kormányt, hogy megrohamozza! Vörös zászlók lengenek, barikádok épülnek, a nép fegyvert ragad és rohamozza az állami intézményeket. Újra felharsant a bátrak riadója, újra megzendült az elcsitult élet. A forradalom hajója kibontotta vitorláját és száguld a szabadság felé. Ezt a hajót az oroszországi proletariátus vezeti.

Mit akarnak Oroszország proletárjai, hová mennek?

Megdöntjük a cári Dumát és létrehozzuk az egész népet képviselő Alkotmányozó Gyűlést — ezt mondják ma Oroszország proletár ai. A proletariátus nem apró engedményeket követel a kormánytól, nem azt követeli tőle, hogy szűntesse be a „hadiállapotot" és a „büntető expediciókat" egyes városokban és falvakban — a proletariátus nem elégszik meg ilyen csekélységekkel. Aki engedményeket követel a kormánytól, az nem hisz a kormány halálában — a proletariátust pedig ez a hit tölti el. Aki „kedvezményeket" vár a kormánytól, az nem hisz a forradalom hatalmában — a proletariátust pedig

ez a hit élteti. Nem! A proletariátus nem forgácsolja szét erejét oktalan követelésekre. A cári önkényuralommal szemben csak egy követelése van: le vele, halál reá! És Oroszország területén egyre bátrabban és bátrabban harsan fel a munkások forradalmi riadója: Le az Állami Dumával! Éljen az egész népet képviselő Alkotmányozó Gyűlés! Erre törekszik ma Oroszország proletariátusa.

A cár nem adja meg az egész népet képviselő Alkotmányozó Gyűlést, a cár nem semmisíti meg saját önkényuralmát — nem teszi ezt! Az a fukar „alkotmány", amelyet „adományoz" — a cár ideiglenes engedménye, farizeusi ígérete és semmi több! Magától értetődik, hogy élni fogunk ezzel az engedménnyel és készek leszünk kiütni a varjú szájából a diót, hogy ezzel a dióval szétverjük a fejét. De ami tény, az tény, a nép nem építhet a cári ígéretre — csak önmagában bízhat, csak saját erejére támaszkodhatik: a nép felszabadítása csak magának a népnek a műve lehet. Csak az elnyomók csontjain lehet a népszabadságot felépíteni, csak az elnyomók vérével lehet megtrágyázni a talajt a nép egyeduralma számára! Csak akkor, amikor a felfegyverzett nép a proletariátussal az élén fellép és kibontja az általános felkelés zászlaját — csak akkor lehet a szuronyokra támaszkodó cári kormányt megdönteni. Nem üres szólamok, nem értelmetlen „önfelfegyverzés", hanem valódi felfegyverkezés és fegyveres felkelés — e felé tartanak ma egész Oroszország proletárjai.

A győzelmes felkelés a cári kormány vereségére vezet. De nem egyszer előfordult, hogy legyőzött

kormányok újra lábraálltak. Nálunk is lábraállhat még a legyőzött kormány. A sötét erők, amelyek a felkelés idején elrejtőznek — a felkelés másnapján már kibújnak odvaikból és talpra akarják állítani a kormányt. Igy támadnak fel halottaikból a legyőzött kormányok. A népnek feltétlenül meg kell fékeznie, pozdorjává kell zúznia ezeket a sötét erőket. Ehhez pedig az szükséges, hogy a győztes nép aprajanagyja már a felkelés másnapján felfegyverkezzék, hogy forradalmi hadsereggé váljék és mindig kész legyen fegyverrel a kezében megvédelmezni a kivívott jogokat.

Csak akkor, ha a győztes nép forradalmi hadsereggé alakul, csak akkor tudja majd az elrejtőzött sötét erőket véglegesen szétverni. Csak a forradalmi hadsereg tud érvényt adni az ideiglenes kormány tetteinek, csak az ideiglenes kormány tudja összehívni az egész népet képviselő Alkotmányozó Gyűlést, amelynek életre kell hívnia a demokratikus köztársaságot. Forradalmi hadsereg és ideiglenes forradalmi kormány — erre törekszenek ma Oroszország proletárjai.

Erre az útra lépett az orosz forradalom. Ez az út vezet a nép egyeduralmához, és a proletariátus felhívja a nép valamennyi barátját, hogy haladjon ezen az úton.

A cári önkényuralom akadályokat gördít a népi forradalom útjába, tegnapi kiáltványával le akarja fékezni ezt a nagy mozgalmat — világos, hogy a cári önkényuralmat elnyelik és félrelökik a forradalom hullámai . . .

Megvetés és gyűlölet sujtsa mindazokat, akik nem lépnek a proletariátus útjára — aljasan elárul-

ják a forradalmat! Gyalázat arra, aki a valóságban erre az útra lépett, de szavakban mást mond — kishitűen fél az igazságtól!

Mi nem félünk az igazságtól, nem félünk a forradalomtól! Harsanjon erősebben a dörgés, törjön ki erősebben a vihar! A győzelem órája közel van!

Kiáltsuk hát és hirdessük lelkesedéssel az oroszországi proletariátus jelszavait:

Le az Állami Dumával!
Éljen a fegyveres felkelés!
Éljen a forradalmi hadsereg!
Éljen az ideiglenes forradalmi kormány!
Éljen az egesz népet képviselő Alkotmányozó Gyűlés!
Éljen a demokratikus köztársaság!
Éljen a proletariátus!

Az OSzDMP Kaukázusi Szövetségének illegális (avlabári) nyomdájában, 1905 október 19-én készült kiáltvány.

Aláírás: Tifliszi Bizottság.

Az eredeti nyelve: grúz.

TIFLISZ, 1905 NOVEMBER 20

A Nagy Orosz Forradalom megkezdődött! Már átéltük ennek a forradalomnak első zordon felvonását, amely október 17-én, a kiáltvánnyal formálisan végetért. Az „isten kegyelméből" való önkényuralkodó cár meghajtotta „koronás fejét" a forradalmi nép előtt és megígérte neki „a polgári szabadság megingathatatlan alapjait" . . .

De ez csak az első felvonás. Ez csak a vég kezdete. A Nagy Orosz Forradalomhoz méltó nagy események előestéjén vagyunk. Ezek az események a történelem kérlelhetetlen szigorával, vasszükségszerűséggel közelednek felénk. A cár és a nép, a cár önkényuralma és a nép egyeduralma — két ellenséges, homlokegyenest ellentétes fogalom. Az egyik veresége és a másik győzelme csak elszánt összecsapásuk, elkeseredett harc, élethalálharc eredménye lehet. Ez a harc még nem volt meg. Még előttünk áll. És az orosz forradalom hatalmas óriása — az oroszországi proletariátus — minden erejével, minden eszközzel készül erre a harcra.

A liberális burzsoázia igyekszik elejét venni ennek a sorsdöntő összecsapásnak. Ugy véli, hogy ideje

már véget vetni az „anarchiának" és megkezdeni a békés „alkotó" munkát, az „államépítés" munkáját. Igaza van. Neki elegendő az, amit a proletariátus a cárizmustól első forradalmi fellépésével már kicsikart. Most bátran köthet szövetséget — számára kedvező feltételekkel — a cári kormánnyal és egyesült erővel mehet a közös ellenség, „sírásója" — a forradalmi proletariátus ellen. A polgári szabadság, a kizsákmányolás szabadsága már biztosítva van, és ez neki teljesen elegendő. Az orosz burzsoázia, amely egy pillanatra sem forradalmi, már nyiltan átáll a reakció oldalára. Szerencsés utat! Nem szomorkodunk emiatt különösebben. A forradalom sorsát soha sem a liberalizmus tartotta kezében. Az orosz forradalom menete és kimenetele teljes egészében a forradalmi proletariátus és a forradalmi parasztság magatartásától függ.

A szociáldemokrácia által vezetett városi forradalmi proletariátus, és nyomában a forradalmi parasztság, a liberálisok minden ármánykodása ellenére tántoríthatatlanul folytatni fogja harcát, amíg el nem éri az önkényuralom teljes megdöntését és romjain nem teremti meg a szabad demokratikus köztársaságot.

Ez a szocialista proletariátus legközelebbi politikai feladata, ez a célja a mostani forradalomban és a parasztság támogatásával eléri ezt a célt, bármibe is kerüljön.

A demokratikus köztársasághoz vezető utat is világosan és határozottan megjelölte.

1) Elszánt, elkeseredett összecsapás, amelyről fentebb beszéltünk, 2) ez „összecsapás" folyamán

megszervezett forradalmi hadsereg, 3) a proletariátus és parasztság demokratikus diktatúrája, a győzelmes „összecsapás" eredményeként megalakított ideiglenes forradalmi kormány formájában, 4) Alkotmányozó Gyűlés, amelyet általános, közvetlen, egyenlő és titkos választójog alapján hívnak össze — ezek azok a szakaszok, amelyeket végig kell járnia a Nagy Orosz Forradalomnak, mielőtt az óhajtott végcélhoz elérkezik.

A kormánynak semmiféle fenyegetése, semmiféle fűt-fát ígérő cári kiáltvány, semmiféle olyan ideiglenes kormány, mint Witte kormánya, amelyet az önkényuralom a maga megmentésére alakított, semmiféle Állami Duma, amelyet — mégha általános stb. választójog alapján is — a cári kormány hívott össze — nem térítheti le a proletariátust egyedül helyes forradalmi útjáról, amelynek el kell őt vezetnie a demokratikus köztársasághoz.

Lesz-e a proletariátusnak elég ereje, hogy végigjárja ezt az utat, lesz-e elég ereje, hogy becsülettel kerüljön ki abból a gigászi, vérontó harcból, amely ezen az úton várja ?

Igenis lesz !

Igy gondolkozik maga a proletariátus és bátran, határozottan készül a harcra.

„Kavkazszkij Rabócsij Lisztok" [53]
(„Kaukázusi Munkás Ujság") 1. sz.
1905 novembei 20.

Aláírás nelkül.

KÉT ÜTKÖZET

(Január 9-re)

Bizonyára emlékeznek a mult év január 9-re... Ez az a nap volt, amikor a pétervári proletariátus szemtől-szembe találta magát a cári kormánnyal és akaratán kívül összeütközött vele. Igen, akaratán kívül, mert békésen vonult a cár elé „kenyérért és igazságért", de ellenségesen fogadták és golyózáport zúdítottak rá. A cári arcképekhez és a templomi zászlókhoz fűzte reményét, de ezt is, azt is cafatokra tépték, arcába dobták és ezzel kézzelfoghatóan bebizonyították, hogy fegyverre csak fegyverrel lehet válaszolni. És fegyvert ragadott — hacsak volt valahol ilyen fegyvere —, fegyvert ragadott azért, hogy ellenségként fogadja az ellenséget és bosszút álljon rajta. De miután az áldozatok ezreit hagyta hátra a csatatéren és nagy veszteségeket szenvedett, visszavonult, magábafojtva dühét...

Erre emlékeztet bennünket a mult év január 9-e.

Ma, amikor az oroszországi proletariátus megemlékezik január 9-e évfordulójáról, nem lesz felesleges feltenni a kérdést: miért vonult vissza a mult évben a pétervári proletariátus az akkori ütközet-

ben és miben különbözik az akkori összecsapás a decemberi általános összecsapástól ?

Elsősorban azért vonult vissza, mert nem volt még meg az a minimális forradalmi tudata sem, amely feltétlenül szükséges ahhoz, hogy a felkelés győzzön. Az a proletariátus, amely alázatosan és reménykedve járult az elé a vérengző cár elé, aki egész létét a nép elnyomására építette fel, az a proletariátus, amely hiszékenyen „parányi kegyet" ment kérni átkozott ellenségéhez — az ilyen nép vajjon felül tud-e kerekedni az utcai harcban?

Igaz, később, kevéssel utóbb, a puskaropogás kinyitotta az elámított proletariátus szemét, világosan megmutatta neki az önkényuralom undorító ábrázatát, igaz, ekkor már dühösen kiáltotta : „A cár megadta nekünk — mi is megadjuk neki !", de mi értelme van ennek, ha nincs a kezedben fegyver, mit tehetsz puszta kézzel az utcai harcban, még ha tudatos vagy is, az ellenség golyója talán nem találja el ugyanúgy a tudatos fejet, mint a nem tudatosat?

Igen, a fegyver hiánya — ez volt a pétervári proletariátus visszavonulásának második oka.

De mit tehetett volna Pétervár egymaga, mégha lett volna is fegyvere? Amikor Pétervárott ömlött a vér és barikádok épültek, más városokban senki még az ujját sem mozdította — ezért tudta a kormány elvonni csapatait más helyekről és vérrel árasztani el az utcákat. És csak miután a pétervári proletariátus, eltemetvén a megölt elvtársak tetemeit, visszatért hétköznapi foglalkozásához — csak azután hangzott el a különböző városokban a sztrájkoló munkások kiáltása : köszöntjük a pétervári hősöket !

De kinek és mit adhatott ez az elkésett üdvözlet? Ezért nem vette komolyan a kormány ezeket a széttagolt és szervezetlen fellépéseket és minden nagyobb fáradság nélkül szétszórta a különálló csoportokra forgácsolt proletariátust.

Tehát a szervezett általános felkelés hiánya, a proletariátus fellépéseinek szervezetlensége — ez volt a pétervári proletariátus visszavonulásának harmadik oka.

De ki is szervezhette volna meg az általános felkelést? A nép a maga egészében nem vállalhatta ezt, a proletariátus élenjáró része pedig — a proletariátus pártja — maga sem volt megszervezve, pártonbelüli nézeteltérések mardosták, belső háború, a pártszakadás napról-napra gyengítette erejét. Nem csoda, hogy a kettészakadt fiatal párt nem tudta vállalni az általános felkelés megszervezését.

Tehát az egységes és tömör párt hiánya — ez volt a proletariátus visszavonulásának negyedik oka.

És végül, ha a parasztság és a katonaság nem csatlakozott a felkeléshez és nem öntött abba új erőt, ez azért történt, mert a gyenge és rövidlélekzetű felkelésben nem látott különösebb erőt, a gyengékhez pedig, mint ismeretes, nem szoktak csatlakozni.

Ezért vonult vissza Pétervár hős proletariátusa a mult év januárjában.

Telt az idő. A válságtól és a jogfosztottságtól felizgatott proletariátus új ütközetre készült. Tévedtek azok, akik azt hitték, hogy január 9-nek áldoza-

tos ára megöl a proletariátusban minden harci akaratot — ellenkezőleg, a proletariátus még lázasabban és önfeláldozóbban készült az „utolsó" ütközetre, még bátrabban és szívósabban harcolt a katonaság és a kozákok ellen. A matrózok felkelése a Fekete- és a Balti-tengeren, a munkások felkelése Odesszában, Lodzban és más városokban, a parasztok szakadatlan összeütközései a rendőrséggel, világosan bizonyították, milyen kiolthatatlan forradalmi tűz ég a nép szívében.

A forradalmi tudatot, amely január 9-én hiányzott belőle, a proletariátus bámulatos gyorsasággal szerezte meg az utóbbi időben. Azt mondják, hogy a propaganda tíz éve nem tudott volna annyit tenni a proletariátus tudatának növeléséért, mint amennyit a felkelés napjai tettek. Ennek így is kellett lennie, mert az osztály-ütközetek folyamata az a nagy iskola, amelyben nem napról-napra, hanem óráról-órára növekszik a nép forradalmi tudata.

Az általános fegyveres felkelés, amelyet kezdetben csak a proletariátus kicsiny csoportja hirdetett, a fegyveres felkelés, amelyben egyes elvtársak még kételkedtek is — fokozatosan megnyerte a proletariátus rokonszenvét — és a proletariátus lázas sietséggel szervezte a vörös osztagokat, fegyvert szerzett stb. Az októberi általános sztrájk szemléltetően megmutatta a proletariátus egyidejű fellépésének lehetőségét. Ezzel egyúttal bebizonyult a szervezett felkelés lehetősége — és a proletariátus határozottan rálépett erre az útra.

Csak tömör pártra, egységes és osztatlan szociáldemokrata pártra volt szükség, amely az általános

felkelés szervezésének élén állt volna, összefogta volna az egyes városokban külön-külön folytatott forradalmi előkészületet és vállalta volna a támadás kezdeményezését. Annál inkább, mert maga az élet készítette elő az új fellendülést — a válság a városban, az éhség a falun és más efféle okok tették egyik napról a másikra elkerülhetetlenné az új forradalmi kirobbanást. A baj az volt, hogy ilyen párt csak most volt alakulóban : a szakadástól elgyengült párt csak most lábadozott és egyengette az egyesülés ügyét.

Éppen ebben a pillanatban érte Oroszország proletariátusát a második ütközet, a dicsőséges decemberi ütközet.

Beszéljünk most erről az ütközetről.

A januári ütközetről azt mondottuk, hogy hiányzott belőle a forradalmi tudat, a decemberi ütközetről viszont azt kell mondanunk, hogy ez a tudat most megvolt. A forradalmi vihar tizenegy hónapja eléggé felnyitotta Oroszország harcoló proletariátusának szemét és ezek a jelszavak : „Le az önkényuralommal ! Éljen a demokratikus köztársaság !" — a nap jelszavaivá, a tömeg jelszavaivá lettek. Itt már nem voltak láthatók sem templomi zászlók, sem ikonok, sem cári arcképek — helyettük vörös zászlók lobogtak és Marx, Engels arcképei díszlettek. Itt már nem hallhattak zsoltárokat, nem azt énekelték, hogy „isten, tartsd meg a cárt" — ehelyett a „Marseillaise" és a „Varsavjanka" hangjai harsogtak az elnyomók fülébe.

Tehát a decemberi ütközet a forradalmi tudat tekintetében gyökeresen különbözött a januári ütközettől.

A januári ütközetben nem volt elegendő fegyver, a nép akkor fegyvertelenül ment harcba. A decemberi ütközet haladást mutat, a harcosok mohón fegyvert ragadtak, pisztollyal, puskával, bombával, sőt egyes helyeken géppuskával a kezükben harcoltak. Fegyverrel fegyvert szerezni — ez lett a nap jelszavává. Mindnyájan fegyvert kerestek, mindnyájan érezték a fegyver szükségességét, csak az volt a szomorú, hogy igen kevés volt a fegyver és a proletariátusnak csak jelentéktelen része tudott fegyveresen fellépni.

A januári felkelés teljesen szétforgácsolt és szervezetlen volt, ott mindenki találomra cselekedett. A decemberi felkelés ezen a téren is egy lépést tett előre. A munkásküldöttek pétervári és moszkvai szovjetjei és a „többség" és „kisebbség" központjai, amennyire ez lehetséges volt, „megtették a szükséges lépéseket" arra, hogy ez a forradalmi megmozdulás egyidejű legyen — egyidejű támadásra hívták fel Oroszország proletariátusát. A januári felkelés idején semmi effélét nem tettek. De mivel ezt a felhívást nem előzte meg huzamos és kitartó pártmunka a felkelés előkészítésére, a felhívás felhívás maradt és a megmozdulás ténylegesen szétforgácsoltnak, szervezetlennek bizonyult. Csak a törekvés volt meg egyidejű és szervezett felkelésre.

A januári felkelést főképpen gaponok „vezették". A decemberi felkelésnek ebben a tekintetben megvolt az az előnye, hogy szociáldemokraták álltak az élén. De a szomorú az volt, hogy ez utóbbiak egyes csoportokra oszlottak, nem voltak egységes tömör párt és ezért nem tudtak összhangban cselekedni. Az Orosz-

országi Szociáldemokrata Munkáspárt ismét készületlenül és szétforgácsolva fogadta a felkelést . . .

A januári ütközetnek nem volt semmi terve, nem követett semmiféle határozott politikát, nem állott előtte a kérdés: támadás vagy védelem? A decemberi ütközetnek csak az volt az előnye, hogy ezt a kérdést világosan felvetette, de még ezt is csak harcközben, s nem a harc kezdetétől fogva. Ami ennek a kérdésnek a megoldását illeti, a decemberi felkelés ugyanazt a gyengeséget árulja el, mint a januári. Ha a moszkvai forradalmárok kezdettől fogva a támadás politikáját követték volna, ha mondjuk mindjárt az elején megtámadták és elfoglalták volna a Nyikolájevszkij pályaudvart, a felkelés természetesen tovább tartott volna és kívánatosabb irányt vett volna. Vagy például, ha a lett forradalmárok elszántan végigvitték volna a támadás politikáját és nem kezdtek volna ingadozni — kétségtelenül először is az ütegeket foglalták volna el, megfosztva ezzel minden támaszától a közigazgatást, amely kezdetben engedett a forradalmároknak, akik elfoglalták a városokat, azután pedig ismét támadásba lendülve, az ágyúk segítségével visszavette az elfoglalt helységeket.[54] Ugyanezt kell mondanunk a többi városról is. Marx nem hiába mondotta: a felkelésben a merészség győz, végig pedig csak az lehet merész, aki a támadás politikáját követi.

Ez váltotta ki a proletariátus visszavonulását december közepén.

Ha a parasztság és a katonaság túlnyomó tömegében nem csatlakozott a decemberi ütközethez, sőt, ha az utóbbi még elégedetlenséget is váltott ki egyes

„demokratikus" körökben — ez azért történt, mert nem volt meg az az ereje és tartóssága, amely olyannyira szükséges a felkelés kiterjesztéséhez és győzelméhez.

Az elmondottakból világos, mit kell ma nekünk, oroszországi szociáldemokratáknak, tennünk.

Először, feladatunk — befejezni a már megkezdett művet: az egységes és osztatlan párt megteremtését. A „többség" és a „kisebbség" országos konferenciái már kidolgozták az egyesülés szervezeti alapjait. Elfogadták a párttagság lenini fogalmazását és a demokratikus centralizmust. Az eszmei és gyakorlati központok már egybeolvadtak, a helyi szervezetek egybeolvadása pedig már majdnem befejeződött. Csak egyesítő kongresszusra van szükség, amely forma szerint is betetőzi a tényleges egyesülést és ezzel létrehozza az egységes és osztatlan Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártot. Feladatunk — elősegíteni ezt a nekünk oly drága ügyet és alaposan előkészíteni az egyesítő kongresszust, amelynek, mint ismeretes, a közeljövőben kell megnyílnia.

Másodszor, feladatunk — támogatni a pártot a fegyveres felkelés megszervezésében, cselekvően beavatkozni ebbe a szent ügybe és fáradhatatlanul dolgozni érdekében. Feladatunk — szaporítani a vörös osztagokat, kiképezni és egybeforrasztani őket, feladatunk — fegyverrel fegyvert szerezni, tanulmányozni az állami intézmények elhelyezkedését, számbavenni az ellenség erőit, tanulmányozni erős és gyenge oldalait és ennek megfelelően kidolgozni a felkelés tervét. Feladatunk — rendszeres agitációt folytatni a felkelés mellett a hadseregben és a falvakban,

különösen a városok közelében fekvő falvakban, felfegyverezni ezeknek a falvaknak megbízható elemeit stb. stb ...

Harmadszor, feladatunk — félretenni minden ingadozást, elítélni minden határozatlanságot és eltökélten végrehajtani a támadás politikáját ...

Szóval, *tömör párt, a párt által szervezett felkelés és a támadás politikája* — erre van ma szükségünk a felkelés győzelméhez.

És ez a feladat annál parancsolóbb és sürgetőbb lesz, mennél jobban mélyül és fokozódik az ínség a falun és az ipari válság a városban.

Mint kiderül, egyesekben kétségek merültek fel ennek az alapigazságnak helyessége tekintetében és ezek reménytelenül mondogatják: mit tehet a párt, még ha egységes is, ha nem tudja maga köré tömöríteni a proletariátust, a proletariátus pedig szét van zúzva, elvesztette reményét és nincs kedve a kezdeményezésre, a menekvést most a falutól kell várnunk és a kezdeményezésnek onnan kell kiindulnia stb. Feltétlenül észre kell venni, hogy az így gondolkozó elvtársak mélységesen tévednek. A proletariátus egyáltalán nincs szétzúzva, mivel a proletariátus szétzúzása halálát jelenti, ellenkezőleg, változatlanul él és napról-napra erősödik. Csak visszavonult, hogy erejét összegyüjtve megvívja az utolsó ütközetet a cári kormánnyal.

Amikor Moszkva Munkásküldötteinek Szovjetje — ugyanazé a Moszkváé, amely ténylegesen vezette a decemberi felkelést — december 15-én kihirdette az egész népnek: ideiglenesen beszüntetjük a harcot, hogy komolyan felkészüljünk, hogy újból kitűzzük a

felkelés zászlóját — az egész oroszországi proletariátus leghőbb óhaját fejezte ki.

És ha egyes elvtársak mégis tagadják a tényeket, ha többé már nem reménykednek a proletariátusban és most a falusi burzsoáziába kapaszkodnak — felmerül a kérdés: kikkel van dolgunk, szociálforradalmárokkal vagy szociáldemokratákkal, mert egyetlen szociáldemokrata sem fog kételkedni abban az igazságban, hogy a falu tényleges (és nem csak eszmei) vezetője a városi proletariátus.

Annakidején azt bizonygatták nekünk, hogy az önkényuralom október 17-e után le van törve, de mi ezt sem hittük el, mivel az önkényuralom letörése halálát jelenti, pedig nemcsak nem halt meg, hanem új erőket is gyüjtött új támadáshoz.

Azt mondottuk, hogy az önkényuralom csak visszavonult. Kiderült, hogy nekünk volt igazunk...

Nem, elvtársak! Az oroszországi proletariátus nincs szétzúzva, csak visszavonult és most új, dicső harcokra készülődik. Az oroszországi proletariátus nem hajtja meg a vértől pirosra festett zászlót, senkinek sem engedi át a felkelés vezetését, ő lesz az orosz forradalom egyetlen méltó vezére.

1906 január 7.

Az OSzDMP Kaukázusi Szövetségi Bizottsága által kiadott brosúra.

Az eredeti nyelve: grúz.

AZ ÁLLAMI DUMA ÉS A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA TAKTIKÁJA[55]

Önök bizonyára hallottak a parasztok felszabadításáról. Akkoriban a kormányt kettős csapás érte: kívülről — a krimi vereség, belülről — a parasztmozgalom. A két oldalról szorongatott kormány éppen ezért kénytelen volt engedni és napirendre tűzte a parasztok felszabadítását: „Nekünk kell a parasztot felülről felszabadítanunk, mert különben a nép felkél és saját kezével alulról vívja ki felszabadulását." Tudjuk, milyen volt ez a „felszabadítás felülről"... És ha akkor a nép engedte becsapni magát, ha a kormánynak sikerültek farizeusi tervei, ha a reform segítségével megszilárdította helyzetét és ezzel elhalasztotta a nép győzelmét, ez egyebek között azt is jelenti, hogy a nép akkor még nem volt felkészülve és könnyen be lehetett csapni.

Ugyanez a história ismétlődik meg Oroszország életében most is. Mint ismeretes, a kormányt ugyanúgy mint akkor, most is kettős csapás éri: kívülről —

a mandzsúriai vereség, belülről — a népforradalom. Mint ismeretes, a két oldalról szorongatott kormány kénytelen mégegyszer engedni és ugyanúgy mint akkor, most is a „felülről jövő reformokat" emlegeti. „Felülről kell megadnunk a népnek az Állami Dumát, mert különben a nép felkél és maga hív össze Alkotmányozó Gyűlést alulról".

Ilyképpen a Duma egybehívásával a népforradalmat akarják lecsillapítani ugyanúgy, amint egyszer már a „parasztok felszabadításával" lecsillapították a nagy parasztmozgalmat.

Ebből következik feladatunk — egész határozottan meg kell hiúsítanunk a reakció terveit, el kell sepernünk az Állami Dumát és ezzel meg kell tisztítanunk a népforradalom útját.

De mi az a Duma és kikből áll ?

A Duma — korcs parlament. Csak névleg lesz joga dönteni, ténylegesen azonban csak tanácsadói joga lesz, mert a felsőház és az állig felfegyverzett kormány cenzorként fog állni fölötte. A kiáltványban nyiltan megmondják, hogy a Duma egyetlen határozatát sem lehet életbeléptetni a felsőház és a cár jóváhagyása nélkül.

A Duma nem népi parlament, hanem a nép ellenségeinek parlamentje, mert a Duma-választások nem lesznek sem általánosak, sem egyenlőek, sem közvetlenek, sem titkosak. A munkásoknak nyujtott nyomorúságos választójog csak papíron van meg. A 98 elektorból, akiknek a Tifliszi kormányzóságból kell képviselőket választaniok a Dumába, csak kettő lehet a munkások közül, a többi kilencvenhatnak más osztályokhoz kell tartoznia — így szól a

kiáltvány. A 32 elektorból, akiknek a batumi és a szuhumi körzetből kell képviselőket választaniok a Dumába, csak egy lehet a munkások közül, a többi 31 elektornak más osztályokhoz kell tartoznia — így szól a kiáltvány. Ugyanezt kell mondanunk a többi kormányzóságról is. Mondanunk sem kell, hogy a képviselők csak a többi osztály képviselői lesznek. *Egyetlenegy képviselőt sem a munkásoktól, egyetlenegy szavazatot sem a munkásoknak — ilyen alapokra épül a Duma.* Ha mindehhez még hozzá vesszük a hadiállapotot, ha figyelembevesszük a szólás-, a sajtó-, a gyülekezési és egyesülési szabadság betiltását, világos, miféle népség gyűl össze a cári Dumában . . .

Mondanunk sem kell, hogy annál nagyobb elszántsággal kell igyekeznünk elseperni ezt a Dumát és kitűzni a forradalom zászlaját.

Hogyan seperhetjük el a Dumát: a választásokban való részvétellel vagy a választások bojkottálásával — ez most a kérdés.

Egyesek ezt mondják: feltétlenül részt kell vennünk a választásokban, hogy a reakció által kivetett hálóba magát a reakciót gabalyítsuk bele és ezzel véglegesen lehetetlenné tegyük az Állami Dumát.

Mások ezt felelik nekik: ha részt vesztek a választásokban, akaratlanul segítitek a reakciót a Duma megteremtésében és ilyképpen magatok kétlábbal bonyolódtok bele a reakció által kivetett hálóba. Ez pedig azt jelenti, hogy először a reakcióval együtt megteremtitek a cári Dumát, azután pedig az élet nyomására megkísérlitek lerombolni a sajátmagatok által teremtett Dumát, ami nem

egyeztethető össze politikánk elvi szilárdságának követelményeivel. Egy a kettő közül : vagy mondjatok le a választásokban való részvételről és fogjatok hozzá a Duma elgáncsolásához, vagypedig mondjatok le a Duma elgáncsolásáról és lássatok hozzá a választásokhoz, azzal az elhatározással, hogy nektek nem kell majd lerombolnotok azt, amit sajátmagatok alkottatok.

Világos, hogy az egyetlen helyes út — a cselekvő bojkott, amellyel elszigeteljük a reakciót a néptől, megszervezzük a Duma létrejöttének megakadályozását és ezzel minden alaptól megfosztjuk ezt a korcs parlamentet.

Igy gondolkoznak a bojkott hívei.

Melyiküknek van igaza ?

Két feltétel szükséges az igazi szociáldemokrata taktikához : az első, hogy nem szabad ellentmondania a társadalmi élet menetének, és a második, hogy egyre magasabbra kell emelnie a tömeg forradalmi szellemét.

A választásokban való részvétel taktikája ellentmond a társadalmi élet menetének, mert az élet aláássa a Duma alapjait, a választásokban való részvétel pedig megerősíti azokat, tehát ellentétben van az élettel.

A bojkott taktikája viszont magától adódik a forradalom menetéből, mert a forradalommal együtt kezdettől fogva rontja a rendőri Duma hitelét és aláássa alapjait.

A választásokban való részvétel taktikája gyengíti a nép forradalmi szellemét, mert a részvétel hívei rendőri választásokra szólítják fel a népet,

nempedig forradalmi tettekre, a szavazócédulákban, nempedig a nép fellépésében látják a menekvést. A rendőri választások pedig csalóka elképzeléseket szülnek a népben az állami Dumáról, hazug reményeket ébresztenek benne és akaratlanul arra a gondolatra vezetik : úgylátszik a Duma nem is olyan rossz, különben a szociáldemokraták nem tanácsolnák, hogy vegyünk benne részt — talán ránk mosolyog a szerencse és a Duma hasznunkra válik.

A bojkott taktikája viszont nem hint el semilyen hamis reményt a Dumával kapcsolatban, hanem nyiltan és félreérthetetlenül megmondja, hogy az egyetlen menekvés a nép győzelmes fellépésében van, hogy a nép felszabadítása csak magának a népnek a műve lehet, és mivel a Duma akadályozza ezt, már most hozzá kell fogni eltávolításához. A nép itt csak saját magára számít és kezdettől ellenséges álláspontot foglal el a Dumával mint a reakció fellegvárával szemben, ez pedig egyre magasabbra fogja emelni forradalmi szellemét, előkészítve a talajt az általános győzelmes fellépéshez.

A forradalmi taktikának világosnak, szabatosnak és határozottnak kell lennie, a bojkott taktikája pedig éppen ezekkel a tulajdonságokkal rendelkezik.

Azt mondják : csupán szóbeli agitáció nem elegendő, a tömeget tényekkel kell meggyőzni a Duma alkalmatlanságáról és ezzel kell elősegíteni a Duma elgáncsolását, mindehhez pedig a választásokban való részvételre, nem pedig a cselekvő bojkottra van szükség.

Mi a következőket válaszoljuk erre: Mondanunk sem kell, hogy a tényekkel folytatott agitációnak sokkal nagyobb a jelentősége, mint a szóbeli magyarázatnak. Éppen azért megyünk el a *népi* választási gyűlésekre, hogy a más pártokkal vívott *harcban*, a velük való *összeütközésekben* szemléltetően mutassuk meg a népnek a reakció és a burzsoázia hitszegését és így „tényekkel agitáljuk meg" a választókat. És ha az elvtársak ezzel nem elégszenek meg, ha mindehhez még hozzáteszik a választásokon való részvételt, meg kell állapítani, hogy a választások önmagukban — a szavazólapok leadása vagy le nem adása — egy hajszálnyival sem járulnak hozzá sem a „tényekkel", sem a „szóval" folytatott agitációhoz. Viszont az ebből származó kár nagy, mivel ezzel a „tényekkel folytatott agitációval" a részvétel hívei akaratlanul jóváhagyják a Duma létezését és ezzel megszilárdítják alatta a talajt. Mivel akarják az elvtársak jóvátenni ezt a hatalmas kárt? Azzal, hogy leadják a szavazólapokat? Erről beszélni sem érdemes.

Másrészt a „tényekkel folytatott agitációnak" is szükségképpen megvannak a maga határai. Amikor Gapon kereszttel és ikonokkal haladt a pétervári munkások élén, szintén azt mondotta: a nép hisz a cár jóságában, még nem győződött meg a közigazgatás bűnösségéről és nekünk el kell vezetni őt a cári palotához. Magától értetődik, hogy Gapon tévedett. Taktikája káros taktika volt, ami bebizonyosodott január 9-én. Ez pedig azt jelenti, hogy kerülnünk kell a gaponi taktikát. A bojkott taktikája

pedig — az egyetlen taktika, amely gyökerében elveti a gaponi agyafúrtságokat.

Azt mondják: a bojkott következtében a tömeg elszakad élenjáró részétől, mivel bojkott esetén csak az élenjáró rész követ benneteket, a tömeg azonban a reakciósokkal és liberálisokkal marad, akik átédesgetik a maguk oldalára.

Erre azt mondjuk, hogy ahol ilyen jelenség előfordul, ott a tömeg nyilvánvalóan más pártokkal érez együtt és a szociáldemokratákat amúgy sem választaná meg felhatalmazottainak, bármennyire résztvennénk is a választásokban. Hiszen maguk a választások nem tudják forradalmasítani a tömeget! Ami a választási agitációt illeti, azt mindkét fél folytatja, azzal a különbséggel, hogy a bojkott hívei engesztelhetetlenebb és határozottabb agitációt folytatnak a Duma ellen, mint a választásban való részvétel hívei mellette, mert a Duma éles bírálata arra ösztönözheti a tömeget, hogy lemondjon a választásokról, ez viszont nem felel meg a választásban való részvétel hívei terveinek. Ha ennek az agitációnak meglesz a foganatja, akkor a nép a szociáldemokraták köré tömörül, és amikor azok felhívják a Duma bojkottálására — a nép azonnal követi őket, a reakciósok pedig magukra maradnak ismert huligánjaikkal. Ha viszont az agitációnak „nem lesz foganatja", a választások káron kívül semmit sem hoznak, mert a Dumában való részvétel taktikája esetén kénytelenek leszünk jóváhagyni a reakciósok tevékenységét. Amint látják, a bojkott a legjobb eszköz ahhoz, hogy a népet a szociáldemokrácia köré tömörítsük,

magától értetődően ott, ahol lehetséges ilyen tömörülés, ott pedig, ahol ez lehetetlen, a választások csak kárt okozhatnak.

A Dumában való részvétel taktikája ezenkívül elhomályosítja a nép forradalmi tudatát. Az a helyzet, hogy valamennyi reakciós és liberális párt résztvesz a választásokban. Mi a különbség köztük és a forradalmárok között — a részvétel taktikája erre a kérdésre nem ad határozott választ a tömegnek. A tömeg könnyen összetévesztheti a nem forradalmi kadetokat a forradalmi szociáldemokratákkal. A bojkott taktikája azonban éles határt von egyfelől a forradalmárok és másfelől a nemforradalmárok közé, akik a Duma segítségével akarják megmenteni a régi rendszer alapjait. Ennek az elhatárolásnak pedig nagy jelentősége van a nép forradalmi felvilágosítása szempontjából.

És végül azt mondják nekünk, hogy hiszen mi a választások segítségével megteremtjük a Munkásküldöttek Szovjetjeit és ezzel szervezetileg egyesítjük a forradalmi tömegeket.

Mi azt feleljük erre, hogy a mai viszonyok között, amikor a legártatlanabb gyűlések résztvevőit is letartóztatják, a Munkásküldöttek Szovjetjeinek működése teljesen lehetetlen, és következésképpen, ilyen feladat kitűzése önámítás.

Tehát a részvétel taktikája akaratlanul a cári Duma megerősítését szolgálja, gyengíti a tömegek forradalmi szellemét, elhomályosítja a nép forradalmi tudatát, nem hozhat létre semmiféle forradalmi szervezetet, ellentétben van a társadalmi élet fejlődésével és mint ilyent a szociáldemokráciának el kell vetnie.

A bojkott taktikája irányában halad ma a forradalom fejlődése. Ugyanebben az irányban kell haladnia a szociáldemokráciának is.

„Gantiadi" („Hajnal") 3. sz.
1906 március 8.
Aláírás: I Beszosvili
Az eredeti nyelve: grúz.

AZ AGRÁRKÉRDÉS

I

Minden ereszlékében recseg-ropog a régi rend, megrázkódott a falu. A tegnap még letört és megalázott parasztság ma talpraáll és kihúzza derekát. A tegnap még tehetetlen parasztmozgalom ma viharos áradathoz hasonlóan tör a régi rend ellen: félre az útból, mert ha nem — elsöpörlek! „A parasztok meg akarják kapni a földesúri földeket", „a parasztok meg akarják szüntetni a jobbágyság maradványait" — ilyen hangok hallatszanak ma Oroszország felkelt falvaiban és községeiben.

Tévednek azok, akik golyóval remélik hallgatásra bírni a parasztot: az élet megmutatta nekünk, hogy ez mégjobban szítja és kiélezi a parasztok forradalmi mozgalmát.

Tévednek azok is, akik puszta ígéretekkel és „parasztbankokkal" kísérlik meg lecsillapítani a parasztokat: a parasztok földet akarnak, még álmukban is a földdel álmodnak és természetesen nem nyugszanak addig, amíg nem kaparintják kezükbe a földesúri földeket. Mit adhatnak nekik az üres ígéretek és holmi „parasztbankok"?

A parasztok el akarják foglalni a földesúri földeket. Ezen az úton igyekeznek megszüntetni a jobbágyság maradványait — és annak, aki nem árulja el a parasztokat, arra kell törekednie, hogy éppen ezen az alapon oldja meg az agrárkérdést.

De hogyan szerezze meg a parasztság a földesúri földet ?

Azt mondják, hogy az egyetlen kivezető út — a föld „kedvezményes megváltása". A kormánynak és a földesuraknak sok a szabad földje — mondják nekünk ezek az urak —, ha a parasztok megváltják ezeket a földeket, minden magától elrendeződik és ilyképpen a kecske is jóllakik és a káposzta is megmarad.

Azt azonban nem kérdezik, hogy a parasztok mivel váltsák meg ezeket a földeket, amikor már nemcsak a pénzüket csalták ki, hanem a bőrüket is lenyúzták ? Arra nem gondolnak, hogy a megváltáskor csak a rossz földeket lökik oda a parasztoknak, a jó földeket meghagyják maguknak, amint ezt megtehették a „jobbágyfelszabadításkor" ! De minek is váltsák meg a parasztok azokat a földeket, amelyek kezdettől az övéik voltak ? Hát nem a parasztok verejtéke öntözte a kincstári és a földesúri földeket egyaránt, nem a parasztoké voltak ezek a földek, nem a parasztoktól vették el ezt az apai és nagyapai tulajdont ? Hol van hát az igazságosság, amikor a parasztoktól megváltást követelnek a tőlük elvett földekért ? És vajjon a parasztmozgalom kérdése — az adás-vétel kérdése-e ? Vajjon a parasztmozgalom nem a parasztok felszabadítására irányul-e? De ki szabadítja fel hát a parasztokat a jobbágyság

járma alól, ha nem maguk a parasztok ? Ezek az urak azonban arról biztosítanak bennünket, hogy a parasztokat a földesurak szabadítják fel — csak egy kevéske készpénzt vessenek oda nekik. És képzeljük csak ! Ezt a „felszabadítást", lám, a cári bürokráciának, ugyanannak a bürokráciának a vezetésével kell végrehajtani, amely az éhező parasztságot nem egyszer ágyúkkal és géppuskákkal traktálta ! . . .

Nem ! A parasztokat nem menti meg a földek megváltása. Azok, akik a „kedvezményes megváltást" tanácsolják nekik — árulók, mert igyekeznek a parasztokat az alkuszok hálójába bekeríteni és nem akarják, hogy a parasztok felszabadítását maguk a parasztok végezzék el.

Ha a parasztok el akarják foglalni a földesúri földeket, ha így kell a jobbágyság csökevényeit megszüntetniök, ha nem menti meg őket a „kedvezményes megváltás", ha a parasztok felszabadítását maguknak a parasztoknak kell elvégezniök — teljesen kétségtelen, hogy az egyetlen út : a földesúri földek elvétele, vagyis ezeknek a földeknek az elkobzása.

Ez a kivezető út.

Felmerül a kérdés — milyen messzire menjen ez az elkobzás, van-e határa, csak egy részt vagy az egész földet kell-e a parasztoknak elvenniök ?

Egyesek azt mondják, hogy minden földet elvenni — ez már túlzás, elegendő elvenni a földnek csupán egy részét, hogy kielégítsük a parasztokat. Tegyük fel, de mi lesz, ha a parasztok többet követelnek ? Csak nem fogjuk mi az útjukat elállni :

eddig és nem tovább. Hiszen ez reakciós volna. S vajjon az oroszországi események nem azt bizonyították-e, hogy a parasztok valóban valamennyi földesúri föld elkobzását követelik ? Ezenkívül, mit jelent az, hogy „elvenni egy részt", mekkora részt kell elvenni a földesuraktól, felét vagy harmadát ? Ki döntse el ezt a kérdést — egyedül a földesurak vagy a földesurak és a parasztok együttesen ? Amint látják, itt sok hely marad még az alkudozás számára, itt még lehetséges az alku a földesurak és a parasztok között, ez pedig gyökerében ellentmond a parasztok felszabadításának. A parasztok egyszersmindenkorra tegyék magukévá azt a gondolatot, hogy a földesurakkal nem alkudni, hanem harcolni kell. Nem javítgatni kell a jobbágyság jármát, hanem széttörni, hogy örökre megszüntessük a jobbágyság maradványait. „Csak egy részt elvenni" — ez a jobbágyság csökevényeinek foltozgatását jelenti, ami nem egyeztethető össze a parasztok felszabadításával.

Világos, hogy az egyetlen út — *minden földet elvenni* a földesuraktól. Csak ez vezetheti el a parasztmozgalmat a végső célhoz, csak ez fokozhatja a nép energiáját, csak ez szórhatja szét a jobbágyság elavult maradványait.

Igy tehát : a falu mai mozgalma — a parasztok demokratikus mozgalma. E mozgalom célja — a jobbágyság maradványainak megszüntetése. Ezeknek a maradványoknak megszüntetése érdekében pedig a földesurak és a kincstár minden földjének elkobzására van szükség.

Egyes urak vádolnak bennünket : eddig miért nem követelte a szociáldemokrácia minden föld el-

kobzását, eddig miért beszélt csak a „lehasított földek" elkobzásáról ?

Azért, uraim, mert 1903-ban, amikor a párt a „lehasított földekről" beszélt, az oroszországi parasztság még nem volt bevonva a mozgalomba. A párt kötelessége volt olyan jelszót dobni a faluba, amely felgyujtja a parasztok szívét és fellázítja a parasztságot a jobbágyság maradványai ellen. Éppen ilyen jelszónak voltak alkalmasak a „lehasított földek", amelyek élénken emlékeztették az oroszországi parasztságot a jobbágyság maradványainak igazságtalan voltára.

De azután megváltoztak az idők. A parasztmozgalom kifejlődött. Ma már nem kell kiváltani — amúgy is dühöng. Ma nem arról van szó, *hogyan kell megmozdítanunk a parasztságot*, hanem arról, hogy *mit kell a megmozdult parasztságnak követelnie*. Világos, hogy itt határozott követelésekre van szükség, és ime, a párt azt mondja a parasztságnak, hogy minden földesúri és kincstári föld elkobzását kell követelnie.

Ez pedig azt jelenti, hogy mindennek megvan a maga ideje és a maga helye — a „lehasított földeknek" is, minden föld elkobzásának is.

II

Láttuk, hogy a falu mai mozgalma a parasztok felszabadító mozgalma, láttuk azt is, hogy a parasztok felszabadítása érdekében meg kell semmisíteni a *jobbágyság* maradványait, ezeknek a maradványoknak megsemmisítése érdekében pedig minden földet

el kell venni a földesuraktól és a kincstártól, hogy megtisztítsuk az utat az új élet, a kapitalizmus szabad fejlődése számára.

Tegyük fel, hogy mindez megtörtént. Hogyan kell a továbbiakban szétosztani ezeket a földeket, kinek a tulajdonába kell azokat adni?

Egyesek azt mondják, hogy az elvett földeket *közös* tulajdonba kell átadni a falunak, *most mindjárt* meg kell szüntetni a föld *magán*tulajdonát, és ilyképpen a falunak kell a föld teljesjogú gazdájává lennie, azután pedig maga a falu osztja ki a parasztoknak az *egyenlő* „telkeket" és máris megvalósul majd a szocializmus a falun — a bérmunka helyett bevezetik az egyenlősítő földhasználatot.

Ezt a *„föld szocializálásának"* nevezik, mondják nekünk a szociálforradalmárok.

Elfogadható-e számunkra ez a kivezető út? Hatoljunk a dolog lényegébe. Kezdjük azzal, hogy a szociálforradalmárok a falun akarják *megkezdeni* a szocializmus megvalósítását. Lehetséges-e ez? Mindenki tudja, hogy a város fejlettebb, mint a falu, hogy a város a falu vezére és következésképpen minden szocialista ügynek a városban kell kezdődnie. A szociálforradalmárok azonban a falut a város vezetőjévé akarják tenni és arra kényszeríteni, hogy kezdje meg a szocializmus megvalósítását, ami természetesen a falu elmaradottsága miatt lehetetlen. Ebből látható, hogy a szociálforradalmárok „szocializmusa" halva született szocializmus lesz.

Áttérünk most arra, hogy *most mindjárt* akarják a falun megvalósítani a szocializmust. A szocializmus megvalósítása annyi, mint az árutermelés meg-

szüntetése, a pénzgazdaság kiküszöbölése, a kapitalizmus alapjáig való lerombolása és az összes termelőeszközök társadalmasítása. A szociálforradalmárok viszont mindezt érintetlenül akarják hagyni és csak a földet akarják társadalmasítani, ami teljesen lehetetlen. Ha az árutermelés érintetlen marad, a föld is áruvá lesz, maholnap piacra kerül, és a szociálforradalmárok „szocializmusa" a levegőbe repül. Világos, hogy a kapitalizmus keretein belül akarják megvalósítani a szocializmust, ami természetesen képtelenség. Éppen ezért mondják, hogy a szociálforradalmárok „szocializmusa" — polgári szocializmus.

Ami az *egyenlősítő földhasználatot* illeti, meg kell jegyezni, hogy ezek csak üres szavak. Az egyenlősítő földhasználat megkívánja a vagyoni egyenlőséget, a parasztság között pedig vagyoni egyenlőtlenség van, amelyet a mostani demokratikus forradalom nem bír megszüntetni. Gondolhatjuk-e azt, hogy nyolc pár ökör gazdája ugyanolyan mértékben használja a földet, mint az a gazda, akinek egyetlen ökre sincs? A szociálforradalmárok ellenben azt hiszik, hogy az „egyenlősítő földhasználat" megszünteti a bérmunkát és véget ér a tőke fejlődése, ami természetesen képtelenség. Szemmelláthatő, hogy a szociálforradalmárok a kapitalizmus további *fejlődése* ellen akarnak harcolni és visszafelé akarják fordítani a történelem kerekét — ebben látják a menekvést. A tudomány pedig azt mondja, hogy a szocializmus győzelme a kapitalizmus *fejlődésétől* függ, és aki ez ellen a fejlődés ellen harcol, a szocializmus ellen harcol. A szociálforradalmárokat éppen ezért nevezik másképp *szociálreakciósoknak.*

Arról nem is beszélünk, hogy a parasztok nem a polgári tulajdon ellen, hanem a polgári tulajdon talaján akarnak harcolni a hűbéri tulajdon megszüntetéséért — magántulajdonba akarják szétosztani maguk között az elvett földeket és nem elégíti ki őket a „föld szocializálása".

Amint látják, a „föld szocializálása" elfogadhatatlan.

Mások azt mondják, hogy az elvett földeket a demokratikus államnak kell átadni, a parasztok pedig csak bérelni fogják az államtól a földet.

Ezt a „*föld államosításának*" nevezik.

Elfogadható-e a föld államosítása? Ha figyelembe vesszük, hogy a jövő állam, akármennyire demokratikus, mégis polgári állam lesz, hogy a burzsoázia, miután a földet átadták ennek az államnak, politikailag erősödik, ami szerfelett kedvezőtlen a falusi és városi proletariátus számára; ha figyelembe vesszük azt is, hogy maguk a parasztok is a „föld államosítása" ellen lesznek és nem elégednek meg csupán a bérlő szerepével — magától értetődik, hogy a „föld államosítása" nem felel meg a mai mozgalom érdekeinek.

Tehát a „föld államosítása" is elfogadhatatlan.

Megint mások azt mondják, hogy a földet a helyi önkormányzat tulajdonába kell átadni, a parasztok pedig majd az önkormányzattól bérlik a földet.

Ezt a „*föld községesítésének*" nevezik.

Elfogadható-e a föld községesítése? Mit jelent a „föld községesítése"? Először is azt jelenti, hogy a parasztok nem kapják tulajdonba azokat a földeket,

amelyeket a harc folyamán a földesuraktól és a kincstártól elvesznek. Mit szólnak majd ehhez a parasztok? A parasztok tulajdonba akarják kapni a földet, a parasztok szét akarják osztani az elvett földeket, álmukban látják ezeket a földeket mint saját tulajdonukat és amikor azt mondják nekik, hogy a földeket nem nekik, hanem az önkormányzatnak kell átadni, a parasztok kétségtelenül nem fognak egyet érteni a „községesítés" híveivel. Ezt nem szabad elfelejtenünk.

Ezenkívül mi lesz, ha a forradalomtól lelkesített parasztok tulajdonukba vesznek minden elvett földet és semmit sem hagynak meg az önkormányzatnak. Csak nem állunk az útjukba, mondván: álljatok meg, ezeket a földeket az önkormányzatnak kell átadni, nem pedig nektek, elegendő nektek a bérlet is!

Másodszor, ha elfogadjuk a „községesítés" jelszavát, azonnal ki kell vinnünk ezt a jelszót a nép közé és már most meg kell magyaráznunk a parasztoknak, hogy azokat a földeket, amelyekért harcolnak, amelyeket kezükbe akarnak venni, az önkormányzat, nem pedig a parasztok magántulajdonába fogják átadni. Persze, ha a párt befolyása a parasztokra nagyon erős, talán beleegyeznek, de mondanunk sem kell, hogy a parasztok nem fognak már a régi hévvel harcolni, ami felettébb káros lesz a mostani forradalom szempontjából. Ha viszont a pártnak nincs nagy befolyása a parasztokra, a parasztok elhagyják és hátat fordítanak neki, ami összekülönbözést idéz elő a parasztok és a párt között és jelentékenyen gyengíti a forradalom erejét.

Azt mondják nekünk: a parasztok kívánsága gyakran ellentmond a fejlődés menetének, mi pedig nem mellőzhetjük a történelem menetét és nem igazodhatunk mindig a parasztok kívánságaihoz — a pártnak legyenek meg a maga elvei. Színtiszta igazság! A pártnak elvei szerint kell eljárnia. De hűtlen lenne elveihez az a párt, amely visszautasítaná a parasztok fentebb említett törekvéseit. Ha a parasztoknak a földesúri földek birtokbavételére és felosztására irányuló törekvése nem mond ellent a történelem menetének, ha ezek a törekvések, ellenkezőleg, teljességgel a mostani demokratikus forradalomból következnek, ha az igazi harc a hűbéri tulajdon ellen csak a polgári tulajdon talaján lehetséges, ha a parasztok törekvései éppen ezt az irányzatot fejezik ki — magától értetődik, hogy a párt nem utasíthatja vissza a parasztok e követeléseit, mert a lemondás e követelések támogatásáról a forradalom fejlesztéséről való lemondást jelentené. Ellenkezőleg, ha a pártnak vannak elvei, ha nem akar a forradalom fékjévé válni, elő kell segítenie a parasztok e törekvéseinek megvalósítását. Ezek a törekvések pedig gyökerükben ellentmondanak a „föld községesítésének"!

Amint látják, a „föld községesítése" is elfogadhatatlan.

III

Láttuk, hogy sem a „szocializálás", sem az „államosítás", sem a „községesítés" — egyik sem elégítheti ki kellőképpen a mostani forradalom érdekeit.

Hogyan kell hát szétosztani az elvett földeket, kinek a tulajdonába kell azokat átadni?

Világos, hogy a parasztok által elvett földeket *maguknak a parasztoknak kell átadni*, hogy lehetőséget adjunk nekik, osszák fel ezeket a földeket maguk között. Igy kell megoldani a fentebb feltett kérdést. A föld felosztása a tulajdon mozgósítását váltja ki. A szegények el fogják adni földjüket és a proletarizálódás útjára lépnek, a jómódúak új földeket szereznek és hozzákezdenek a művelési technika tökéletesítéséhez, a falu osztályokra tagozódik, kibontakozik az osztályok kiéleződött harca és ilyképpen megkapjuk a kapitalizmus további fejlődésének alapját.

Amint látják, a föld felosztása önmagától következik a mostani gazdasági fejlődésből.

Másrészt a „*Földet a parasztoknak, csak a parasztoknak és senki másnak*" jelszó bátorítja a parasztságot, új erőt lehel bele és segít végigvinni a falun a már megkezdődött forradalmi mozgalmat.

Amint látják, a mostani forradalom menete is a föld felosztásának szükségességére mutat.

Ellenfeleink azzal vádolnak bennünket, hogy mindezzel felélesztjük a kis burzsoáziát és hogy ez gyökerében ellentmond Marx tanításának. A „Revoljucionnaja Rosszíja"[56] ezt írja :

„Amikor segítitek a parasztságot a földesurak kisajátításában, öntudatlanul elősegítitek a kispolgári gazdaság meghonosodását a tőkés földművelő gazdaság többé-kevésbbé fejlett formáinak romjain. Hát ez nem «lépés hátra felé» az ortodox marxizmus szempontjából"? (Lásd „Revoljucionnaja Rosszíja" 75. sz.)

Meg kell mondanom, hogy a „kritikus" urak összezavarták a tényeket. Elfelejtették, hogy a nagybirtokos gazdaság nem tőkés gazdaság, hogy az a hűbéri gazdaság csökevénye, és következésképpen, a földesurak kisajátításával a hűbéri gazdaság, nem pedig a tőkés gazdaság maradványai dőlnek romba. Elfelejtették azt is, hogy a marxizmus szempontjából a hűbéri gazdaságot sohasem követte és nem követheti közvetlenül a tőkés gazdaság — közöttük foglalt helyet a kispolgári gazdaság, amely felváltja a hűbéri gazdaságot, majd tőkés gazdasággá változik. Marx Károly már a „Tőke" harmadik kötetében megmondotta, hogy a történelemben a hűbéri gazdaságot kezdetben a falusi kispolgári gazdaság követte és csak azután fejlődött ki a nagy tőkés gazdaság — nem volt és nem is lehetett közvetlen ugrás az egyikből a másikba. De ezek a furcsa „kritikusok" ugyanakkor azt mondják, hogy a földesúri földek elvétele és felosztása a marxizmus szempontjából hátrafelé való mozgás! Nem sokára azzal fognak vádolni bennünket, hogy a marxizmus szempontjából a „jobbágyság megszüntetése" is hátrafelé való mozgás, mivel bizonyos földeket akkor is „elvettek" a földesuraktól és önálló kis birtokosoknak — parasztoknak adták át azokat! Mulatságos emberek! Nem értik, hogy a marxizmus mindent történelmi szempontból vizsgál, hogy a marxizmus szempontjából a falusi kispolgári gazdaság haladó a hűbéri gazdasághoz képest, hogy a hűbéri gazdaság lerombolása és a kispolgári gazdaság bevezetése — szükséges feltétele annak a kapitalizmusnak, amely később kiszorítja ezt a kispolgári gazdaságot...

De hagyjuk békén a „kritikusokat".

Arról van szó, hogy a *földek átadása a parasztoknak*, majd *azok felosztása*, aláássa a hűbéri csökevények alapjait, előkészíti a talajt a tőkés gazdaság fejlődéséhez, jelentékenyen erősíti a forradalmi fellendülést, és éppen ezért elfogadható a szociáldemokrata párt szempontjából.

Igy tehát a hűbéri maradványok megszüntetése érdekében szükség van minden földesúri föld elkobzására, és a parasztoknak ezeket a földeket tulajdonba kell venniök és fel kell osztaniok egymás között, érdekeiknek megfelelően.

Ezen az alapon kell felépülnie pártunk agrárprogramjának.

Azt mondják nekünk: mindez a parasztokra vonatkozik, de mit szándékoztok tenni a falusi proletárokkal? Azt feleljük nekik, hogy ha a parasztoknak *demokratikus* agrárprogramra van szükségük, a falusi és városi proletárok számára van *szocialista* program, amelyben kifejezésre jutnak osztályérdekeik, pillanatnyi érdekeik pedig számba vannak véve a minimális program tizenhat pontjában, ahol a munkafeltételek megjavításáról van szó (lásd a második kongresszuson elfogadott pártprogramot). Egyelőre azonban a párt közvetlen szocialista munkája abban fejeződik ki, hogy szocialista propagandát fejt ki a falusi proletárok között, saját szocialista szervezeteikbe egyesíti őket és egybeolvasztja őket a városi proletárokkal egy külön politikai pártban. A pártnak állandóan dolga van a parasztok e részével és azt mondja nekik: amennyiben demokratikus forradalmat valósíttok meg, annyiban tartsatok kapcso-

latot a harcoló parasztokkal és harcoljatok a földesurak ellen, amennyiben azonban a szocializmus felé haladtok — határozottan egyesüljetek a városi proletárokkal és kíméletlenül harcoljatok minden burzsoá ellen — akár paraszt az, akár nemes. A parasztokkal együtt a demokratikus köztársaságért! A munkásokkal együtt a szocializmusért! — ezt mondja a párt a falusi proletároknak.

A proletármozgalom és *szocialista programja* felszítja az *osztályharc* lángját, hogy ezzel egyszer és mindenkorra megszüntessen minden *osztályokra való tagoltságot*, a parasztmozgalom és *demokratikus agrárprogramja* viszont felszítja a falun a *rendi harc* lángját, hogy ezzel gyökerében megsemmisítsen minden *rendiséget*.

•

P. S. Amikor befejezem a cikket, feltétlenül válaszolnom kell egy olvasó levelére, aki a következőket írja: „Első cikke mégsem elégített ki. Vajjon nem ellenezte-e a párt minden föld elkobzását? Ha pedig igenis ellenezte, akkor miért nem beszélt erről?"

Nem, tisztelt olvasó, a párt sohasem ellenezte az ilyen elkobzást. A párt már a második kongresszuson, éppen azon a kongresszuson, amelyen a „lehasításokról" szóló pontot elfogadták — Plechánov és Lenin szavaival már ezen a kongresszuson (1903-ban) megmondotta, hogy támogatjuk a parasztokat, ha *minden* föld elkobzását követelik*. Két év mulva (1905-ben) a párt mindkét frakciója — a „bolsevikok"

* Lásd a második kongresszus jegyzőkönyvét.

a harmadik kongresszuson és a „mensevikek" az első konferencián — egyhangúlag kijelentette, hogy teljes egészében támogatja a parasztokat *minden* föld elkobzásának kérdésében*. Azután mindkét pártirányzat lapjaiban, mind az „Iszkrá"-ban és a „Proletarij"-ban, mind a „Nóvaja Zsizny"-ben[57] és a „Nacsáló"-ban[58] több ízben felhívták a parasztságot minden föld elkobzására . . . Amint látja, a párt kezdettől fogva *minden* föld elkobzása mellett volt és így semmi oka sincs önnek azt gondolni, hogy a párt a parasztmozgalom mögött kullogott. A parasztmozgalom még el sem kezdődött igazán, a parasztok még a „lehasított földeket" sem követelték, amikor a párt második kongresszusán már *minden* föld elkobzásáról beszélt.

Ha ön mégis azt kérdezi tőlünk, hogy miért nem vettük be programunkba ugyanabban az 1903. évben minden föld elkobzásának követelését, kérdéssel válaszolunk: miért nem vették be programjukba a szociálforradalmárok 1900-ban a *demokratikus köztársaság* követelését, csak nem ellenezték ezt a követelést?** Miért beszéltek akkor csupán államosításról, most pedig szocializálásról beszélik tele a fejünket? Ha ma minimális programunkban nem mondunk semmit a hétórás munkanapról, ez azt jelenti talán, hogy ellenezzük? Miről van hát szó? Csak arról, hogy 1903-ban, amikor a mozgalom még nem erősödött meg, minden föld elkobzása papíron

* Lásd a harmadik kongresszus jegyzőkönyvét és az „Első konferenciat".

** Lásd „Feladataink", a „Szociálforradalmárok szövetségének" kiadása, 1900.

maradt volna, a meg nem erősödött mozgalom nem birkózhatott volna meg ezzel a követeléssel, ezért abban az időben jobban megfeleltek a „lehasítások". De a továbbiakban, amikor a mozgalom megnőtt és *gyakorlati* kérdéseket vetett fel, a pártnak meg kellett mutatnia, hogy a mozgalomnak nem lehet és nem szabad a „lehasításokra" szorítkoznia, hogy szükség van minden föld elkobzására.

Ezek a tények.

Végül néhány szót a „Cnobisz Purceli"-ről[59] (lásd 3033. sz.). Ez az ujság valami ostobaságot fecseg a „divatról" és az „elvről", és azt bizonygatja, hogy a párt valamikor elvvé emelte a „lehasításokat". Hogy ez *hazugság*, hogy a párt elvben már kezdettől *mindenki hallatára* elismerte minden föld elkobzásának szükségességét, ezt az olvasó fentebb is láthatta. Ami viszont azt illeti, hogy a „Cnobisz Purceli" nem különbözteti meg az elveket a gyakorlati kérdésektől, ez nem baj — majd megnő és megtanul különbséget tenni köztük*.

„Elva" („Villám") 5, 9. és 10. sz.
1906 március 17, 22 és 23.
Aláírás: I. Beszosvili.
Az eredeti nyelve: grúz.

---

* A „Cnobisz Purceli" valahol „hallotta", hogy „az oroszországi szociáldemokraták . . . új agrárprogramot fogadtak el, amely szerint . . . a földek községesítését támogatják". Ki kell jelentenem, hogy az *oroszországi szociáldemokraták semmi efféle programot nem fogadtak el.* A program elfogadása a kongresszus dolga, de ez a kongresszus még nem volt meg. Világos, hogy a „Cnobisz Purceli"-t valaki vagy valami megtévesztette. A „Cnobisz Purceli" nagyon jól tenné, ha nem légből kapott hírekkel traktálná olvasóit.

AZ AGRÁRKÉRDÉSHEZ

Bizonyára emlékeznek a „kõzségesítésrõl" szóló legutóbbi cikkre (lásd „Elva"[60] 12. sz.). Nem akarunk mindazoknak a kérdéseknek megvitatásába bocsátkozni, amelyeket a szerző érint — ez nem is érdekes és nem is szükséges. Csak a két *fő* kérdést akarjuk érinteni: ellentmond-e a községesítés a hűbéri maradványok megszüntetésének és reakciós-e a föld felosztása? Elvtársunk éppen így teszi fel a kérdést. Nyilvánvaló, hogy a szerző a községesítést, a földek felosztását és a többi hasonló kérdést *elvi* kérdésként fogja fel, a párt ellenben *teljesen más talajra* helyezi az agrárkérdést.

A szociáldemokrácia ugyanis *nem tekinti elvi kérdésnek* sem az államosítást, sem a községesítést, sem a föld felosztását, *elvileg egyik ellen sincs kifogása.* Nézzék meg Marx „Kiáltványát", Kautsky „Agrárkérdését", „A második kongresszus jegyzőkönyvét", az „Agrárkérdés Oroszországban" c. tanulmányt ugyancsak Kautskytól, és meglátják, hogy ez pontosan így van. A párt mindezeket a kérdéseket a

gyakorlat szempontjából vizsgálja és *gyakorlati talajra* helyezi az agrárkérdést: melyik valósítja meg *teljesebben* elvünket — a földek községesítése, államosítása, vagy felosztása?

Ilyen talajra helyezi a párt a kérdést.

Érthető, hogy az agrárprogram *elve* — a hűbériség maradványainak megszüntetése és az osztályharc szabad kifejlődése — *változatlan marad*, csupán ez elv megvalósításának eszközei változtak meg.

A szerzőnek így is kellett volna feltennie a kérdést: *mi jobb* a hűbériség maradványainak megszüntetése és az osztályharc kifejlődése szempontjából — a községesítés vagy a földek felosztása? Ő azonban teljesen váratlanul az elvek területére lépett át, a *gyakorlati* kérdéseket *elvieknek* tünteti fel és ezt kérdezi: „Ellentmond-e a hűbéri maradványok megszüntetésének és a kapitalizmus fejlődésének" az úgynevezett községesítés? A hűbéri maradványok megszüntetésének és a kapitalizmus fejlődésének nem mond ellent sem az államosítás, sem a földek felosztása, de ez még nem jelenti azt, hogy nincs köztük különbség, hogy a községesítés hívének egyszersmind az államosítás és a föld felosztása hívének is kell lennie! Világos, hogy valamilyen *gyakorlati különbség* van közöttük. Éppen ez a lényeg, és a párt éppen ezért helyezte a kérdést *gyakorlati* talajra. A szerző viszont, mint fentebb megjegyeztük, teljesen más talajra vitte át a kérdést, összekeverte egymással az elvet és megvalósításának eszközeit, és ilyképpen akaratlanul megkerülte a párt által feltett kérdést.

A szerző továbbá arról biztosít bennünket, hogy a föld felosztása reakciós, vagyis azt veti szemünkre,

amit több ízben hallottunk a szociálforradalmároktól. Amikor az eszer metafizikusok azt mondják, hogy a föld felosztása a marxizmus szempontjából reakciós, akkor egy csöppet sem csodálkozunk ezen a szemrehányáson, mert kitűnően tudjuk, hogy nem a dialektika szempontjából nézik a dolgot — nem akarják megérteni, hogy mindennek megvan a maga ideje és helye, és az, ami *holnap* reakcióssá lesz, *ma* forradalmi lehet. De amikor ezt a szemrehányást dialektikus materialisták teszik nekünk, nem tudjuk megállni e kérdés nélkül: miben különböznek hát akkor egymástól a dialektikusok és a metafizikusok? Magától értetődik, hogy a föld felosztása reakciós volna, ha a *kapitalizmus fejlődése ellen* irányulna, de ha a *hűbériség maradványai ellen* irányul, világos, hogy a föld felosztása — forradalmi eszköz, amelyet a szociáldemokráciának támogatnia kell. Mi ellen irányul ma a föld felosztása: a kapitalizmus vagy a hűbériség maradványai ellen? Nem lehet kétséges, hogy a hűbériség maradványai ellen irányul. Következésképpen, a kérdés magától eldől.

Persze, miután a kapitalizmus eléggé megszilárdult a falun, a föld felosztása reakciós intézkedéssé lesz, mivel a kapitalizmus fejlődése ellen irányul, de akkor a szociáldemokrácia nem is fogja támogatni. A szociáldemokrácia ma lelkesen védelmezi a demokratikus köztársaság követelését mint forradalmi intézkedést, de később, amikor a proletariátus diktatúrájának kérdése gyakorlati kérdésként merül fel, a demokratikus köztársaság már reakciós lesz és a szociáldemokrácia igyekszik majd lerombolni azt. Ugyanezt kell mondanunk a föld felosztásáról is.

A föld felosztása és általában a kispolgári gazdaság forradalmi, *amikor* a hűbériség maradványai ellen folyik a harc, de ugyanez a földosztás reakciós, *amikor* a kapitalizmus fejlődése ellen irányul. Ez a dialektikus nézet a társadalmi fejlődésről. Ugyanilyen dialektikusan nézi Marx Károly a falusi kispolgári gazdaságot, amikor a „Tőke" harmadik kötetében *a hűbéri gazdasághoz viszonyítva* haladónak nevezi.

Mindezeken kívül, Kautsky egyebek között a következőket mondja a földosztásról:

„A földtartalék, vagyis a nagy földtulajdonok felosztása, amit az orosz parasztság ma követel és már gyakorlatilag kezd megvalósítani . . . nemcsak elkerülhetetlen, hanem a *legnagyobb mértékben hasznos* is. *És a szociáldemokráciának minden oka meg van arra, hogy ezt a folyamatot támogassa*" (lásd „Az agrárkérdés Oroszországban" 11. old.).

Valamely kérdés megoldása szempontjából óriási jelentősége van a kérdés helyes feltevésének. Minden kérdést dialektikusan kell feltenni, vagyis sohasem szabad elfelejteni, hogy minden változik, hogy mindennek megvan a maga ideje és helye, tehát a kérdéseket is a konkrét körülményeknek megfelelően kell feltennünk. Ez az agrárkérdés megoldásának első feltétele. Másodszor, nem szabad elfelejtenünk azt sem, hogy az oroszországi szociáldemokraták ma gyakorlati talajra helyezik az agrárkérdést, és annak, aki ezt a kérdést meg akarja oldani, éppen erre a talajra kell ráállnia. Ez az agrárkérdés megoldásának második feltétele. Elvtársunk azonban egyik feltételt sem vette figyelembe.

Jó, válaszolja az elvtárs, tegyük fel, hogy a föld felosztása forradalmi. Világos, hogy igyekszünk támogatni ezt a forradalmi mozgalmat, de ez még egyáltalán nem jelenti azt, hogy ennek a mozgalomnak a követeléseit be kell vennünk programunkba — ilyen követeléseknek egyáltalán nincs helyük programunkban stb. A szerző nyilván összekeveri a minimális programot a maximálissal. Tudja, hogy a *szocialista* programban (vagyis a maximális programban) csak proletár követeléseknek kell lenniök, de elfelejti, hogy a *demokratikus* program (vagyis a minimális program), és még inkább az agrárprogram, nem szocialista és ezért, következésképpen, feltétlenül lesznek benne polgári demokratikus követelések, amelyeket *támogatunk*. A politikai szabadság — polgári követelés, de ennek ellenére tisztes helyet foglal el minimális programunkban. De minek menjünk messzire, nézzék meg az agrárprogram második pontját és olvassák el: a párt követeli „. . . . minden olyan törvény megszüntetését, *amely a parasztot a földdel való rendelkezésében korlátozza*" — olvassák el mindezt és feleljenek: mi szocialista van ebben a pontban? Semmi, mondják Önök, mivel ez a pont a polgári tulajdon szabadságát, nem pedig annak megszüntetését követeli. Ennek ellenére ez a pont mégis benne van minimális programunkban. Akkor miről van hát szó? Csupán arról, hogy a maximális program és a minimális program két különböző fogalom, nem kell őket összekeverni. Igaz, az anarchistáknak ez nem fog tetszeni, de ezen nem segíthetünk, mi nem vagyunk anarchisták! . . .

Ami a parasztoknak a föld felosztására irányuló

törekvését illeti, már megmondottuk, hogy annak jelentőségét a gazdasági fejlődés irányzatával kell felmérni, és mivel a parasztok törekvése „közvetlenül folyik" ebből az irányzatból, pártunknak támogatnia és nem akadályoznia kell azt.

„Elva" („Villám") 14. sz.
1906 március 29.

Aláírás: I. Beszosvili.

Az eredeti nyelve: grúz.

AZ AGRÁRPROGRAM FELÜLVIZSGÁLÁSÁRÓL

(Beszéd az OSzDMP IV. kongresszusának hetedik ülésén[a] 1906 április 13 (26)-án)

Először is egyes elvtársak érvelési módszereiről szólok. Plechánov elvtárs nagyon sokat beszélt Lenin elvtárs „anarchista modoráról", a „leninizmus" veszedelmes voltáról stb. stb., de az agrárkérdésről, lényegében, vajmi keveset mondott. Pedig az agrárkérdés egyik előadójának jelölték ki. Úgy vélem, hogy az érvelésnek ez a módja, amely az ingerültség légkörét teremti meg, azonkívül hogy ellentmond egyesítőnek nevezett kongresszusunk jellegének — egyáltalán semmit sem tisztáz az agrárkérdés feltevése tekintetében. Mi is mondhatnánk egyetmást Plechánov elvtárs kadet modoráról, de ezzel egy lépéssel sem jutnánk előre az agrárkérdés megoldásában.

Továbbá, Dzson[62] felhozott néhány adatot Gurija, a lett határvidék stb. életéből, és ezekre támaszkodva a községesítés javára következtet egész Oroszországot illetően. Meg kell mondanom, hogy — általában — így nem állítanak össze programot. A program összeállításánál nem egyes vidékek részeinek különleges vonásaiból kell kiindulni, hanem közös vonásokból,

amelyek Oroszország legtöbb vidékére jellemzőek: a program, ha nincs uralkodó vonala — nem program, hanem különféle tételek mechanikus egyesítése. Éppen ez a helyzet Dzson tervezetével. Ezenkívül Dzson hamis adatokra hivatkozik. Véleménye szerint maga a parasztmozgalom fejlődési folyamata szól tervezete mellett, mert Gurijában például a mozgalom folyamatában jött létre az erdőkkel stb. rendelkező területi önkormányzat. De Gurija, először is, nem terület, hanem a Kutaiszi kormányzóság egyik járása; másodszor, Gurijában sohasem volt egész Gurijára kiterjedő egységes forradalmi önkormányzat; ott csak kicsiny önkormányzatok voltak, amelyek tehát egyáltalán nem azonosíthatók területi önkormányzatokkal; harmadszor, más a rendelkezés és teljesen más dolog a birtoklás. Gurijáról általában sok legenda terjedt el és az oroszországi elvtársaknak egyáltalán nem kellene azokat készpénznek venniök...

Ami az ügy lényegét illeti, meg kell mondanom, hogy programunk kiinduló pontjául a következő tételnek kell szolgálnia: minthogy ideiglenes forradalmi szövetséget kötünk a harcoló parasztsággal, minthogy tehát feltétlenül számolnunk kell ennek a parasztságnak a követeléseivel — támogatnunk kell ezeket a követeléseket, ha általában nem mondanak ellent a gazdasági fejlődés irányának és a forradalom menetének. A parasztok felosztást követelnek; a felosztás nem mond ellent a fentemlített jelenségeknek — tehát támogatnunk kell a teljes elkobzást és a felosztást. Ebből a szempontból az államosítás és a községesítés egyaránt elfogadhatatlan. Ha a köz-

ségesítés vagy az államosítás jelszavát tűzzük ki, anélkül hogy bármit is nyernénk, lehetetlenné tesszük a forradalmi parasztság és a proletariátus szövetségét. Akik a felosztás reakciós voltáról beszélnek, összekeverik a fejlődés két szakaszát: a kapitalistát és a kapitalizmus előttit. Kétségtelen, hogy a kapitalista szakaszon a felosztás reakciós, de a kapitalizmus előtti körülmények között (például az orosz falu körülményei között) a felosztás általában forradalmi. Az erdőket, vizeket stb. természetesen nem lehet felosztani, de államosítani lehet őket, ami egyáltalán nem mond ellent a parasztok által támasztott forradalmi követeléseknek. Azután a Dzson javasolta jelszó: forradalmi bizottságok — a forradalmi parasztbizottságok jelszava helyett — gyökeresen ellentmond az agrárforradalom szellemének. Az agrárforradalomnak elsősorban és főként a parasztok felszabadítása a célja, tehát a parasztbizottságok jelszava az egyetlen olyan jelszó, amely megfelel az agrárforradalom szellemének. Ha a proletariátus felszabadítása magának a proletariátusnak az ügye lehet, a parasztok felszabadítása is lehet maguknak a parasztoknak az ügye.

Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt 1906-ban Stockholmban tartott Egyesítő Kongresszusának jegyzőkönyve. Moszkva 1907. 69—60. old.

A HELYZETRŐL

(Beszéd az OSzDMP IV. kongresszusának tizenötödik ülésén 1906 április 17 (30)-án)

Senki előtt sem titok, hogy Oroszország társadalmi és politikai életében két út alakult ki : az álreformok és a forradalom útja. Az is világos, hogy az első útra a nagy gyártulajdonosok és a földbirtokosok léptek, élükön a cári kormánnyal, a másodikra — a forradalmi parasztság és a kispolgárság, élükön a proletariátussal. A fejlődő válság a városokban és az éhség a falvakban elkerülhetetlenné teszi az új kirobbanást — következésképpen itt az ingadozás megengedhetetlen : *vagy* fellendül a forradalom, és akkor végig kell azt vinnünk, *vagy* hanyatlásnak indul a forradalom és akkor nem tűzhetünk és nem is szabad ilyen feladatot magunk elé tűznünk. Rugyenko hiába gondolja, hogy a kérdésnek ilyen feltevése nem dialektikus. Rugyenko középutat keres, azt akarja mondani, hogy a forradalom fel is lendül meg nem is lendül fel, végig is kell vinnünk meg nem is, mert az ő véleménye szerint a kérdésnek éppen ilyen feltevésére kötelez minket a dialektika. Mi nem így képzeljük el a marxi dialektikát . . .

Igy tehát az új robbanás előestéjén vagyunk a forradalom fellendül, és nekünk végig kell azt vinnünk. Ebben valamennyien egyetértünk. De milyen körülmények között lehet és kell ezt tennünk: a proletariátus hegemóniájának vagy a polgári demokrácia hegemóniájának körülményei között? Itt kezdődik az alapvető nézeteltérés.

Martünov elvtárs már a „Két diktatúrá"-ban mondotta, hogy a proletariátus hegemóniája a folyó polgári forradalomban — káros utópia. Tegnapi beszédéből is ki-kiütközik ugyanez a gondolat. Azok az elvtársak, akik tapsoltak neki, nyilván egyetértenek vele. Ha ez így van, ha a mensevik elvtársak véleménye szerint nem a proletariátus hegemóniájára van szükségünk, hanem a demokratikus burzsoázia hegemóniájára, akkor magától értetődik, hogy sem a fegyveres felkelés megszervezésében, sem a hatalom kivívásában nem kell közvetlen tevékeny részt vennünk. Ez a mensevikek „sémája".

Viszont, ha a proletariátus osztályérdekei a proletariátus hegemóniájára vezetnek, ha a proletariátusnak nem a folyó forradalom mögött kell kullognia, hanem annak élén kell járnia, magától értetődik, hogy a proletariátus nem mondhat le sem a fegyveres felkelés megszervezésében való aktív részvételről, sem a hatalom megragadásáról. Ez a bolsevikok „sémája".

Vagy a proletariátus hegemóniája, vagy a demokratikus burzsoázia hegemóniája — ez a kérdés áll a párt előtt, ebben vannak nézeteltéréseink.

Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt 1906-ban, Stockholmban tartott Egyesítő Kongresszusának jegyzőkönyve. Moszkva 1907. 187. old.

MARX ÉS ENGELS A FELKELÉSRŐL

N. H.[63] mensevik tudja, hogy szemesnek áll a világ és . . . mégegyszer bátorkodik blanquizmussal vádolni a bolsevikokat (lásd „Szimartle"[64] 7. sz.).

Ebben természetesen nincs semmi csodálatos. Németország opportunistái, Bernstein és Vollmar már régóta blanquistáknak nevezik Kautskyt és Bebelt. A francia Jaurès és Millerand régóta blanquizmussal és jakobinussággal vádolja Guesde-et és Lafargue-ot. Ennek ellenére az egész világ tudja, hogy Bernstein, Millerand, Jaurès stb. opportunisták, hogy *elárulják a marxizmust*, viszont Kautsky, Bebel, Guesde és Lafargue stb. forradalmi marxisták. Mi a csodálatos tehát abban, ha az oroszországi opportunisták és követőjük N. H., utánozzák az európai opportunistákat és blanquistáknak neveznek bennünket? Ez csak azt jelenti, hogy a bolsevikok Kautskyhoz és Guesdehez hasonlóan forradalmi marxisták.[65]

Ezzel be is fejezhetnénk a beszélgetést N. H.-val. De ő „elmélyíti" a kérdést és bizonyítani próbálja a maga igazát. Nem akarjuk tehát megsérteni és meghallgatjuk.

N. H. nem ért egyet a bolsevikok következő véleményével:

„Mondjuk*, a városi lakosságot áthatja a gyűlölet a kormány iránt**, és bármikor harcra kelhet, ha erre alkalom kínálkozik. Ez azt jelenti, hogy mennyiségileg már készen vagyunk. De ez még *nem elegendő*. Ahhoz, hogy a felkelést megnyerjük, jóelőre össze kell állítani a harc tervét, jóelőre ki kell dolgozni az ütközet taktikáját, szervezett osztagokkal kell rendelkeznünk stb." (lásd „Ahali Czhovreba" 6. sz.).

N. H. ezzel nem ért egyet. Miért? Mert ez, úgymond, blanquizmus! N. H. tehát nem akarja sem az „ütközet taktikáját", sem a „szervezett csapatokat", sem a szervezett fellépést — mindez, mint kiderül, lényegtelen és felesleges valami. A bolsevikok azt mondják, hogy „a gyűlölet a kormány iránt" egymagában „nem elegendő", hogy a tudat egymagában „nem elegendő", „osztagokkal és az ütközet taktikájával" is kell rendelkeznünk. N. H. mindezt visszautasítja és blanquizmusnak nevezi.

Ezt jegyezzük meg és menjünk tovább.

N. H.-nak nem tetszik Lenin következő gondolata:

„Össze kell gyüjtenünk a moszkvai, donyeci, rosztovi és más felkelések tapasztalatait, *terjesztenünk kell* ezeket a *tapasztalatokat*, állhatatosan és türelmesen új harci erőket kell *előkészítenünk*, *ki kell*

---

* N. H. itt a „mondjuk" szót a „mikor" szóval helyettesítette, ami kissé megváltoztatja az értelmet.

** N. H. itt „a kormány iránt" szavakat kihagyta (lásd „Ahali Czhovreba"[66] 6. sz.).

képeznünk és meg kell edzenünk azokat partizán harci fellépések során. Az új robbanás talán tavasszal még nem tör ki, de közeledik, minden valószínűség szerint nincs túlságosan messze. Ezt a robbanást fegyveresen, katonailag megszervezve, elszánt támadó műveletekre képesen kell fogadnunk" (lásd „Partyijnüje Izvjésztyija"[67]).

N. H. nem ért egyet Lenin e gondolatával. Miért? Mert ez, úgymond, blanquizmus!

Tehát, N. H. véleményéből kitűnik, hogy *nem kell* „összegyüjtenünk a decemberi felkelés tapasztalatait" és *nem kell* azt „terjesztenünk". Igaz, a robbanás közeledik, de N. H. véleménye szerint *nem kell* „fegyveresen fogadnunk", *nem kell* készülődnünk „elszánt támadó műveletekre". Miért? Bizonyára azért, mert fegyvertelenül és készületlenül inkább győzünk! A bolsevikok azt mondják, hogy a robbanás várható és ezért kötelességünk: készülni arra mind a tudatosság, mind a fegyverkezés tekintetében. N. H. tudja, hogy a robbanás várható, de a szóbeli agitáción kívül semmit sem ismer el és ezért kételkedik a fegyverkezés szükségességében, feleslegesnek tartja azt. A bolsevikok azt mondják, hogy az ösztönösen kezdődő és szétforgácsolt felkelésbe tudatosságot és szervezettséget kell belevinni. N. H. nem ismeri el ezt sem — ez, szerinte, blanquizmus. A bolsevikok azt mondják, hogy meghatározott pillanatban „elszánt támadó műveletekre" van szükség. N. H.-nak nem tetszik sem az *elszántság*, sem a *támadó művelet* — mindez, úgymond, blanquizmus.

Jegyezzük meg mindezt és nézzük meg, hogyan viszonyult Marx és Engels a fegyveres felkeléshez?

Marx az ötvenes években ezt írta:

„Ha a felkelés már megkezdődött, cselekedj a legnagyobb elszántsággal és menj át *támadásba.* A védekezés a fegyveres felkelés halála . . . Lepd meg az ellenséget, amíg csapatai még szét vannak szórva; gondoskodj mindennap új, akárha bármily csekély sikerekről; tartsd meg az erkölcsi fölényt, amelyet a felkelés kezdeti sikere szerzett meg neked; vond így a magad oldalára az ingadozó elemeket, akikre mindig a legerősebb impulzus hat és akik mindig a biztosabbik oldalra állnak; kényszerítsd visszavonulásra ellenségeidet, még mielőtt erőiket egyesíteni tudják ellened; Dantonnal, a forradalmi taktika eddig ismert legnagyobb mesterével szólva: *Merészség, merészség és mégegyszer merészség!*" (lásd *Marx K.* „Történelmi tanulmányok", 95. old.)[68]

Ezt mondja Marx Károly, a legnagyobb marxista.

Amint látják, Marx véleménye szerint annak, aki a felkelés győzelmét akarja, a támadás útjára kell lépnie. De hiszen tudjuk, hogy aki a *támadás* útjára lép, annak szüksége van fegyverzetre is, katonai ismeretekre is és kiképzett csapatokra is — enélkül a támadás lehetetlen. Ami a bátor támadó műveleteket illeti, ez Marx véleménye szerint minden felkelés édes gyermeke. N. H. viszont kigúnyolja mind a bátor támadó műveleteket, mind a támadás politikáját, mind a szervezett csapatokat és a katonai ismeretek terjesztését — mindez, úgymond, blanquizmus! Kiderül, hogy N. H. marxista, Marx pedig blanquista! Szegény Marx! Ha feltámadna sírjából és meghallhatná N. H. gügyögését.

De mit mond Engels a felkelésről? Engels egyik

brosúrája egyik helyén a spanyol felkelésről szólva, vitatkozik az anarchistákkal és ezt írja:

„Ennek a felkelésnek, ha fejetlenül kezdték is meg, még mindig nagy esélye volt a győzelemre, hacsak valamennyire is okosan vezették volna, hacsak a spanyolországi katonai lázadások módjára is, amikor egy város helyőrsége felkel, a legközelebbi városba vonul, magával ragadja ennek a városnak már jóelőre megdolgozott helyőrségét és lavinaként megnövekedve a fővárosra tör, amíg egy sikeres ütközet vagy az ellenük küldött csapatok átállása nem hozza meg a győzelmet. Ez a módszer ebben az esetben különösen alkalmazható volt. A felkelők mindenütt *már régóta* önkéntes zászlóaljakba voltak *szervezve*" (hallja elvtársam, Engels zászlóaljakról beszél!), „igaz, fegyelmük siralmas volt, de bizonyára nem siralmasabb, mint a régi, legnagyobbrészt bomló spanyol hadsereg maradványainak fegyelme. A kormány megbízható csapatai csakis a csendőrök (guardias civiles) voltak, de azok szét voltak szórva az egész országban. Elsősorban meg kellett akadályozni a csendőrök összpontosítását, de ezt csak úgy lehetett elérni, ha *támadóan* lépnek fel és ki mernek menni a nyilt csatatérre . . ." (figyelem, figyelem, elvtársak!) „Ha győzni akartak, nem volt más eszközük . . ." Engels a továbbiakban korholja a bakunistákat, akik elvvé emelték azt, amit el lehetett volna kerülni, mégpedig: „a forradalmi erők elaprózottságát és szétforgácsoltságát, ami lehetővé tette egyazon kormánycsapatoknak, hogy egyik felkelést a másik után verjék le" (lásd *Engels* „A bakunisták munkában" c. brosúráját[89]).

Ezt mondja Engels Frigyes, az ismert marxista . . .

Szervezett zászlóaljak, a támadás politikája, a felkelés megszervezése, a különálló felkelések egyesítése — ez az, ami Engels véleménye szerint a felkelés győzelméhez szükséges.

Kiderül, hogy N. H. marxista, Engels pedig blanquista. Szegény Engels!

Amint látják, N. H. nem ismeri Marx és Engels nézetét a felkelésről.

Ez még csak hagyján. Állítjuk, hogy az N. H. által javasolt taktika lebecsüli és ténylegesen tagadja a fegyverkezést, a vörös csapatok és a katonai ismeretek jelentőségét. Ez a taktika a fegyvertelen felkelés taktikája. Ez a taktika a „decemberi vereség" felé taszít bennünket. Miért nem voltak decemberben fegyvereink, csapataink, katonai ismereteink és egyebek? Azért, mert a pártban nagyon el volt terjedve az N. H.-hoz hasonló elvtársak taktikája . . .

De a marxizmus és a reális élet egyaránt visszautasítja az efféle fegyvertelen taktikát.

Ezt mondják a tények.

„Ahali Czhovreba'
(„Új élet") 19. sz.
1906 július 13.

***Aláírás:** K o b a.*

Az eredeti nyelve: grúz

A NEMZETKÖZI ELLENFORRADALOM

A mai Oroszország sok tekintetben emlékeztet a nagy forradalom korabeli Franciaországra. Ez a hasonlatosság egyebek között abban fejeződik ki, hogy miként Franciaországban, az ellenforradalom nálunk is szélesedik és mivel nem fér el saját határain belül, szövetségre lép más országok ellenforradalmával — fokozatosan nemzetközi jelleget ölt. Franciaországban a régi kormány szövetséget kötött az osztrák uralkodóval és a porosz királlyal, segítségül hívta seregeiket és támadást indított a népi forradalom ellen. Oroszországban a régi kormány szövetséget köt a német és az osztrák császárral — segítségül akarja hívni seregeiket és vérbe akarja fojtani a népi forradalmat.

Már egy hónappal ezelőtt határozott hírek terjengtek arról, hogy „Oroszország" és „Németország" titkos tárgyalásokat folytat (lásd „Szjévernaja Zemljá"[70] 3. sz.). Ezután a hírek egyre szívósabban terjedtek. Ma pedig már odáig fajult a dolog, hogy a „Rosszíja"[71], ez a feketeszázas lap, nyiltan kijelenti, hogy „Oroszország" (vagyis az ellenforradalom) mai súlyos helyzetéért a forradalmi elemek a felelősek. „A császári német kormány — írja a lap — teljesen

tisztában volt ezzel a helyzettel és ezért egész sor megfelelő intézkedést foganatosított, amelyeknek feltétlenül meglesz a kívánt eredményük". Kiderül, ezek az intézkedések abban állnak, hogy „Ausztria" és „Németország" csapatokat készül „Oroszország" segítségére küldeni abban az esetben, ha az orosz forradalom sikereket ér el. Ennek kapcsán már megegyeztek és úgy döntöttek, hogy „bizonyos körülmények között az Oroszország belügyeibe való aktív beavatkozás a forradalmi mozgalom elfojtása vagy korlátozása céljából kívánatos és hasznos lehetne..."

Ezt írja a „Rosszija".

Amint látják, a nemzetközi ellenforradalom már régóta nagy előkészületeket tesz. Ismeretes, hogy az ellenforradalmi Oroszországot már régóta segíti pénzzel a forradalom ellen vívott harcában. De ezzel nem érte be. Ma, mint kiderül, elhatározta, hogy csapatokkal is segítségére jön.

Ezután már a gyermek is könnyen megérti a Duma feloszlatásának igazi értelmét, valamint Sztolüpin „új" rendelkezéseinek[72] és Trepov „régi" pogromjainak[73] értelmét is... Fel kell tételeznünk, hogy ezután eloszlanak a különféle liberálisok és más naív emberek csalóka reményei és meggyőződnek végre arról, hogy nálunk nincs „alkotmány", hogy nálunk polgárháború van és a harcot háború módjára kell folytatnunk...

De a mai Oroszország más tekintetben is hasonlít az akkori Franciaországra. Akkor a nemzetközi ellenforradalom előidézte a forradalom kiszélesedését, a forradalom túllépte Franciaország határait és hatalmas áradatként ömlött szét Európaszerte.

Európa „koronás fői" általános szövetségben egyesültek, de Európa népei is kezet nyujtottak egymásnak. Ugyanezt a jelenséget figyelhetjük meg ma Oroszországban. „A vakond remekül túr" ... Az oroszországi ellenforradalom, egyesülve az európai ellenforradalommal, lankadatlanul szélesíti a forradalmat, egyesíti valamennyi ország proletárjait és lerakja a nemzetközi forradalom alapját. Az oroszországi proletariátus a *demokratikus* forradalom élén halad és testvéri jobbot nyujtva egyesül az európai proletariátussal, amely megkezdi majd a *szocialista* forradalmat. Mint ismeretes, a január 9-i fellépés után megkezdődtek a népgyűlések Európában. A decemberi fellépés tüntetéseket váltott ki Németországban és Franciaországban. Kétségtelen, hogy az orosz forradalom közelgő fellépése még határozottabban viszi majd harcba az európai proletariátust. A nemzetközi ellenforradalom csak megerősíti és kimélyíti, fokozza és szilárd talajra állítja a nemzetközi forradalmat. A „Világ proletárjai, egyesüljetek!" jelszó, jobban mint valaha, testet fog ölteni.

Nos, dolgozzanak uraim, dolgozzanak! A szélesedő orosz forradalmat követi az európai forradalom — és akkor ... akkor üt majd nemcsak a hűbéri csökevények, hanem hőn szeretett kapitalizmusuk órája is.

Igen, önök „remekül túrnak", ellenforradalmár urak.

„Ahali Czhovreba"
(„Új élet") 20. sz.
1906 július 14.
Aláírás: K o b a.
Az eredeti nyelve: grúz.

A MAI HELYZET ÉS A MUNKÁSPÁRT EGYESÍTŐ KONGRESSZUSA [74]

I

Bekövetkezett az, amit olyan türelmetlenül vártunk — az Egyesítő Kongresszus békésen végetért, a párt elkerülte a szakadást, a frakciók egybeolvadása formailag megerősített ténnyé vált és ezzel leraktuk a párt politikai hatalmának alapját.

Most számot kell vetnünk, közelebbről meg kell ismerkednünk a kongresszus arculatával és józanul mérlegelnünk kell jó és rossz oldalait.

Mit tett a kongresszus?

Mit kellett tennie a kongresszusnak?

Az első kérdésre a kongresszus határozatai válaszolnak. Ami a második kérdést illeti, ahhoz hogy feleljünk rá, tudnunk kell, milyen körülmények között nyílt meg a kongresszus és milyen feladatokat tűzött ki eléje a mai helyzet.

Kezdjük a második kérdéssel.

Ma már világos, hogy a népi forradalom nem pusztult el, hogy a „decemberi vereség" ellenére mégis növekszik és iramlik tetőfoka felé. Azt mondjuk,

hogy ennek így is kell lennie: a forradalom mozgató erői tovább élnek és hatnak, a kitört ipari válság egyre jobban nő, a falut végleg tönkretevő éhínség napról-napra fokozódik — ez pedig azt jelenti, hogy közel az óra, amikor viharos áradatként kitör a nép forradalmi felháborodása. A tények azt mutatják, hogy Oroszország társadalmi életében új fellépés érlelődik — elszántabb és erősebb, mint a decemberi támadás. A felkelés előestéjén vagyunk.

Másfelől, a nép szemében gyűlöletes ellenforradalom összeszedi ercjét és fokozatosan erősödik. Már meg tudta szervezni a kamarillát, zászlaja alá hív minden sötét erőt, élére áll a feketeszázak „mozgalmának", új támadást készít elő a népi forradalom ellen, maga köré gyűjti a vérszomjas földesurakat és gyárosokat — tehát a népi forradalom szétzúzására készül.

És az ország napról-napra mind élesebben szakad két ellenséges táborra, a forradalom táborára és az ellenforradalom táborára, egyre fenyegetőbben áll egymással szemben a két tábor két vezére — a proletariátus és a cári kormány, és egyre világosabbá válik, hogy közöttük minden hidat felégettek. Egy a kettő közül: *vagy* a forradalom győzelme és a nép egyeduralma, *vagy* az ellenforradalom győzelme és cári önkényuralom. Aki a két szék közé ül, az elárulja a forradalmat. Aki nincs velünk, ellenünk van! A nyomorult Duma nyomorult kadetjaival éppen e két szék között rekedt meg. Ki akarja békíteni a forradalmat az ellenforradalommal, hogy a farkas és a bárányok együtt legeljenek — és ilyképpen „egycsapással" lecsendesítse a forradalmat. A Duma éppen ezért mind-

eddig csupán üres szalmát csépel, éppen ezért egyáltalában nem tudott néptömegeket maga köré gyüjteni és, mivel nincs talaja, a levegőben lóg.

A harc fő küzdőtere változatlanul az utca. Ezt mondják a tények. A tények azt mondják, hogy a mai küzdelemben — az utcai harcban, nem pedig a fecsegő Dumában — az ellenforradalom erői napról-napra gyengülnek és lazulnak, mialatt a forradalom erői növekszenek és élénkülnek, a tények azt mutatják, hogy a forradalmi erők tömörítése és szervezése nem a burzsoázia, hanem az élenjáró munkások vezetésével történik. Ez pedig azt jelenti, hogy a mai forradalom győzelme és végigvitele teljesen *lehetséges*. De csak abban az esetben lehetséges, *ha* a továbbiakban is az élenjáró munkások fogják vezetni, *ha* a tudatos proletariátus *méltón* hajtja végre a forradalom vezetésének művét.

Ebből kiviláglik, milyen feladatokat tűzött ki a mai helyzet a kongresszus elé és mit kellett tennie a kongresszusnak.

Engels azt mondotta, hogy a munkáspárt „az öntudatlan folyamat tudatos kifejezője", vagyis a pártnak tudatosan arra az útra kell lépnie, amelyen maga az élet öntudatlanul halad, tudatosan kell kifejeznie azokat az eszméket, amelyeket a viharzó élet öntudatlanul felvet.

A tények azt mondják, hogy a cárizmusnak nem sikerült tönkretennie a népi forradalmat, hogy a népi forradalom, ellenkezőleg, napról-napra növekszik, magasabbra emelkedik és új fellépés felé tart — következésképpen a párt feladata: tudatosan készülni erre a fellépésre és végigvinni a népi forradalmat.

Világos, hogy a kongresszusnak rá kellett mutatnia erre a feladatra és köteleznie kellett a párttagokat arra, hogy becsületesen teljesítsék ezt a feladatot.

A tények azt mondják, hogy a forradalom és az ellenforradalom kibékítése lehetetlen, hogy a Duma, amely kezdettől fogva kibékítésük útjára lépett, semmit sem tehet, hogy az *ilyen* Duma soha nem lesz az ország politikai központjává, nem tömöríti maga köré a népet és kénytelen lesz a reakció játékszerévé válni — következésképpen a párt feladata: eloszlatni a Dumához fűzött csalárd reményeket, harcolni a nép politikai illúzióival és az egész világ füle hallatára kijelenteni, hogy a forradalom *fő* küzdőtere az utca, nem pedig a Duma, hogy a nép győzelmét *főképpen* az utcának, az utcai harcnak, nem pedig a Dumának és a dumabeli fecsegésnek kell meghoznia.

Világos, hogy az Egyesítő Kongresszusnak határozataiban rá kellett mutatnia erre a feladatra is, hogy ezzel pontosan meghatározza a párt tevékenységének irányát.

A tények azt mutatják, hogy a forradalom győzelme, végigvitele és a nép egyeduralmának megteremtése *csak* abban az esetben lehetséges, ha a forradalom élén öntudatos munkások lépnek fel, ha a forradalom vezetése a szociáldemokrácia, nem pedig a burzsoázia kezében lesz — következésképpen a párt feladata: megásni a burzsoázia hegemóniájának sírját, maga köré tömöríteni a város és a falu forradalmi elemeit, élére állni forradalmi harcuknak, mostantól kezdve vezetni fellépéseiket és ilyképpen megszilárdítani a talajt a proletariátus hegemóniája számára.

Világos, hogy az Egyesítő Kongresszusnak külö-

nös figyelmet kellett fordítania erre a harmadik és alapvető feladatra is, hogy ezzel megmutassa a pártnak e feladat nagy jelentőségét. Ezt követelte a mai helyzet az Egyesítő Kongresszustól és ezt kellett tennie a kongresszusnak.

Teljesítette-e a kongresszus ezeket a feladatokat?

II

E kérdés tisztázása végett meg kell ismerkednünk magának a kongresszusnak arculatával.

A kongresszus sok kérdést érintett ülésein, de a fő kérdés, amely körül valamennyi többi kérdés forgott — a mai helyzet kérdése volt. *A demokratikus forradalom mai helyzete és a proletariátus osztályfeladatai* — ez az a kérdés, amelyben, mint valami csomóban, összefonódott valamennyi taktikai nézeteltérésünk.

A városban kiéleződik a válság, mondották a bolsevikok, a falun fokozódik az éhség, a kormányzat rothad, a nép felháborodása pedig napról-napra fokozódik — a forradalom viszont nemcsak nem hanyatlik, hanem ellenkezőleg, napról-napra növekszik és új támadásra készül. Ebből következik a feladat: elősegíteni a növekvő forradalmat, végigvinni és betetőzni a nép egyeduralmával (lásd a bolsevikok „A mai helyzet . . .” c. határozatát).

Majdnem ugyanezt mondották a mensevikek is.

De *hogyan* vigyük végig a mai forradalmat, *milyen* feltételek szükségesek ehhez?

A bolsevikok véleménye szerint végigvinni és a nép egyeduralmával betetőzni a mai forradalmat, *csak abban az esetben* lehet, ha e forradalom élére az

öntudatos munkások állnak, ha a forradalom vezetése a szocialista proletariátus kezében összpontosul, nem pedig a polgári demokraták kezében. „Csak a proletariátus tudja végigvinni a demokratikus forradalmat, *feltéve, hogy . . . magával vonja* a parasztság tömegét és politikai tudatosságot ad ösztönös harcának . . .” Ellenkező esetben a proletariátus kénytelen lesz lemondani a „népi forradalom vezérének” szerepéről és a „liberális monarchista burzsoázia mögött” fog kullogni, amely sohasem fog a forradalom végigvitelére törekedni (lásd „A proletariátus osztályfeladatai . . .” c. határozatot). A mi forradalmunk — persze — polgári forradalom, és ebben a tekintetben a nagy francia forradalomra emlékeztet, amelynek gyümölcseit a burzsoázia élvezte. De az is világos, hogy e két forradalom között nagy a különbség is. A francia forradalom idején nem volt meg az a nagy gépi termelés, amelyet ma nálunk látunk és az osztályellentétek nem alakultak ki olyan élesen, mint nálunk, a proletariátus ezért ott gyenge volt, nálunk pedig erősebb és jobban tömörített. Azt is számításba kell vennünk, hogy a proletariátusnak ott nem volt saját pártja, itt viszont van saját pártja, amelynek saját programja és taktikája van. Nem csoda, hogy a francia forradalmat polgári demokraták vezették, a munkások pedig ezeknek az uraknak az uszályában vonszolódtak, „a munkások harcoltak, a burzsoák pedig megszerezték a hatalmat”. Másrészt, teljesen érthető az is, hogy Oroszország proletariátusa nem éri be azzal, hogy a liberálisok uszályában vonszolódjék, hanem a forradalom hegemónjaként lép fel és zászlaja alá hív minden „elnyomottat és kisemmizettet”. Ez forradalmunk

előnye a nagy francia forradalommal szemben, és ezért gondoljuk, hogy forradalmunk végigvihető és betetőződhetik a nép egyeduralmával. Csak tudatosan támogatni kell a proletariátus hegemóniáját és tömöríteni kell köréje a harcoló népet, hogy *ezzel lehetővé tegyük* a mai forradalom végigvitelét. A forradalom végigvitelére pedig azért van szükség, hogy ennek a forradalomnak a gyümölcseit ne csupán a burzsoázia élvezze, hogy a munkásosztály a politikai szabadságon kívül kivívja a nyolcórás munkanapot, a munkafeltételek megkönnyítését, maradéktalanul megvalósítsa minimális programját és ilyképpen utat törjön a szocializmus felé. Ezért annak, aki a proletariátus érdekeit védelmezi, aki nem akarja, hogy a proletariátus a burzsoázia uszályává váljék és a burzsoázia számára kaparja ki a tűzből a gesztenyét, aki azért harcol, hogy a proletariátus önálló erővé váljék és a saját céljaira használja fel a mai forradalmat — annak nyiltan el kell ítélnie a polgári demokraták hegemóniáját, annak meg kell szilárdítania a talajt a szocialista proletariátus hegemóniája számára a mai forradalomban.

Igy gondolkoztak a bolsevikok.

A mensevikek egészen mást mondottak. A forradalom természetesen fokozódik és végig kell vinni, de ehhez egyáltalán nem szükséges a szocialista proletariátus hegemóniája — hadd legyenek ugyanazok a polgári demokraták a forradalom vezetői — mondották. Miért, mi van emögött? — kérdezték a bolsevikok. Azért, mert a mai forradalom — polgári, és vezéreként a burzsoáziának kell fellépnie — felelték a mensevikek. Akkor hát mit kell tennie a proletariá-

tusnak? A polgári demokratákat kell követnie, „sarkalnia kell azokat" és ilyképpen „előre kell hajtania a polgári forradalmat". Ezt mondotta Martünov, a mensevikek vezére, akit „előadójuknak" jelöltek. Ugyanez a gondolat fejeződik ki, ha nem is ilyen pontosan, a mensevikek határozatában „A mai helyzetről". Martünov már „Két diktatúrá"-jában azt mondotta, hogy a „proletariátus hegemóniája veszélyes utópia", a képzelet szüleménye —, hogy a polgári forradalmat a „szélső demokratikus ellenzéknek kell vezetnie", nem pedig a szocialista proletariátusnak —, hogy a harcoló proletariátusnak a „polgári demokrácia mögött kell haladnia" és sarkalnia kell azt a szabadság felé vezető úton (lásd Martünov „Két diktatúra" c. ismert brosúráját). Ugyanezt a gondolatot ismételte az Egyesítő Kongresszuson. Véleménye szerint a nagy francia forradalom eredeti, a mai forradalmunk pedig — ennek az eredetinek halvány másolata, és mivel Franciaországban kezdetben a „Nemzetgyűlés" állt a forradalom élén, azután pedig a „Nemzeti konvent", ezekben pedig a burzsoázia uralkodott — a forradalom vezetőjévé, amely maga köré tömöríti a népet, nálunk is először az Állami Dumának kell lennie, azután pedig valamilyen más képviseleti intézménynek, amely forradalmibb lesz, mint a Duma. Mind a Dumában, mind ebben a jövő képviseleti intézményben a polgári demokraták fognak uralkodni — tehát a polgári demokrácia hegemóniájára van szükségünk, nem pedig a szocialista proletariátus hegemóniájára. Csak az kell, hogy lépésről-lépésre *kövessük* a burzsoáziát és hajtsuk tovább előre, az igazi szabadság felé. Jellemző, hogy a mensevikek

Martünov beszédét viharos tapssal fogadták. Jellemző az is, hogy *egyetlen egy határozatukban* sem említik a proletariátus hegemóniájának szükségességét — a „proletariátus hegemóniája" kifejezést teljesen kiűzték határozatukból, ugyanúgy, mint a kongresszus határozatából is (lásd a kongresszus határozatait).

Ez volt a mensevikek álláspontja a kongresszuson.

Amint látják, itt két egymást kizáró álláspont van, és éppen ez a kiinduló pontja valamennyi többi nézeteltérésnek.

Ha a mai forradalom vezére az öntudatos proletariátus, a mai Dumában pedig a burzsoá kadetok uralkodnak — akkor magától értetődik, hogy a mai Duma nem válhat az „ország politikai központjává", nem egyesítheti maga körül a forradalmi népet és semilyen erőfeszítéssel sem lehet a növekvő forradalom vezetőjévé. Továbbá, ha a forradalom vezére az öntudatos proletariátus, a Dumából pedig lehetetlen vezetni a forradalmat — magától értetődik, hogy az adott pillanatban tevékenységünk *fő küzdőtere* szükségképpen az utca, nem pedig a Duma ülésterme. Továbbá, ha a forradalom vezére az öntudatos proletariátus, a harc fő küzdőtere pedig az utca — akkor magától értetődik, hogy feladatunk : cselekvő részt venni az utca harcának megszervezésében, *fokozott* figyelmet fordítani a fegyverkezés ügyére, megsokszorozni a vörös osztagokat és terjeszteni a katonai ismereteket az élenjáró elemek között. Végül, ha a forradalom vezére az élenjáró proletariátus és ha annak cselekvő részt kell majd vennie a felkelés megszervezésében — magától értetődik, hogy nem tarthatjuk távol magunkat, kezünket

mosva, az ideiglenes forradalmi kormánytól, ki kell majd vívnunk a parasztsággal együtt a politikai hatalmat és részt kell vennünk az ideiglenes kormányban*: a forradalmi utca vezérének vezérnek kell lennie a forradalom kormányában is.

Ez volt a bolsevikok álláspontja.

És megfordítva, ha, amint a mensevikek gondolják, a forradalom vezetése a polgári demokraták kezében lesz, a dumabeli kadetok pedig „közelednek az effajta demokratákhoz" — magától értetődik, hogy a mai Duma „az ország politikai központjává" válhat, hogy a mai Duma egyesíteni tudja maga körül a forradalmi népet, vezetőjévé válhat és átalakulhat a harc fő küzdőterévé. Továbbá, ha a Duma átalakulhat a harc fő küzdőterévé, fölösleges *fokozott* figyelmet fordítani a fegyverkezés ügyére és a vörös osztagok megszervezésére, nem a mi dolgunk *különös* figyelmet fordítani az utca harcának megszervezésére, és még kevésbbé a mi dolgunk a parasztsággal együtt kivívni a politikai hatalmat és résztvenni az ideiglenes kormányban — törődjenek ezzel a polgári demokraták, akik a forradalom vezetői lesznek. Természetesen nem volna rossz, ha volnának fegyvereink és vörös csapataink, ellenkezőleg, ez szükséges is, de nincs olyan nagy jelentősége, amilyent a bolsevikok tulajdonítanak neki.

Ez volt a mensevikek álláspontja.

A kongresszus a második útra lépett, vagyis elvetette a szocialista proletariátus hegemóniáját és jóváhagyta a mensevikek álláspontját.

---

* Itt nem érintjük e kérdés elvi oldalát.

A kongresszus ezzel világosan bebizonyította, hogy nem értette meg a mai helyzet égető követelményeit.

Ez a kongresszus alapvető hibája, amelyből szükségképpen kellett következnie valamennyi többi hibának.

III

Miután a kongresszus elvetette a proletariátus hegemóniájának eszméjét, világossá vált, hogyan kellett megoldania a többi kérdést: „az Állami Dumához való viszony", „a fegyveres felkelés" stb. kérdését.

Áttérünk ezekre a kérdésekre.

Kezdjük az Állami Duma kérdésével.

Nem fogunk annak elemzésével foglalkozni, melyik taktika volt helyesebb — a bojkott vagy a választásokban való részvétel. Csak a következőket jegyezzük meg: ha a Duma ma szónoklatokon kívül semmi egyébbel nem foglalkozik, ha megrekedt a forradalom és az ellenforradalom között — ez azt jelenti, hogy a választásokban való részvétel hívei tévedtek, amikor a népet választásokra szólították, csalóka reményeket ébresztve benne. De hagyjuk ezt. Arról van szó, hogy a kongresszus idején a választások már befejeződtek (a Kaukázus és Szibéria kivételével), a választások eredményei már kezünkben voltak, tehát csak *magáról a Dumáról* lehetett szó, amelynek néhány napon belül össze kellett gyűlnie. Világos, hogy a kongresszus nem térhetett vissza a multhoz és a fő figyelmet arra kellett fordítania, hogy mi maga a Duma és hogyan kell hozzá viszonyulnunk.

Tehát, mi a mostani Duma és hogyan kell hozzá viszonyulnunk?

Már az október 17-i kiáltványból ismeretes volt, hogy a Dumának különösen nagy jogai nincsenek: ez olyan képviselők gyűlése, akiknek „joguk van" tanácskozni, de „nincs joguk" túllépni a fennálló „alaptörvényeket". A Dumára felügyel az Állami Tanács, amelynek „joga van" a Duma bármelyik határozatát érvényteleníteni. Strázsaként pedig ott áll az állig felfegyverzett cári kormány, amelynek „joga van" szétkergetni a Dumát, ha az nem éri be tanácsadói szerepével.

Ami a Duma személyeit illeti, már a kongresszus megnyitása előtt tudtuk, kikből fog állni, akkor is tudtuk, hogy a Dumának nagyobbrészt kadetokból kell majd állania. Ezzel korántsem akarjuk azt mondani, hogy a Dumában maguk a kadetok alkotják a többséget — csak azt mondjuk, hogy a Duma ötszáz tagjából körülbelül egyharmad a kadetokból, egy másik harmad a közbenső csoportokból és a jobboldaliakból kerül ki (a „demokratikus reformok pártja"[75], mérsékelt elemek a pártonkívüli küldöttek közt, októbristák[76] és egyebek), — ez a harmad a szélső baloldaliakkal (a munkáscsoporttal és a forradalmi parasztok csoportjával) vívott harc pillanatában a kadetok körül egyesül, rájuk szavaz, és így a Dumában a kadetok lennének a helyzet urai.

De kik azok a kadetok? Lehet-e őket forradalmároknak nevezni? Persze hogy nem! Akkor hát kik azok a kadetok? A kadetok — *a megalkuvók pártja:* korlátozni akarják a cár jogait, de nem azért, mert a nép győzelmének a hívei — a kadetok a cári

önkényuralmat a burzsoázia egyeduralmával, nem pedig a nép egyeduralmával akarják felcserélni (lásd programjukat) —, hanem azért, hogy a nép is mérsékelje forradalmiságát, vonja vissza forradalmi követeléseit és valahogyan egyezzen ki a cárral: a kadetok a cár és a nép kiegyezését akarják.

Amint látják, a Duma többségének megalkuvókból, nem pedig forradalmárokból kellett állania. Ez már április első felében világos volt.

Tehát egyrészről bojkottált és erőtlen, csekélyke jogokkal rendelkező, másrészről többségében nem forradalmi és megalkuvó — ez volt a Duma. Az erőtlenek amúgyis rendszerint a megalkuvás útjára lépnek, ha pedig még törekvéseik sem forradalmiak, még gyorsabban lecsúsznak a megalkuvás lejtőjén. Ugyanennek kellett történnie az Állami Dumával is. Teljes egészében nem állhatott a cár oldalára, mivel a cár jogainak korlátozását kívánja, de a nép oldalára sem állhatott át, mivel a nép forradalmi követeléseket támaszt. Ezért a cár és a nép közé kellett állnia és vállalnia kellett kibékítésüket, vagyis — üres szalmát kellett csépelnie. Egyrészt meg kellett győznie a népet, hogy az mondjon le „túlzott követeléseiről" és valahogyan egyezzen ki a cárral, de másrészt alkusznak kellett lennie a cár előtt, hogy a cár engedjen valamicskét a népnek és ezzel vessen véget a „forradalmi zűrzavarnak".

Ilyen Dumával volt dolga a párt Egyesítő Kongresszusának.

Hogyan kellett a pártnak ehhez a Dumához viszonyulnia? Mondanom sem kell, hogy a párt nem vállalhatta az ilyen Duma támogatását, mivel a

Duma támogatása a megalkuvó politika támogatása, a megalkuvó politika pedig gyökerében ellentmond a forradalom kimélyítése feladatának — a munkáspárt nem vállalhatja a forradalom csillapítójának szerepét. A pártnak természetesen ki kell használnia mind magát a Dumát, mind a Duma és a kormány összetűzéseit, de ez még nem jelenti azt, hogy támogatnia kell a Duma nemforradalmi taktikáját. Ellenkezőleg, a Duma kétszínűségének leleplezése, kíméletlen bírálata, áruló taktikájának megvilágítása — így kell a pártnak az Állami Dumához viszonyulnia.

Ha pedig ez így van, világos, hogy a kadet Duma nem fejezi ki a nép akaratát, nem töltheti be a népképviselet szerepét, nem válhat az ország politikai központjává és nem egyesítheti maga körül a népet.

A pártnak ezért kötelessége volt eloszlatni a Dumához fűzött csalóka reményeket és mindenki hallatára kijelenteni, hogy a Duma nem fejezi ki a nép akaratát, hogy következésképpen nem válhat a forradalom eszközévé, és hogy a harc fő küzdőtere most az utca, nem pedig a Duma.

Ugyanakkor világos volt, hogy a Dumában levő paraszti „trudovik csoport"[77], amely a kadetokhoz képest kis létszámú volt, nem követhette mindvégig a kadetok megalkuvó taktikáját, előbb-utóbb harcot kellett indítania a kadetok ellen, mint a nép árulói ellen és a forradalom útjára kellett lépnie. A párt kötelessége volt támogatni a „trudovik csoportot" a kadetokkal folytatott harcában, teljesen kifejleszteni forradalmi hajlamait, forradalmi taktikáját

szembeállítani a kadetok nemforradalmi taktikájával és ezzel még világosabban feltárni a kadetok áruló hajlamait.

Hogyan cselekedett a kongresszus, mit mondott a kongresszus az Állami Dumáról szóló határozatában?

A kongresszus határozata úgy szól, hogy a Duma olyan intézmény, amely a „nemzet méhéből" született. Vagyis a Duma, hiányosságai ellenére, lám, mégiscsak a nép akaratának kifejezője.

Világos, hogy a kongresszus nem tudta kellőképpen értékelni a kadet Dumát, a kongresszus elfelejtette, hogy a Duma többsége megalkuvókból áll, hogy a megalkuvók, mint a forradalmat visszautasító emberek, nem fejezhetik ki a nép akaratát, nincs jogunk tehát azt mondani, hogy a Duma a „nemzet méhéből" született.

Mit mondtak erről a kongresszuson a bolsevikok?

Azt mondták, hogy „az Állami Duma a már most kirajzolódó (főként) kadet összetételével *semmiképpen sem töltheti be* az igazi népképviselet szerepét". Vagyis: a mai Duma nem a nép méhéből született, népellenes és ezért nem fejezi ki a nép akaratát (lásd a bolsevikok határozatát).

A kongresszus ebben a kérdésben elvetette a bolsevikok álláspontját.

A kongresszus határozata azt mondja, hogy a „Duma" „ál-alkotmányos" jellegű, mégis a „forradalom eszközévé válik" ... összeütközései a kormánnyal olyan határokig nőhetnek, amelyek „lehetővé teszik, hogy ezeket az összeütközéseket a mai politikai rend megdöntésére irányuló széles tömeg-

mozgalmak kiinduló pontjává tegyék". Vagyis a Duma, úgymond, politikai központtá válhat, maga köré tömörítheti a forradalmi népet és kitűzheti a forradalom zászlaját.

Halljátok, munkások : kiderül, hogy a megalkuvó kadet Duma a forradalom központjává válhat, a forradalom élére kerülhet — tehát kutyából igenis lehet szalonna ! Minek aggodalmaskodni — mától kezdve nincs szükség sem a proletariátus hegemóniájára, sem arra, hogy a nép éppen a proletariátus köré tömörüljön : maga a *nemforradalmi* Duma tömöríti maga köré a *forradalmi* népet, és minden rendben lesz ! Lám, milyen egyszerűen csinálják a forradalmat, lám hogyan kell a mostani forradalmat végigvinni !

A kongresszus nyilván nem értette meg, hogy a kétszínű Duma kétszínű kadetjaival elkerülhetetlenül két szék közé esik, békíteni kezdi a cárt és a népet, azután pedig, mint a kétszínűek általában, kénytelen lesz annak az oldalára hajlani, aki többet ígér !

Mit mondottak erről a kongresszuson a bolsevikok?

Kijelentették, hogy „nincsenek még meg a feltételek ahhoz, hogy pártunk parlamenti útra lépjen", vagyis egyelőre még nem kezdhetünk nyugodt parlamenti életet, a harc fő küzdőtere továbbra is az utca marad, nem pedig a Duma (lásd a bolsevikok határozatát).

A kongresszus ebben a pontban is elvetette a bolsevikok határozatát.

A kongresszus határozata semmi megfoghatót

nem mond arról, hogy a Dumában ott vannak a forradalmi parasztság kisebbségben maradt képviselői („a trudovik csoport"), akik kénytelenek lesznek a kadetok megalkuvó politikáját visszautasítani és a forradalom útjára lépni, s hogy őket bátorítanunk, támogatnunk kell a kadetokkal folytatott harcukban és segítenünk kell őket abban, hogy még szilárdabban haladjanak a forradalmi úton.

A kongresszus nyilván nem értette meg, hogy a proletariátus és a parasztság a mai forradalom két fő ereje, hogy a mostani helyzetben a proletariátusnak mint a forradalom vezérének az utcán és a Dumában egyaránt támogatnia kell a forradalmi parasztokat, mihelyt azok harcot indítanak a forradalom ellenségei ellen.

Mit mondtak erről a kongresszuson a bolsevikok?

Kijelentették, hogy a szociáldemokráciának kíméletlenül le kell lepleznie a „kadetok következetlenségét és ingatagságát, különös figyelemmel kell kísérnie a forradalmi parasztdemokrácia elemeit, egyesíteni kell őket, szembeállítani a kadetokkal, támogatni azokat a fellépéseiket, amelyek megfelelnek a proletariátus érdekeinek" (lásd a határozatot).

A kongresszus nem fogadta el a bolsevikoknak ezt a javaslatát sem. Bizonyára azért, mert a javaslat túlságosan világosan fejezte ki a proletariátus élenjáró szerepét a mai harcban, a kongresszus pedig, mint fentebb láttuk, bizalmatlan volt a proletariátus hegemóniájával szemben — a parasztságnak, úgymond, a Duma, nem pedig a proletariátus köré kell tömörülnie!

Ezért magasztalja a „Nása Zsizny"[78], ez a

polgári lap, a kongresszus határozatát, ezért kezdték a „Nása Zsizny" kadetjai kórusban kiabálni: végre valahára a szociáldemokraták észre tértek és lemondtak a blanquizmusról (lásd „Nása Zsizny" 432. sz.).

Nyilvánvaló, hogy nem hiába dícsérik a kongresszus határozatát a nép ellenségei — a kadetok! Nem hiába mondotta Bebel: ami ellenségeinknek tetszik, az nekünk káros!

IV

Áttérünk a fegyveres felkelés kérdésére.

Ma már senki előtt sem titok, hogy a nép fellépése elkerülhetetlen. Ha a városokban és a falvakban a válság és az éhínség növekszik, ha a proletariátusban és a parasztságban a háborgás napról-napra fokozódik, ha a cári kormány bomlik, ha tehát a forradalom fellendülőben van — magától értetődik, hogy az élet a nép új fellépését készíti elő, amely szélesebbkörű és hatalmasabb lesz, mint az októberi és a decemberi fellépés. Kívánatos ez az új fellépés vagy sem, jó-e vagy rossz — erről ma felesleges beszélnünk: nem kívánságainkról van szó, hanem arról, hogy a nép fellépése magától érlelődik, hogy az elkerülhetetlen.

De különböző fellépések vannak. Szó se róla, Pétervárott a januári általános sztrájk (1905-ben) a nép fellépése volt. A nép fellépése volt az októberi általános politikai sztrájk is. A nép fellépése volt a „decemberi ütközet" Moszkvában és a letteknél. Világos, hogy különbség is volt közöttük. Míg januárban (1905-ben) a sztrájk játszotta a fő szerepet,

decemberben a sztrájk csak a kezdet volt, azután fegyveres felkelésbe nőtt át, átengedve ennek a főszerepet. A januári, októberi és decemberi fellépések bebizonyították, hogy bármilyen „békésen" kezdik is meg az általános sztrájkot, bármilyen „tapintatosan" járnak is el a követelések előterjesztése kapcsán, bármennyire fegyvertelenül lépnek is a harcmezőre, végül mégis ütközetre kerül sor (emlékezzenek a pétervári január 9-re, amikor a nép keresztekkel és a cár arcképeivel vonult fel), a kormány mégis ágyúkhoz és puskákhoz folyamodik, a nép mégis fegyvert ragad, és ilyképpen az általános sztrájk mégis fegyveres felkelésbe nő át. Mit jelent ez? Csak azt, hogy a nép jövő fellépése nem egyszerű fellépés lesz, hogy az feltétlenül *fegyveres* jelleget ölt, és így a döntő szerep a *fegyveres* felkelésé lesz. Kívánatos-e a vérontás vagy sem, jó-e ez vagy rossz, erről nem kell beszélnünk: ismételjük — nem kívánságainkról van szó, hanem arról, hogy a *fegyveres* felkelés kétségtelenül bekövetkezik és lehetetlen elkerülni.

Mai feladatunk — a nép egyeduralma. Azt akarjuk, hogy a kormány gyeplőjét a proletariátus és a parasztság kezébe adják át. El lehet-e érni ezt a célt általános sztrájkkal? A tények azt mutatják, hogy nem lehet (emlékezzenek a fent elmondottakra). Vagy talán a Duma segít rajtunk fellengző kadetjaival és az ő segítségével jön létre a nép egyeduralma? A tények azt mutatják, hogy ez is lehetetlen, mert a kadet Duma a nagyburzsoázia egyeduralmát akarja, nem pedig a nép egyeduralmát (emlékezzenek a fent elmondottakra).

Világos, hogy az egyetlen megbízható út — a proletariátus és a parasztság fegyveres felkelése. Csak fegyveres felkelés útján dönthető meg a cár uralma és teremthető meg a nép uralma, természetesen, ha ez a felkelés győzelemmel végződik. De ha ez így van, ha a felkelés győzelme nélkül most lehetetlen a nép győzelme és ha, másrészt, maga az élet készíti elő a nép fegyveres fellépését — ha ez a fellépés elkerülhetetlen —, akkor magától értetődik, hogy a szociáldemokrácia feladata: tudatosan készülni erre a fellépésre, tudatosan előkészíteni győzelmét. Egy a kettő közül: vagy el kell utasítanunk a nép egyeduralmát (a demokratikus köztársaságot) és be kell érnünk az alkotmányos monarchiával — ez esetben joggal mondhatjuk majd, hogy nem a mi dolgunk a fegyveres felkelés megszervezése; vagypedig továbbra is a nép egyeduralmát (a demokratikus köztársaságot) kell mai célunkul kitűznünk és határozottan visszautasítanunk az alkotmányos monarchiát — ez esetben nem lesz jogunk azt mondani, hogy nem a mi dolgunk tudatosan megszervezni az ösztönösen növekvő fellépést.

De hogyan készüljünk a fegyveres felkelésre, hogyan mozdítsuk elő győzelmét?

A decemberi fellépés bebizonyította, hogy mi, szociáldemokraták, minden egyéb bűnünkön kívül még egy nagy bűnt követtünk el a proletariátussal szemben. Ez a bűn az, hogy nem törődtünk vagy túlságosan keveset törődtünk a munkások felfegyverzésével és a vörös osztagok megszervezésével. Emlékezzenek decemberre. Ki nem emlékszik Tiflisz, a nyugati Kaukázus, Oroszország déli kerületei,

Szibéria, Moszkva, Pétervár, Baku felháborodott, harcra kelt népére? Miért sikerült az önkényuralomnak olyan könnyen szétverni ezt a feldühödött népet? Azért talán, mert a nép még nem volt meggyőződve a cári kormány semmirevalóságáról? Természetesen, nem! Hát akkor miért?

Elsősorban azért, mert a népnek nem volt, vagy túlságosan kevés volt a fegyvere — bármilyen tudatos is az ember, puszta kézzel nem állja meg a helyét a golyókkal szemben! Igen, jogosan szidtak minket, amikor azt mondották: pénzt szedtek, de fegyvert nem látunk.

Másodszor azért, mert nem voltak kiképzett vörös osztagaink, amelyek magukkal ragadták volna a többieket, fegyverrel szereztek volna fegyvert és felfegyverezték volna a népet: a néptömeg az utcai harcokban hős, de ha nem vezetik fegyveres testvérei és nem mutatnak példát, csődületté változhat.

Harmadszor azért, mert a felkelés szétforgácsolt és szervezetlen volt. Amikor Moszkva barikádokon harcolt — Pétervár hallgatott. Tiflisz és Kutaisz rohamra készülődött, amikor Moszkvát már „megfékezték". Szibéria akkor ragadott fegyvert, amikor a Délvidéket és a letteket már „legyőzték". Ez azt jelenti, hogy a harcoló proletariátus csoportokra szétforgácsolva indult felkelésbe, aminek következtében a kormánynak aránylag könnyű volt „vereséget" mérni rá.

Negyedszer azért, mert felkelésünk nem a támadás, hanem a védekezés politikáját gyakorolta. A kormány maga provokálta ki a decemberi felkelést, a kormány maga támadt ránk, megvolt a maga terve,

mi pedig készületlenül fogadtuk a kormánynak ezt a támadását, nem volt átgondolt tervünk, kénytelenek voltunk az önvédelem politikáját követni és ilyképpen az események mögött kullogtunk. Ha a moszkvaiak már kezdetben a támadás politikáját választották volna, azonnal elfoglalták volna a Nyikolájevszkij-pályaudvart, s a kormány nem tudta volna átdobni csapatait Pétervárról Moszkvába és a moszkvai felkelés így huzamosabb lett volna, ami megfelelően befolyásolta volna a többi várost is. Ugyanezt kell mondanunk a lettekkel kapcsolatban is: ha már kezdetben a támadás útjára lépnek, elsősorban a fegyvereket foglalták volna el és alá-ásták volna a közigazgatás erejét.

Nem ok nélkül mondotta Marx:

„Ha a felkelés már megkezdődött, cselekedj a legnagyobb elszántsággal és menj át *támadásba. A védekezés a fegyveres felkelés halála*... Lepd meg az ellenséget, amíg csapatai még szét vannak szórva; gondoskodj mindennap új, akárha bármily csekély sikerekről; tartsd meg az erkölcsi fölényt, amelyet a felkelés kezdeti sikere szerzett meg neked; vond így a magad oldalára az ingadozó elemeket, akikre mindig a legerősebb impulzus hat és akik mindig a biztosabbik oldalra állnak; kényszerítsd visszavonulásra ellenségeidet, még mielőtt erőiket egyesíteni tudják ellened; Dantonnal, a forradalmi taktika eddig ismert legnagyobb mesterével szólva: Merészség, merészség és mégegyszer merészség!" (lásd *Marx K.* „Történelmi tanulmányok" 95. old.).

Éppen ez a „merészség" és a támadás politikája hiányzott a decemberi felkelésből.

Azt mondják majd nekünk: ebben nem merülnek ki a decemberi „vereség" okai, elfelejtettétek, hogy decemberben a parasztság nem tudott egyesülni a proletariátussal és ez is egyik fő oka a decemberi visszavonulásnak. Színtiszta igazság, és nincs szándékunkban erről megfeledkezni. De miért nem tudott a parasztság egyesülni a proletariátussal, mi volt ennek az oka? Azt mondják: a tudatosság hiánya. Jó, de hogyan tegyük tudatossá a parasztokat? Brosúrák terjesztésével? Ez természetesen nem elegendő! Akkor hát hogyan? Harccal, azzal, hogy bevonjuk őket a harcba és vezetjük őket a harc idején. A falut ma a város hivatott vezetni, a parasztot a munkás, és ha a városban nem szervezik meg a felkelés ügyét, a parasztság ebben az ügyben sohasem tart az élenjáró proletariátussal.

Ezek a tények.

Ebből világosan kitűnik, hogyan kellett a kongresszusnak a fegyveres felkeléshez viszonyulnia, milyen jelszavakat kellett adnia a párthoz tartozó elvtársaknak.

A párt elmaradt a fegyverkezés ügyében, a fegyverkezést mindeddig elhanyagolta — a kongresszusnak tehát azt kellett mondania a pártnak: *fegyverkezzetek*, fordítsatok fokozott figyelmet a fegyverkezés ügyére, hogy legalább valamennyire felkészülten fogadjátok a közelgő fellépést.

Továbbá. A párt elmaradt a fegyveres osztagok megszervezése ügyében, nem fordított kellő figyelmet a vörös osztagok számának megsokszorozására — a kongresszusnak tehát azt kellett mondania a pártnak: *alakítsatok vörös osztagokat, terjesszétek a nép*

közt a katonai ismereteket, fordítsatok fokozott figyelmet a vörös osztagok megszervezésének ügyére, hogy azután fegyverrel lehessen fegyvert szerezni és kiszélesíteni a felkelést.

Továbbá. A proletariátus szétforgácsoltan indult a decemberi felkelésbe, a felkelés megszervezéséről senki sem gondoskodott komolyan — a kongresszus tehát köteles volt kiadni a pártnak azt a jelszót, fogjon hozzá erélyesen a harci elemek egyesítéséhez, egységes terv szerint való mozgósításukhoz, a fegyveres felkelés aktív megszervezéséhez.

Továbbá. A proletariátus a fegyveres felkelésben mindeddig a védekezés politikáját gyakorolta, sohasem lépett a támadás útjára, ez a körülmény pedig akadályozta a felkelés győzelmét — a kongresszus tehát köteles volt felhívni az elvtársak figyelmét arra, hogy közeleg a felkelés győzelmének pillanata és *feltétlenül át kell térni a támadás politikájára.*

Hogyan cselekedett hát a kongresszus és milyen jelszavakat adott a pártnak?

A kongresszus azt mondja, hogy „... a párt főfeladata a mai helyzetben a forradalom fejlesztése a proletariátus, a parasztság, a városi kispolgárság széles rétegeiben és a hadseregben folytatott agitációs tevékenység kibővítése és fokozása útján, és azzal, hogy bevonja őket a kormány elleni aktív harcba a szociáldemokráciának és az általa vezetett proletariátusnak az ország politikai életének minden megnyilvánulásába való állandó beavatkozása segítségével ..." A párt „nem vállalhatja a nép felfegyverzésének csalóka reményeket keltő kötelezettségét és feladatait a lakosság önfelfegyverkezésének, valamint a

harci osztagok megszervezésének és felfegyverzésének támogatására kell korlátoznia . . .” „A párt kötelessége ellenállni minden olyan kísérletnek, amely kedvezőtlen körülmények között akarja fegyveres összeütközésbe sodorni a proletariátust. . .” stb. stb. (lásd a kongresszus határozatát).

Kiderül, hogy *ma, ebben a pillanatban*, amikor a nép új fellépésének küszöbén állunk, *a felkelés győzelme szempontjából a legfontosabb — az agitáció*, viszont a vörös osztagok felfegyverzése és megszervezése — lényegtelen valami, amivel nem szabad sokat foglalkoznunk és aminek tekintetében tevékenységünket „támogatásra” kell „korlátoznunk”. De arról, hogy a felkelést meg kell szervezni, nem pedig elszigetelten végrehajtani, arról, hogy a támadás politikájára van szükségünk (emlékezzenek Marx szavaira) — erről a kongresszus egy szót sem mond. Világos, hogy ezeknek a kérdéseknek számára nincs jelentősége.

A tények azt mondják: fegyverkezzetek és erősítsétek minden eszközzel a vörös osztagokat, a kongresszus viszont azt feleli: ne nagyon foglalkozzatok vörös osztagok felfegyverzésével és megszervezésével, „korlátozzátok” tevékenységeteket ebben a tekintetben, mivel legfőbb az agitáció.

Azt gondolhatnók, hogy eddig sokat törődtünk a felfegyverzéssel, felfegyvereztük az elvtársak tömegét, nagyon sok osztagot szerveztünk, az agitációt viszont elhanyagoltuk — és ezért a kongresszus kioktat minket: elég a fegyverkezésből, eleget törődtetek ezzel, hiszen a fő feladat — az agitáció!

Magától értetődik, hogy a párt egyik fő fegyvere

mindig és mindenütt az agitáció, de vajjon az agitáció fogja eldönteni a küszöbön álló felkelés győzelmét? Ha a kongresszus négy évvel ezelőtt mondta volna ezt, amikor a felkelés kérdése nálunk még nem volt napirenden, ez még érthető lett volna, de ma, amikor a fegyveres felkelés küszöbén állunk, amikor a felkelés kérdése napirendre került, amikor a felkelés akaratunktól függetlenül és akaratunk ellenére megkezdődhet — mit tehet „főképpen" az agitáció, mit érhetünk el az „agitáció" útján?

Vagypedig: tegyük fel, hogy kiterjesztettük az agitációt, tegyük fel, hogy a nép felkelt, de mi lesz tovább? Hogyan harcolhat fegyver nélkül? Hát nem ontott elegendő vért a fegyvertelen nép!? De minek is a népnek fegyver, ha nem tud bánni vele, ha nem lesz elegendő számú vörös osztaga? Azt mondják nekünk: nem mondunk le a felfegyverzésről és a vörös osztagokról. Rendben van, de ha nem fogtok kellő figyelmet fordítani a fegyverkezés ügyére, ha elhanyagoljátok — ez azt jelenti, hogy ténylegesen lemondtok róla.

Arról már nem is beszélünk, hogy a kongresszus meg se nyikkant a felkelés *szervezéséről* és a *támadás* politikájáról. Különben ennek így is kellett történnie, mert a kongresszus határozata négy-öt évvel elmaradt az élettől és a kongresszus számára a felkelés még mindig elméleti kérdés volt.

Mit mondottak a kongresszuson erről a kérdésről a bolsevikok?

Azt mondották, hogy „. . .a párt propaganda- és agitációs munkájában *fokozott figyelmet kell fordítani*

a decemberi felkelés gyakorlati tapasztalatának tanulmányozására, a felkelés katonai bírálatára és arra, hogy a jövőre nézve közvetlen tanulságokat vonjunk le", hogy „*még erélyesebb tevékenységet* kell *kifejteni* a harci osztagok számának növelésére, szervezetük megjavítására és mindennemű fegyverrel való ellátására, s ezenkívül a tapasztalat útmutatásainak megfelelően nemcsak a párthoz tartozó harci osztagokat, hanem a párthoz közelállókat és teljesen pártonkívülieket is kell szervezni . . .", hogy „tekintettel a növekedő parasztmozgalomra, amely a legközelebbi jövőben egész felkeléssé harapózhat el, kívánatos, hogy erőfeszítéseket tegyenek *a munkások és parasztok tevékenységének egyesítésére a lehetőséghez képest együttes és egyidejű harci fellépések megszervezése érdekében* . . .", hogy következésképpen, „. . . az új politikai válság növekedése és kiéleződése folytán megkezdődik az *átmenet a fegyveres harc védelmi formáiról a támadó formákra* . . .", hogy szükségesek a katonákkal együtt végrehajtott „. . . *legelszántabb támadó akciók a kormány ellen* . . ." stb. (lásd a bolsevikok határozatát).

Ezt mondották a bolsevikok.

De a kongresszus elutasította a bolsevikok álláspontját.

Ezekután nem nehéz megérteni, hogy a liberális kadetok miért fogadták olyan lelkesedéssel a kongresszus határozatát (lásd „Nása Zsizny" 432. sz.): megértették, hogy *ezek a határozatok* néhány évvel elmaradtak a mai forradalomtól, hogy ezek a határozatok egyáltalán nem fejezik ki a proletariátus osztályfeladatait, hogy a proletariátus *ezeknek a*

határozatoknak következtében inkább a liberálisok toldalékává lehet, semmint önálló erővé — mindezt megértették és ezért magasztalják azokat.

A párttagok feladata az, hogy bíráló szemmel vizsgálják a kongresszus határozatait és annakidején tegyék meg azokban a megfelelő helyesbítéseket.

Éppen ezt a feladatot tartottuk szem előtt, amikor vállalkoztunk ennek a brosúrának a megírására.

Igaz, hogy itt csak két határozattal foglalkoztunk: „Az Állami Dumához való viszonyról" és a „Fegyveres felkelésről" szóló határozatokkal, de kétségtelen, hogy ezek a legfőbb határozatok, amelyek a legszabatosabban fejezik ki a kongresszus taktikai álláspontját.

Ilyképpen elérkeztünk ahhoz a legfőbb következtetéshez, hogy a pártban így áll a kérdés: *a tudatos proletariátusnak a mai forradalom hegemónjának kell-e lennie, vagy a polgári demokraták uszályában kell-e vonszolódnia?*

Láttuk, hogy ennek a kérdésnek ilyen vagy amolyan megoldásától függ valamennyi többi kérdés megoldása is.

Az elvtársaknak annál alaposabban kell mérlegelniök e két álláspont lényegét.

A „Proletariat" kiadó által 1906-ban kiadott brosúra.

Aláírás: K. elvtárs.

Az eredeti nyelve: grúz.

AZ OSZTÁLYHARC

A burzsoázia szövetségét csak a proletariátus szövetsége döntheti meg.

Marx

A mai élet rendkívül bonyolult! Tarkállik a különféle osztályoktól és csoportoktól: nagy-, közép- és kispolgárság; nagy-, közép- és kis hűbérurak; segédek, napszámosok és gyári szakmunkások; felső, közép- és alsópapság; felső, közép- és kishivatalnokok; különféle értelmiség és más efféle csoportok — ilyen tarka képet mutat életünk!

De az is nyilvánvaló, hogy mennél tovább fejlődik az élet, annál világosabban ütközik ki ebből a bonyolult életből két alapvető irányzat, annál élesebben oszlik ez a bonyolult élet két ellentétes táborra — a tőkések és a proletárok táborára. A januári gazdasági sztrájkok (1905) világosan megmutatták, hogy Oroszország valóban két táborra oszlik. A pétervári novemberi sztrájkok (1905) és az egész Oroszország területén (1906) lezajlott június—júliusi sztrájkok következményeképpen a két tábor vezérei összeütköztek és ezzel teljesen feltárultak a mai osztályellentmondások. A tőkések tábora azóta nem alszik, ebben a táborban lázas és szakadatlan előkészület folyik: megalakulnak a tőkések helyi

szövetségei, a helyi szövetségek területi szövetségekben egyesülnek, a területi szövetségek — országos szövetségekben, pénztárakat és lapokat alapítanak, egybehívják a tőkések országos kongresszusait és konferenciáit . . .

A tőkések ilyképpen külön osztállyá szerveződnek, hogy megfékezzék a proletariátust.

Másfelől nem alszik a proletárok tábora sem. Itt is buzgón készülődnek az elkövetkező harcra. A reakció üldözése ellenére itt is helyi szakszervezeteket alapítanak, a helyi szervezetek területi szervezetekben egyesülnek, szakmai pénztárakat alapítanak, növekszik a szakmai sajtó, egybehívják a munkásszövetségek összorosz országos kongresszusait és konferenciáit . . .

Amint látható, a proletárok is külön osztállyá szerveződnek, hogy megfékezzék a kizsákmányolást.

Volt idő, amikor az életben „csend és nyugalom" honolt. Akkor ezek az osztályok és osztályszervezeteik nem is voltak láthatók. Magától értetődik, hogy harc akkor is volt, de ennek a harcnak helyi és nem általános osztályjellege volt: a tőkéseknek nem voltak szövetségeik és mindegyikük kénytelen volt tulajdon erejével elbánni „saját" munkásaival. A munkásoknak sem voltak ilyen szövetségeik és ezért minden gyár munkásai kénytelenek voltak saját erejükre támaszkodni. Igaz, a helyi szociáldemokrata szervezetek megvalósították a munkások gazdasági harcának vezetését, de azzal mindenki egyetért, hogy ez a vezetés gyenge és rendszertelen volt: a szociáldemokrata szervezetek nem birkóztak meg a pártügyekkel sem.

A januári gazdasági sztrájkok sorozata azonban fordulópont volt. A tőkések felriadtak és elkezdtek helyi szövetségeket szervezni. Pétervár, Moszkva, Varsó, Riga és más városok tőkés-szövetségeit a januári sztrájkok hívták életre. Ami a kőolaj-, mangán-, kőszén- és cukoripari tőkéseket illeti, azok régi és „békés" szövetségeiket „harci" szövetségekké változtatták és kezdték megerősíteni hadállásaikat. De a tőkések ezzel nem elégedtek meg. Elhatározták, hogy egész Oroszországot felölelő szövetséget alakítanak, és lám, 1905 márciusában, Morozov kezdeményezésére közös kongresszusra gyűltek össze Moszkvában. Ez volt a tőkések első országos kongresszusa. Itt egyezményt kötöttek, amelyben kötelezték magukat arra, hogy közös megegyezés nélkül nem tesznek engedményeket a munkásoknak és „végső" esetben *lockoutot** rendeznek. Ettől a pillanattól kezdődik a tőkések kíméletlen harca a proletárok ellen. Ettől a pillanattól kezdődik a nagy lockoutok — kizárások — időszaka Oroszországban. Komoly harchoz komoly szövetségre van szükség, és lám, a tőkések elhatározták, hogy a szorosabb szövetség megteremtése végett mégegyszer összegyűlnek. Igy Moszkvában három hónappal az első kongresszus után (1905 júliusában) összehívták a tőkések második országos kongresszusát. Itt mégegyszer jóváhagyták az első kongresszus határozatait, mégegyszer elismerték a kizárások szükségességét és egy bizottságot

* *Lockout* — a munkáltatók sztrájkja, amely abban áll, hogy a munkáltatók szándékosan leállítják a gyárakat, hogy megtörjék a munkások ellenállását és eltemessék követeléseiket.

választottak, amelynek ki kellett dolgoznia a szervezeti szabályzatot és gondoskodnia kellett az új kongresszus összehívásáról. Közben megkezdték a kongresszusok határozatainak végrehajtását. A tények azt mutatták, hogy a tőkések pontosan teljesítik ezeket a határozatokat. Ha visszagondolnak a tőkések által Rigában, Varsóban, Odesszában, Moszkvában és más nagy városokban rendezett kizárásokra, ha visszagondolnak a pétervári novemberi napokra, amikor 72 tőkés kegyetlen kizárással fenyegetett meg 200.000 pétervári munkást — könnyen megértik, milyen nagy erő a tőkések egész Oroszországra kiterjedő szövetsége és milyen pontosan teljesítik szövetségük határozatait. Utóbb, a második kongresszus után, a tőkések még egy kongresszust tartottak (1906 januárjában), és végül, ez év áprilisában már egybegyűlt a tőkések összoroszországi alapító kongresszusa, amelyen elfogadták az egységes szervezeti szabályzatot és megválasztották a Központi Irodát. A lapok jelentése szerint a kormány már jóváhagyta ezt a szervezeti szabályzatot.

Ilyképpen kétségtelen, hogy az oroszországi nagyburzsoázia már külön osztállyá szerveződött, megvannak helyi, területi és központi szervezetei és egységes terv szerint mozgósíthatja egész Oroszország tőkéseit.

A munkabér csökkentése, a munkanap meghosszabbítása, a proletariátus gyengítése és szervezeteinek lerombolása — ez a tőkések általános szövetségének célja.

Ugyanakkor növekedett és fejlődött a munkások szakszervezeti mozgalma is. A januári gazdasági

sztrájkoknak (1905-ben) ezen a téren is megvolt a hatásuk. A mozgalom tömeges jelleget öltött, igényei kibővültek és idővel kiderült, hogy a szociáldemokrata szervezetek nem intézhetik egyszerre a szakszervezeti és a pártügyeket is. Valamiféle munkamegosztásra volt szükség a párt és a szakszervezetek között. Szükséges volt, hogy a pártügyeket a pártszervezetek, a szakmai ügyeket pedig a szakszervezetek intézzék. És megkezdődött a szakszervezetek szervezése. Moszkvában, Pétervárott, Varsóban, Odesszában, Rigában, Harkovban, Tifliszben — mindenütt szakszervezeteket alapítottak. Igaz, a reakció akadályokat gördített ez elé, mindazonáltal a mozgalom szükségletei felülkerekedtek és a szakszervezetek szaporodtak. A helyi szakszervezetek után csakhamar megjelentek a területi szakszervezetek is és végül odáig fejlődött a dolog, hogy a mult év szeptemberében összehívták a szakszervezetek összoroszországi konferenciáját. Ez volt a munkásszakszervezetek első konferenciája. Ennek a konferenciának gyümölcse egyebek közt az volt, hogy közelebb hozta egymáshoz a különféle városok szakszervezeteit és végül megválasztotta a Központi Bizottságot, amelynek elő kellett készítenie a szakszervezetek általános kongresszusának összehívását. Bekövetkeztek az októberi napok — és a szakszervezetek ereje megkétszereződött. A helyi és végül a területi szakszervezetek napról-napra növekedtek. Igaz, a „decemberi vereség" észrevehetően fékezte a szakszervezetek alapításának ügyét, de később újból erőre kapott a szakszervezeti mozgalom és az ügy annyira rendeződött, hogy ez év februárjában összehívták

a szakszervezetek második konferenciáját, amely sokkal szélesebbkörű és teljesebb volt, mint az első. A konferencia elismerte a helyi, területi és az egész országra kiterjedő központok szükségességét, „szervező bizottságot" választott a küszöbön álló összoroszországi kongresszus összehívására és megfelelő határozatokat hozott a szakszervezeti mozgalom időszerű kérdéseivel kapcsolatban.

Ilyképpen kétségtelen, hogy a reakció dühöngése ellenére a proletariátus is külön osztállyá szerveződik, lankadatlanul erősíti helyi, területi és központi szakszervezeteit és ugyanolyan lankadatlanul igyekszik a tőkések ellen egyesíteni számtalan testvérét.

A munkabér emelése, a munkanap megrövidítése, a munkafeltételek javítása, a kizsákmányolás megfékezése és a tőkések szövetségének aláásása — ez a munkások szakszervezeteinek célja.

A mai társadalom így két nagy táborra hasad, mindegyik tábor különálló osztállyá szerveződik, a közöttük elharapódzó osztályharc napról-napra mélyül és erősödik és e két tábor köré gyülekezik valamennyi többi csoport.

Marx azt mondotta, hogy minden osztályharc politikai harc. Ez azt jelenti, hogy ha a proletárok és tőkések ma gazdasági harcot folytatnak, holnap kénytelenek lesznek politikai harcot is vívni, és így kétfajta harccal védelmezni osztályérdekeiket. A tőkéseknek megvannak a maguk szakmai magánérdekei. Éppen ezeknek az érdekeknek a biztosítására állanak fenn gazdasági szervezeteik. De a szakmai magánérdekeken kívül általános osztályérdekeik is vannak, amelyek közös tartalma: a kapitalizmus

megszilárdítása. Éppen ez általános érdekek miatt van szükségük politikai harcra és politikai pártra. Az oroszországi tőkések nagyon egyszerűen oldották meg ezt a kérdést: látták, hogy az egyetlen párt, amely „nyiltan és rettenthetetlenül" védelmezi érdekeiket — az *októbristák pártja*, ezért elhatározták, hogy e párt köré tömörülnek és alárendelik magukat ideológiai vezetésének. A tőkések azóta ennek a pártnak eszmei vezetése alatt folytatják politikai harcukat, ennek segítségével befolyásolják a mostani kormányt (amely bezárja a munkásszövetségeket, viszont sietve jóváhagyja a tőkések szövetségeit), ennek a pártnak a jelöltjeit juttatják a Dumába stb. stb.

Igy hát, gazdasági harc a szövetségek segítségével, általános politikai harc az októbrista párt eszmei vezetésével — ilyen formát ölt ma a nagyburzsoázia osztályharca.

Másfelől hasonló jelenségek figyelhetők meg ma a proletariátus osztálymozgalmában is. A proletárok szakmai érdekeinek megvédésére szakszervezetek alakulnak, amelyek a munkabér emeléséért és a munkanap megrövidítéséért stb. harcolnak. De a proletároknak szakmai érdekeken kívül általános osztályérdekeik is vannak, amelyek közös tartalma: a szocialista forradalom és a szocializmus megteremtése. A szocialista forradalmat viszont lehetetlen végrehajtani mindaddig, amíg a proletariátus mint egységes és osztatlan osztály nem hódítja meg a politikai uralmat. Éppen ezért van szüksége a proletariátusnak politikai harcra, valamint politikai pártra, amely meg fogja valósítani politikai mozgalmának

eszmei vezetését. A munkásszövetségek nagyobbrészt természetesen pártonkívüliek és semlegesek. De ez csak azt jelenti, hogy pénzügyi és szervezeti tekintetben függetlenek a párttól, vagyis saját pénztáraik, saját vezető szerveik vannak, saját kongresszusokat tartanak és formailag nem kötelesek alárendelni magukat a politikai pártok határozatainak. Ami a szakszervezeteknek egyik vagy másik politikai párttól való *eszmei* függését illeti, ilyen függésnek feltétlenül kell lennie és feltétlenül van is, minden egyében kívül már csak azért is, mert a szakszervezetekben különféle pártok tagjai vannak és ezek elkerülhetetlenül beviszik oda politikai meggyőződésüket. Világos, hogy ha a proletariátus nem lehet meg politikai harc nélkül, akkor nem lehet meg ennek vagy annak a politikai pártnak eszmei vezetése nélkül sem. Sőt, magának kell olyan pártot keresnie, amely szövetségeit méltóképpen elvezeti az „igéret földjére", a szocializmushoz. De a proletariátusnak itt résen kell lennie és körültekintően kell cselekednie. Figyelmesen tájékozódnia kell a politikai pártok eszmei tárházában és vonakodás nélkül el kell fogadnia annak a pártnak eszmei vezetését, amely bátran és következetesen fogja védelmezni osztályérdekeit, amely magasra fogja emelni a proletariátus vörös zászlaját és bátran elvezeti a politikai uralomra, a szocialista forradalomhoz.

Ezt a szerepet eddig az *Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt* tölti be, a szakszervezeteknek tehát az a feladatuk, hogy elfogadják eszmei vezetését.

Mint ismeretes, ez valójában így is van.

Ilyképpen, gazdasági összecsapások a szakszervezetek segítségével, politikai támadások a szociáldemokrácia eszmei vezetésével — ilyen formát öltött ma a proletariátus osztályharca.

Kétségtelen, hogy az osztályharc lángjai még magasabbra fognak csapni. A proletariátus feladata, hogy harcába rendszert vigyen és áthassa azt a szervezettség szellemével. Ehhez pedig a szakszervezetek erősítése és egyesítése szükséges, amit nagy mértékben elősegíthetne a szakszervezetek országos kongresszusa. Nem „pártonkívüli munkáskongresszusra", hanem a munkások szakszervezeteinek kongresszusára van most szükségünk ahhoz, hogy a proletariátus egységes és osztatlan osztállyá szerveződjék. A proletariátusnak ugyanakkor minden módon igyekeznie kell megszilárdítani és megerősíteni azt a pártot, amely osztályharcának eszmei és politikai vezetését fogja megvalósítani.

„Ahali Drojeba" („Új Idő") *1. sz.*
1906 november 14.
Aláírás: K o . . .
Az eredeti nyelve: grúz.

A „GYÁRI TÖRVÉNYHOZÁS" ÉS A PROLETÁR HARC

(A két november 15-i törvénnyel kapcsolatban)

Volt idő, amikor munkásmozgalmunk kezdeti fokon állt. A proletariátus akkor különálló csoportokra volt szétforgácsolva és nem gondolt közös harcra. Vasúti munkások, bányászok, gyárimunkások, kézművesek, kereskedelmi alkalmazottak, irodai tisztviselők — ilyen csoportokra forgácsolódott szét az oroszországi proletariátus. Ezenkívül mindegyik csoport megint a különféle városok és helységek munkásaira bomlott, akik között nem volt semilyen kapcsolat, sem párt-, sem szakmai kapcsolat. Ilyképpen nem volt látható a proletariátus mint egységes és osztatlan osztály. Következésképpen nem volt látható a proletár harc sem mint általános osztályelőnyomulás. Ezért folytathatta a cári kormány a legnyugodtabban „nagyapai" politikáját. Ez volt az oka annak, hogy amikor 1893-ban az Állami Tanács elé terjesztették a „munkások biztosításának tervezetét", Pobedonoszcev, a reakció sugalmazója, kigúnyolta a tervezet szerzőit és nyomatékosan kijelentette: „Uraim, hiába fáradoztak, nyugodtak lehetnek: *nálunk nincs munkáskérdés* ..."

De mult az idő, közeledett a gazdasági válság, a sztrájkok gyakoribbá váltak és a szétforgácsolt proletariátus fokozatosan egységes osztállyá szerveződött. Már az 1903-as sztrájkok is megmutatták, hogy „nálunk" már régen „van munkáskérdés". Az 1905 január-februári sztrájkok elsőízben adták a világ tudtára, hogy Oroszországban érik és férfiasodik a proletariátus mint egységes osztály. Végül, az 1905 október-decemberi általános sztrájkok és az 1906 június-júliusi „esedékes" sztrájkok valóban közelebb hozták egymáshoz a különböző városok proletárjait, valóban egységes osztállyá forrasztották a kereskedelmi és irodai alkalmazottakat, kézműveseket és ipari munkásokat, és így hangosan hírül adták a világnak, hogy a valamikor szétforgácsolt proletariátus erői ma már az egyesülés útjára léptek és egységes osztályba szerveződnek. Ebben megmutatkozott az általános politikai sztrájknak mint a fennálló rend elleni általános proletárharc módszerének ereje is... Most már lehetetlen volt tagadni a „munkáskérdés" létét, a cári kormány már kénytelen volt számolni a mozgalommal. És lám, a reakciósok dolgozószobáiban megkezdődött a különféle bizottságok összeállítása, „gyári törvények" tervezetének kidolgozása: Sidlovszkij bizottsága[80], Kokovcev bizottsága[81], az egyesülésekről szóló törvény[82] (lásd az október 17-i „Kiáltvány"-t), a Vitte—Durnovo-féle körlevelek[83], különféle tervezetek és tervek és végül a kézművesekre és a kereskedelmi alkalmazottakra vonatkozó két november 15-i törvény.

Amíg a mozgalom tehetetlen volt, amíg nem

öltött tömeges jelleget, a reakció csak egy eszközt ismert a proletariátus ellen, ez az eszköz — a börtön, Szibéria, korbács és akasztófa. A reakció mindenütt és mindig egyre törekszik: kis csoportokra széttagolni a proletariátust, összezúzni élcsapatát, megfélemlíteni és a maga oldalára vonni a semleges tömeget és ilyképpen fejetlenséget előidézni a proletariátus táborában. Láttuk, hogy a korbács és börtön segítségével ezt a célt kitűnően el is tudta érni.

De egészen másként fordult a dolog, amikor a mozgalom tömeges jelleget öltött. A reakciónak most már nemcsak „felbújtókkal" volt dolga — megszámlálhatatlan tömeg állt előtte a maga egész forradalmi nagyságában. És éppen ezzel a tömeggel kellett számolnia. A tömeget pedig nem lehet felakasztani, nem lehet Szibériába küldeni, nem lehet börtönbe zárni. Korbáccsal verni a tömeget viszont nem mindig előnyös a reakciónak, amely alatt már régen megingott a talaj. Világos, hogy a régi eszközök mellett új, „kulturálisabb" eszközre volt szükség, amely a reakció véleménye szerint elmélyíthetné a nézeteltéréseket a proletariátus táborában, csalóka reményeket ébreszthetne a munkások elmaradt részében, a harcról való lemondásra késztethetné és a kormány mögé sorakoztathatná fel őket.

És csakugyan, éppen ilyen új eszköz a „gyári törvényhozás".

Ilymódon a cári kormány nem engedi ki a kezéből a régi eszközt, de ugyanakkor fel akarja használni a „gyári törvényhozást" is, tehát a korbács és a törvény segítségével akarja megoldani az „időszerű munkáskérdést". A munkanap megrövidítésére, a

gyermek- és női munka védelmére, az egészségügyi viszonyok javítására, a munkások biztosítására, a bírságok megszüntetésére és más efféle áldásokra vonatkozó különféle ígéretekkel akarja kivívni magának a munkások elmaradt részének bizalmát és ezzel megásni a proletariátus osztályegységének sírját. A cári kormány jól tudja, hogy efféle „tevékenységre" sohasem volt akkora szüksége, mint most, az adott pillanatban, amikor az októberi általános sztrájk egyesítette a különféle iparágak proletárjait és aláásta a reakció gyökereit, amikor a jövő általános sztrájk fegyveres harccá csaphat át és megdöntheti a régi rendet, amikor tehát a reakciónak létszükséglete a széthúzás a munkások táborában, és létszükséglete az is, hogy az elmaradt munkások bizalmát megnyerje és őket a maga oldalára vonja.

Ebben a vonatkozásban nagyon érdekes az a tény, hogy a reakció a november 15-i törvényekkel csak a *kereskedelmi alkalmazottakra és a kézművesekre* fordította kegyes tekintetét, mégpedig ugyanakkor, amikor az *ipari* proletariátus legjobbjait börtönökbe és akasztófára küldi. Ha jól meggondoljuk, ez nem is csodálatos. Először is, a kereskedősegédek, a kézművesek és a kereskedelmi vállalatok tisztviselői nincsenek úgy összpontosítva nagy gyárakban és üzemekben, mint az ipari munkások, szét vannak szórva mindenféle kis üzemben, tudatosság tekintetében aránylag elmaradottabbak, tehát könnyebb félrevezetni őket, mint a többieket. Másodszor, a kereskedelmi alkalmazottak, az irodai tisztviselők és a kézművesek a mai Oroszország proletariátusának jelentékeny részét alkotják, tehát eltávolodásuk a harcoló proletároktól

komolyan gyengítené a proletariátus erejét mind a mostani választásokon, mind a jövő fellépés idején. Végül, mindenki tudja, hogy a mai forradalomban a városi kispolgárságnak nagy jelentősége van, mindenki tudja, hogy a szociáldemokráciának szüksége van ennek forradalmasodására a proletariátus hegemóniája alatt, az is ismeretes, hogy senki sem tudja úgy a maga oldalára vonni a kispolgárságot, mint a kézművesek, a kereskedelmi alkalmazottak és az irodai tisztviselők, akik közelebb állanak hozzá, mint a többi proletár. Világos, hogy a kereskedelmi alkalmazottak és a kézművesek eltávolodása a proletariátustól eltávolítja tőle a kispolgárságot is és arra kárhoztatja, hogy a városban magára maradjon, amit a cári kormány annyira szeretne. Ezekután könnyen érthető, hogy minek tákolta össze a reakció a november 15-i törvényeket, amelyek csak a kézműveseket, kereskedelmi alkalmazottakat és tisztviselőket érintik. Ami az ipari proletariátust illeti, az amúgysem bízik a kormányban, „gyári törvényhozást" neki nem érdemes adni, őt talán csak a golyók tudják észretéríteni. Amit nem tesz meg a törvény, azt a golyóknak kell elvégezniök! . .

Igy gondolkozik a cári kormány.

És nemcsak a mi kormányunk gondolkozik így, hanem minden más proletárellenes kormány is — függetlenül attól, hogy ez a kormány feudális-önkényuralmi, polgári-monarchikus vagy polgári-köztársasági. A proletariátus ellen mindenütt golyó és törvény segítségével harcolnak és ez így lesz mindaddig, amíg nem tör ki a szocialista forradalom, amíg nem valósul meg a szocializmus. Emlékezzenek 1824—1825-re az alkot-

mányos Angliában: kidolgozták a sztrájkszabadság törvényét és ugyanakkor megtöltötték a börtönöket sztrájkoló munkásokkal. Emlékezzenek a mult század 40-es éveinek köztársasági Franciaországára: tárgyalásokat folytattak a „gyári törvényhozásról" és ugyanakkor Párizs utcáit a munkások vérével öntözték. Emlékezzenek minderre és más efféle tények sokaságára, és meglátják, hogy ez valóban így van.

De ez egyáltalában nem jelenti azt, hogy a proletariátus nem használhatja fel az efféle törvényeket. Igaz, a reakciónak, amikor „gyári törvényeket" ad ki, megvannak a maga tervei — meg akarja fékezni a proletariátust, de az élet lépésről-lépésre lerombolja terveit, és a törvényekbe ilyenkor mindig becsúsznak a proletariátusra nézve hasznos cikkelyek. És ez azért történik, mert egyetlen „gyári törvény" sem jelenik meg ok nélkül, harc nélkül, egyetlen „gyári törvényt" sem ad ki a kormány addig, amíg a munkások nem szállnak harcba, amíg a kormány nem kényszerül teljesíteni a munkások követeléseit. A történelem azt mutatja, hogy minden „gyári törvényt" részleges vagy általános sztrájk előz meg. Az 1882 júniusi törvényt (a gyermekek alkalmazásáról, munkaidejükről és a gyári felügyelet bevezetéséről) az ugyanabban az évben lezajlott narvai, permi, pétervári és zsirardovi sztrájkok előzték meg. Az 1886 június-októberi törvények (a bírságokról, a bérkönyvekről stb.) az 1885—86-ban a központi kerületekben kitört sztrájkok közvetlen eredményei voltak. Az 1897 júniusi törvényt (a munkanap megrövidítéséről) az 1895—96-os pétervári sztrájkok előz-

ték meg. Az 1903-as törvények (a „vállalkozók felelősségéről" és a „gyári sztarosztákról") az ugyanebben az évben lezajlott „déli sztrájkok" közvetlen eredményei voltak. Végül, az 1906 november 15-i törvények (a munkanap megrövidítéséről és a kereskedelmi alkalmazottak, tisztviselők és kézművesek vasárnapi munkaszünetéről) a folyó év június-júliusában egész Oroszország területén ezajlott sztrájkok közvetlen eredményei.

Amint látják, minden egyes „gyári törvényt" megelőzte a tömegek mozgalma, amelyek így vagy amúgy kivívták követeléseiknek, ha nem maradéktalan, legalább részleges teljesítését. Igy aztán érthető, hogy a „gyári törvényben", akármilyen rossz is, mégis akad néhány cikkely, amelyet a proletariátus felhasznál harca fokozása érdekében. Bizonyítanunk sem kell, hogy kapva kell kapnia az ilyen cikkelyeken és fel kell használni azokat mint eszközöket arra, hogy még jobban megerősítse szervezeteit és az eddiginél is erősebben szítsa a proletár harc, a szocialista forradalomért vívott harc tüzét. Nem hiába mondotta Bebel: „Az ördög fejét saját kardjával kell levágni" ...

Ebben a tekintetben nagyon érdekes mindkét november 15-i törvény. Természetesen van bennük sok rossz cikkely, de vannak bennük olyan cikkelyek is, amelyeket a reakció öntudatlanul vitt bele és amelyeket a proletariátusnak *tudatosan* kell felhasználnia.

Igy például, noha mindkét törvényt „munkásvédelmi" törvénynek nevezik, olyan felháborító cikkelyeket tartalmaznak, amelyek gyökerükben tagad-

nak minden „munkásvédelmet" és amelyeket itt-ott még a munkáltatók is restelnek felhasználni. Mindkét törvény 12 órás munkanapot állapít meg a kereskedelmi és kisipari üzemek számára, jóllehet sok helyen már megszüntették a 12 órás munkanapot és 10 vagy 8 órásat vezettek be. Mindkét törvény megengedi a napi 2 túlórát (14 órás munkanap) 40 napon át a kereskedelmi üzemekben és 60 napon át a kisipari üzemekben, jóllehet majdnem mindenütt megszüntettek minden túlórát. A munkáltatóknak azonkívül joguk van a „munkásokkal való megegyezés", vagyis a munkások kényszerítése útján a túlóra-időt még meg is hosszabbítani és így a munkanapot 17 órára nyujtani stb. stb.

A proletariátus természetesen a munkáltatóknak tapodtat sem enged egyszer már kivívott jogaiból, és az említett törvények meséi így mulatságos mesék is maradnak.

Másrészt vannak olyan cikkelyek is, amelyeket a proletariátus nagyszerűen felhasznál hadállásainak megerősítésére. Mindkét törvény kimondja, hogy ott, ahol a munkaidő legalább napi 8 óra, *a dolgozónak két óra ebédidő jár*, holott mint ismeretes, a kézműveseknek, kereskedősegédeknek és irodai alkalmazottaknak ma nincs mindenütt kétórás ebédszünetük. Mindkét törvény kimondja azt is, hogy a *tizenhét évnél fiatalabb személyeknek ezen a két órán kívül joguk van az iskola látogatása céljából mindennap további 3 órai távolmaradásra az üzletből vagy műhelyből*, ami természetesen nagy könnyebbség lesz fiatal elvtársaink számára...

Nem lehet kétséges, hogy a proletariátus méltó-

képpen fogja felhasználni a november 15-i törvények ilyen cikkelyeit, méltóképpen fokozza proletár harcát és még egyszer bebizonyítja a világnak, hogy az ördög fejét saját kardjával kell levágni.

„Ahali Drojeba" („Új Idő") 4. sz.
1906 december 4.
Aláírás: K o . .
Az eredeti nyelve: grúz

ANARCHIZMUS VAGY SZOCIALIZMUS?[84]

A jelenkori társadalmi élet tengelye az osztályharc. Ebben a harcban valamennyi osztályt saját ideológiája vezéreli. A burzsoáziának megvan a maga ideológiája — ez az úgynevezett *liberalizmus*. Megvan a maga ideológiája a proletariátusnak is — ez, mint ismeretes, a *szocializmus*.

A liberalizmust nem lehet egyöntetű és osztatlan valaminek tartani: a burzsoázia különféle rétegeinek megfelelően különféle irányzatokra oszlik.

Nem egyöntetű és osztatlan a szocializmus sem: abban is vannak különféle irányzatok.

Itt nem fogunk a liberalizmus vizsgálatával foglalkozni — ezt inkább máskorra halasztjuk. Csak a szocializmussal és annak áramlataival akarjuk megismertetni az olvasót. Véleményünk szerint ez érdekesebb lesz számára.

A szocializmus három fő áramlatra oszlik: *reformizmusra, anarchizmusra* és *marxizmusra*.

A reformizmus (Bernstein és mások), amely csak távoli célnak tartja a szocializmust és semmi többnek, a reformizmus, amely ténylegesen tagadja a szocialista forradalmat és békés úton igyekszik meg-

teremteni a szocializmust, a reformizmus, amely nem az osztályok harcát, hanem azok együttműködését hirdeti — ez a reformizmus napról-napra rothad, napról-napra veszíti a szocializmus minden ismertetőjelét és véleményünk szerint teljesen felesleges, hogy itt, ezekben a cikkekben, a szocializmus meghatározása során vizsgáljuk.

Teljesen más a marxizmus és az anarchizmus: ma mindkettőt szocialista áramlatnak ismerik el, mindkettő elkeseredett harcot vív egymással, mindkettő igazán szocialista tanításnak igyekszik feltüntetni magát a proletariátus szemében, és így vizsgálatuk és egymással való szembeállításuk természetesen sokkal érdekesebb lesz az olvasó számára.

Nem tartozunk azok közé, akik az „anarchizmus" szó hallatára megvetően elfordulnak és legyintve ezt mondják: „Hogy van kedvetek vele foglalkozni, hiszen szóra sem érdemes!" Úgy véljük, hogy az ilyen olcsó „kritika" méltatlan is, haszontalan is.

Nem tartozunk azok közé sem, akik azzal vigasztalják magukat, hogy hiszen az anarchistáknak „nincsenek tömegeik és ezért nem is olyan veszélyesek". Nem az a fontos, hogy kit követ ma a nagyobb vagy kisebb „tömeg" — a tanítás lényege a fontos. Ha az anarchisták „tanítása" az igazságot fejezi ki, akkor — ez magától értetődik — feltétlenül utat tör majd magának és tömeget gyüjt maga köré. Ha viszont tarthatatlan és hamis alapon épül fel, nem sokáig marad meg és a levegőben lóg majd. Az anarchizmus tarthatatlanságát azonban be kell bizonyítani.

Egyesek azt tartják, hogy a marxizmus és az anarchizmus elvei azonosak, hogy csak taktikai nézeteltérések vannak közöttük, úgyhogy az ő véleményük szerint teljesen lehetetlen egymással szembeállítani ezt a két áramlatot.

Ez azonban nagy tévedés.

Mi úgy véljük, hogy az anarchisták a marxizmus igazi ellenségei. Ezzel azt is elismerjük, hogy az igazi ellenséggel igazi harcot is kell vívni. Ezért pedig töviről hegyire meg kell vizsgálnunk és minden vonatkozásban alaposan mérlegelnünk kell az anarchisták „ anítását".

A marxizmus és az anarch zmus ugyanis teljesen különböző elveken épül fel, nolia mindkettő szocialista zászlóval lép a küzdőtérre. Az anarchizmus sarkköve — az *egyéniség*, amelynek felszabadítása véleményük szerint a tömeg, a közösség felszabadításának legfőbb feltétele. Az anarchizmus véleménye szerint a tömeg felszabadítása lehetetlen mindaddig, amíg nem szabadul fel az egyéniség, s ezért jelszava : „Mindent az egyéniségért". A marxizmus sarkköve viszont a *tömeg*, amelynek felszabadítása, véleménye szerint, az egyéniség felszabadításának legfőbb feltétele. Vagyis, a marxizmus véleménye szerint, az egyéniség felszabadítása lehetetlen mindaddig, amíg nem szabadul fel a tömeg, s ezért jelszava : „Mindent a tömegért".

Világos, hogy itt két egymást kölcsönösen tagadó elvvel van dolgunk, nem pedig csupán taktikai nézeteltérésekkel.

Cikkeink célja — összevetni ezt a két ellentétes elvet, összehasonlítani egymással a marxizmust és

anarchizmust és így megvilágítani előnyeiket és hiányosságaikat. Emellett szükségesnek tartjuk, hogy eleve megismertessük az olvasót cikkeink tervvázlatával.

A marxizmus jellemzésével kezdjük, közben érintjük az anarchisták nézeteit a marxizmusról, azután pedig áttérünk magának az anarchizmusnak a bírálatára. Kifejtjük tehát : a dialektikus módszert, az anarchisták nézeteit erről a módszerről és e nézetek bírálatát ; a materialista elméletet, az anarchisták nézeteit és bírálatunkat (ugyanitt szólunk majd a szocialista forradalomról, a szocialista diktatúráról, a minimális programról és általában a taktikáról) ; az anarchisták filozófiáját és bírálatunkat ; az anarchisták szocializmusát és bírálatunkat ; az anarchisták taktikáját, szervezetét — és befejezésül adjuk következtetéseinket.

Igyekszünk majd bebizonyítani, hogy az anarchisták, mint a kis közösségek szocializmusának hirdetői, nem igazi szocialisták.

Igyekszünk majd azt is bebizonyítani, hogy az anarchisták, minthogy tagadják a proletariátus diktatúráját, nem is igazi forradalmárok . . .

Így hát lássunk hozzá.

I

A DIALEKTIKUS MÓDSZER

A világon minden mozog . . . Változik az élet, nőnek a termelőerők. összeomlanak a régi viszonyok.

Marx

A marxizmus nemcsak a szocializmus elmélete, hanem egész világnézet, filozófiai rendszer, amelyből logikusan következik Marx proletár szocializmusa. Ezt a filozófiai rendszert dialektikus materializmusnak nevezik.

A marxizmus kifejtése ezért a dialektikus materializmus kifejtését is jelenti. Miért nevezzük ezt a rendszert dialektikus materializmusnak?

Azért, mert *módszere* dialektikus, *elmélete* pedig materialista.

Mi a dialektikus módszer?

Azt mondják, hogy a társadalmi élet a szakadatlan mozgás és fejlődés állapotában van. És ez igaz: az életet nem lehet valami változatlannak és megmerevedettnek tekinteni, az élet sohasem vesztegel egy színvonalon, örökös mozgásban, a pusztulás és keletkezés örökös folyamatában van. Az életben ezért mindig van *új* és *régi*, *növekvő* és *elhaló*, forradalmi és ellenforradalmi.

A dialektikus módszer azt mondja, hogy az

életet éppen olyannak kell tekinteni, amilyen a valóságban. Láttuk, hogy az élet szakadatlan mozgásban van, tehát az életet mozgásában kell vizsgálnunk és fel kell tennünk a kérdést: hová halad az élet? Láttuk, hogy az élet az állandó pusztulás és keletkezés képét mutatja, kötelességünk tehát az életet pusztulásában és keletkezésében vizsgálni és feltenni a kérdést: mi pusztul és mi keletkezik az életben?

Az, ami az életben keletkezik és napról-napra növekszik — legyőzhetetlen, előrehaladását lehetetlen megállítani. Vagyis, ha például az életben létrejön a proletariátus mint osztály és napról-napra növekszik, akkor bármilyen gyenge és kisszámú is *ma*, végeredményben mégis győz. Miért? Azért, mert növekszik, erősödik és előrehalad. Ezzel szemben annak, ami az életben öregszik és pusztulásához közeledik, elkerülhetetlenül vereséget kell szenvednie még akkor is, ha *ma* óriási erő. Vagyis, ha például a burzsoázia fokozatosan elveszti lába alól a talajt és napról-napra visszafejlődik, akkor bármennyire erős és nagyszámú is ma, végeredményben mégis vereséget szenved. Miért? Azért, mert mint osztály bomlik, gyengül, öregszik és felesleges teherré válik az életben.

Innen származott az ismert dialektikus tétel: mindaz, ami valóban létezik, vagyis mindaz, ami napról-napra fejlődik — észszerű, viszont mindaz, ami napról-napra bomlik — észszerűtlen, tehát nem kerüli el a vereséget.

Példa. A mult század 80-as éveiben nagy vita támadt az orosz forradalmi értelmiség körében. A narodnyikok azt állították, hogy a fő erő, amely

vállalni tudja „Oroszország felszabadítását" — a falusi és városi kispolgárság. Miért? — kérdezték tőlük a marxisták. Azért, mondották a narodnyikok, mert a falusi és városi kispolgárság most többségben van és ezenkívül szegény és nyomorban él.

A marxisták ezt felelték: igaz, hogy a falusi és városi kispolgárság most többség és valóban szegény, de vajjon ez a lényeg? A kispolgárság már régóta többség, de a proletariátus segítsége nélkül a „szabadságért" folyó harcban mindeddig semilyen kezdeményezést nem mutatott. És miért? Azért, mert a kispolgárság mint osztály nem fejlődik, hanem ellenkezőleg, napról-napra bomlik és burzsoákra és proletárokra esik szét. Másrészt, természetesen, a szegénységnek sincs ebben a tekintetben döntő jelentősége: a mezítlábas csavargók szegényebbek a kispolgárságnál, de senkinek sem jut eszébe azt mondani, hogy ők vállalhatják „Oroszország felszabadítását".

Amint látják, nem az a lényeg, hogy melyik osztály van ma többségben, vagy melyik osztály a szegényebb — hanem az, hogy melyik osztály erősödik és melyik bomlik.

És mivel a proletariátus az egyetlen osztály, amely szüntelenül növekszik és erősödik, amely előre hajtja a társadalmi életet és maga köré gyüjt minden forradalmi elemet, ezért kötelességünk őt a mai mozgalom fő erejének elismerni, beállni sorai közé és élenjáró törekvéseit a magunk törekvéseivé tenni.

Ezt felelték a marxisták.

Nyilvánvaló, hogy a marxisták dialektikusan vizsgálták az életet, a narodnyikok viszont meta-

fizikusan gondolkoztak — egy ponton megmerevedettnek képzelték a társadalmi életet.

Igy tekint a dialektikus módszer az élet fejlődésére.

De különféle mozgások vannak. Volt mozgás a társadalmi életben a „decemberi napokban", amikor a proletariátus, kiegyenesítve derekát, megtámadta a fegyverraktárakat és rohamra indult a reakció ellen. De társadalmi mozgásnak kell neveznünk az előző évek mozgalmát is, amikor a proletariátus a „békés" fejlődés viszonyai között egyes sztrájkokra és kis szakszervezetek létesítésére szorítkozott.

Világos, hogy a mozgásnak különféle formái vannak.

Nos, a dialektikus módszer azt mondja, hogy a mozgásnak kettős formája van: evolúciós és revolúciós.

A mozgás evolúciós, amikor a haladó elemek ösztönösen folytatják mindennapi munkájukat és kis, *mennyiségi* változásokat visznek a régi rendbe.

A mozgás revolúciós, amikor ugyanezek az elemek egyesülnek, egységes eszme hatja át őket és az ellenséges tábor ellen törnek, hogy gyökerében megsemmisítsék a régi rendet és *minőségi* változásokat vigyenek az életbe, hogy új rendet teremtsenek.

Az evolúció (fejlődés) előkészíti a revolúciót (forradalmat) és megteremti számára a talajt, a revolúció pedig betetőzi az evolúciót és előmozdítja további munkáját.

Ugyanilyen folyamatok mennek végbe a természet életében is. A tudomány történelme azt mutatja, hogy a dialektikus módszer a valódi tudományos

módszer: a csillagászattól a társadalomtudományig — mindenütt igazolódik az a gondolat, hogy a világon nincs semmi örök, hogy minden változik, minden fejlődik. A természetben tehát mindent a mozgás, a fejlődés szempontjából kell vizsgálni. Ez pedig azt jelenti, hogy a dialektika szelleme áthatja az egész modern tudományt.

Ami a mozgás formáit illeti, ami azt illeti, hogy, a dialektikának megfelelően, a kis, *mennyiségi* változások végül is nagy, *minőségi* változásokra vezetnek — ez a törvény ugyanilyen mértékben érvényesül a természet történetében is. Az elemek Mendeljéjev-féle „periódikus rendszere" világosan mutatja, milyen nagy jelentősége van a természet történetében annak, hogy a mennyiségi változásokból minőségi változások keletkeznek. Ugyanerről tanuskodik a biológiában a neolamarckizmus elmélete, amely elfoglalja a neodarwinizmus helyét.

Nem szólunk a többi tényről, amelyet Engels eléggé kimerítően világított meg „Anti-Dühring"-jében.

Ez a dialektikus módszer tartalma.

* * *

Mi az anarchisták nézete a dialektikus módszerről?

Mindenki tudja, hogy a dialektikus módszer ősapja Hegel volt. Marx megtisztította és tökéletesítette ezt a módszert. Ezt a körülményt természetesen az anarchisták is ismerik. Tudják, hogy Hegel konzervatív volt és, élve az alkalommal, amennyire

csak tudják, meghurcolják Hegelt, mint a „restauráció" hívét, nagy élvezettel „bizonyítják be", hogy „Hegel a restauráció filozófusa . . ., hogy magasztalja a bürokratikus alkotmányosságot annak abszolút formájában, hogy történelemfilozófiájának általános eszméje a restaurációs korszak filozófiai irányzatának van alárendelve és azt szolgálja" satöbbi és így tovább (lásd „Nobati"[85] 6. szám. V. Cserkezisvili cikke).

Ugyanezt „bizonyítja be" műveiben Kropotkin, az ismert anarchista is (lásd például „Tudomány és anarchizmus" c. könyvét oroszul).

Kropotkint kórusban ismétlik kropotkinistáink, kezdve Cserkezisvilin egészen S. G.-ig (lásd a „Nobati" számait).

Igaz, erről senki nem vitatkozik velük, ellenkezőleg, mindenki egyetért azzal, hogy Hegel nem volt forradalmár. Maga Marx és Engels mindenkinél előbb bebizonyította „A kritikai kritika kritikájá"-ban, hogy Hegel történelmi nézetei gyökerükben ellentmondanak a nép egyeduralmának. De az anarchisták ennek ellenére mégis „bebizonyítják" és szükségesnek tartják nap mint nap „bebizonyítani", hogy Hegel — a „restauráció" híve. Miért teszik ezt? Bizonyára azért, hogy ezzel Hegel hitelét rontsák és érezttessék az olvasóval, hogy a „reakciós" Hegelnek a módszere is feltétlenül „visszataszító" és tudománytalan.

Az anarchisták ilyen módon próbálják megcáfolni a dialektikus módszert.

Kijelentjük, hogy ilyen módon saját tudatlanságukon kívül semmit nem bizonyítanak be. Pascal és Leibniz nem voltak forradalmárok, de az általuk fel-

fedezett matematikai módszert ma tudományos módszernek ismerik el. Mayer és Helmholtz nem voltak forradalmárok, de a fizika terén tett felfedezéseik a tudomány alapjává lettek. Nem voltak forradalmárok Lamarck és Darwin sem, de evolúciós módszerük talpraállította a biológiai tudományt ... Miért nem lehet elismerni azt a tényt, hogy bár Hegel konzervatív volt, ennek ellenére tudományos módszert sikerült kidolgoznia, azt, amelyet dialektikus módszernek neveznek?

Nem, az anarchisták *ilyen módon* saját műveletlenségükön kívül semmit sem fognak bebizonyítani.

Menjünk tovább. Az anarchisták véleménye szerint a „dialektika — metafizika", minthogy pedig „a tudományt meg akarják szabadítani a metafizikától, a filozófiát a teológiától", elvetik a dialektikus módszert (lásd „Nobati" 3. és 9. szám. S. G. Lásd még Kropotkin „Tudomány és anarchizmus"-át).

Ezek az anarchisták! Ahogy mondani szokás, „másokra tolják saját hibáikat". A dialektika a metafizikával vívott harcban érlelődött, ebben a harcban szerzett dicsőséget, az anarchisták véleményéből pedig az sül ki, hogy a dialektika — metafizika!

A dialektika azt mondja, hogy a világon nincs semmi örökkévaló, hogy a világban minden átmeneti és változékony, megváltozik a természet, megváltozik a társadalom, változnak az erkölcsök és a szokások, változik az igazságosság fogalma, változik maga az igazság — a dialektika éppen ezért tekint mindenre bíráló szemmel, éppen ezért tagadja az egyszersmindenkorra megállapított igazságot, tehát tagadja az elvont „dogmatikus tételeket is, amelyeket, ha

egyszer felfedeztük, csak kívülről kell megtanulni" (lásd *Engels*. „Ludwig Feuerbach").[86]

A metafizika viszont egészen mást mond. A metafizika számára a világ valami örökkévaló és változatlan (lásd *Engels*. „Anti-Dühring"), azt egyszersmindenkorra meghatározta valaki vagy valami — ezért beszélnek a metafizikusok folyvást „örök igazságról" és „változatlan igazságról".

Proudhon, az anarchisták „ősapja", azt mondotta, hogy a világon van *egyszersmindenkorra meghatározott változatlan igazság* és ezt kell megtenni a jövő társadalom alapjává. Proudhont ezzel kapcsolatban metafizikusnak nevezték. Marx a dialektikus módszer segítségével harcolt Proudhon ellen és bebizonyította, hogy ha egyszer a világon minden változik, akkor változnia kell az „igazságnak" is, tehát, a „változatlan igazság" — metafizikai zagyvaság (lásd *Marx*. „A filozófia nyomora"). A metafizikus Proudhon grúz tanítványai pedig azt hajtogatják: „Marx dialektikája — metafizika"!

A metafizika elismer különféle ködös dogmákat — ilyen például a „megismerhetetlen", a „magábanvaló" — és végül tartalmatlan teológiába csap át. Engels Proudhonnal és Spencerrel ellentétben a dialektikus módszer segítségével harcolt e dogmák ellen (lásd „Ludwig Feuerbach"). .Az anarchisták viszont — Proudhon és Spencer tanítványai — azt mondják, hogy Proudhon és Spencer — tudósok, Marx és Engels pedig — metafizikusok!

Egy a kettő közül: vagy önmagukat ámítják az anarchisták, vagy nem tudják, mit beszélnek.

Mindenesetre kétségtelen, hogy az anarchisták

összetévesztik Hegel *metafizikai* rendszerét *dialektikus* módszerével.

Kétségtelen, hogy Hegel *filozófiai rendszere*, amely a változatlan eszmére támaszkodik, elejétől végig *metafizikai*. De világos az is, hogy Hegel *dialektikus módszere*, amely minden változatlan eszmét tagad, elejétől végig *tudományos* és *forradalmi*.

Ez az oka annak, hogy Marx Károly, aki megsemmisítő bírálatnak vetette alá Hegel metafizikai rendszerét, ugyanakkor dicsérően nyilatkozott dialektikus módszeréről, amely, Marx szavai szerint, „semmi előtt meg nem hódol, lényegében kritikus és forradalmár" (lásd „A tőke", I. köt. Utószó).

Ezért állapít meg Engels nagy különbséget Hegel módszere és rendszere között. „Aki Hegel *rendszerére* vetett elsősorban súlyt, mindkét téren jócskán konzervatív lehetett; aki a dialektikus módszert tekintette a legfontosabbnak, mind a vallás, mind a politika tekintetében a legszélsőbb ellenzékhez csatlakozhatott" (lásd „Ludwig Feuerbach").

Az anarchisták nem látják ezt a különbséget és meggondolatlanul azt erősítgetik, hogy a „dialektika — metafizika".

Menjünk tovább. Az anarchisták azt mondják, hogy a dialektikus módszer — „agyafúrtság", „a szofizmák módszere", „logikai salto mortale" (lásd „Nobati" 8. szám. S. G.), „amelynek segítségével egyformán könnyen bizonyítható az igazság is, a hazugság is" (lásd „Nobati" 4. szám. V. Cserkezisvili cikke).

Vagyis az anarchisták véleménye szerint a dialektikus módszer egyformán bizonyítja az igazságot és a hazugságot.

Az első pillantásra úgy tűnhetne, hogy az anarchisták vádja nem alaptalan. Hallgassák meg például, mit mond Engels a metafizikai módszer követőjéről:

„. . . Igy beszél: igen, igen, nem, nem, ami pedig ezen túl van, az a gonosztól való. Számára valamely dolog vagy van, vagy nincs: valamely dolog szintoly kevéssé lehet egy dejűleg önmaga és valamely más. A pozitív és negatív feltétlenül kizárják egymást . . ." (lásd „Anti-Dühring". Bevezetés).

Hogy lehet ez! heveskednek az anarchisták. — Hát lehetséges az, hogy egyazon dolog egyidejűleg jó is meg rossz is? ! Hiszen ez „szofizma", „szójáték", hiszen ez azt jelenti, hogy „egyformán könnyen akarjátok bebizonyítani az igazságot és a hazugságot"! . . .

De hatoljunk a dolog lényegébe.

Ma demokratikus köztársaságot követelünk. Mondhatjuk-e, hogy a demokratikus köztársaság minden tekintetben jó, vagy minden tekintetben rossz? Nem, nem mondhatjuk! Miért? Azért, mert a demokratikus köztársaság csak egyrészt jó, amikor lerombolja a hűbéri rendet, másrészt viszont rossz, amikor megszilárdítja a polgári rendet. Ezért mondjuk: amennyiben a demokratikus köztársaság lerombolja a hűbéri rendet, annyiban jó — és mi harcolunk érte, de amennyiben megszilárdítja a polgári rendet, annyiban rossz — és mi harcolunk ellene.

Kiderül, hogy ugyanaz a demokratikus köztársaság egyidejűleg „jó" is, meg „rossz" is — „igen" is, meg „nem" is.

Ugyanezt mondhatjuk a 8 órás munkanapról is, amely egyidejűleg „jó" is, amennyiben erősíti a

proletariátust, meg „rossz" is, amennyiben megszilárdítja a bérmunka rendszerét.

Éppen ilyen *tényekre* gondolt Engels, amikor a fentemlített szavakkal je lemezte a dialektikus módszert.

Az anarchisták viszont ezt nem értették meg és a teljesen világos gondolat ködös „szofizmának" tűnt nekik.

Az anarchistáknak természetesen joguk van észrevenni, vagy nem észrevenni ezeket a *tenyeket*, még a homokos parton sem kell észrevenniök a homokot — ehhez joguk van. De mi köze ehhez a dialektikus módszernek, amely az anarchizmustól eltérően nem behunyt szemmel nézi az életet, érzi az élet lüktetését és kereken megmondja: mivelhogy az élet változik és mozgásban van — minden életjelenségnek két irányzata van: pozitív és negatív, amelyek közül az elsőt meg kell védelmeznünk, a másodikat pedig vissza kell utasítanunk.

Menjünk még tovább. Anarchistáink véleménye szerint „a dialektikus fejlődés katasztrofális fejlődés, amelynek segítségével először teljesen megsemmisül a mult, azután pedig teljesen elkülönítve kialakul a jövő . . . Cuvier kataklizmáit ismeretlen okok idézték elő, Marx és Engels katasztrófáit viszont a dialektika szüli" (lásd „Nobati" 8. szám. S. G.).

De egy másik helyen ugyanez a szerző ezt írja: „A marxizmus a darwinizmusra támaszkodik és kritika nélkül fogadja el" (lásd „Nobati" 6. sz.).

Figyelem!

Cuvier tagadja a darwini fejlődést, csak kataklizmákat ismer el, a kataklizma pedig — *váratlan* rob-

banás, „amelyet *ismeretlen* okok idéznek elő". Az anarchisták azt mondják, hogy a marxisták *Cuvierhez csatlakoznak*, tehát *elvetik a darwinizmust*.

Darwin tagadja Cuvier kataklizmáit, elismeri a fokozatos fejlődést. És lám, ugyanezek az anarchisták azt mondják, hogy „a marxizmus a darwinizmusra támaszkodik és kritika nélkül fogadja el", vagyis a marxisták tagadják *Cuvier kataklizmáit*.

Szóval, az anarchisták azzal vádolják a marxistákat, hogy Cuvierhez csatlakoznak, és ugyanakkor azt vetik szemükre, hogy Darwinhoz csatlakoznak, nem pedig Cuvierhez.

Ez aztán — anarchia! Amint mondani szokás: a jobbkéz nem tudja, mit csinál a bal! Világos, hogy a „Nobati" nyolcadik számának S. G.-je elfelejtette, mit mondott a hatodik szám S. G.-je.

Melyiküknek van igaza: a nyolcadik vagy a hatodik számnak?

Forduljunk a tényekhez. Marx ezt mondja:

„A társadalom anyagi termelőerői, fejlődésük bizonyos fokán ellentmondásba jutnak a meglevő termelési viszonyokkal, vagy — ami csak ennek jogi kifejezése — a tulajdonviszonyokkal... Ekkor a társadalmi forradalom korszaka következik be." De „egy társadalmi alakulat addig soha el nem tűnik, míg ki nem fejlődtek mindazok a termelőerők, melyeknek fejlődésére ez az alakulat eléggé tág..." (lásd *Marx*. „A politikai gazdaságtan bírálatához". Előszó)[87].

Ha Marx e tételét a modern társadalmi életre alkalmazzuk, kiderül, hogy a *társadalmi* jellegű mai

termelőerők és a termékek *magán*-jellegű elsajátítási formája között gyökeres összeütközés van, amelyet szocialista forradalomnak kell betetőznie (lásd *Engels.* „Anti-Dühring". Harmadik rész, II. fejezet).

Amint látják, Marx és Engels véleménye szerint, a forradalmat nem Cuvier „ismeretlen okai" idézik elő, hanem teljesen meghatározott és eleven társadalmi okok, amelyeket „a termelőerők fejlődésének" neveznek.

Amint látják, Marx és Engels véleménye szerint a forradalom csak akkor következik be, amikor a termelőerők eléggé megérnek, nem pedig *váratlanul*, mint ezt Cuvier gondolta.

Világos, hogy Cuvier kataklizmáinak és Marx dialektikus módszerének semmi közük egymáshoz.

Másrészt, a darwinizmus nemcsak Cuvier kataklizmáit veti el, hanem a dialektikusan értelmezett fejlődést is, amely magában foglalja a forradalmat — holott a dialektikus módszer szempontjából az evolúció és a revolúció, a mennyiségi és minőségi változás : ugyanannak a mozgásnak két szükséges formája.

Szemmelláthatóan nem lehet állítani azt sem, hogy „a marxizmus . . . kritika nélkül fogadja el a darwinizmust".

Kiderül, hogy a „Nobati" mindkét esetben, mind a hatodik, mind a nyolcadik számban téved.

Végül az anarchisták azt vetik szemünkre, hogy „a dialektika . . . nem ad lehetőséget sem arra, hogy kilépjünk vagy kiugorjunk önmagunkból, sem arra, hogy átugorjuk önmagunkat" (lásd „Nobati" 8. szám. S. G.).

Ez már, anarchista uraim, színtiszta igazság, itt

önöknek, tisztelt uraim, teljesen igazuk van: a dialektikus módszer valóban nem ad erre lehetőséget. De miért nem ad? Azért, mert „önmagából kiugrani és átugrani önmagát" — ez a bakkecskék foglalkozása, a dialektikus módszert pedig az emberek számára teremtették.

Ez a dolog nyitja!...

Nagyjából ezek az anarchisták nézetei a dialektikus módszerről.

Világos, hogy az anarchisták nem értették meg Marx és Engels dialektikus módszerét — kitalálták a saját dialektikájukat és éppen azzal hadakoznak ilyen ádázul.

Mi azonban csak nevethetünk ezen a látványon, mert nem lehet megállni nevetés nélkül, amikor azt látjuk, hogy egy ember a saját fantáziája ellen harcol, saját koholmányait zúzza szét és ugyanakkor nagy hévvel azt hajtogatja, hogy az ellenfelet sujtja.

II

A MATERIALISTA ELMÉLET

„Nem az emberek tudata az, ami létüket, hanem ellenkezőleg: társadalmi létük az, ami tudatukat meghatározza."

Marx

A dialektikus módszert már ismerjük.

Mi a materialista elmélet?

A világban minden változik, az életben minden fejlődik, de *hogyan* megy végbe ez a változás és *milyen formában* történik ez a fejlődés?

Tudjuk például, hogy a föld valamikor olvadt izzó tömeg volt, azután fokozatosan lehült, azután növények és állatok keletkeztek, az állatvilág fejlődését egy bizonyos fajtájú majom megjelenése követte és mindezekután megjelent az ember.

Igy ment végbe általánosságban a természet fejlődése.

Azt is tudjuk, hogy a társadalmi élet sem állott egyhelyben. Volt idő, amikor az emberek őskommunista alapon éltek; akkor ősi vadászattal tartották fenn létüket, az erdőkben barangoltak és így szerezték meg maguknak az élelmet. Elérkezett az az idő, amikor az őskommunizmust felváltotta a matriarchátus — az emberek ebben az időben főleg kezdetleges földművelés útján elégítették ki szükségleteiket. A matriarchátust azután felváltotta a

patriarchátus, amikor az emberek főleg állattenyésztéssel tartották fenn létüket. A patriarchátust a rabszolgatartó rendszer váltotta fel — az emberek akkor aránylag fejlettebb földműveléssel tartották fenn létüket. A rabszolgatartó rendszer után a hűbériség következett, mindezeket pedig a burzsoá rendszer követte.

Igy ment végbe általában a társadalmi élet fejlődése.

Igen, mindez ismeretes... De *hogyan* ment végbe ez a fejlődés: a tudat idézte-e elő a „természet" és a „társadalom" fejlődését, vagy ellenkezőleg, a „természet" és a „társadalom" fejlődése idézte elő a tudat fejlődését?

Igy teszi fel a kérdést a materialista elmélet.

Némelyek azt mondják, hogy a „természetet" és a „társadalmi életet" a világeszme előzte meg, amely azután fejlődésük alapjává vált, úgyhogy a „természet" és a „társadalmi élet" jelenségeinek fejlődése úgyszólván külső forma, nem egyéb mint a világeszme fejlődésének kifejezése.

Ez volt például az *idealisták* tanítása, akik idővel több áramlatra oszlottak.

Mások viszont azt mondják, hogy a világon kezdettől fogva két egymást tagadó erő van — az eszme és az anyag, a tudat és a lét, és hogy ennek megfelelően a jelenségek is két csoportra oszlanak — eszmei és anyagi jelenségekre, amelyek tagadják egymást és harcolnak egymás ellen, úgyhogy a természet és a társadalom fejlődése — állandó harc az eszmei és anyagi jelenségek között.

Ez volt például a *dualisták* tanítása, akik idővel,

az idealistákhoz hasonlóan, szintén több áramlatra oszlottak.

A materialista elmélet gyökerében tagadja mind a dualizmust, mind az idealizmust.

A világban természetesen vannak eszmei és anyagi jelenségek, de ez korántsem jelenti azt, hogy ezek tagadják egymást. Ellenkezőleg, az eszmei és az anyagi oldal egyazon természetnek vagy társadalomnak két különböző formája, amelyek elképzelhetetlenek egymás nélkül, együtt léteznek, együtt fejlődnek, tehát semmi okunk sincs azt gondolni, hogy tagadják egymást.

Eszerint az úgynevezett dualizmus tarthatatlan.

Egységes és oszthatatlan természet, amely két különböző formában — anyagi és eszmei formában — fejeződik ki: egységes és oszthatatlan társadalmi élet, amely két különböző formában — anyagi és eszmei formában — fejeződik ki: így kell szemlélnünk a természet és a társadalmi élet fejlődését.

Ez a materialista elmélet monizmusa.

A materialista elmélet ugyanakkor tagadja az idealizmust is.

Helytelen az a gondolat, hogy az eszmei oldal és általában a tudat, fejlődésében megelőzi az anyagi oldal fejlődését. Még nem volt élőlény, de már létezett az úgynevezett külső, „élettelen" természet. Az első élőlénynek nem volt semilyen tudata, csak az *ingerlékenység* tulajdonságával és az *érzéklés* első csíráival rendelkezett. Azután az állatoknál fokozatosan kifejlődött az érzéklés képessége, amely lassan *tudattá* változott, szervezetük és idegrendszerük szerkezete fejlődésének megfelelően. Ha a majom mindig

négy lábon járt volna, ha nem egyenesítette volna ki a hátát, akkor utódja — az ember — nem tudta volna szabadon használni tüdejét és hangszalagjait és így nem tudott volna beszélni, ami gyökerében megakadályozta volna tudatának fejlődését. Vagypedig: ha a majom nem állt volna a hátsó lábára, akkor utódja — az ember — kénytelen lett volna mindig négy lábon járni, lefelé nézni és onnan meríteni benyomásait; nem lett volna lehetősége arra, hogy felfelé és magaköré nézzen, tehát nem lett volna lehetősége arra sem, hogy több benyomást szerezzen agyának, mint egy négylábú állat.

Mindez gyökeresen hátráltatta volna az emberi tudat fejlődését.

Eszerint a tudat fejlődéséhez szükség van a szervezet ilyen vagy amolyan szerkezetére és idegrendszere fejlődésére.

Eszerint az eszmei oldal fejlődését, a tudat fejlődését *megelőzi* az anyagi oldal fejlődése, a külső viszonyok fejlődése: először megváltoznak a külső viszonyok, először megváltozik az anyagi oldal, *azután* pedig ennek megfelelően változik a tudat, az eszmei oldal.

Ilyképpen a természet fejlődéstörténete gyökerében aláássa az úgynevezett idealizmust.

Ugyanezt kell mondanunk az emberi társadalom fejlődéstörténetéről is.

A történelem azt mutatja, hogy ha különféle időkben az embereket különféle gondolatok és vágyak hatották át, akkor ennek az az oka, hogy az emberek különféle időkben más és másképpen harcoltak a természettel szükségleteik kielégítése végett, és ennek megfelelően, más és másképpen alakultak

gazdasági viszonyaik. Volt idő, amikor az emberek közösen, őskommunista alapon harcoltak a természettel, akkor tulajdonuk is kommunista volt és ezért akkor szinte egyáltalán nem különböztették meg az „enyémet" és a „tiédet", tudatuk kommunista volt. Elkövetkezett az az idő, amikor a termelésben megjelent az „enyém" és a „tiéd" megkülönböztetése — akkor a tulajdon is magán- egyéni jelleget öltött, és ezért az emberek tudatát áthatotta a magántulajdon érzése. Elkövetkezik az az idő, a mai idő, amikor a termelés újra társadalmi jelleget ölt, tehát a tulajdon is csakhamar társadalmi jellegűvé válik — és az emberek tudatát éppen ezért fokozatosan áthatja a szocia izmus.

Egy egyszerű példa. Képzeljenek el egy csizmadiát, akinek kis műhelye volt, de nem bírta ki a versenyt a nagy tulajdonosokkal, bezárta műhelyét és, tegyük fel, bérmunkát vállalt Tifliszben, Adeljhánov cipőgyárában. Belépett Adeljhánov gyárába, de nem azért, hogy állandó bérmunkássá váljék, hanem azzal a céllal, hogy pénzt gyűjtsön, összekuporgasson egy kis tőkét, azután pedig újra megnyissa műhelyét. Amint látják, ennek a csizmadiának a helyzete *már* proletár, de tudata *egyelőre* még nem proletár, hanem teljesen kispolgári. Másszóval, ennek a csizmadiának kispolgári helyzete *már* eltünt, nincs többé, de kispolgári tudata *még* nem tünt el, elmaradt tényleges helyzetétől.

Világos, hogy itt, a társadalmi életben is először a külső viszonyok változnak meg, először az emberek helyzete változik meg, azután pedig ennek megfelelően változik tudatuk.

De térjünk vissza csizmadiánkhoz. Mint már tudjuk, úgy tervezi, hogy pénzt gyűjt, azután pedig megnyitja műhelyét. A proletarizálódott csizmadia dolgozik és látja, hogy pénzt gyűjteni nagyon nehéz dolog, mivel a bér még a létfenntartásra is alig elegendő. Ezenkívül észreveszi, hogy önálló műhelyt nyitni nem is olyan csábító: a helyiség bére, a vásárlók szeszélyei, pénztelenség, a nagyvállalkozók konkurrenciája és efféle vesződségek — lám, ennyi gond gyötri az önálló mestert. Ugyanakkor a proletár aránylag inkább mentes ezektől a gondoktól, őt nem nyugtalanítják sem a vásárlók, sem a helyiség bére, reggel elmegy a gyárba, „nyugodtan" hazamegy este és szombaton ugyanolyan nyugodtan vágja zsebre a „bérét". Éppen itt nyesik meg először csizmadiánk kispolgári álmainak szárnyait, itt születnek meg lelkében először proletár törekvések.

Az idő múlik és csizmadiánk látja, hogy a pénz a legszükségesebbre sem elégséges, hogy nagy szüksége van a munkabér emelésére. Ugyanakkor észreveszi, hogy társai valamiféle szervezetekről és sztrájkokról beszélnek. És itt ismeri fel csizmadiánk, hogy helyzete megjavítása érdekében harcolnia kell a gyárosok ellen, nem pedig saját műhelyt kell nyitnia. Belép a szervezetbe, csatlakozik a sztrájkmozgalomhoz és csakhamar magáévá teszi a szocialista eszméket . . .

Ilyképpen a csizmadia anyagi helyzetének változását *végül is* tudatának változása követte: először megváltozott anyagi helyzete, azután bizonyos idő mulva ennek megfelelően megváltozott tudata is.

Ugyanezt kell mondanunk az osztályokról és a társadalomról is egészében.

A társadalmi életben szintén először a külső viszonyok, az anyagi körülmények változnak meg, azután pedig ennek megfelelően változik az emberek gondolkodása, változnak erkölcsei, szokásai és világnézete is.

Ezért mondja Marx:

„Nem az emberek tudata az, ami létüket, hanem ellenkezőleg: társadalmi létük az, ami tudatukat meghatározza."

Ha az anyagi oldalt, a külső viszonyokat, a létet és a többi efféle jelenséget *tartalomnak* nevezzük, akkor az eszmei oldalt, a tudatot és a többi efféle jelenséget *formának* nevezhetjük. Ebből jött létre az ismert materialista tétel: a fejlődés folyamatában a tartalom megelőzi a formát, a forma elmarad a tartalomtól.

És mivel, Marx véleménye szerint, a gazdasági fejlődés a társadalmi élet „anyagi alapja", *tartalma*, a jogi-politikai és vallási-filozófiai fejlődés pedig ennek a tartalomnak „ideológiai formája", „felépítménye" — Marx erre a következtetésre jut: „A gazdasági alap megváltozásával *lassabban vagy gyorsabban* átalakul az egész óriási felépítmény."

Ez természetesen korántsem jelenti azt, hogy — Marx véleménye szerint — tartalom lehetséges forma nélkül, mint ez S. G.-nek rémlett (lásd „Nobati" 1. sz. „A monizmus bírálata"). Tartalom forma nélkül lehetetlen, de a lényeg az, hogy ez vagy az a forma, minthogy tartalmától elmarad, sohasem felel meg *teljesen* ennek a tartalomnak és így az új tartalom „kénytelen" ideiglenesen a régi formába öltözni, ami

összeütközést idéz elő közöttük. Ma például a termelés *társadalmi* tartalmának nem felel meg a termelés termékeinek elsajátítási formája, amely *magán*-jellegű, és éppen ezen a talajon megy végbe a mai társadalmi „összeütközés".

Másrészt az a gondolat, hogy a tudat a lét formája, korántsem jelenti azt, hogy a tudat — természetét tekintve — ugyancsak anyag. Ezt csak a vulgáris materialisták gondolták (például Büchner és Moleschott), akiknek elmélete gyökerében ellentmond Marx materializmusának és akiket Engels „Ludwig Feuerbach"-jában jogosan kigúnyolt. Marx materializmusa értelmében a tudat és a lét, az eszme és az anyag — két különböző formája ugyanannak a jelenségnek, amelyet általában természetnek, illetve társadalomnak neveznek. Tehát nem is tagadják egymást* és ugyanakkor nem is azonos jelenségek. Csupán arról van szó, hogy a természet és a társadalom fejlődésében a tudatot, vagyis azt, ami fejünkben történik, megfelelő anyagi változás előzi meg, vagyis az, ami kívülünk történik; — az ilyen vagy olyan anyagi változást előbb vagy utóbb elkerülhetetlenül követi a megfelelő eszmei változás.

Gyönyörű, mondják majd, ez talán helyes is a természet és a társadalom történetére vonatkozóan. De hogyan keletkeznek fejünkben a különböző kép-

* Ez egyáltalán nem mond ellent annak a gondolatnak, hogy a forma és a tartalom között meghasonlás van. A meghasonlás ugyanis nem általában a tartalom és a forma között van meg, hanem a *régi* forma és az *új* tartalom között, amely új formát keres és új forma felé törekszik.

zetek és eszmék a jelenben? Léteznek-e valóban az úgynevezett külső viszonyok, vagy pedig csak a mi képzeteink léteznek ezekről a külső viszonyokról? És ha léteznek külső viszonyok, akkor milyen mértékben lehetséges azok észlelése és megismerése?

A materialista elmélet erről azt mondja, hogy képzeteink, „énünk" csak annyiban létezik, amennyiben az „énünkben" benyomásokat keltő külső viszonyok léteznek. Az, aki meggondolatlanul azt állítja, hogy képzeteinken kívül semmi sem létezik, kénytelen tagadni minden külső viszonyt, tehát kénytelen tagadni a többi ember létezését, és így csak a maga „énje" létezését ismeri el, ami képtelenség és gyökerében ellentmond a tudomány alapjainak.

Nyilvánvaló, hogy a külső viszonyok valóban léteznek, ezek a viszonyok léteztek előttünk és létezni fognak utánunk, észlelésük és megismerésük pedig annál könnyebb lesz, mennél gyakrabban és erősebben fognak hatni tudatunkra.

Ami azt illeti, hogyan keletkeznek fejünkben különféle képzetek és eszmék a *jelenben*, meg kell jegyeznünk, hogy itt röviden ugyanaz ismétlődik meg, ami a természet és a társadalom történetében végbemegy. Ebben az esetben is a rajtunk kívül levő tárgy megelőzte az erről a tárgyról való képzetünket, ebben az esetben is képzetünk, a forma, elmarad a tárgytól — tartalmától. Ha a fát nézem és látom — ez csak azt jelenti, hogy még mielőtt fejemben megszületett a fa képzete, megvolt már maga a fa, amely kiváltotta bennem a megfelelő képzetet . . .

Rövidre fogva ez Marx materialista elméletének tartalma.

Nem nehéz megérteni, hogy a materialista elméletnek milyen jelentősége kell hogy legyen az emberek gyakorlati tevékenysége számára.

Ha *először* a gazdasági viszonyok változnak, *azután* pedig megfelelően változik az emberek tudata, akkor világos, hogy ennek vagy annak az eszménynek az indokolását nem az emberek agyában, nem fantáziájukban, hanem gazdasági viszonyaik fejlődésében kell keresni. Csak az az eszmény jó és elfogadható, amelyet a gazdasági viszonyok tanulmányozása alapján alkottak. Rosszak és elfogadhatatlanok mindazok az eszmények, amelyek nem számolnak a gazdasági viszonyokkal, nem támaszkodnak azok fejlődésére.

Ez a materialista elmélet első gyakorlati következtetése.

Ha az emberek tudatát, erkölcseiket és szokásaikat a külső viszonyok határozzák meg, ha a jogi és politikai formák alkalmatlansága gazdasági tartalmon alapul, világos, hogy elő kell mozdítanunk a gazdasági viszonyok gyökeres átalakulását, hogy azokkal együtt gyökeresen megváltozzanak a nép erkölcsei, szokásai és politikai rendje.

Marx Károly erről azt mondotta:

„Nem kell nagy éleselméjűség ahhoz, hogy ... belássuk a materializmus szükségszerű összefüggését... a szocializmussal. Ha az ember minden ismeretét, érzetét stb. az érzéki világból ... meríti, nyilván úgy kell berendezni a tapasztalati világot, hogy az ember abban a valóban emberit tapasztalja, hozzászokjon ahhoz, hogy emberként tapasztalja magát ... Ha az ember materialista értelemben nem szabad,

vagyis szabad nem annak a negatív erőnek következtében, hogy ezt vagy azt elkerülheti, hanem annak a pozitív hatalomnak következtében, hogy igazi egyéniségét érvényesítheti, akkor nem az egyes emberek bűneit kell büntetni, hanem meg kell semmisíteni a bűn társadalomellenes forrásait... Ha az embert a körülmények alakítják, akkor emberiekké kell tenni ezeket a körülményeket" (lásd „Ludwig Feuerbach", „*Marx K.* a XVIII. század francia materializmusáról" c. melléklet)[88].

Ez a materialista elmélet második gyakorlati következtetése.

* * *

Mi az anarchisták nézete Marx és Engels materialista elméletéről?

A dialektikus módszer Hegeltől ered, a materialista elmélet viszont Feuerbach materializmusának továbbfejlesztése. Az anarchisták ezt jól tudják, és Hegel és Feuerbach fogyatékosságait arra próbálják felhasználni, hogy befeketítsék Marx és Engels dialektikus materializmusát. Hegellel és a dialektikus módszerrel kapcsolatban már rámutattunk arra, hogy az anarchisták ilyen fogásai saját tudatlanságukon kívül semmit sem bizonyíthatnak be. Ugyanezt kell mondanunk Feuerbach és a materialista elmélet ellen intézett kirohanásaik tekintetében is.

Az anarchisták például nagy garral kijelentik, hogy „Feuerbach panteista volt...", hogy „istenítette az embert..." (lásd „Nobati" 7. sz. D. Djelendi), hogy „Feuerbach véleménye szerint az ember az, amit eszik...", hogy Marx ebből ezt a következ-

tetést vonta le: „Tehát a legfőbb és legelső a gazdasági helyzet . . .” (lásd „Nobati” 6. szám. S. G.).

Igaz, Feuerbach panteizmusában, emberistenítésében és más efféle hibáiban senki sem kételkedik. Ellenkezőleg, Marx és Engels tárta fel elsőként Feuerbach hibáit. De az anarchisták mégis szükségesnek tartják, hogy újra „leleplezzék” a már leleplezett hibákat. Miért? Valószínűleg azért, mert Feuerbachot szidalmazva közvetve be akarják feketíteni Marx és Engels materialista elméletét. Természetesen, ha elfogulatlanul vizsgáljuk a dolgot, akkor kétségtelenül azt fogjuk látni, hogy Feuerbachnál a helytelen gondolatok mellett voltak helyesek is, mint ez a történelemben sok tudóssal megtörtént. De az anarchisták mégis folytatják a „leleplezést” . . .

Mégegyszer kijelentjük, hogy efféle fogásokkal saját tudatlanságukon kívül semmit sem bizonyítanak be.

Érdekes, hogy (mint alább meglátjuk) az anarchisták hallomás alapján akarják bírálni a materialista elméletet, anélkül hogy valamennyire ismernék. Ennek következtében gyakran ellentmondanak egymásnak és megcáfolják egymást, ami természetesen nevetséges helyzetbe hozza „kritikusainkat”. Ha például meghallgatjuk Cserkezisvili urat, kiderül, hogy Marx és Engels gyűlölték a monista materializmust, hogy az ő materializmusuk vulgáris materializmus volt, nem pedig monista:

„A természettudósoknak az a nagy tudománya — fejlődési rendszerével, transzformizmusával és monista materializmusával — amelyet *Engels annyira gyűlöl* . . . elkerülte a dialektikát” stb. (lásd „Nobati” 4. sz. V. Cserkezisvili).

Kiderül, hogy a természettudományi materializmus, amelyet Cserkezisvili helyesel és Engels gyűlöl, monista materializmus volt, *tehát* megérdemli a helyeslést, Marx és Engels materializmusa viszont nem monista és ezért nem érdemli meg az elismerést.

Egy másik anarchista meg azt mondja, hogy Marx és Engels materializmusa monista, és éppen *ezért* érdemli meg azt, hogy elvessék.

„Marx történelmi felfogása hegeli atavizmus. Az abszolút objektivizmus monista materializmusa általában, és különösen Marx gazdasági monizmusa lehetetlen a természetben és téves elméletileg... A monista materializmus rosszul leplezett dualizmus és kompromisszum a metafizika és a tudomány között..." (lásd „Nobati" 6. szám. S. G.).

Kiderül, hogy a monista materializmus elfogadhatatlan, Marx és Engels nem gyűlölik, hanem ellenkezőleg maguk is monista materialisták — ennek következtében a monista materializmust el kell vetni.

A jobb kéz nem tudja, mit csinál a bal! Találja ki valaki, ki mond igazat: az első-e vagy a második! Ők maguk még nem egyeztek meg egymás közt Marx materializmusának érdemeiről és hibáiról, még maguk sem jöttek rá arra, hogy monista-e az vagy nem, még maguk sem tudták eldönteni, melyik elfogadhatóbb: a vulgáris vagy a monista materializmus — de már megsüketítenek bennünket hetvenkedésükkel: szétzúztuk, mondják, a marxizmust!

Bizony, bizony, ha az anarchista urak a jövőben is ilyen szorgalmasan fogják megdönteni egymás nézeteit, akkor a kétségnek árnyéka sem fér hozzá, hogy a jövő az anarchistáké...

Nem kevésbbé nevetséges az a tény sem, hogy egyes „híres" anarchisták „hírnevük" ellenére sem ismerkedtek még meg a tudomány különböző irányzataival. Mint kiderül, nem tudják, hogy a tudományban a materializmusnak különféle fajai vannak, hogy közöttük nagy a különbség: van például vulgáris materializmus, amely tagadja az eszmei oldal jelentőségét és annak befolyását az anyagi oldalra, de van úgynevezett monista materializmus is — Marx materialista elmélete —, amely tudományosan vizsgálja az eszmei és anyagi oldal kölcsönös viszonyát. Az anarchisták pedig *összetévesztik* a materializmus e különféle fajait, még a szembeszökő különbségeket sem látják köztük és ugyanakkor nagy garral kijelentik: újjáteremtjük a tudományt!

P. Kropotkin például „filozófiai" munkáiban magabiztosan kijelenti, hogy a kommunista anarchizmus „a modern materialista filozófiára" támaszkodik, de egyetlen szóval sem magyarázza meg, hogy tulajdonképpen melyik „materialista filozófiára" támaszkodik a kommunista anarchizmus: a vulgáris, a monista vagy valamilyen más materializmusra. Nyilvánvalóan nem tudja, hogy a materializmus különféle áramlatai között gyökeres ellentmondás van, nem érti meg, hogy aki ezeket az áramlatokat egymással összekeveri, az nem „újjáteremti a tudományt", hanem éppen tudatlanságról tesz tanuságot (lásd *Kropotkin* „Tudomány és anarchizmus", valamint „Az anarchia és filozófiája").

Ugyanezt kell mondanunk Kropotkin grúz tanítványairól is. Hallgassák csak:

„Engels, valamint Kautsky véleménye szerint

Marx nagy szolgálatot tett az emberiségnek azzal, hogy" . . ., egyebek között, felfedezte „a materialista felfogást. Igaz ez? Nem hisszük, mert tudjuk . . ., hogy mindazok a történészek, tudósok és filozófusok, akik azt a nézetet vallják, amely szerint a társadalmi gépezetet földrajzi, éghajlati, tellurikus, kozmikus, antropológiai és biológiai körülmények mozgatják — *valamennyien materialisták*" (lásd „Nobati" 2. sz.).

Kiderül, hogy Aristoteles és Holbach „materializmusa" és Marx és Moleschott „materializmusa" között nincs semmi különbség! Ez aztán kritika! És lám, ilyen ismeretekkel rendelkező emberek akarták újjáteremteni a tudományt! Nem hiába mondják: „Varga, maradj a kaptafánál! . ."

Tovább. „Híres" anarchistáink valahol azt hallották, hogy Marx materializmusa — a „gyomor elmélete", és szemünkre vetik nekünk, marxistáknak:

„Feuerbach véleménye szerint az ember az, amit eszik. Ez a fogalmazás bűvös erővel hatott Marxra és Engelsre", s ennek eredményeképpen Marx azt a következtetést vonta le, hogy „legfőbb és legelső a gazdasági helyzet, a termelési viszonyok . . ." Az anarchisták azután filozófikusan kioktatnak bennünket: „Hiba volna azt mondani, hogy e cél (a közösségi élet) elérésének *egyetlen* eszköze az *evés* és a gazdasági termelés . . . Ha monisztikusan, legfőképpen az *evés* és a gazdasági helyzet *határozná meg az ideológiát* — akkor egyes nagybélűek lángelmék volnának" (lásd „Nobati" 6. szám. S. G.).

Lám milyen könnyű — mint kiderül — megcáfolni Marx és Engels materializmusát. Elegendő valamilyen iskolásleánytól utcai pletykákat hallani

Marxról és Engelsről, elegendő ezeket az utcai pletykákat filozófusi nagyképűséggel holmi „Nobati" hasábjain megismételni, hogy menten megérdemeljék a marxizmus „kritikusának" hírnevét!

De mondják meg, uraim: hol, mikor, melyik bolygón és melyik Marx mondotta azt, hogy az *„evés határozza meg az ideológiát"?* Miért nem idéztek egyetlen mondatot, egyetlen szót sem Marx műveiből kijelentésük igazolására? Igaz, Marx azt mondotta, hogy az emberek gazdasági helyzete határozza meg tudatukat, ideológiájukat, de ki mondta önöknek azt, hogy az evés és a gazdasági helyzet — egy és ugyanaz? Csakugyan nem tudják, hogy egy fiziológiai jelenség, amilyen például az evés, gyökeresen különbözik az olyan szociológiai jelenségtől, amilyen például az emberek *gazdasági helyzete?* Ennek a két különböző jelenségnek összetévesztése megbocsátható, mondjuk egy leánynevelőintézet növendékének, de hogyan történhetett meg az, hogy önök, „a szociáldemokrácia lerombolói", „a tudomány újjáteremtői" ilyen könnyelműen megismétlik az iskoláslányok hibáját?

Hogyan is határozhatná meg az evés a társadalmi ideológiát? Gondolják csak át saját szavaikat: az evés, az evés formája nem változik, az emberek a régmultban ugyanúgy ettek, megrágták és megemésztették az élelmet, mint most, az ideológia azonban állandóan változik.

Ókori, hűbéri, polgári, proletár — egyebek között ilyen formái vannak az ideológiának. Elképzelhető-e az, hogy az, *ami nem változik,* meghatározza azt, *ami állandóan változik?*

Menjünk tovább. Az anarchisták véleménye szerint Marx materializmusa nem más mint „parallelizmus . . .” vagypedig: „a monista materializmus rosszul leplezett dualizmus és kompromisszum a metafizika és a tudomány között . . .” „Marx azért téved dualizmusba, mert a termelési viszonyokat anyagiaknak tünteti fel, az emberi törekvéseket és akaratot pedig — *illúziónak* és *utópiának*, amelynek — ha létezik is — *nincs jelentősége*” (lásd „Nobati” 6. szám. S. G.).

Először, Marx monista materializmusának semmi köze a zavaros parallelizmushoz. E materializmus szemszögéből az anyagi oldal, a tartalom feltétlenül *megelőzi* az eszmei oldalt, a formát. A parallelizmus azonban elveti ezt a nézetet és határozottan kijelenti, hogy sem az anyagi, sem az eszmei oldal — *egyik sem előzi meg* a másikat, a kettő együtt, párhuzamosan fejlődik.

Másodszor, még ha Marx valóban „anyagiaknak tüntette volna fel a termelési viszonyokat, az emberi törekvéseket és akaratot pedig illúziónak és utópiának, amelynek nincs jelentősége” — vajjon ez azt jelentené, hogy Marx — dualista? A dualista, mint ismeretes, *egyenlő* jelentőséget tulajdonít az eszmei és anyagi oldalnak, mint két ellentétes elvnek. De ha, az önök szavai szerint, Marx többre becsüli az anyagi oldalt, viszont nem tulajdonít jelentőséget az eszmei oldalnak, mint „utópiának”, akkor honnan halászták elő, „kritikus” urak, Marx dualizmusát?

Harmadszor, milyen összefüggés lehet a materialista monizmus és a dualizmus között, amikor a gyermek is tudja, hogy a monizmus *egyetlen elvből* —

az anyagi és eszmei formával bíró természetből vagy létből indul ki, a dualizmus viszont *két elvből* — az anyagiból és eszmeiből, amelyek, a dualizmus szerint, tagadják egymást?

Negyedszer, mikor „tüntette fel" Marx „az emberi törekvéseket és akaratot utópiának és illúziónak"? Igaz, Marx a gazdasági fejlődéssel magyarázta „az emberi törekvéseket és akaratot", és amikor némely szobatudósok törekvései nem feleltek meg a gazdasági körülményeknek, utópistáknak nevezte őket. De vajjon ez azt jelenti, hogy Marx véleménye szerint az emberi törekvések általában utópikusak? Csak nem szorul ez is magyarázatra? Csakugyan nem olvasták Marx szavait: „*Az emberiség mindig csak olyan feladatokat tűz maga elé, amelyeket meg is tud oldani*" (lásd „A politikai gazdaságtan bírálatához". Előszó), vagyis, általában, az emberiség nem törekszik utópikus célokra. Világos, hogy „kritikusunk" vagy nem érti azt, amiről beszél, vagy szándékosan meghamisítja a tényeket.

Ötödször, ki mondotta azt önöknek, hogy Marx és Engels véleménye szerint „az emberi törekvéseknek és akaratnak nincs jelentősége"? Miért nem mutatnak rá, hogy hol beszélnek erről? Vajjon a „Louis Bonaparte brumaire tizennyolcadikája", az „Osztályharcok Franciaországban", a „Polgárháború Franciaországban" c. munkáiban és más efféle brosúrákban Marx nem beszél a „törekvés és akarat" jelentőségéről? Miért igyekezett akkor Marx szocialista szellemben kifejleszteni a proletárok „akaratát és törekvéseit", miért folytatott propagandát köztük, ha nem tulajdonított jelentőséget a „törek-

véseknek és az akaratnak"? Vagy, miről is beszélt Engels 1891—94-ben írt ismert cikkeiben, ha nem az „akarat és törekvés jelentőségéről"? Igaz, Marx véleménye szerint az emberek „akarata és törekvése" a gazdasági helyzetből meríti tartalmát, de vajjon ez azt jelenti-e, hogy ők maguk egyáltalán nem befolyásolják a gazdasági viszonyok fejlődését? Az anarchisták csakugyan ennyire nehezen értenek meg ilyen egyszerű gondolatot?

Az anarchista urak még egy „vádja": „a formát nem lehet elképzelni tartalom nélkül...", ezért nem lehet azt mondani, hogy a „forma a tartalom után *következik* (elmarad a tartalomtól. *K.)* ... azok «együtt létcznek»... Ellenkező esetben a monizmus képtelenség" (lásd „Nobati" 1. szám. S. G.).

„Tudósunk" megint belezavarodott egy kissé. Hogy a tartalom elképzelhetetlen forma nélkül — ez helyes. De az is helyes, hogy a *létező forma* sohasem felel meg teljesen a *létező tartalomnak:* az első elmarad a másodiktól, az új tartalom bizonyos mértékig mindig a régi formába van burkolva, aminek következtében a régi forma és az új tartalom mindig összeütközésben van egymással. Éppen ezen a talajon zajlanak le a forradalmak és ebben fejeződik ki egyebek között Marx materializmusának forradalmi szelleme. A „híres" anarchisták ellenben ezt nem értették meg, amiben természetesen ők maguk a hibásak, nem pedig a materialista elmélet.

Ezek az anarchisták nézetei Marx és Engels materialista elméletéről, ha azokat egyáltalán nézeteknek lehet nevezni.

III

PROLETÁR SZOCIALIZMUS

Megismertük Marx elméleti tanítását: ismerjük *módszerét* és ismerjük *elméletét* is.

Milyen gyakorlati következtetéseket kell levonnunk ebből a tanításból?

Milyen összefüggés van a dialektikus materializmus és a proletár szocializmus között?

A dialektikus módszer azt mondja, hogy csak az az osztály lehet végig haladó, csak az az osztály törheti szét a rabszolgaság jármát, amely naprólnapra növekszik, mindig előrehalad és lankadatlanul harcol a jobb jövőért. Látjuk, hogy az egyetlen osztály, amely állandóan növekszik, mindig előrehalad és harcol a jövőért: a városi és falusi proletariátus. Tehát a proletariátust kell szolgálnunk és hozzá kell fűznünk reményeinket.

Ez az első gyakorlati következtetés Marx elméleti tanításából.

De szolgálat és szolgálat között különbség van. A proletariátust „szolgálja" Bernstein is, amikor azt prédikálja neki, hogy felejtse el a szocializmust. A proletariátust „szolgálja" Kropotkin is, amikor a szétforgácsolt, a széles ipari alap híján levő községi

„szocializmust" ajánlja neki. A proletariátust szolgálja Marx Károly is, amikor a modern nagyipar széles alapjára támaszkodó proletár szocializmus felé hívja.

Hogyan kell cselekednünk, hogy munkánk a proletariátus hasznára váljék?

Hogyan kell szolgálnunk a proletariátust?

A materialista elmélet azt mondja, hogy ez vagy az az eszmény csak abban az esetben tehet közvetlen szolgálatot a proletariátusnak, ha az az eszmény nem mond ellent az ország gazdasági fejlődésének, ha teljesen megfelel e fejlődés követelményeinek. A tőkés rend gazdasági fejlődése azt mutatja, hogy a modern termelés társadalmi jelleget ölt, hogy a termelés társadalmi jellege gyökerében tagadja a fennálló tőkés tulajdont, tehát fő feladatunk — elősegíteni a tőkés tulajdon megdöntését és a szocialista tulajdon megteremtését. Ez pedig azt jelenti, hogy Bernstein tanítása, aki azt prédikálja, hogy felejtsük el a szocializmust, gyökerében ellentmond a gazdasági fejlődés követelményeinek — kárt okoz a proletariátusnak.

A tőkés rend gazdasági fejlődése továbbá azt mutatja, hogy a modern termelés napról-napra bővül, nem fér egyes városok és kormányzóságok határai közé, szakadatlanul áttöri ezeket a határokat és átfogja az egész állam területét — amiből az következik, hogy üdvözölnünk kell a termelés kibővülését és nem az egyes városokat és községeket kell a jövő szocializmus alapjaként elismernünk, hanem az egész állam összes és oszthatatlan területét, amely a jövőben természetesen egyre jobban bővül majd. Ez pedig

azt jelenti, hogy Kropotkin tanítása, amely a jövő szocializmust az egyes városok és községek korlátai közé szorítja, ellentmond a termelés hatalmas kibővítése érdekeinek — kárt okoz a proletariátusnak.

Harcolni a *széleskörű* szocialista életért, mint *fő* célért — így kell a proletariátust szolgálnunk.

Ez a második gyakorlati következtetés Marx elméleti tanításából.

Világos, hogy a proletár szocializmus közvetlen következtetés a dialektikus materializmusból.

Mi a proletár szocializmus?

A mai rend kapitalista rend. Ez azt jelenti, hogy a világ két ellentétes táborra, a maroknyi tőkés táborára és a többség — a proletárok táborára van felosztva. A proletárok éjjel-nappal dolgoznak, de mégis változatlanul szegények maradnak. A tőkések nem dolgoznak, de mégis gazdagok. És ez nem azért történik, mert a proletároknak talán kevés eszük van, a tőkések pedig lángeszűek — hanem mert a tőkések elszedik a proletárok munkájának gyümölcseit, mert a tőkések kizsákmányolják a proletárokat.

Miért veszik el éppen a tőkések és nem maguk a proletárok a proletárok munkájának gyümölcseit? Miért a tőkések zsákmányolják ki a proletárokat, és nem a proletárok — a tőkéseket?

Azért, mert a tőkés rend az árutermelésen nyugszik: itt minden áruformát ölt, mindenütt az adásvétel elve uralkodik. Itt nemcsak fogyasztási cikkeket, nemcsak élelmicikkeket vásárolhatnak, hanem megvehetik az emberek munkaerejét, vérüket és lelkiismeretüket is. A tőkések mindezt tudják és meg-

vásárolják a proletárok munkaerejét, bérmunkára alkalmazzák őket. Ez pedig azt jelenti, hogy a tőkések az általuk megvásárolt munkaerő tulajdonosaivá lesznek. A proletárok viszont elvesztik jogukat erre az eladott munkaerőre. Vagyis az, amit ez a munkaerő termel, már nem a proletáré, hanem csupán a tőkésé és annak zsebébe kerül. Lehetséges, hogy az általatok eladott munkaerő naponta 100 rubel értékű árut termel, de ehhez semmi közötök, ez nem a tiétek, ez csupán a tőkésekre tartozik és az övéké — nektek csak napi munkabéreteket kell megkapnotok, amely talán elegendő lesz elengedhetetlen szükségleteitek kielégítésére — feltéve, persze, hogy takarékosan fogtok élni. Röviden: a tőkések megvásárolják a proletárok munkaerejét, bérmunkára alkalmazzák a proletárokat, és éppen ezért a tőkések veszik el a proletárok munkájának gyümölcseit, éppen ezért a tőkések zsákmányolják ki a proletárokat, nem pedig a proletárok a tőkéseket.

De miért éppen a tőkések vásárolják meg a proletárok munkaerejét? Miért alkalmazzák a tőkések a proletárokat, nem pedig a tőkéseket — a proletárok?

Azért, mert a tőkés rend fő alapja a munka- és termelőeszközök magántulajdona. Azért, mert a gyárak, az üzemek, a föld és a föld méhe, az erdők, a vasutak, a gépek és más termelőeszközök maroknyi tőkés magántulajdonává lettek. Azért, mert a proletárok mindettől meg vannak fosztva. Ime, ezért alkalmazzák bérmunkára a tőkések a proletárokat, hogy üzembe helyezzék a gyárakat — ellenkező esetben munka- és termelőeszközeik nem hoznának semmi jövedelmet. Ime, ezért adják el a proletárok

munkaerejüket a tőkéseknek — ellenkező esetben éhenhalnának.

Mindez fényt vet a tőkés termelés általános jellegére. Először, magától értetődik, hogy a tőkés termelés nem lehet egységes és szervezett valami: teljesen fel van aprózva az egyes tőkések magánvállalataira. Másodszor, az is világos, hogy ennek az elaprózott termelésnek közvetlen célja nem a lakosság szükségleteinek kielégítése, hanem eladásra szánt áruk termelése a tőkések hasznának növelése céljából. De mivel minden egyes tőkés arra törekszik, hogy hasznát növelje, mindegyikük igyekszik mennél több árut termelni, ennek következtében a piac gyorsan megtelik, az áruk árai esnek — és bekövetkezik az általános válság.

Ilyképpen válságok, munkanélküliség, termelési szünetek, termelési anarchia és más effélék a modern tőkés termelés szervezetlenségének közvetlen eredményei.

És ha ez a szervezetlen társadalmi rend még nem pusztult el, ha még erősen ellenáll a proletariátus rohamainak, ez elsősorban azzal magyarázható, hogy a kapitalista állam, a kapitalista kormány védelmezi.

Ez a modern tőkés társadalom alapja.

* * *

Nem kétséges, hogy a jövő társadalom teljesen más alapon fog felépülni.

A jövő társadalom — szocialista társadalom. Ez elsősorban azt jelenti, hogy ott nem lesz semmiféle osztály: nem lesznek sem tőkések, sem proletárok —

következésképpen nem lesz kizsákmányolás sem. Ott csupán közösen munkálkodó dolgozók lesznek.

A jövő társadalom — szocialista társadalom. Ez azt is jelenti, hogy ott a kizsákmányolással együtt megszünik az árutermelés és az adásvétel is, ezért ott nem lesz helye sem a munkaerő megvásárlóinak, sem eladóinak, sem a munkáltatóknak, sem a munkavállalóknak — ott csupán szabad dolgozók lesznek.

A jövő társadalom — szocialista társadalom. Ez azt jelenti végül, hogy ott a bérmunkával együtt meg fog szünni a munka- és termelőeszközök minden magántulajdona, ott nem lesznek sem szegény proletárok, sem gazdag tőkések — ott csupán dolgozók lesznek, akik közösen bírtokolnak minden földet a föld mélyével együtt, minden erdőt, minden gyárat és üzemet, minden vasutat stb.

Amint látják, a jövő termelés fő célja a társadalom szükségleteinek közvetlen kielégítése, nem pedig eladásra szánt áruk termelése a tőkések hasznának növelése kedvéért. Itt nem lesz helye az árutermelésnek, a haszonért folyó harcnak stb.

Az is világos, hogy a jövő termelés szocialista módon megszervezett, magas fejlettségű termelés lesz, amely számba fogja venni a társadalom szükségleteit és pontosan annyit fog termelni, amennyire a társadalomnak szüksége van. Itt nem lesz helye sem a termelés szétforgácsoltságának, sem a versenynek, sem a válságoknak, sem a munkanélküliségnek.

Ahol nincsenek osztályok, ahol nincsenek gazdagok és szegények — ott nincs szükség

államra sem, ott nincs szükség politikai hatalomra sem, amely elnyomja a szegényeket és védelmezi a gazdagokat. A szocialista társadalomban tehát nem lesz szükség politikai hatalomra.

Ezért írta Marx már 1846-ban:

„A munkásosztály, fejlődése folyamán, a régi polgári társadalom helyére olyan *társulást* fog állítani, amely kizárja majd az osztályokat és ellentéteiket, és akkor nem lesz többé *szoros értelemben vett politikai hatalom* . . .” (lásd „A filozófia nyomora”)[89].

Ezért írta Engels 1884-ben:

„Az állam tehát nem öröktől fogva való. Voltak társadalmak, amelyek megvoltak nélküle is, amelyeknek államról . . . sejtelmük sem volt. A gazdasági fejlődés bizonyos fokán, amellyel szükségszerűen velejárt a társadalom osztályokra szakadása, . . . az állam szükségessé vált. Most gyors léptekkel közeledünk a termelés fejlődésének olyan fokához, amelyen ezeknek az osztályoknak a léte nemcsak nem szükségszerűség többé, hanem a termelés határozott akadályává válik. Eltűnésük tehát ugyanolyan elkerülhetetlen, amilyen egykor keletkezésük volt. Velük együtt elkerülhetetlenül eltűnik az állam. A társadalom, amely a termelést a termelők szabad és egyenlő társulása alapján újjászervezi, az egész államgépezetet odahelyezi, ahová akkor való lesz: a régiségek múzeumába, a rokka és a bronzbalta mellé . . .” (lásd „ A család, a magántulajdon és az állam eredete”).[90]

Ugyanakkor magától értetődik, hogy a közös ügyek intézésére, azokon a helyi irodákon kívül, amelyek a különböző adatokat össze fogják gyüjteni.

a szocialista társadalomnak szüksége lesz központi statisztikai hivatalra, amelynek az egész társadalom szükségleteiről kell adatokat összegyüjtenie és azután ennek megfelelően elosztani a különféle munkát a dolgozók között. Szükség lesz konferenciákra is, és különösen kongresszusokra, amelyeknek határozatai a következő kongresszusig feltétlenül kötelező erejűek lesznek a kisebbségben maradt társak számára.

Végül nyilvánvaló, hogy a szabad és kollektív munkának a jövő szocialista társadalomban maga után kell vonnia valamennyi szükséglet ugyanolyan kollektív és teljes kielégítését. Ez pedig azt jelenti, hogy ha a jövő társadalom minden egyes tagjától annyi munkát követel, amennyit az adhat, akkor a társadalomnak a maga részéről annyi terméket kell adnia minden egyes embernek, amennyire annak szüksége van. Mindenkitől képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint! — ezen az alapon kell megteremteni a jövő kollektív rendet. Természetesen a szocializmus *első* fokán, amikor az új életbe bekapcsolódnak a munkához még hozzá nem szokott elemek, amikor a termelőerők sem lesznek eléggé fejlettek és lesz még „durva" és „finom" munka — a „mindenkinek szükségletei szerint" elv megvalósítása kétségtelenül nagy nehézségekbe fog ütközni, és ezért a társadalom kénytelen lesz *ideiglenesen* valamilyen más, közbülső útra lépni. De az is világos, hogy amikor majd a jövő társadalom a saját medrébe kerül, amikor a kapitalizmus csökevényei gyökerestől ki lesznek irtva — a szocialista társadalomnak megfelelő egyetlen elv a fentemlített elv lesz.

Ezért mondotta Marx 1875-ben:

„A kommunista" (vagyis szocialista) „társadalom felsőbb fokán, miután az egyének már nincsenek szolgaian alárendelve a munkamegosztásnak és ezzel a szellemi és testi munka ellentéte is megszűnt; miután a munka nemcsak a megélhetés eszköze, de maga lett a legfőbb életszükségletté; miután az egyének mindenirányú fejlettségével a termelőerők is növekedtek... csak akkor lehet majd a polgári jog szűk látóhatárát egészen átlépni és írhatja zászlajára a társadalom: Mindenki képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint" (lásd „A gothai program kritikája")[91].

Általában ilyen a jövő szocialista társadalom képe Marx elmélete szerint.

Mindez jó. De elképzelhető-e a szocializmus megvalósítása? Feltehető-e, hogy az ember ki tudja írtani magából „vad szokásait"?

Vagypedig: ha mindenki szükségletei szerint fog kapni, feltehető-e, hogy a szocialista társadalom termelőerőinek színvonala elegendő lesz erre?

A szocialista társadalom csak eléggé fejlett termelőerőkön, az emberek szocialista tudatán, szocialista felvilágosodásán épülhet fel. A mai termelőerők fejlődését gátolja a fennálló tőkés tulajdon, de, ha tekintetbe vesszük, hogy a jövő társadalomban ez a tulajdon nem lesz meg — magától értetődik, hogy a termelőerők megtízszereződnek. Nem kell elfelejtenünk azt a körülményt sem, hogy a jövő társadalomban a mostani élősdiek százezrei, valamint a munkanélküliek, munkához kezdenek és kiegészítik a dolgozók sorait, ami erősen előmozdítja majd a

termelőerők fejlődését. Ami az emberek „vad" érzéseit és nézeteit illeti, azok nem olyan örökkévalók, mint egyesek feltételezik : volt idő, az őskommunizmus ideje, amikor az ember nem ismerte el a magántulajdont; bekövetkezett az egyéni termelés ideje, amikor a magántulajdon kerítette hatalmába az emberek érzéseit és elméjét; bekövetkezik az új idő, a szocialista termelés ideje — és nem csoda, ha az emberek érzéseit és elméjét szocialista törekvések hatják át. Vajjon a lét nem határozza-e meg az emberek „érzéseit" és nézeteit?

De mi bizonyítja, hogy a szocialista rend létesítése elkerülhetetlen? A modern kapitalizmus fejlődése után elkerülhetetlenül bekövetkezik-e a szocializmus? Vagy, más szóval : honnan tudjuk, hogy Marx proletár szocializmusa nemcsak édes álom, fantázia? Hol van ennek tudományos bizonyítéka?

A történelem azt mutatja, hogy a tulajdon formája közvetlenül a termelés formájától függ, aminek következtében a termelés formájának változásával előbb vagy utóbb elkerülhetetlenül változik a tulajdon formája is. Volt idő, amikor a tulajdon kommunista jellegű volt, amikor az erdők és mezők, amelyeket az ősemberek bejártak, mindenkié voltak, nem pedig egyes személyeké. Miért volt akkor kommunista tulajdon? Azért, mert a termelés kommunista volt, a munka közös, kollektív volt — mindnyájan közösen dolgoztak és nem tudtak meglenni egymás nélkül. Más idő következett be, a kispolgári termelés ideje, amikor a tulajdon egyéni (magán) jelleget öltött, amikor mindazt, amire az embernek szüksége volt (természetesen a levegő, napfény stb.

kivételével), magántulajdonnak ismerték el. Miért következett be ez a változás? Azért, mert a termelés egyénivé lett, mindenki sajátmagára kezdett dolgozni, a maga zugába vonulva. Végül bekövetkezik az idő, a tőkés nagytermelés ideje, amikor a munkások százai és ezrei gyűlnek össze egy tető alatt, egy gyárban és közös munkát végeznek. Itt nem látható a régi, magányosan végzett munka, amikor mindenkinek magafelé hajlott a keze — itt minden munkás és minden műhely valamennyi munkása a munka terén szoros kapcsolatban van mind műhelye munkásaival, mind más műhelyekkel. Elegendő egy műhely leállása ahhoz, hogy az egész gyár munkásai munka nélkül maradjanak. Amint látják, a termelés folyamata, a munka, már társadalmi jelleget öltött, szocialista színezetre tett szert. És így történik nemcsak az egyes gyárakban, hanem egész iparágakban és a termelési ágak között is: elegendő, ha a vasúti munkások sztrájkolnak, s a termelés máris nehéz helyzetbe kerül, elegendő, ha az olaj- és a kőszéntermelés leáll, s kis idő mulva egész gyárak és üzemek zárnak be. Világos, hogy a termelés folyamata itt társadalmi, kollektív jelleget öltött. És mivel a termelés társadalmi jellegének nem felel meg az elsajátítás magánjellege, mivel a modern kollektív munkának elkerülhetetlenül a kollektív tulajdonra kell vezetnie, magától értetődik, hogy a szocialista rend ugyanolyan elkerülhetetlenül követi a kapitalizmust, mint az éjszakát a nappal.

Igy alapozza meg a történelem Marx proletár szocializmusának elkerülhetetlenségét.

* * *

A történelem azt mondja, hogy annak az osztálynak vagy társadalmi csoportnak, amely a társadalmi termelésben a főszerepet játssza és amely kezében tartja a termelés fő funkcióit, idővel elkerülhetetlenül e termelés gazdájává kell válnia. Volt idő, a matriarchátus ideje, amikor a nőket tartották a termelés gazdáinak. Mivel magyarázható ez? Azzal, hogy az akkori termelésben, a kezdetleges földművelésben, a nők a főszerepet játszották, ők teljesítették a fő funkciókat, míg a férfiak az erdőket járták, vadakat keresve. Bekövetkezett olyan idő, a patriarchátus ideje, amikor a termelésben az uralkodó helyzet a férfiaké lett. Miért történt ez a változás? Azért, mert az akkori termelésben, az állattenyésztő gazdaságban, ahol a fő munkaeszköz a lándzsa, a pányva, az íj és a nyíl volt, a férfiak játszották a főszerepet... Elérkezett az az idő, a tőkés nagytermelés ideje, amikor a termelésben a proletárok kezdik játszani a főszerepet, amikor valamennyi fő termelési funkció az ő kezükbe megy át, amikor a termelés egyetlen napig sem lehet meg nélkülük (gondoljunk az általános sztrájkokra), amikor a tőkések nemcsak nem szükségesek a termelés számára, hanem még akadályozzák is azt. Ez pedig mit jelent? Ez azt jelenti, hogy vagy teljesen el kell pusztulnia minden társadalmi életnek, vagy a proletariátusnak előbb-utóbb elkerülhetetlenül a modern termelés gazdájává, egyetlen tulajdonosává, szocialista tulajdonosává kell válnia.

A mai ipari válságok, amelyek a tőkés tulajdon búcsúztató sirámait éneklik és határozottan fölteszik a kérdést: *vagy* kapitalizmus, *vagy* szocializmus —

teljesen szemmelláthatóvá teszik ezt a következtetést, szemléltetően feltárják a tőkések élősdi voltát és a szocializmus győzelmének elkerülhetetlenségét.

Igy alapozza meg a történelem Marx proletár szocializmusának elkerülhetetlenségét.

Nem szentimentális érzelmeken, nem az elvont „igazságosságon", nem a proletariátus iránt érzett szereteten, hanem a fent elmondott tudományos alapokon épül a proletár szocializmus.

Ezért nevezik a proletár szocializmust „tudományos szocializmusnak".

Engels már 1877-ben mondotta:

„Ha az a meggyőződésünk, hogy közeleg a munkatermékek mai elosztási módjának... forradalmi átalakítása, csak azon a tudaton alapulna, hogy ez az elosztási mód igazságtalan, s hogy a jognak egyszer mégiscsak diadalmaskodnia kell, akkor bezzeg gyengén állnánk és soká várhatnánk..." Ebben a dologban a legfőbb az, hogy „mind a modern kapitalista termelési mód által létrehívott termelőerők, mind a javak elosztásának általa megteremtett rendszere kiáltó ellentmondásba kerültek magával a termelési móddal, mégpedig oly fokban, hogy a termelési és elosztási mód olyan átalakulásának kell bekövetkeznie, amely megszüntet minden osztálykülönbséget, mert különben az egész modern társadalom elpusztul. Ezen a kézzelfogható, anyagi tényen... nem pedig egyik-másik szobatudós jogról és jogtalanságról való elgondolásán alapul a modern szocializmusnak a győzelembe vetett biztos hite" (lásd „Anti-Dühring")[92].

Ez természetesen nem jelenti azt, hogy mivel

a kapitalizmus rothad, a szocialista rendet bármikor meg lehet teremteni, amikor csak akarjuk. Ezt csak az anarchisták és más kispolgári ideológusok gondolják. A szocialista eszmény nem valamennyi osztály eszménye. Ez csak a proletariátus eszménye, és megvalósítása nem valamennyi osztály közvetlen érdeke, hanem csak a proletariátusé. Ez pedig azt jelenti, hogy amíg a proletariátus a lakosságnak csak kicsiny részét alkotja, a szocialista rend megteremtése lehetetlen. A régi termelési mód pusztulása, a tőkés termelés méreteinek további nagyobbodása és a társadalom többségének proletarizálódása — ezek a feltételek szükségesek a szocializmus megvalósításához. De ez még nem elegendő. Lehet, hogy a lakosság többsége már proletarizálódott, és mégis lehet, hogy a szocializmus még nem valósul meg. És ez azért van így, mert a szocializmus megvalósításához mindezeken kívül osztálytudatra, a proletariátus tömörülésére és arra is szükség van, hogy a proletariátus tudja irányítani saját ügyét. Mindezek megszerzése érdekében viszont szükség van az úgynevezett politikai szabadságra, vagyis a szólás, a sajtó, a sztrájk és az egyesülés szabadságára, szóval az osztályharc szabadságára. A politikai szabadság azonban nincs mindenütt egyformán biztosítva. A proletariátusnak ezért nem közömbös, milyen körülmények között kell harcolnia: önkényuralmi hűbéri (Oroszország), monarchikus alkotmányos (Németország), nagyburzsoá köztársasági (Franciaország), avagy demokratikus köztársasági körülmények között (ez utóbbit követeli az oroszországi szociáldemokrácia). A politikai szabadság a legjobban és legteljesebben a demokra-

tikus köztársaságban van biztosítva, természetesen, amennyire az a kapitalizmusban egyáltalában biztosítható. A proletár szocializmus minden híve ezért feltétlenül arra törekszik, hogy megteremtse a demokratikus köztársaságot mint a legjobb „hidat" a szocializmushoz.

Ezért oszlik a marxista program a mai körülmények között két részre: *maximális programra*, amely a szocializmust tűzi ki célul, és *minimális programra*, amelynek az a célja, hogy a demokratikus köztársaságon keresztül utat törjön a szocializmus felé.

* * *

Hogyan kell a proletariátusnak cselekednie, melyik útra kell lépnie, hogy tudatosan megvalósítsa programját, megdöntse a kapitalizmust, és felépítse a szocializmust?

A felelet világos: a proletariátus nem tudja elérni a szocializmust, ha kibékül a burzsoáziával — feltétlenül a harc útjára kell lépnie, és ennek a harcnak osztályharcnak kell lennie, az egész proletariátus harcának az egész burzsoázia ellen. Vagy a burzsoázia és az ő kapitalizmusa, vagy a proletariátus és az ő szocializmusa! Ezen kell a proletariátus tevékenységének, osztályharcának alapulnia.

De a proletariátus osztályharcának sokféle formája van. Osztályharc például a sztrájk — akár részleges az, akár általános. Osztályharc kétségtelenül a bojkott és a szabotázs is. Hasonlóképpen osztályharc a tüntetés, a felvonulás, a képviseleti intézményekben való részvétel stb. — akár országos parlamentek

ezek az intézmények, akár helyi önkormányzatok. Mindezek ugyanannak az osztályharcnak különféle formái. Itt nem fogjuk tisztázni, hogy a harc melyik formájának van nagyobb jelentősége a proletariátus szempontjából a proletariátus osztályharcában, csupán azt jegyezzük meg, hogy a maga idején és a maga helyén mindegyikre feltétlenül szüksége van a proletariátusnak, mint elengedhetetlen eszközre öntudatának és szervezettségének fejlesztése érdekében. Az öntudat és a szervezettség pedig, mint a levegő, úgy kell a proletariátusnak. De azt is meg kell jegyeznünk, hogy a proletariátus számára mindezek a harci formák csupán *előkészítő* eszközök, hogy ezek közül a formák közül önmagában véve egyik sem *döntő* eszköz, amelynek segítségével a proletariátus le tudná rombolni a kapitalizmust. A kapitalizmust nem lehet csupán általános sztrájkkal lerombolni: az általános sztrájk csak bizonyos előfeltételeket készíthet elő a kapitalizmus lerombolásához. Elképzelhetetlen, hogy a proletariátus csupán a parlamentben való részvételével meg tudja dönteni a kapitalizmust: a parlamentarizmus segítségével csupán bizonyos előfeltételek készíthetők elő a kapitalizmus megdöntéséhez.

Mi hát az a *döntő* eszköz, amelynek segítségével a proletariátus megdönti a kapitalista rendet?

Ez az eszköz a *szocialista forradalom.*

A sztrájkok, a bojkott, a parlamentarizmus, a tüntetés és a felvonulás — mindezek a harci formák jók, mint olyan eszközök, amelyek előkészítik és megszervezik a proletariátust. De ezek közül az eszközök közül egyik sem tudja a fennálló egyenlőtlenséget megszüntetni. Szükséges, hogy mindezek az eszközök

egy fő és döntő eszközben összpontosuljanak, a proletariátusnak fel kell kelnie és döntő rohamot kell indítania a burzsoázia ellen, hogy alapjáig lerombolja a kapitalizmust. Ilyen fő és döntő eszköz éppen a szocialista forradalom.

A szocialista forradalmat nem lehet váratlan és rövid ideig tartó lecsapásként felfogni, ez a proletártömegek hosszadalmas harca, amelyek vereséget mérnek a burzsoáziára és elfoglalják hadállásait. És mivel a proletariátus győzelme ugyanakkor uralom is lesz a legyőzött burzsoázia felett, mivel az *osztályok összeütközése idején* az egyik osztály veresége a másik uralmát jelenti — a szocialista forradalom első foka a proletariátus politikai uralma lesz a burzsoázia felett.

A *proletariátus* szocialista *diktatúrája*, a hatalom elfoglalása a proletariátus által — ezzel kell a szocialista forradalomnak kezdődnie.

Ez pedig azt jelenti, hogy *amíg a burzsoázia nincs teljesen legyőzve*, amíg gazdagságát nem kobozták el, a proletariátusnak feltétlenül katonai erővel kell rendelkeznie, saját „proletárgárdájával", amelynek segítségével visszaveri az elhaló burzsoázia ellenforradalmi rohamait, ugyanúgy, mint egykor a párizsi proletariátus a Komműn idején.

A proletariátus szocialista diktatúrája viszont azért szükséges, hogy a proletariátus annak segítségével ki tudja sajátítani a burzsoáziát, hogy az egész burzsoáziától elkobozza a földet, erdőket, gyárakat és üzemeket, gépeket, vasutakat stb.

A burzsoázia kisajátítása — erre kell a szocialista forradalomnak vezetnie.

Ez az a fő és döntő eszköz, amelynek segítségével a proletariátus megdönti a mai tőkés rendet.

Ezért mondotta Marx Károly 1847-ben:

„. . . . A munkásforradalom első lépése az, hogy a proletariátust uralkodó osztállyá emeli . . . A proletariátus arra használja majd fel politikai uralmát, hogy a burzsoáziát fokról-fokra megfossza összes tőkéitől, hogy minden termelőeszközt az uralkodó osztállyá szervezett proletariátus kezében összpontosítson . . .” (lásd „Kommunista kiáltvány”).

Ilyen úton kell a proletariátusnak haladnia, ha meg akarja valósítani a szocializmust.

Ebből az általános elvből következik valamennyi többi taktikai nézet is. A sztrájkoknak, a bojkottnak, a tüntetésnek, a parlamentarizmusnak csak annyiban van jelentősége, amennyiben elősegíti a proletariátus megszervezését, szervezetei megerősítését és kibővítését a szocialista forradalom végrehajtása érdekében.

* * *

Eszerint a szocializmus megvalósításához szocialista forradalomra van szükség, a szocialista forradalomnak pedig a proletariátus diktatúrájával kell kezdődnie, vagyis a proletariátusnak magához kell ragadnia a politikai hatalmat, hogy annak segítségével kisajátítsa a burzsoáziát.

De mindezekhez a proletariátus szervezettségére, a proletariátus tömörülésére, egyesülésére, erős proletárszervezetek megteremtésére és szakadatlan növekedésükre van szükség.

Milyen formákat kell a proletariátus szervezeteinek ölteniök?

A legelterjedtebb és legtömegesebb szervezetek — a szakszervezetek és a munkás-szövetkezetek (főleg termelő és fogyasztási szövetkezetek). A szakszervezetek célja — harc (főképpen) az ipari tőke ellen azért, hogy a modern kapitalizmus keretein belül megjavítsák a munkások helyzetét. A szövetkezetek célja — harc (főképpen) a kereskedelmi tőke ellen azért, hogy, természetesen, ugyanannak a kapitalizmusnak keretein belül, a közszükségleti cikkek árainak csökkentésével bővítsék a munkások fogyasztását. A proletariátusnak a szakszervezetek is, meg a szövetkezetek is feltétlenül szükségesek, mint olyan eszközök, amelyek szervezik a proletártömeget. Ezért Marx és Engels proletár szocializmusa szempontjából a proletariátusnak fel kell használnia a szervezet mind e két formáját, erősítenie és fejlesztenie kell azokat — természetesen, amennyiben ezt a fennálló politikai viszonyok lehetővé teszik.

De a szakszervezetek és szövetkezetek egymagukban nem tudják kielégíteni a harcoló proletariátus szervezeti szükségleteit. És ennek az az oka, hogy az említett szervezetek nem tudnak kilépni a kapitalizmus kereteiből, mert céljuk a munkások helyzetének javítása a kapitalizmus keretein belül. De a munkások teljes felszabadulást akarnak a tőkés rabszolgaság alól, szét akarják törni ezeket a kereteket, nem pedig csupán a kapitalizmus keretein belül torgolódni. Tehát olyan szervezetre van még szükség, amely maga köré gyüjti *valamennyi* szakma munkásai közül a tudatos elemeket, tudatos osztállyá emeli a prole-

tariátust és legfőbb céljaként a kapitalista rend szétzúzását, a szocialista forradalom előkészítését tűzi ki.

Ez a szervezet a proletariátus szociáldemokrata pártja.

Ennek a pártnak a többi párttól teljesen független osztálypártnak kell lennie — mégpedig azért, mert ez a párt a proletárok osztályának pártja, akiknek felszabadítása csak saját kezük műve lehet.

Ennek a pártnak forradalmi pártnak kell lennie — mégpedig azért, mert a munkások felszabadítása csak forradalmi úton, a szocialista forradalom segítségével lehetséges.

Ennek a pártnak nemzetközi pártnak kell lennie, a párt kapuját ki kell nyitni minden tudatos proletár előtt — mégpedig azért, mert a munkások felszabadítása nem nemzeti, hanem társadalmi kérdés, amelynek egyforma jelentősége van mind a grúz, mind az orosz, mind más nemzetek proletárjai számára.

Ebből világosan kitűnik, hogy mennél szorosabban tömörülnek a különböző nemzetek proletárjai, mennél teljesebben rombolják le a közéjük emelt nemzeti válaszfalakat, annál erősebb lesz a proletariátus pártja, annál könnyebb lesz egyetlen osztatlan osztályba szervezni a proletariátust.

Ezért, amennyire ez lehetséges, a proletariátus szervezeteiben a föderalista szétforgácsoltsággal szemben feltétlenül meg kell valósítani a centralizmus elvét — akár pártszervezetek, akár szakszervezetek vagy szövetkezetek lesznek ezek.

Az is világos, hogy mindezeknek a szervezetek-

nek demokratikus alapokra kell épülniök, természetesen, amennyiben ezt a politikai és más körülmények nem akadályozzák.

Milyen legyen a kölcsönös viszony egyrészt a párt, s másrészt a szövetkezetek és a szakszervezetek között? Ez utóbbiaknak párthoz tartozóknak, vagy pártonkívülieknek kell-e lenniök? Ennek a kérdésnek a megoldása attól függ, hogy hol és milyen viszonyok között kell a proletariátusnak harcolnia. Mindenesetre kétségtelen, hogy mind a szakszervezetek, mind a szövetkezetek annál tökéletesebben fejlődnek, mennél barátibb viszonyban vannak a proletariátus szocialista pártjával. És ez azért van így, mert mindkét gazdasági szervezet, ha nem áll közel az erős szocialista párthoz, gyakran szétforgácsolódik, a szűk szakmai érdekek kedvéért megfeledkezik az általános osztályérdekekről s ezzel nagy kárt okoz a proletariátusnak. Ezért minden esetben biztosítani kell a párt ideológiai és politikai befolyását a szakszervezetekre és szövetkezetekre. Az említett szervezetek csak ezzel a feltétellel válnak azzá a szocialista iskolává, amely tudatos osztályba szervezi a különálló csoportokra szétforgácsolt proletariátust.

Ezek általában Marx és Engels proletár szocializmusának jellemző vonásai.

Mi az anarchisták nézete a proletár szocializmusról?

Elsősorban tudnunk kell azt, hogy a proletár szocializmus nem egyszerűen filozófiai tanítás. Ez a

proletár tömegek tanítása, zászlajuk, ezt tisztelik és ennek „hódolnak" a világ proletárjai. Ezért Marx és Engels nem csupán valamilyen filozófiai „iskola" megalapítói — ők annak az élő proletármozgalomnak élő vezérei, amely napról-napra növekszik és erősödik. Aki ez ellen a tanítás ellen harcol, aki meg akarja „dönteni", annak jól számításba kell vennie mindezt, hogy ne verje be hiába a fejét az egyenlőtlen küzdelemben. Az anarchista urak jól tudják ezt. Marx és Engels ellen vívott harcukban ezért teljesen szokatlan, sajátos új fegyverhez folyamodnak.

Mi ez az új fegyver? A tőkés termelés új vizsgálata? Marx „Tőké"-jének cáfolata? Természetesen, nem! Vagy talán „új tényekkel" és az „induktív" módszerrel felfegyverkezve „tudományosan" megcáfolják a szociáldemokrácia „evangéliumát" — Marx és Engels „Kommunista kiáltványát"? Ez sem! Akkor mi hát ez a rendkívüli eszköz?

Ez — Marx és Engels megvádolása „irodalmi tolvajlással"! Hogyan történik ez? Kiderül, hogy Marxnak és Engelsnek nincs egyetlen eredeti gondolata, a tudományos szocializmus egyszerűen koholmány, mégpedig azért, mert Marx és Engels a „Kommunista kiáltványt" elejétől végéig Victor Considérant „Kiáltványából" „lopta". Ez persze nagyon nevetséges, de V. Cserkezisvili, az anarchisták „utólérhetetlen vezére" olyan nagyképűen beszéli el nekünk ezt a mulatságos történetet, valami Pierre Ramus, Cserkezisvili e szeleburdi apostola pedig, és házisütetű anarchistáink olyan buzgón ismételgetik ezt a „felfedezést", hogy legalább röviden ki kell térni erre a „történetre".

Hallgassák csak meg Cserkezisvilit:

„A «Kommunista kiáltvány» egész elméleti része, mégpedig az első és második fejezet V. Considérant-tól van átvéve. Tehát Marx és Engels «Kiáltványa» — a legális forradalmi demokrácia e bibliája — csupán V. Considérant «Kiáltványának» ügyefogyott átírása más szavakkal. Marx és Engels Considérant «Kiáltványának» nemcsak tartalmát sajátította ki, hanem . . . még egyes címeket is kölcsönzött tőle" (lásd Cserkezisvili, Ramus és Labriola „A «Kommunista kiáltvány» keletkezése" címmel német nyelven kiadott cikkgyüjteményét, 10. old.).

Ugyanezt ismétli P. Ramus, a másik anarchista:

„Határozottan állíthatjuk, hogy fő művük (Marx—Engels «Kommunista kiáltványa») egyszerűen lopás (plágium), lelkiismeretlen lopás, de nem szórólszóra másolták le, mint a közönséges tolvajok teszik, hanem csak a gondolatokat és az elméleteket lopták el . . ." (lásd ugyanott, 4. old.).

Ugyanezt ismétlik anarchistáink a „Nobati"-ban, a „Musa"-ban,[93] a „Hmá"-ban[94] stb.

Tehát kiderül, hogy a tudományos szocializmust elméleti alapjaival együtt Considérant „Kiáltványából" „lopták".

Van-e bármilyen alapjuk az efféle kijelentéseknek?

Ki az a V. Considérant?

Ki az a Marx Károly?

Az 1893-ban meghalt V. Considérant az utópista Fourier tanítványa volt és javíthatatlan *utópista* maradt, aki „Franciaország menekvését" az osztályok *kibékítésében* látta.

Az 1883-ban meghalt Marx Károly materialista, az *utópisták ellensége* volt, az emberiség felszabadításának zálogát a termelőerők fejlődésében és az osztályok *harcában* látta.

Mi közös van bennük?

A tudományos szocializmus *elméleti* alapja Marx és Engels materialista elmélete. Ez elmélet szerint a társadalmi élet fejlődését teljesen a termelőerők fejlődése határozza meg. Ha a földesúri hűbéri rendet polgári rend követte, ennek az volt az „oka", hogy a termelőerők fejlődése elkerülhetetlenné tette a polgári rend kialakulását. Vagy pedig: ha a modern polgári rendet elkerülhetetlenül a szocialista rend követi, akkor ez azért történik, mert ezt követeli a modern termelőerők fejlődése. Ebből következik a kapitalizmus lerombolásának és a szocializmus megteremtésének történelmi szükségszerűsége. Ugyancsak ebből következik az a marxista tétel, hogy eszményeinket a termelőerők fejlődésének történetében kell keresnünk, nem pedig az emberek fejében.

Ez Marx és Engels „Kommunista kiáltványának" *elméleti* alapja (lásd „Kommunista kiáltvány" I, II. fej.).

Mond-e valami ehhez foghatót V. Considérant „*Demokratikus* kiáltványa"? Materialista álláspontonvolt-e Considérant?

Állítjuk, hogy sem Cserkezisvili, sem Ramus, sem „nobatistáink" nem idéznek Considérant „Demokratikus kiáltványából" *egyetlen* olyan kijelentést, *egyetlen* olyan szót sem, amely igazolná, hogy Considérant materialista volt és a társadalmi élet fejlődését a termelőerők fejlődésével magyarázta. Ellen-

kezőleg, nagyon jól tudjuk, hogy Considérant-t a szoszocializmus történetében mint idealista utópistát ismerik (lásd *Paul Louis* „A szocializmus története Franciaországban").

De akkor mi készteti ezeket a furcsa „kritikusokat" az üres fecsegésre, minek fognak hozzá Marx és Engels bírálatához, ha még az idealizmust sem tudják megkülönböztetni a materializmustól? Csak nem azért, hogy megnevettessék az embereket? . .

A tudományos szocializmus *taktikai* alapja a kibékíthetetlen osztályharcról szóló tanítás, mert ez a *legjobb* fegyver a proletariátus kezében. A proletariátus osztályharca — ez az a fegyver, amelynek segítségével a proletariátus kivívja a politikai hatalmat és azután kisajátítja a burzsoáziát a szocializmus megteremtése érdekében.

Ez a Marx és Engels „Kiáltványában" kifejtett tudományos szocializmus *taktikai* alapja.

Beszél-e Considérant valami hasonlót „Demokratikus kiáltványában"? Elismeri-e Considérant, hogy az osztályharc a legjobb fegyver a proletariátus kezében?

Amint Cserkezisvili és Ramus cikkeiből kitűnik (lásd a fentebb említett gyüjteményt), Considérant „Kiáltványában" erről szó sincs — az osztályharcot csupán szomorú tényként említi. Ami az osztályharcot, mint a kapitalizmus lerombolásának eszközét illeti, arról Considérant ezt írja „Kiáltványában":

„A tőke, a munka és a tehetség — ez a termelés három alapeleme, a gazdagság három forrása, az ipari gépezet három kereke . . . A három osztálynak, amely ezeket képviseli, «közös érdekei» vannak; feladatuk

az, hogy a gépeket a tőkések és a nép érdekében dolgoztassák . . . Előttük . . . az a nagy cél, hogy *az összes osztályokat* a nemzet *egységében egyesítsék* . . .” (lásd Kautsky „A Kommunista kiáltvány — plágium” c. brosúrájának 14. oldalát, ahol idézi Considérant „Kiáltványának” ezt a helyét).

Osztályok, egyesüljetek! — ezt a jelszót adja ki Considérant „Demokratikus kiáltványában”.

Mi a közös az osztály*kibékítés* e taktikája és a kibékíthetetlen osztály*harc* taktikája között, amelyet Marx és Engels hirdet, akik határozottan arra hívnak fel: *világ proletárjai, egyesüljetek valamennyi proletárellenes osztály ellen?*

Természetesen, semmi!

Akkor micsoda dőreséget fecsegnek ezek a Cserkezisvili urak és szeleburdi csatlósaik! Nem tekintenek-e bennünket elhunytaknak? Csak nem gondolják, hogy nem leplezzük le őket?!

Végül, érdekes még egy körülmény. V. Considérant 1893-ig élt. 1843-ban adta ki „Demokratikus kiáltványát”. Marx és Engels 1847 végén írták meg „Kommunista kiáltványukat”. Marx és Engels „Kiáltványa” azóta számos kiadást ért meg valamennyi európai nyelven. Mindenki tudja, hogy Marx és Engels „Kiáltványukkal” új korszakot alkottak. Ennek ellenére, míg Marx és Engels élt, sem Considérant, sem barátai *soha és sehol* nem jelentették ki, hogy Marx és Engels Considérant „Kiáltványából” lopta a „szocializmust”. Nem furcsa ez, olvasó?

Mi készteti hát ezeket az „induktív” jöttmenteket . . . bocsánat — „tudósokat” —, hogy ostobaságot fecsegjenek? Kinek a nevében beszélnek? Csak

nem ismerik jobban Considérant „Kiáltványát", mint ő maga? Vagy talán azt hiszik, hogy V. Considérant és hívei nem olvasták a „Kommunista kiáltványt"?

De elég... Elég, hisz maguk az anarchisták sem fordítanak komoly figyelmet Ramus és Cserkezisvili donquijote-i hadjáratára: túlságosan nyilvánvaló már ennek a nevetséges hadjáratnak dicstelen vége, hogy sok figyelmet szenteljünk neki...

Áttérünk a kérdés érdemét illető bírálatra.

* * *

Az anarchistáknak van egy betegségük: nagyon szeretik „bírálni" ellenfeleik pártját, de sajnálják a fáradságot arra, hogy legalább némileg megismerjék ezeket a pártokat. Láttuk, hogy az anarchisták éppen így jártak el, amikor a szociáldemokraták dialektikus módszerét és materialista elméletét „bírálták" (lásd I. és II. fej.). Ugyanúgy járnak el akkor is, amikor a szociáldemokraták tudományos szocializmusának elméletéről írnak.

Vegyük akár a következő tényt. Ki nem tudja, hogy az eszerek és a szociáldemokraták között elvi nézeteltérések vannak. Ki nem tudja, hogy az előbbiek tagadják a marxizmust, a marxizmus materialista elméletét, dialektikus módszerét, programját, az osztályharcot — a szociáldemokraták viszont teljesen a marxizmusra támaszkodnak. Annak, aki csak fél füllel is hallott a „Revoljucionnaja Rosszija" (az eszerek lapja) és az „Iszkra" (a szociáldemokraták lapja) közötti vitáról, feltétlenül ismer-

nie kell ezt a nyilvánvaló elvi nézeteltérést. De mit szóljunk azokhoz a „kritikusokhoz", akik nem látják ezt a különbséget és azt kiabálják, hogy az eszerek és a szociáldemokraták egyaránt marxisták? Igy például az anarchisták azt állítják, hogy a „Revoljucionnaja Rosszija" és az „Iszkra" — mindkettő *marxista lap* (lásd az anarchisták „Kenyér és szabadság" c. gyűjteményét, 202. old.).

Igy „ismerik" az anarchisták a szociáldemokraták elveit!

Ezután már teljesen világos, mennyire alapos „tudományos kritikájuk" . . .

Vizsgáljuk meg ezt a „kritikát" is.

Az anarchisták fő „vádja" az, hogy nem ismerik el a szociáldemokratákat igazi *szocialistáknak:* nem szocialisták — a szocializmus ellenségei vagytok, hajtogatják.

Kropotkin erről ezt írja:

„. . . Más következtetésre jutunk, mint a szociáldemokrata iskola . . . közgazdászainak többsége . . . Mi . . . eljutunk a szabad kommunizmusig, ezzel szemben a szocialisták (értsd ezen a szociáldemokratákat is — *Szerző)* többsége az államkapitalizmusig és kollektivizmusig jut el" (lásd *Kropotkin* „A modern tudomány és az anarchizmus", 74—75. old.).

Miben rejlik a szociáldemokraták „államkapitalizmusa" és „kollektivizmusa"?

Kropotkin erről ezt írja:

„A német szocialisták azt mondják, hogy minden felhalmozott gazdaságot az állam kezében kell összpontosítani, az állam a munkásegyesületeknek adja át azokat, megszervezi a termelést és a cserét

és ügyelni fog a társadalom életére és munkájára" (lásd *Kropotkin* „Egy lázadó szavai," 64. old.).

És tovább:

„A kollektivisták ... tervezeteikben ... kettős hibát követnek el. Meg akarják szüntetni a tőkés rendet és ugyanakkor fenntartanak két olyan intézményt, amely ennek a rendnek alapját alkotja: a képviseleti kormányzatot és a bérmunkát" (lásd „A kenyér meghódítása", 148. old.) ... „A kollektivizmus, mint ismeretes ... fenntartja ... a bérmunkát. Csupán ... a képviseleti kormány foglalja el a munkáltató helyét ..." E kormány képviselői „fenntartják maguknak a jogot, hogy az összeség érdekében használják fel a termelésből származó értéktöbbletet. Ezenkívül ebben a rendszerben különbséget tesznek ... a munkás munkája és a tanult ember munkája között: a napszámos munkája, a kollektivista nézete szerint — *egyszerű* munka, a kézműves, a mérnök, a tudós és mások viszont azzal foglalkoznak, amit Marx bonyolult munkának nevez, és ezért joguk van magasabb fizetésre" (ugyanott, 52. old.). Ilyképpen a munkások a szükséges termékeket nem szükségleteik szerint fogják megkapni, hanem a „társadalomnak tett szolgálataik arányában" (lásd ugyanott, 157. old.).

Ugyanezt ismétlik a grúz anarchisták is, csak fölényeskedőbben. Különösen kitűnik közülük hányavetiségivel Bâton úr. Ezt írja:

„Mi a szociáldemokraták kollektivizmusa? A kollektivizmus, vagy helyesebben, az államkapitalizmus a következő elven alapul: mindenkinek annyit kell dolgoznia, amennyit akar, vagy amennyit az állam

megállapít, és jutalomként mindenki áruban kapja meg munkájának ellenértékét . . .” Tehát itt „törvényhozó gyűlésre . . . (valamint) végrehajtó hatalomra, vagyis miniszterekre, mindenféle hivatalnokra, csendőrökre és kémekre van szükség, esetleg még katonaságra is, ha túlságosan sok lesz az elégedetlen” (lásd „Nobati” 5. sz. 68—69. old.).

Ez az anarchista urak első „vádja” a szociáldemokrácia ellen.

* * *

Tehát az anarchisták érveléséből az következik, hogy :

1. A szociáldemokraták véleménye szerint a szocialista társadalom nem lehet meg kormány nélkül, amely mint legfőbb munkáltató alkalmazni fogja a munkásokat és amelynek feltétlenül lesznek „miniszterei . . . csendőrei, kémei”. 2. A szocialista társadalomban, a szociáldemokraták véleménye szerint nem szüntetik meg a „durva” és „finom” munka szerinti megosztást, ott elvetik ezt az elvet : „mindenkinek szükségletei szerint” — és más elvet fognak elismerni : „mindenkinek érdemei szerint”.

Ezen a két ponton épül fel az anarchisták „vádja” a szociáldemokrácia ellen.

Van-e valamilyen alapja ennek az anarchista urak által támasztott „vádnak”?

Állítjuk : mindaz, amit az anarchisták ebben az esetben mondanak, vagy ostobaság, vagy hitvány pletyka eredménye.

Ime, a tények.

Marx már 1846-ban azt mondotta: „A munkásosztály fejlődése folyamán a régi polgári társadalom helyére olyan *társulást* fog állítani, amely kizárja az osztályokat és azok ellentéteit, és akkor nem lesz többé *szoros értelemben vett politikai hatalom* . . .” (lásd „A filozófia nyomora”).

Egy évvel később Marx és Engels ugyanezt a gondolatot fejtette ki a „Kommunista kiáltvány”-ban („Kommunista kiáltvány”, II. fej.).

Engels 1877-ben azt írta: „Az első ténykedés, amelyben az állam valóban az egész társadalom képviselőjeként lép fel — a termelőeszközök birtokbavétele a társadalom nevében — egyszersmind utolsó önálló ténykedése mint államnak. Államhatalomnak a társadalmi viszonyokba való beavatkozása fokozatosan minden téren fölöslegessé lesz, s azután magától megszűnik . . . Az államot nem «törlik el», az állam «*elhal*»” („Anti-Dühring”).

1884-ben ugyancsak Engels írta:

„Az állam tehát nem öröktől fogva való. Voltak társadalmak, amelyek megvoltak nélküle is, amelyeknek államról . . . sejtelmük sem volt. A gazdasági fejlődés bizonyos fokán, amellyel szükségszerűen velejárt a társadalom osztályokra szakadása, . . . az állam szükségessé vált. Most gyors léptekkel közeledünk a termelés fejlődésének olyan fokához, amelyen ezeknek az osztályoknak a léte nemcsak nem szükségszerűség többé, hanem a termelés határozott akadályává válik. Eltűnésük tehát ugyanolyan elkerülhetetlen, amilyen egykor keletkezésük volt. Velük együtt elkerülhetetlenül eltűnik az állam. A társadalom, amely a termelést a termelők szabad és

egyenlő társulása alapján újjászervezi, az egész államgépezetet odahelyezi, ahová akkor való lesz: a régiségek múzeumába, a rokka és a bronzbalta mellé . . .” (lásd „A család, a magántulajdon és az állam eredete”).

Ugyanezt ismétli Engels 1891-ben (lásd a „Polgárháború Franciaországban” bevezetését).

Amint látják, a szociáldemokraták véleménye szerint, a szocialista társadalom olyan társadalom, amelyben nem lesz helye az úgynevezett államnak, a politikai hatalomnak és minisztereinek, kormányzóinak, csendőreinek, rendőreinek és katonáinak. Az állam létének utolsó szakasza a szocialista forradalom időszaka lesz, amikor a proletariátus magához ragadja az államhatalmat és megteremti saját kormányát (a diktatúrát) a burzsoázia végleges megszüntetése érdekében. De amikor a burzsoázia már megszünt, amikor megszüntek az osztályok, amikor megszilárdult a szocializmus, nem lesz szükség semilyen politikai hatalomra — és az úgynevezett állam a történelmi multé lesz.

Amint látják, az anarchisták említett „vádja” teljesen alaptalan pletyka.

Ami a „vád” második pontját illeti, Marx erről a következőket mondja:

„A kommunista (vagyis szocialista) társadalom felsőbb fokán, miután az egyének már nincsenek szolgaian alárendelve a munkamegosztásnak és ezzel a szellemi és a *testi munka ellentéte* is *megszünt;* amikor a munka . . . maga lett a legfőbb életszükséglet; miután az egyének mindenirányú fejlettségével a termelőerők is növekedtek . . . csak akkor

lehet majd a polgári jog szűk látóhatárát egészen átlépni és írhatja zászlajára a társadalom: *Mindenki képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint!*" („A gothai program kritikája").

Amint látják, Marx véleménye szerint, a kommunista (vagyis szocialista) társadalom felsőbb foka — olyan rend, amelyben a „durva" és „finom" munka szerinti megosztás, valamint a szellemi és fizikai munka közötti ellentmondás teljesen ki van küszöbölve, a munka egyenlősített és a társadalomban az igazi kommunista elv uralkodik: mindenkitől képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint. Itt nem jut hely a bérmunkának.

Világos, hogy ez a „vád" is teljesen alaptalan.

Egy a kettő közül: az anarchista urak vagy színét sem látták Marx és Engels fentemlített munkáinak és hallomás alapján „bírálnak", vagy ismerik Marx és Engels említett munkáit, de tudatosan hazudnak.

Ez az első „vád" sorsa.

* * *

Az anarchisták második „vádja" az, hogy tagadják a szociáldemokrácia *forradalmiságát*. Nem forradalmárok vagytok, tagadjátok az erőszakos forradalmat, csak szavazólapokkal akarjátok megteremteni a szocializmust — mondják nekünk az anarchista urak.

Figyeljenek:

„... A szociáldemokraták ... szeretnek szavalni «forradalomról», «forradalmi harcról», «fegyverrel

a kézben vívott harcról» . . . De ha tapasztalatlanságból fegyvert kértek tőlük, ünnepélyesen átadnak nektek egy szavazócédulát . . .” Azt állítják, hogy „a fordalmárhoz illő egyetlen célszerű taktika — a békés és legális parlamentarizmus, amellyel velejár a kapitalizmusnak, a fennálló hatalomnak és az egész fennálló polgári rendnek tett hűségeskü” (lásd „Kenyér és szabadság” c. gyűjtemény 21, 22—23. old.).

Ugyanezt mondják a grúz anarchisták is, természetesen még nagyobb képpel. Vegyük például Bâtont, aki ezt írja :

„Az egész szociáldemokrácia . . . nyiltan kijelenti, hogy a puskákkal és fegyverekkel vívott harc a forradalom polgári módszere és hogy csak szavazócédulák, általános választások útján tudják a pártok megszerezni a hatalmat és azután a parlamenti többség és a törvényhozás útján átalakítani a társadalmat” (lásd „Az államhatalom megragadása”, 3—4. old.).

Igy beszélnek az anarchista urak a marxistákról.

Van-e valamilyen alapja ennek a vádnak?

Kijelentjük, hogy az anarchisták itt is elárulják tudatlanságukat és pletykák iránti szenvedélyüket.

Ime a tények.

Marx Károly és Engels Frigyes már 1847 végén ezt írta :

„A kommunisták nem titkolják nézeteiket és szándékaikat. Nyiltan hirdetik, hogy *céljaik csakis* az egész fennálló társadalmi rend *erőszakos megdöntésével érhetők el.* Reszkessenek az uralkodó osztályok a kommunista forradalomtól. A proletárok

e forradalomban csak láncaikat veszthetik el. És cserébe egy egész világot nyerhetnek. *Világ proletárjai, egyesüljetek!*" (lásd „A kommunista kiáltvány". Egyes legális kiadásokban a fordításban kihagytak néhány szót).

Marx Károly 1850-ben, amikor Németországban egy új megmozdulás volt várható, ezt írta az akkori német elvtársaknak:

„A fegyvert és lőszert semilyen ürüggyel sem szabad kiadni a kézből . . . *a munkásoknak* meg kell kísérelniök, hogy *önállóan proletár gárdává szerveződjenek, maguk választotta parancsnokkal és vezérkarral* . . ." És erre „a küszöbön álló felkelés alatt és után is gondolniok kell" (lásd „Kölni pör". Marx felhívása a kommunistákhoz)[95].

Marx és Engels 1851—52-ben ezt írta: „. . . Ha a felkelés már megkezdődött, cselekedj *a legnagyobb elszántsággal és menj át támadásba. A védekezés a fegyveres felkelés halála* . . . Lepd meg az ellenséget, amíg csapatai még szét vannak szórva; gondoskodj mindennap új, akárha bármily csekély sikerekről; . . . kényszerítsd visszavonulásra ellenségeidet, még mielőtt erőiket egyesíteni tudják ellened; Dantonnal, a forradalmi taktika eddig ismert legnagyobb mesterével szólva: Merészség, merészség és mégegyszer merészség!" („Forradalom és ellenforradalom Németországban").

Véleményünk szerint itt nem csupán „szavazócédulákról" van szó.

Végül, emlékezzenek a Párizsi Kommün történetére, emlékezzenek, milyen békésen járt el a Kommün, amikor, megelégedve a párizsi győzelem-

mel, lemondott Versailles, az ellenforradalom e fészkének megtámadásáról. Mit gondolnak : mit mondott akkor Marx? Választásokra szólította-e fel a párizsiakat? Helyeselte-e a párizsi munkások gondatlanságát (egész Párizs a munkások kezében volt), helyeselte-e nagylelkűségüket a legyőzött versailles-iek iránt? Hallgassák meg Marxot :

„Mily rugalmasság, mily történelmi kezdeményezés, mily áldozatkészség van ezekben a párizsiakban ! Hat hónapig tartó éhezés . . . után . . . porosz szuronyoktól körülvéve felkelnek . . . A történelemben nincs ilyen nagyságnak ehhez fogható példája. Ha vereséget szenvednek, akkor ennek csak «nagylelkűségük» az oka. *Mindjárt Versailles ellen kellett volna vonulniok*, miután Vinoy, majd a párizsi nemzetőrség reakciós része elmenekült Párizsból. A kedvező időpontot lelkiismereti gátlások miatt elszalasztották. Nem akarták a *polgárháborút megkezdeni*, mintha Thiers, ez a gaz korcsszülött, azzal a kísérletével, hogy lefegyverezze Párizst, nem kezdte volna már meg a polgárháborút". (Levelek Kugelmannhoz)[96].

Igy gondolkodott és cselekedett Marx és Engels.

Igy gondolkodnak és cselekszenek a szociáldemokraták.

Az anarchisták azonban egyre azt hajtogatják : Marxot, Engelst és követőiket csak a szavazócédulák érdeklik — nem ismerik el az erőszakos forradalmi cselekedeteket !

Amint látják, ez a „vád" szintén pletyka, amely elárulja, mennyire nem ismerik az anarchisták a marxizmus lényegét.

Ez a második „vád" sorsa.

* * *

Az anarchisták harmadik „vádja" abban áll, hogy tagadják a szociáldemokrácia népi jellegét, bürokratáknak tüntetik fel a szociáldemokratákat és azt állítják, hogy a proletárdiktatúra szociáldemokrata terve a forradalom halála, azonkívül, mikor a szociáldemokraták ilyen diktatúra mellett szállnak síkra, valójában nem a proletariátus diktatúráját akarják megvalósítani, hanem saját diktatúrájukat a proletariátus felett.

Hallgassák meg Kropotkin urat:

„Mi, anarchisták, kimondtuk a végleges ítéletet a diktatúra felett... Tudjuk, hogy minden diktatúra, bármilyen becsületesek is szándékai, a forradalom halálát jelenti. Tudjuk..., hogy a diktatúra eszméje nem egyéb, mint a kormány-fetisizmusnak veszedelmes terméke, amely... mindig örökéletűvé igyekezett tenni a rabszolgaságot" (lásd *Kropotkin* „Egy lázadó szavai", 131. old.). A szociáldemokraták nemcsak a forradalmi diktatúrát ismerik el, hanem „a proletariátus feletti diktatúra hívei... A munkások csak annyiban érdeklik őket, amennyiben fegyelmezett hadsereggé válnak a kezükben... A szociáldemokrácia a proletariátus segítségével kezébe igyekszik kaparintani az államgépezetet" (lásd „Kenyér és szabadság", 62. és 63. old.).

Ugyanezt mondják a grúz anarchisták is:

„A proletariátus diktatúrája szoros értelemben véve teljesen lehetetlen, mivel a diktatúra hívei az állam hívei, és diktatúrájuk nem az egész proletariátus szabad tevékenysége lesz, hanem ugyanazt a kép-

viseleti hatalmat állítják a társadalom élére, amely ma is fennáll" (lásd *Bâton* „Az államhatalom megragadása", 45. old.). A szociáldemokraták nem azért vannak a diktatúra mellett, hogy elősegítsék a proletariátus felszabadulását, hanem azért, hogy ... „*uralmukkal új rabszolgaságot teremtsenek*" (lásd „Nobati" 1. sz. 5. old. Bâton).

Ez az anarchista urak harmadik „vádja".

Nem sok fáradságba kerül leleplezni az anarchistáknak ezt az újabb rágalmát, amellyel az olvasót félre akarják vezetni.

Most nem fogjuk elemezni Kropotkin gyökerében téves nézetét, amely szerint minden diktatúra — a forradalom halála. Erről majd később beszélünk, amikor az anarchisták taktikáját fogjuk taglalni. Most csupán magával a „váddal" akarunk foglalkozni.

Marx és Engels már 1847 végén megmondották, hogy a proletariátusnak a szocializmus megteremtése érdekében ki kell vívnia a politikai diktatúrát azért, hogy e diktatúra segítségével visszaverje a burzsoázia ellenforradalmi rohamait és elvegye a burzsoáziától a termelőeszközöket, megmondották, hogy ennek a diktatúrának nem néhány személy diktatúrájának, hanem az egész proletariátus mint osztály diktatúrájának kell lennie :

„A proletariátus arra használja majd fel politikai uralmát, hogy a burzsoáziát fokról-fokra megfossza összes tőkéitől, hogy minden termelőeszközt ... az uralkodó osztállyá szervezett proletariátus kezében összpontosítson ..." (lásd „Kommunista kiáltvány").

Vagyis a proletariátus diktatúrája a proletariátus egész osztályának diktatúrája lesz a burzsoázia felett, nem pedig néhány személy uralma a proletariátus felett.

A továbbiakban ugyanezt a gondolatot majdnem minden művükben megismétlik, mint például a „Louis Bonaparte brumaire tizennyolcadikája", az „Osztályharcok Franciaországban", a „Polgárháború Franciaországban", a „Forradalom és ellenforradalom Németországban", az „Anti-Dühring" c. könyveikben és más munkáikban.

De ez nem minden. Annak tisztázására, hogyan értették Marx és Engels a proletariátus diktatúráját, mennyire megvalósíthatónak tartották ezt a diktatúrát, igen érdekes megismerni a Párizsi Kommünhöz való viszonyukat. A proletariátus diktatúráját ugyanis nemcsak az anarchisták körében kifogásolják, hanem a városi kispolgárok, s köztük mindenféle hentesek és kocsmárosok körében is — mindazok körében, akiket Marx és Engels filiszterekneк nevezett. Engels az ilyen filiszterekhez szólva ezt mondja a proletariátus diktatúrájáról:

„A német filisztert újabban ismét üdvös rettegés fogja el e szó hallatára: *proletárdiktatúra*. Nos hát, urak, akarjátok tudni, milyen is ez a diktatúra? Nézzétek meg a Párizsi Kommünt. Az a proletariátus diktaturája volt" (lásd „Polgárháború Franciaországban", Engels bevezetése)[97].

Amint látják, Engels a Párizsi Kommün formájában képzelte el a proletariátus diktatúráját.

Világos, hogy mindenkinek, aki meg akarja tudni, milyen a marxisták elképzelésében a prole-

tariátus diktatúrája, meg kell ismerkednie a Párizsi Komműnnel. Forduljunk mi is a Párizsi Komműnhöz. Ha kitűnik, hogy a Párizsi Komműn valóban egyes személyek diktatúrája volt a proletariátus felett — akkor le a marxizmussal, le a proletárdiktatúrával! De ha azt látjuk, hogy a Párizsi Komműn valóban a proletariátus diktatúrája volt a burzsoázia felett — akkor . . . akkor tiszta szívből kacagunk majd az anarchista pletykálkodókon, akik a marxisták elleni harcban egyebet se tudnak, mint pletykákat kifundálni.

A Párizsi Komműn történetének két időszaka van: az első időszak, amikor Párizsban az ügyeket az ismert „Központi Bizottság" intézte, és a második időszak, amikor a „Központi Bizottság" felhatalmazásának lejártával az ügyek intézését átadták az akkor megválasztott Komműnnek. Mi volt a „Központi Bizottság", kik voltak tagjai? Előttünk fekszik Arthur *Arnould* „A Párizsi Komműn népi története" című könyve, amely Arnould szavaival röviden válaszol erre a kérdésre. A harc még csak kezdődőben volt, amikor a századokba és zászlóaljakba szervezett mintegy 300.000 párizsi munkás saját soraiból küldötteket választott. Igy alakult meg a „Központi Bizottság".

„Mindezeket a polgárokat (a „Központi Bizottság" tagjait), akiket századaik vagy zászlóaljaik külön-külön választották meg — írja Arnould — csak azok a kicsiny csoportok ismerték, amelyeknek a küldöttei voltak. Kik ezek az emberek, mifélék és mit akarnak csinálni?" Ez egy „névtelen kormány" volt, „amely majdnem kizárólag egyszerű munká-

sokból és kishivatalnokokból állott, háromnegyedrészüknek nevét utcájukon vagy hivatalukon kívül nem ismerték . . . A hagyományokat megszegték. Valami váratlan történt a világon. A kormányzó osztályok egyetlen tagja sem volt ott. Kitört a forradalom, amelyet nem képviselt sem *ügyvéd*, sem *képviselő*, sem *ujságiró*, sem *tábornok*. Helyettük *creusoti bányamunkások, könyvkötők, szakácsok* stb." (lásd „A Párizsi Kommün népi története", 107. old.).

Arthur Arnould folytatja:

„Mi — jelentették ki a «Központi Bizottság» tagjai — ismeretlen szervek, engedelmes eszköz vagyunk a megtámadott nép kezében . . . Mi . . . a nép akaratának szolgái vagyunk, azért vagyunk itt, hogy visszhangja legyünk, hogy diadalra juttassuk. A nép Kommünt akar és mi itt maradunk, hogy hozzáfogjunk a Kommün megválasztásához. Sem többet, sem kevesebbet. Ezek a diktátorok nem emelkedtek magasabbra és nem süllyedtek alacsonyabbra a tömegnél. Érezhető volt, hogy vele együtt, benne, általa élnek, hogy minden másodpercben tanácskoznak vele, hogy figyelnek és átadnak mindent, amit hallanak, csupán azon igyekezve, hogy tömör formában . . . fejezzék ki háromszázezer ember véleményét" (lásd ugyanott, 109. old.).

Igy viselkedett a Párizsi Kommün fennállásának első időszakában.

Ez volt a Párizsi Kommün.

Ilyen a proletárdiktatúra.

Áttérünk most a Kommün második időszakára, amikor a „Központi Bizottság" helyett a Kommün

működött. Arnould e két hónapig tartó két időszakról szólva elragadtatással felkiált, hogy ez a nép igazi diktatúrája volt. Hallgassák meg :

„Az a nagyszerű látvány, amelyet ez a nép két hónapon át mutatott, erőt és reményt ad nekünk arra . . ., hogy szembenézzünk a jövővel. Párizsban e két hónap alatt igazi diktatúra volt, a legteljesebb és vitathatatlan diktatúra, nem egy ember, *hanem az egész népnek* — a helyzet egyedüli urának — diktatúrája . . . Ez a diktatúra megszakítás nélkül több mint két hónapig tartott, március 18-ától május 22-ig (1871-ben) . . .” Maga „. . . a Kommün csupán erkölcsi hatalom volt és . . . a polgárok általános rokonszenvén kívül nem volt más anyagi ereje, *a nép volt az uralkodó*, az egyetlen uralkodó, maga teremtette meg rendőrségét és városi tanácsát . . .” (lásd ugyanott, 242, 244. old.).

Igy jellemzi a Párizsi Kommünt *Arthur Arnould*, a Kommün tagja, közelharcainak aktív résztvevője.

Ugyanigy jellemzi a Párizsi Kommünt *Lissagaray*, a Kommün másik tagja és ugyancsak aktív résztvevője (lásd „A Párizsi Kommün története” c. könyvét).

A nép mint „egyedüli uralkodó”, „nem egy ember, hanem az egész nép diktatúrája” — ez volt a Párizsi Kommün.

„Nézzétek meg a Párizsi Kommünt. Az a proletariátus diktatúrája volt!” — kiáltotta Engels a filiszterek felé.

Ez hát a proletariátus diktatúrája Marx és Engels felfogása szerint.

Amint látják, az anarchista urak ugyanúgy ismerik a proletariátus diktatúráját, a Párizsi Komműnt és a marxizmust, amelyet állandóan „bírálnak", akárcsak mi és önök — olvasóink — a kínai ábécét.

Világos, hogy kétféle diktatúra van. A kisebbség diktatúrája, egy kicsiny csoport diktatúrája, a Trepovok és Ignátyevek diktatúrája, amely a nép ellen irányul. Ennek a diktatúrának az élén rendszerint a kamarilla áll, amely titkos határozatokat hoz és kötelet húz a nép többségének nyakára.

A marxisták ellenségei az ilyen diktatúrának, s ugyanakkor sokkal kitartóbban és önfeláldozóbban harcolnak az ilyen diktatúra ellen, mint rikácsoló anarchistáink.

De van másfajta diktatúra is, a proletár többség diktatúrája, a tömeg diktatúrája, amely a burzsoázia, a kisebbség ellen irányul. Itt a tömeg áll a diktatúra élén, itt nincs helye sem a kamarillának, sem a titkos határozatoknak, itt mindent nyiltan csinálnak, az utcán, gyűléseken, mégpedig azért, mert ez — az utca, a tömeg diktatúrája, olyan diktatúra, amely minden elnyomó ellen irányul.

A marxisták ezt a diktatúrát „mindkét kézzel" támogatják — mégpedig azért, mert ez a diktatúra a nagy szocialista forradalom nagyszerű kezdete.

Az anarchista urak összekeverték ezt a két, egymást kölcsönösen tagadó diktatúrát és éppen ezért nevetséges helyzetbe kerültek: nem a marxizmussal harcolnak, hanem saját fantáziájukkal, nem Marx-szal és Engels-szel küzdenek, hanem szélmal-

mokkal, mint ezt annakidején a boldog emlékű Don-Quijote tette . . .

Ez a harmadik vád sorsa.

(Folytatása következik)*

„Aháli Drojeba" („Új Idő") 5, 6, 7 és 8. sz.
1906 december 11, 18, 25. és 1907 január 1.
„Csveni Czhovreba" („Életünk") 3, 5, 8. és 9. sz.
1907 február 21, 23, 27. és 28.
„Dro" („Idő") 21, 22, 23. és 26. sz.
1907 április 4, 5, 6. és 10.

Aláírás: K o . . .

Az eredeti nyelve: grúz

* A folytatás nem jelent meg a sajtóban, mivel 1907 közepén a párt Központi Bizottsága Sztálin elvtársat Bakuba rendelte pártmunkára, ahol néhány hónap mulva letartóztatták, az „Anarchizmus vagy szocializmus?" c. munka utolsó fejezeteivel kapcsolatos jegyzetei pedig elvesztek a házkutatás alkalmával. — *Szerk.*

MELLÉKLET

ANARCHIZMUS VAGY SZOCIALIZMUS?

A DIALEKTIKUS MATERIALIZMUS

I

Nem tartozunk azok közé, akik az „anarchizmus" szó hallatára megvetően elfordulnak és legyintve ezt-mondják: „Hogy tudtok vele foglalkozni, hiszen szóra sem érdemes!" Úgy véljük, hogy az ilyen olcsó „kritika" méltatlan is, haszontalan is.

Nem tartozunk azok közé sem, akik azzal vigasztalják magukat, hogy az anarchistáknak „nincsenek tömegeik és ezért nem is olyan veszélyesek". Nem az a fontos, hogy kit követ ma a nagyobb vagy kisebb „tömeg" — a tanítás lényege a fontos. Ha az anarchisták „tanítása" az igazságot fejezi ki, akkor — ez magától értetődik — feltétlenül utat tör majd magának és tömeget gyűjt maga köré. Ha viszont tarthatatlan és hamis alapon épül fel, nem sokáig marad meg és a levegőben lóg majd. Az anarchizmus tarthatatlanságát azonban be kell bizonyítani.

Mi úgy véljük, hogy az anarchisták a marxizmus igazi ellenségei. Ezzel azt is elismerjük, hogy az igazi ellenséggel igazi harcot is kell vívni. Ezért pedig töviről-hegyire meg kell vizsgálnunk és minden vonatkozásban alaposan mérlegelnünk kell az anarchisták „tanítását".

De az anarchizmus bírálatán kívül meg kell világítanunk saját álláspontunkat is, és ilyképpen nagy vonásokban ki kell fejtenünk Marx és Engels tanítását. Ez annál is inkább szükséges, mert egyes anarchisták ferde nézeteket

terjesztenek a marxizmusról és zavart keltenek az olvasók fejében.

Tehát lássunk hozzá.

A világon minden mozog... Változik az élet, nőnek a termelőerők, összeomlanak a régi viszonyok... Örökös mozgás és örökös pusztulás-keletkezés — ez az élet lényege.

Marx

(lásd „A filozófia nyomora")

A marxizmus nemcsak a szocializmus elmélete, hanem egész világnézet, filozófiai rendszer, amelyből logikusan következik Marx proletár szocializmusa. Ezt a filozófiai rendszert dialektikus materializmusnak nevezik. Világos, hogy a marxizmus kifejtése — a dialektikus materializmus kifejtését is jelenti.

Miért nevezzük ezt a rendszert dialektikus materializmusnak?

Azért, mert *módszere* — dialektikus, *elmélete* pedig — materialista.

Mi a dialektikus módszer?

Mi a materialista elmélet?

Azt mondják, hogy az élet: szüntelen növekedés és fejlődés — és ez igaz: a társadalmi élet nem változatlan és megmerevedett valami, az élet sohasem vesztegel egy színvonalon — örökös mozgásban, a pusztulás és keletkezés örökös folyamatában van. Nem hiába mondotta Marx, hogy az örökös mozgás és örökös pusztulás-keletkezés — ez az élet lényege. Éppen ezért az életben mindig van *új* és *régi*, növekvő és elhaló, forradalmi és reakciós — az életben feltétlenül mindig elhal valami és ugyanakkor feltétlenül mindig születik valami...

A dialektikus módszer azt mondja, hogy az életet éppen olyannak kell tekinteni, amilyen a valóságban. Az élet szüntelen mozgásban van, tehát az életet mozgásában, a pusztulásban és keletkezésben kell vizsgálnunk. Hová halad az élet, mi hal el és mi születik az életben,

mi pusztul és mi keletkezik — ezeknek a kérdéseknek kell bennünket elsősorba érdekelniük.

Ez a dialektikus módszer első következtetése.

Az, ami az életben keletkezik és napról-napra növekszik — legyőzhetetlen, annak előrehaladását lehetetlen megállítani, győzelme elkerülhetetlen. Vagyis, ha például az életben létrejön a proletariátus és napról-napra növekszik, akkor bármilyen gyenge és kisszámú is ma, végeredményben mégis győz. És ellenkezőleg, annak, ami az életben elhal és a sír felé hajlik, elkerülhetetlenül vereséget kell szenvednie, vagyis, ha például a burzsoázia elveszti lába alól a talajt és napról-napra visszafejlődik, akkor bármennyire erős és nagyszámú is ma, végeredményben mégis vereséget kell szenvednie és el kell pusztulnia. Éppen innen származott az ismert dialektikus tétel: mindaz, ami valóban létezik, vagyis mindaz, ami napról-napra fejlődik — észszerű.

Ez a dialektikus módszer második következtetése.

A XIX. század 80-as éveiben nagy vita támadt az orosz forradalmi értelmiség körében. A narodnyikok azt mondották, hogy a fő erő, amely vállalni tudja „Oroszország felszabadítását" — a szegény parasztság. Miért? — kérdezték tőlük a marxisták. Azért, mondották, mert az orosz társadalomban a parasztság számbelileg a legnagyobb és egyben mindenki másnál szegényebb. A marxisták azt felelték: igaz, a parasztság ma többség és nagyon szegény, de vajjon ez a lényeg? A parasztság már régóta többség, de a proletariátus segítsége nélkül a „szabadságért" folyó harcban mindeddig semilyen kezdeményezést sem mutatott. És miért? Azért, mert a parasztság mint rend *napról-napra pusztul*, proletariátusra és burzsoáziára bomlik, míg a proletariátus mint osztály *napról-napra növekszik* és erősödik. A szegénységnek sincs ebben a tekintetben döntő jelentősége: a „mezitlábas csavargók" szegényebbek a parasztoknál, de senkinek sem jut eszébe azt mondani, hogy ők vállalhatják „Oroszország felszabadítását". Csupán az a lényeg, ki fejlődik és ki öregszik az életben. És mivel a proletariátus az egyetlen

osztály, amely szüntelenül növekszik és erősödik, kötelességünk melléállni és az orosz forradalom fő erejének elismerni — ezt felelték a marxisták. Amint látják, a marxisták dialektikus szempontból vizsgálták a kérdést, a narodnyikok viszont metafizikusan gondolkoztak, mert az élet jelenségeit, mint „változatlanokat, megmerevedetteket, egyszer s mindenkorra adottakat" *(Engels.* „Filozófia, politikai gazdaságtan és szocializmus") vizsgálták.

Igy tekint a dialektikus módszer az élet mozgására.

De különféle mozgások vannak. Volt társadalmi mozgás a „decemberi napokban", amikor a proletariátus, kiegyenesítve derekát, megtámadta a fegyverraktárakat és megrohamozta a reakciót. De társadalmi mozgásnak kell neveznünk az előző évek mozgalmát is, amikor a proletariátus a „békés" fejlődés viszonyai között egyes sztrájkokra és kis szakszervezetek létesítésére szorítkozott. Világos, hogy a mozgásnak különféle formái vannak. Nos, a dialektikus módszer azt mondja, hogy a mozgásnak kettős formája van: evolúciós és revolúciós. A mozgás evolúciós, amikor a haladó elemek ösztönösen folytatják mindennapi munkájukat és kis, *mennyiségi* változásokat visznek a régi rendbe. A mozgalom revolúciós, amikor ugyanezek az elemek egyesülnek, egységes eszme hatja át őket és az ellenséges tábor ellen törnek, hogy gyökerében megsemmisítsék a régi rendet *minőségi* vonásaival együtt és új rendet teremtsenek. Az evolúció (fejlődés) előkészíti a revolúciót (forradalmat) és megteremti számára a talajt, a revolúció pedig megkoronázza az evolúciót és előmozdítja további munkáját.

Ugyanilyen folyamatok mennek végbe a természet életében is. A tudomány történelme azt mutatja, hogy a dialektikus módszer a valódi tudományos módszer: a csillagászattól a társadalomtudományig — mindenütt igazolódik az a gondolat, hogy a világon nincs semmi örök, hogy minden változik, minden fejlődik. Tehát, a természetben mindent a mozgás, a fejlődés szempontjából kell vizsgálni. Ez pedig azt jelenti, hogy a dialektika szelleme áthatja az egész modern tudományt.

Ami a mozgás formáit illeti, ami azt illeti, hogy a dialektikának megfelelően, a kis, *mennyiségi* változások végül is nagy, *minőségi* változásokra vezetnek — ez a törvény ugyanilyen mértékben érvényesül a természet történetében is. Az elemek Mendeljéjev-féle „periódikus rendszere" világosan mutatja, milyen nagy jelentősége van a természet történetében annak, hogy a mennyiségi változásokból minőségi változások keletkeznek. Ugyanerről tanuskodik a biológiában a neolamarckizmus elmélete, amely elfoglalja a neodarwinizmus helyét.

Nem szólunk a többi tényről, amelyet Engels eléggé kimerítően világított meg „Anti-Dühring"-jében.

* * *

Most tehát ismerjük a dialektikus módszert. Tudjuk, hogy e módszer szerint a világ örökös mozgásban, a pusztulás és keletkezés örökös folyamatában van és hogy következésképpen mind a természetben, mind a társadalomban minden jelenséget mozgásában, a pusztulás és keletkezés folyamatában kell vizsgálni, nem pedig mint megmerevedettet és mozdulatlant. Azt is tudjuk, hogy magának e mozgásnak kettős formája van: evolúciós és revolúciós.

De mi a mi anarchistáink nézete a dialektikus módszerről?

A dialektikus módszer ősapja, mint ismeretes, Hegel volt. Marx csupán megtisztította és tökéletesítette ezt a módszert. Ezt a körülményt az anarchisták ismerik; azt is tudják, hogy Hegel konzervatív volt és, élve az „alkalommal", dühösen szidják Hegelt, sárral dobálják meg mint „reakcióst" és a „restauráció" hívét, nagy buzgalommal bizonyítják be, hogy „Hegel ... a restauráció filozófusa ..., hogy magasztalja a bürokratikus alkotmányosságot annak abszolút formájában, hogy történelemfilozófiájának általános eszméje a restaurációs korszak filozófiai irányzatának van alárendelve és azt szolgálja" satöbbi és így tovább (lásd „Nobati" 6. szám. V. Cserkezisvili cikke). Igaz, erről senki nem vitatkozik

velük, ellenkezőleg, mindenki egyetért azzal, hogy Hegel nem volt forradalmár, hogy a monarchia híve volt, de az anarchisták mégis „bebizonyítják" és szükségesnek tartják szakadatlanul „bebizonyítani", hogy Hegel — a „restauráció" híve. Miért teszik ezt? Bizonyára azért, hogy ezzel Hegel hitelét rontsák és éreztessék az olvasóval, hogy a „reakciós" Hegelnek a módszere is „visszataszító" és tudománytalan. Ha ez valóban így van, ha az anarchista urak *ilyen módon* akarják megcáfolni a dialektikus módszert, meg kell mondanom, hogy ezzel saját gyámoltalanságukon kívül semmit sem bizonyítanak be. Pascal és Leibniz nem voltak forradalmárok, de az általuk felfedezett matematikai módszert ma tudományos módszernek ismerik el; Mayer és Helmholtz nem voltak forradalmárok, de a fizika terén tett felfedezéseik a tudomány alapjává lettek; nem voltak forradalmárok Lamarck és Darwin sem, de evolúciós módszerük talpraállította a biológiai tudományt... Igen, az anarchista urak *ilyen módon* saját gyámoltalanságukon kívül semmit sem bizonyítanak.

Menjünk tovább. Az anarchisták véleménye szerint, a „dialektika — metafizika" (lásd „Nobati" 9. szám. S. G.), minthogy pedig „a tudományt meg akarják szabadítani a metafizikától, a filozófiát a teológiától" (lásd „Nobati" 9. szám. S. G.), visszautasítják a dialektikus módszert.

Ezek az anarchisták! Ahogy mondani szokás, „másokra kenik saját hibáikat". A dialektika a metafizikával vívott harcban érlelődött, ebben a harcban szerzett dicsőséget, az anarchisták véleménye szerint pedig az sül ki, hogy a „dialektika — metafizika"! Proudhon, az anarchisták „ősapja" azt hitte, hogy a világon van *egyszersmindenkorra* meghatározott, „változatlan igazság" (lásd Eltzbacher „Anarchizmus"-át 64—68. old., külföldi kiadás), és ezért Proudhont metafizikusnak nevezték. Marx a dialektikus módszer segítségével harcolt Proudhon ellen és bebizonyította, hogy ha egyszer a világon minden változik, akkor változnia kell az „igazságnak" is, tehát a „változatlan igazság" — metafizikai képzelődés (lásd *Marx.* „A filozófia nyomora" c. művét). A meta-

fizikus Proudhon grúz tanítványai pedig fellépnek és „bebizonyítják", hogy a „dialektika — metafizika", hogy a metafizika elismeri a „megismerhetetlent" és a „magábanvaló dolgot", és végül tartalmatlan teológiába csap át. Engels Proudhonnal és Spencerrel ellentétben a dialektikus módszer segítségével harcolt mind a metafizika, mind a teológia ellen (lásd Engels „Ludwig Feuerbach"-ját és „Anti-Dühring"-jét). Engels bebizonyította nevetséges tartalmatlanságukat. Anarchistáink viszont azt „bizonyítják be", hogy Proudhon és Spencer — tudósok, Marx és Engels pedig — metafizikusok. Egy a kettő közül: vagy ámítgatják önmagukat az anarchista urak, vagy nem értik meg, mi a metafizika. Akármint van is, a dialektikus módszer ebben semmiképpen sem hibás.

Mivel vádolják még az anarchista urak a dialektikus módszert? Azt mondják, hogy a dialektikus módszer — „agyafurtság" s a „szofizmák módszere", „logikai és gondolati salto mortale" (lásd „Nobati" 8. szám. S. G.), „amelynek segítségével egyformán könnyen bizonyítható az igazság is, meg a hazugság is" (lásd „Nobati" 4. szám. V. Cserkezisvili).

Első pillantásra úgy tünhetne, hogy az anarchisták vádja helyes. Hallgassák meg, mit mond Engels a metafizikai módszer követőjéről: „... így beszél: igen, igen, nem, nem, ami pedig ezen túl van, az a gonosztól való. Számára valamely dolog vagy van, vagy nincs: valamely dolog szintoly kevéssé lehet egyidejűleg önmaga és valamely más. A pozitív és negatív feltétlenül kizárják egymást..." (lásd „Anti-Dühring". Bevezetés). Hogy lehet ez! — heveskedik az anarchista. — Hát lehetséges-e az, hogy egyazon dolog egyidejűleg jó is legyen, meg rossz is?! Hiszen ez „szofizma", „szójáték", hiszen ez azt jelenti, hogy „egyformán könnyen akarjátok bebizonyítani az igazságot is, a hazugságot is!"

De hatoljunk a dolog lényegébe. Ma demokratikus köztársaságot követelünk, holott a demokratikus köztársaság megerősíti a polgári tulajdont; mondhatjuk-e, hogy a demokratikus köztársaság mindenütt és mindig jó?

Nem, nem mondhatjuk! Miért? Azért, mert a demokratikus köztársaság *csak* „*ma*" jó, amikor leromboljuk a hűbéri tulajdont, de „*holnap*", amikor hozzáfogunk a polgári tulajdon lerombolásához és a szocialista tulajdon megteremtéséhez, a demokratikus köztársaság már nem lesz jó, ellenkezőleg, bilinccsé válik, amelyet széttörünk és elvetünk; de mivel az élet állandó mozgásban van, mivel nem lehet a multat és a jelent elválasztani egymástól, mivel *egyidejűleg* harcolunk mind a feudálisok, mind a burzsoázia ellen — azt mondjuk: amennyiben a demokratikus köztársaság megszünteti a hűbéri tulajdont, annyiban jó, és mi védelmezzük; de amennyiben megszilárdítja a polgári tulajdont, annyiban rossz, és ezért bíráljuk. Kiderül, hogy a demokratikus köztársaság egyidejűleg „jó" is, meg „rossz" is, és ilyképpen a feltett kérdésre „igennel" és „nemmel" is felelhetünk. Éppen ilyen *tényekre* gondolt Engels, amikor a fentidézett szavakkal bebizonyította a dialektikus módszer helyességét. Az anarchisták viszont ezt nem értették meg és „szofizmának" tekintették! Az anarchistáknak természetesen joguk van észrevenni vagy nem észrevenni ezeket a *tényeket*, még a homokos parton sem kell észrevenniök a homokot — ehhez joguk van. De mi köze ehhez a dialektikus módszernek, amely az anarchistáktól eltérően nem behúnyt szemmel nézi az életet, érzi az élet lüktetését és kereken megmondja: ha egyszer az élet változik, ha egyszer az élet mozgásban van — minden életjelenségnek két irányzata van: pozitív és negatív; közülük az elsőt meg kell védelmeznünk, a másodikat pedig vissza kell utasítanunk? Furcsák ezek az anarchisták: állandóan az „igazságot" hajtogatják, de a dialektikus módszerrel nagyon igazságtalanul bánnak.

Menjünk tovább. Anarchistáink véleménye szerint „a dialektikus fejlődés katasztrofális fejlődés, amely szerint először teljesen megsemmisül a mult, azután pedig teljesen elkülönítve kialakul a jövő... Cuvier kataklizmáit ismeretlen okok idézték elő, Marx és Engels katasztrófáit viszont a dialektika szüli" (lásd „Nobati" 8. szám. S.

G.). De egy másik helyen ugyanez a szerző azt mondja, hogy a „marxizmus a darwinizmusra támaszkodik és kritika nélkül fogadja el" (lásd „Nobati" 6. sz.).

Olvasó, jól gondold át!

Cuvier tagadja a darwini fejlődést, csak kataklizmákat ismer el, a kataklizma pedig — *váratlan* robbanás, „amelyet *ismeretlen* okok idéznek elő". Az anarchisták azt mondják, hogy a marxisták *Cuvierhez csatlakoznak*, tehát *elvetik a darwinizmust*.

Darwin tagadja Cuvier kataklizmáit, elismeri a fokozatos fejlődést. És lám, ugyanezek az anarchisták azt mondják, hogy „a marxizmus a darwinizmusra támaszkodik és kritika nélkül fogadja el", tehát a marxisták *nem hívei Cuvier kataklizmáinak*.

Ez aztán — anarchia! Amint mondani szokás: a jobb kéz nem tudja, mit csinál a bal! Világos, hogy a „Nobati" nyolcadik számának S. G.-je elfelejtette, mit mondott a hatodik szám S. G.-je. Melyiküknek van hát igaza, a hatodik, vagy a nyolcadik számnak? Vagy mindkettő hazudik?

Nézzük a tényeket. Marx azt mondja: „A társadalom anyagi termelőerői, fejlődésük bizonyos fokán ellentmondásba jutnak a meglevő termelési viszonyokkal, vagy — ami csak ennek jogi kifejezése — a tulajdonviszonyokkal... Ekkor a társadalmi forradalom korszaka következik be". De „egy társadalmi alakulat addig soha el nem tűnik, míg ki nem fejlődtek mindazok a termelőerők, melyeknek fejlődésére ez az alakulat eléggé tág..." (lásd *Marx*. „A politikai gazdaságtan bírálatához". Előszó). Ha Marx gondolatait a modern társadalmi életre alkalmazzuk, kiderül, hogy a *társadalmi* jellegű mai termelőerők és a termékek *magán*jellegű elsajátítása között gyökeres összeütközés van, amelyet egy szocialista forradalomnak kell betetőznie (lásd *Engels*. „Anti-Dühring". Harmadik rész, II. fej.). Amint látják, Marx és Engels véleménye szerint a „forradalmat" („a katasztrófát") nem Cuvier „ismeretlen okai" idézik elő, hanem teljesen meghatározott és eleven társadalmi okok, amelyeket „a termelőerők fejlődésének" neveznek. Amint látják, Marx és

Engels véleménye szerint a forradalom csak akkor következik be, amikor a termelőerők eléggé megérnek, nem pedig *váratlanul*, mint ezt Cuvier gondolta. Világos, hogy Cuvier kataklizmáinak és a dialektikus módszernek semmi közük egymáshoz. Másrészt, a darwinizmus nemcsak Cuvier kataklizmáit tagadja, hanem a dialektikusan értelmezett forradalmat is — a dialektikus módszer szerint azonban az evolúció és revolúció, a mennyiségi és minőségi változás : ugyanannak a mozgásnak két szükséges formája. Világos, hogy semmiképpen sem lehet állítani azt sem, hogy „a marxizmus . . . kritika nélkül fogadja el a darwinizmust". Kiderül, hogy a „Nobati" mindkét esetben, mind a hatodik, mind a nyolcadik számban hazudik.

És lám, ezek a hazudozó „kritikusok" belénk kötnek és azt hajtogatják : akár akarod, akár nem, a mi hazugságunk mégis jobb a ti igazságtoknál ! Bizonyára azt gondolják, hogy egy anarchistának minden megbocsátható.

Az anarchista urak még egyet nem tudnak megbocsátani a dialektikus módszernek : „A dialektika . . . nem ad lehetőséget sem arra, hogy kilépjünk vagy kiugorjunk önmagunkból, sem arra, hogy átugorjuk önmagunkat" (lásd „Nobati" 8. szám. S. G.). Ez már, anarchista uraim, színtiszta igazság, itt önöknek, tisztelt uraim, teljesen igazuk van : a dialektikus módszer valóban nem ad erre lehetőséget. De miért nem ad? Azért, mert „önmagából kiugrani és átugrani önmagát" — ez a bakkecskék foglalkozása, a dialektikus módszert pedig az emberek számára teremtették. Ez a dolog nyitja . . .

Nagyjából ezek anarchistáink nézetei a dialektikus módszerről.

Világos, hogy az anarchisták nem értették meg Marx és Engels dialektikus módszerét — kitalálták saját dialektikájukat és éppen azzal hadakoznak ilyen ádázul.

Mi viszont csak nevethetünk e látványon, mert nem lehet megállni nevetés nélkül, amikor azt látjuk, hogy egy ember saját fantáziája ellen harcol, saját koholmányait zúzza szét és ugyanakkor hévvel azt hajtogatja, hogy az ellenséget veri.

II

„Nem az emberek tudata az, ami létüket, hanem ellenkezőleg: társadalmi létük az, ami tudatukat meghatározza."

Marx

Mi a materialista elmélet?

A világon minden változik, a világban minden mozog, de *hogyan* megy végbe ez a változás és *milyen formában* történik ez a mozgás — ez a kérdés. Tudjuk például, hogy a föld valamikor izzó tömeg volt, ezután fokozatosan lehűlt, majd létrejött az állatvilág, az állatvilág fejlődését annak a majomfajtának a megjelenése követte, amelyből később az ember származott. De hogyan történt ez a fejlődés? Egyesek azt mondják, hogy a természetet és fejlődését a világeszme előzte meg, amely azután ennek a fejlődésnek alapjává vált, úgyhogy a természet jelenségeinek menete az eszmék fejlődésének üres *formája* csupán. Ezeket az embereket idealistáknak nevezték, akik később több irányzatra oszlottak. Mások viszont azt mondják, hogy a világon kezdettől fogva két egymással ellentétes erő van — az eszme és az anyag, hogy ennek megfelelően a jelenségek is két csoportra oszlanak — eszmei és anyagi jelenségekre, közöttük állandó harc folyik, úgyhogy a természet jelenségeinek fejlődése eszerint állandó harc az eszmei és anyagi jelenségek között. Ezeket az embereket dualistáknak nevezik — az idealistákhoz hasonlóan ezek is különféle irányzatokra oszlanak.

Marx materialista elmélete gyökerében tagadja mind a dualizmust, mind az idealizmust. A világban természetesen valóban vannak eszmei és anyagi jelenségek, de ez korántsem jelenti azt, hogy ezek tagadják egymást. Ellenkezőleg, az eszmei és az anyagi ugyanannak a jelenségnek két különböző formája ; együtt léteznek és együtt fejlődnek, szoros kapcsolat van közöttük. Tehát semmi okunk sincs azt gondolni, hogy tagadják egymást. Az úgynevezett dualizmus ilyképpen alapjáig megdőlt. Egységes és oszthatatlan természet, amely két különböző formában —

anyagi és eszmei formában — fejeződik ki: így kell szemlélnünk a természet fejlődését. Egységes és oszthatatlan élet, amely két különböző formában — eszmei és anyagi formában — fejeződik ki: így kell szemlélnünk az élet fejlődését.

Ez Marx materialista monizmusa.

Marx ugyanakkor tagadja az idealizmust is. Helytelen az a gondolat, hogy az eszme, és általában a szellemi oldal, fejlődésében *megelőzi* a természetet és általában az anyagi oldalt. A világon még nem volt élőlény, amikor már létezett az úgynevezett külső, szervetlen természet. Az első élőlénynek — a protoplazmának — nem volt semilyen tudata (eszméje), csupán az ingerlékenység tulajdonságával és az érzéklés első csíráival rendelkezett. Azután az állatoknál fokozatosan kifejlődött az érzéklés képessége, amely lassan tudattá változott, idegrendszerük fejlődésének megfelelően. Ha a majom nem egyenesítette volna ki a hátát, ha mindig négy lábon járt volna, akkor utódja — az ember — nem tudta volna szabadon használni a tüdejét és hangszalagjait és így nem tudott volna beszélni, ami lényegesen feltartóztatta volna tudatának fejlődését. Vagypedig: ha a majom nem állt volna hátsó lábára, akkor utódja — az ember — kénytelen lett volna mindig csak lefelé nézni és csupán onnan meríteni benyomásait; nem lett volna lehetősége arra, hogy felfelé és maga köré nézzen, tehát nem lett volna lehetősége arra, hogy több anyagot (benyomást) szerezzen agyának, mint a majom; és ilyképpen lényegesen meglassúdott volna tudatának fejlődése. Eszerint magának a szellemi oldalnak fejlődéséhez szükség van a szervezet megfelelő szerkezetére és idegrendszere fejlődésére. Eszerint a szellemi oldal fejlődését, az eszme fejlődését *megelőzi* az anyagi oldal fejlődése, a lét fejlődése. Világos, hogy először a külső viszonyok változnak meg, először az anyag változik, *azután* pedig ennek megfelelően változik a tudat és a többi szellemi jelenség — az eszmei oldal fejlődése *elmarad* az anyagi viszonyok fejlődésétől. Ha az anyagi oldalt, ha a külső viszonyokat, ha a létet stb. *tartalomnak* nevezzük, akkor az eszmei

oldalt, a tudatot és a többi efféle jelenséget *formának* kell neveznünk. Ebből jön létre az ismert materialista tétel: a fejlődés folyamatában a tartalom megelőzi a formát, a forma elmarad a tartalomtól.

Ugyanezt kell mondanunk a társadalmi életről is. Az anyagi fejlődés itt is megelőzi az eszmei fejlődést, és a forma itt is elmarad tartalmától. A tudományos szocializmusnak még nyoma sem volt, amikor már létezett a kapitalizmus és erős osztályharc folyt; még sehol sem jött létre a szocialista eszme, de a termelés folyamatának már társadalmi jellege volt.

Ezért mondja Marx: „Nem az emberek tudata az, ami létüket, hanem ellenkezőleg: társadalmi létük az, ami tudatukat meghatározza" (lásd *Marx*. „A politikai gazdaságtan bírálatához"). Marx véleménye szerint a gazdasági fejlődés a társadalmi élet anyagi alapja, *tartalma*, a jogi-politikai és vallási-filozófiai fejlődés pedig ennek a tartalomnak „ideológiai formája", „felépítménye" — ezért mondja Marx: „A gazdasági alap megváltozásával lassabban vagy gyorsabban átalakul az egész óriási felépítmény" (lásd ugyanott).

És a társadalmi életben szintén először a külső, anyagi viszonyok változnak meg, *azután* pedig megváltozik az emberek gondolkodása, világnézetük. A tartalom fejlődése megelőzi a forma keletkezését és fejlődését. Ez természetesen korántsem jelenti azt, hogy — Marx véleménye szerint — tartalom lehetséges forma nélkül, mint azt S. G. vélte (lásd „Nobati" 1. sz. „A monizmus bírálata"). Tartalom forma nélkül lehetetlen, de a lényeg az, hogy ez vagy az a forma, minthogy a tartalomtól elmarad, sohasem felel meg *teljesen* ennek a tartalomnak és így az új tartalom gyakran „kénytelen" ideiglenesen a régi formába öltözni, ami összeütközést idéz elő közöttük. Ma például a termelés *társadalmi* tartalmának nem felel meg a termelés termékei elsajátításának magánjellege, és éppen ezen a talajon megy végbe a mai társadalmi „összeütközés". Másrészt az a gondolat, hogy az eszme a lét formája, korántsem jelenti azt, hogy a tudat — természetét te-

kintve — ugyancsak anyag. Ezt csak a vulgáris materialisták gondolták (például Büchner és Moleschott), akiknek elmélete gyökerében ellentmond Marx materializmusának és akiket Engels „Ludwig Feuerbach"-jában jogosan kigúnyolt. Marx materializmusa értelmében a tudat és a lét, a szellem és az anyag — két különböző formája ugyanannak a jelenségnek, amelyet általában természetnek neveznek; tehát nem is tagadják egymást* és ugyanakkor nem is azonos jelenségek. Csupán arról van szó, hogy a természet és a társadalom fejlődésében a tudatot, vagyis azt, ami fejünkben történik, megfelelő anyagi változás előzi meg, vagyis az, ami kívülünk történik. Az ilyen vagy olyan anyagi változást előbb vagy utóbb elkerülhetetlenül követi a megfelelő eszmei változás, ezért mondjuk, hogy az eszmei változás a megfelelő anyagi változás formája.

Általában ez Marx és Engels dialektikus materializmusának monizmusa.

Jó, mondják majd egyesek, mindez helyes a természet és társadalom történetére vonatkozóan. De hogyan keletkeznek fejünkben a különböző képzetek és eszmék ezekről vagy azokról a tárgyakról a jelenben? És léteznek-e a valóságban az úgynevezett külső viszonyok, vagy pedig csak a mi képzeteink léteznek ezekről a külső viszonyokról? És ha léteznek külső viszonyok, akkor milyen mértékben lehetséges azok észlelése és megismerése?

Erről azt mondjuk, hogy képzeteink, „énünk" csak annyiban létezik, amennyiben az „énünkben" benyomásokat keltő külső viszonyok léteznek. Azok, akik meggondolatlanul azt állítják, hogy képzeteinken kívül semmi más nem létezik, kénytelenek tagadni minden külső viszony létezését, tehát kénytelenek saját „énjükön" kívül minden más ember létezését is tagadni, ami gyökerében

---

* Ez egyáltalán nem mond ellent annak a gondolatnak, hogy a forma és a tartalom között meghasonlás van. A meghasonlás ugyanis nem általában a tartalom és forma között van meg, hanem a *régi* forma és az *új* tartalom közölt, amely új formát keres és új forma felé törekszik.

ellentmond a tudomány és az élet-tevékenység alapelveinek. Igen, a külső viszonyok valóban léteznek; ezek a viszonyok léteztek előttünk és létezni fognak utánunk; észlelésük és megismerésük annál gyorsabban és könnyebben lehetséges, mennél gyakrabban és erősebben fognak hatni tudatunkra. Ami azt illeti, hogyan keletkeznek fejünkben különböző képzetek és eszmék ezekről vagy azokról a tárgyakról a jelenben, ezzel kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy itt röviden ugyanaz ismétlődik meg, ami a természet és a társadalom történetében végbemegy. Ebben az esetben is a rajtunk kívül levő tárgy megelőzi az erről a tárgyról való képzetünket, ebben az esetben is képzetünk, a forma elmarad a tárgytól, mint tartalmától stb. Ha a fát nézem és látom, ez csak azt jelenti, hogy még mielőtt fejemben megszületett a fa képzete, megvolt már maga a fa, amely kiváltotta bennem a megfelelő képzetet.

Nem nehéz megérteni, hogy Marx és Engels monista materializmusának milyen jelentősége kell hogy legyen az emberek gyakorlati tevékenysége számára. Ha világnézetünket, erkölcseinket és szokásainkat külső viszonyok idézik elő, ha a jogi és politikai formák alkalmatlansága a gazdasági tartalmon alapul, világos, hogy elő kell mozdítanunk gazdasági viszonyaink gyökeres átalakulását, hogy azokkal együtt gyökeresen megváltozzanak a nép erkölcsei, szokásai és az ország politikai rendje.

Marx Károly erről azt mondja:

„Nem kell nagy éleselméjűség ahhoz, hogy belássuk a materializmus szükségszerű összefüggését a szocializmussal. Ha az ember minden ismeretét, érzetét stb. az érzéki világból . . . meríti, nyilván úgy kell berendezni a tapasztalati világot, hogy az ember abban a valóban emberit tapasztalja, hozzászokjék ahhoz, hogy emberként tapasztalja magát . . . Ha az ember materialista értelemben nem szabad, vagyis szabad nem annak a negatív erőnek a következtében, hogy ezt vagy azt elkerülheti, hanem annak a pozitív hatalomnak következtében, hogy igazi egyéniségét érvényesítheti, akkor nem az egyes emberek bűneit

kell büntetni, hanem meg kell semmisíteni a bűn társadalomellenes forrásait... Ha az embert a körülmények alakítják, akkor emberiekké kell tenni ezeket a körülményeket" (lásd „Ludwig Feuerbach", „Marx K. a XVIII. század francia materializmusáról" c. melléklet).

Ez az összefüggés a materializmus és az emberek gyakorlati tevékenysége között.

* * *

Mi az anarchisták nézete Marx és Engels monista materializmusáról?

Marx dialektikája Hegeltől ered, materializmusa viszont Feuerbach materializmusának továbbfejlesztése. Az anarchisták ezt jól tudják, és Hegel és Feuerbach hibáit felhasználva befeketíteni próbálják Marx és Engels dialektikus materializmusát. Hegellel kapcsolatban már rámutattunk arra, hogy az anarchisták ilyen fogásai semmi egyebet nem bizonyíthatnak be, mint azt, hogy a vitában gyámoltalanok. Ugyanezt kell mondanunk Feuerbach tekintetében is. Így például nagy garral hangsúlyozzák, hogy „Feuerbach panteista volt...", hogy istenítette az embert (lásd „Nobati" 7. sz. D. Djeljendi), hogy „Feuerbach véleménye szerint az ember az. amit eszik...", hogy Marx ebből állítólag ezt a következtetést vonta le: „Tehát a legfőbb és a legelső a gazdasági helyzet" stb. (lásd „Nobati" 6. szám. S. G.). Igaz, Feuerbach panteizmusában, emberistenítésében és más efféle hibáiban közülünk senki sem kételkedik, ellenkezőleg, Marx és Engels tárta fel elsőként Feuerbach hibáit, de az anarchisták mégis szükségesnek tartják, hogy újra „leleplezzék" Feuerbach már leleplezett hibáit. Miért? Valószínűleg azért, mert Feuerbachot szidva, valahogyan be akarják feketíteni a materializmust is, amelyet Marx Feuerbachtól vett át és azután tudományosan továbbfejlesztett. Vajjon Feuerbachnál a hibás gondolatok mellett nem lehettek helyesek is? Állítjuk, hogy az anarchisták ilyen fogásokkal egy szemernyit sem ingatják meg a monista materializmust, csupán saját gyengeségüket bizonyítják be.

Maguk az anarchisták között is nézeteltérés van a Marx materializmusára vonatkozó nézetekben. Ha meghallgatjuk Cserkezisvili urat, kiderül, hogy Marx és Engels gyűlöli a monista materializmust; véleménye szerint Marx és Engels materializmusa vulgáris, nem pedig monista: „A természettudósoknak az a nagy tudománya, a maga fejlődési rendszerével, transzformizmusával és monista materializmusával, amelyet *Engels annyira gyűlöl* . . . elkerülte a dialektikát" stb. (lásd „Nobati" 4. sz. V. Cserkezisvili). Kiderül, hogy a természettudományi materializmus, amely Cserkezisvilinek tetszik és amelyet Engels gyűlöl, monista materializmus volt. Egy másik anarchista viszont azt mondja, hogy Marx és Engels materializmusa monista, és éppen ezért érdemli meg, hogy elvessék. „Marx történelmi felfogása hegeli atavizmus. Az abszolút objektivizmus monista materializmusa általában, és különösen Marx gazdasági monizmusa lehetetlen a természetben és téves elméletileg . . . A monista materializmus roszszul leplezett dualizmus és kompromisszum a metafizika és a tudomány között . . ." (lásd „Nobati" 6. szám. S. G.). Kiderül, hogy a monista materializmus elfogadhatatlan, mivel Marx és Engels nemcsak nem gyűlölik ezt, hanem ellenkezőleg, maguk is monista materialisták voltak, aminek következtében a monista materializmust el kell vetni.

Ez aztán anarchia! Ők maguk még nem tisztázták maguknak Marx materializmusának lényegét, még nem jöttek rá, monista materializmus-e az vagy sem, még maguk sem egyeztek meg egymás közt érdemeiről és hibáiról, de már megsüketítenek bennünket hetvenkedésükkel: mi, mondják, bíráljuk és elsöpörjük Marx materializmusát. Már ebből is látszik, milyen alapos lehet „kritikájuk".

Menjünk tovább. Egyes anarchisták, mint kiderül, még azt sem tudják, hogy a tudományban a materializmusnak különféle fajai vannak és hogy közöttük nagy a különbség: van például vulgáris materializmus (a természettudományban és a történelemben), amely tagadja az eszmei oldal jelentőségét és annak befolyását az anyagi oldalra; de van úgynevezett monista materializmus is,

amely tudományosan vizsgálja az eszmei és anyagi oldal kölcsönös viszonyát. Egyes anarchisták mindezt összetévesztik s ugyanakkor nagy garral kijelentik : ha tetszik, ha nem, Marx és Engels materializmusát alaposan megbíráljuk ! Hallgassuk csak : „Engels, valamint Kautsky véleménye szerint Marx nagy szolgálatot tett az emberiségnek azzal, hogy...", egyebek között, felfedezte „a materialista felfogást". „Igaz-e ez? Nem hisszük, mert tudjuk... hogy mindazok a történészek, tudósok és filozófusok, akik azt a nézetet vallják, amely szerint a társadalmi gépezetet földrajzi, éghajlati, tellurikus, kozmikus, antropológiai és biológiai körülmények mozgatják — *valamennyien materialisták*" (lásd „Nobati" 2. szám. S. G.). Most beszélj velük ! Kiderül, hogy nincs különbség Aristoteles és Montesquieu „materializmusa" között, Marx és Saint-Simon „materializmusa" között. Ezt nevezik az ellenfél megértésének és alapos megbírálásának !..

Egyes anarchisták valahol azt hallották, hogy Marx materializmusa a „gyomor elmélete" — és népszerűsíteni kezdték ezt a „gondolatot", valószínűleg azért, mert a „Nobati" szerkesztőségében olcsó a papír és ez a művelet nagyon kevésbe kerül. Hallgassuk csak : „Feuerbach véleménye szerint az ember az, amit eszik. Ez a fogalmazás bűvös erővel hatott Marxra és Engelsre", — és lám, az anarchisták véleménye szerint, Marx éppen ebből vonta le azt a következtetést, hogy „tehát a legfőbb és a legelső a gazdasági helyzet, a termelési viszonyok..." Az anarchisták azután filozófikusan kioktatnak bennünket : „Hiba volna azt mondani, hogy e cél (a közösségi élet) elérésének egyetlen eszköze az evés és a gazdasági termelés... ha monisztikusan, leginkább az *evés* és a gazdasági helyzet *határozná meg az ideológiát* — akkor egyes nagybélűek lángelmék volnának" (lásd „Nobati" 6. szám. S. G.). Lám, milyen könnyű — mint kiderül — megcáfolni Marx materializmusát : elegendő valamilyen iskoláslánytól utcai pletykát hallani Marxról és Engelsről, elegendő ezt az utcai pletykát filozófus nagyképűséggel holmi „Nobati" hasábjain megismételni, hogy menten megérdemeljék a „kri-

tikus" hírnevét. De egyet mondjanak meg, uraim: hol, mikor, melyik országban és melyik Marx mondotta azt, hogy az „evés határozza meg az ideológiát"? Miért nem idéztek egyetlen mondatot, egyetlen szót sem Marx műveiből vádjuk igazolására? Vajjon a gazdasági élet és az evés — egy és ugyanaz? E két teljesen különböző fogalomnak összetévesztése megbocsátható, mondjuk, egy leánynevelőintézet növendékeinek, de hogyan történhetett meg az, hogy önök, „a szociáldemokrácia lerombolói", „a tudomány újjáteremtői" — hogy önök is ilyen könnyelműen megismétlik az iskoláslány hibáját? Hogyan is határozhatja meg az evés a társadalmi ideológiát? Gondolják csak át saját szavaikat: az evés, az evés formája nem változik, az emberek a régmultban ugyanúgy ettek, megrágták és megemésztették az élelmet, mint most, az ideológia formája azonban állandóan változik és fejlődik. Ókori, hűbéri, polgári, proletár — egyebek között ilyen formái vannak az ideológiának. Vajjon feltehető-e, hogy az, ami általában nem változik, határozza meg azt, ami állandóan változik? Az ideológiát a gazdasági lét határozza meg — ezt valóban mondja Marx, és ezt könnyű megérteni, de vajjon az evés és a gazdasági lét — egy és ugyanaz? Miért méltóztattak saját dőreségüket nyakába varrni? . .

Menjünk tovább. Anarchistáink véleménye szerint Marx materializmusa „nem más mint parallelizmus . . .", vagypedig: „a monista materializmus rosszul leplezett dualizmus és kompromisszum a metafizika és a tudomány között . . ." „Marx azért téved dualizmusba, mert a termelési viszonyokat anyagiaknak tünteti fel, az emberi törekvéseket és akaratot pedig — illúziónak és utópiának, amelynek — ha létezik is — nincs jelentősége" (lásd „Nobati" 6. szám. S. G.). Először, Marx monista materializmusának semmi köze az értelmetlen parallelizmushoz. A materializmus szempontjából az anyagi oldal, a tartalom szükségképpen *megelőzi* az eszmei oldalt, a formát — a parallelizmus elveti ezt a nézetet és határozottan kijelenti, hogy sem az anyagi, sem az eszmei oldal — egyik sem *előzi meg* a másikat, hogy mindkettő együtt, párhuza-

mosan fejlődik. Másodszor, mi közük van egymáshoz Marx monizmusának és a dualizmusnak, amikor jól tudjuk (és nyilván Önök is tudják, anarchista urak, ha olvasnak marxista irodalmat !), hogy az első *egyetlen elvből* — az anyagi és eszmei formával bíró természetből indul ki, a második viszont *két elvből* — az anyagiból és eszmeiből, amelyek, a dualizmus szerint, tagadják egymást? Harmadszor, ki mondotta azt, hogy „az emberi törekvéseknek és akaratnak nincs jelentősége"?Miért nem mutatnak rá, hol beszél erről Marx? Vajjon nem a „törekvés és akarat" jelentőségéről beszél-e Marx a „Louis Bonaparte brumaire tizennyolcadikája", az „Osztályharcok Franciaországban", a „Polgárháború Franciaországban" c. munkáiban és más brosúrákban? Ugyan miért igyekezett Marx szocialista szellemben fejleszteni a proletárok „akaratát és törekvéseit", miért folytatott propagandát köztük, ha nem ismerte el a „törekvés és akarat" jelentőségét? Vagy, miről is beszélt Engels 1891—94-ben írt ismert cikkeiben, ha nem az „akarat és törekvés jelentőségéről"? Az emberek törekvése és akarata a gazdasági létből veszi tartalmát, de ez korántsem jelenti azt, hogy nem befolyásolják a gazdasági viszonyok fejlődését. Anarchistáink csakugyan ilyen nehezen emésztik meg ezt az egyszerű gondolatot? Bizony, bizony, nem hiába mondják, hogy egy dolog — a kritika iránti szenvedély és más — maga a kritika ! . .

Az anarchista urak még egy vádat emeltek : „a formát nem lehet elképzelni tartalom nélkül . . ." ezért nem lehet azt mondani, hogy a „forma elmarad a tartalomtól . . . azok «együttléteznek» . . . A monizmus ellenkező esetben képtelenség" (lásd „Nobati" 1. szám. S. G.). Az anarchista urak belezavarodtak egy kissé. A tartalom elképzelhetetlen forma nélkül, de a *létező forma* sohasem felel meg teljesen a létező tartalomnak, az új tartalom bizonyos mértékig mindig a régi formába van burkolva, aminek következtében a régi forma és az új tartalom mindig harcban vannak egymással. Éppen ezen a talajon zajlanak le a forradalmak és ebben fejeződik ki egyebek között Marx materializmusának forradalmi szelleme. Az

anarchisták ezt nem értették meg és makacsul hajtogatják, hogy nincsen tartalom forma nélkül . . .

Ezek az anarchisták nézetei a materializmusról. Mi megelégszünk az elmondottakkal. Így is eléggé világos, hogy az anarchisták kitaláltak maguknak egy saját Marxot és nyakába varrták a maguk kitalált „materializmusát", azután pedig harcba szálltak vele. De az igazi Marxot és az igazi materializmust nem éri egyetlen golyó sem . . .

Mi az összefüggés a dialektikus materializmus és a proletár szocializmus között?

„Ahali Czhovreba" („Új Élet") 2, 4, 7. és 16. sz. 1906 június 21, 24, 28. és július 9.

Aláírás: Koba.

Az eredeti nyelve: gruz.

JEGYZETEK

„*Brdzola*" („Harc") – a tifliszi szociáldemokrata szervezet, e szervezet lenini-iszkrás csoportjának első illegális grúz újságja. A „Brdzola" alapításának kezdeményezője Sztálin volt. A „Brdzola" megjelenése annak a harcnak az eredménye volt, amelyet a „Meszame-daszi" nevű első grúz szociáldemokrata szervezet forradalmi kisebbsége (I. V. Sztálin, V. Z. Keczhoveli és A. G. Culukidze) 1898-tól az opportunista többség (Zsordánija és mások) ellen az illegális forradalmi marxista sajtó megteremtése kérdésében vívott. A „Brdzolá"-t Bakuban nyomták, egy földalatti nyomdában, amelyet a tifliszi szociáldemokrata szervezet forradalmi szárnyának megbízásából Sztálin legközelebbi munkatársa, V. Z. Keczhoveli szervezett meg. Őt bízták meg a lap kiadásával kapcsolatos gyakorlati munkával is. A „Brdzola" vezércikkeit a forradalmi marxista párt programjának és taktikájának kérdéseiről Sztálin írta. A „Brdzolá"-nak négy száma jelent meg : az 1. sz. — 1901 szeptemberében, a 2—3. sz. — 1901 november-decemberében és a 4. sz. — 1902 decemberében. A „Brdzola" — az „Iszkra" után a legjobb oroszországi marxista lap — síkra szállt a kaukázusontúli proletariátus forradalmi harcának elválaszthatatlan kapcsolatáért egész Oroszország munkásosztályának forradalmi harcával. A forradalmi marxizmus elméleti alapjait védelmezve, a „Brdzola", mint a lenini „Iszkra", annak szükségességét hirdette, hogy a szociáldemokrata szervezeteknek át kell térniök a tömeges politikai agitációra, az önkényuralom ellen vívott politikai harcra, és síkra szállt a lenini eszméért: a proletariátus hegemóniájáért a polgári demokratikus forradalomban. A „Brdzola", az „ökonomistákkal" harcolva, megindokolta a munkásosztály egységes forradalomi pártja

megteremtésének szükségességét, leleplezte a liberális burzsoáziát, a minden rendű és rangú nacionalistákat és opportunistákat. A lenini „Iszkra" a „Brdzola" 1. számának megjelenéséről mint nagyfontosságú eseményről emlékezett meg. — *3*

[2] *„Rabócsaja Müszlj"* („Munkásgondolat") — az „ökonomisták" opportunista nézeteit nyiltan hirdető lap, 1897 októbertől 1902 decemberéig jelent meg Berlinben, majd (illegálisan) Pétervárott ; 16 száma jelent meg. — *17*

[3] Az 1897 június 2-i törvény az ipari vállalatok és a vasúti műhelyek munkásai számára 11 ½ órás munkanapot állapított meg ; a törvény egyidejűleg csökkentette az ünnepnapok számát is. — *17*

[4] „A főiskolai hallgatók katonai szolgálatának leszolgálására vonatkozó ideiglenes szabályokról" van szó, amelyeket a kormány 1899 július 9-én hagyott jóvá. E szabályok alapján azokat a hallgatókat, akik a rendőri rendszer ellen a főiskolákon rendezett együttes fellépésekben résztvettek, kizárták a főiskolákról és közlegényként besorozták a cári hadseregbe egy évtől három évig terjedő időre. — *25*

[5] *„Szakartvelo"* („Grúzia") — a grúz nacionalisták azon külföldi csoportjának lapja, amely a szociál-föderalisták polgári-nacionalista pártjának magvává lett ; Párizsban adták ki grúz és francia nyelven 1903—1905-ig.

A grúz föderalisták pártjában (1904 áprilisban, Genfben szervezték meg) a „Szakartvelo" csoportján kívül anarchisták, eszerek és nemzeti demokraták is voltak. A föderalisták alapvető követelése — Grúzia nemzeti autonómiája az oroszországi hűbéri-polgári állam keretein belül. A reakció éveiben a forradalom nyilt ellenségeivé lettek. — *36*

szervezet szoros kapcsolatára a Bunddal. „Ez — *bundista tákolmány*, semmivel sem több, amelyet külön a kaukázusi bundizmus táplálására találtak ki... A kaukázusi elvtársak mindnyájan a dezorganizáló irodalmárok e bandája ellen vannak" — írta Lenin 1905 szeptember 7-én (régi időszámítás szerint) a Központi Bizottság tagjainak (lásd Leninszkij Szbornyik, 5. köt. 493. old., oroszul). — *38*

[7] Bund (Litvániai, Lengyelországi és Oroszországi Általános Zsidó Munkásszövetség) — zsidó kispolgári opportunista szervezet. 1897 októberben alakult meg a vilnai kongresszuson. A Bund főleg a zsidó kisiparosok körében dolgozott. A Bund, amely 1898-ban az I. kongresszuson „mint olyan autonóm szervezet" csatlakozott az OSzDMP-hez, „amely csupán a speciálisan a zsidó proletariátust érintő kérdésekben önálló", az orosz munkásmozgalomban a nacionalizmus és szeparatizmus hordozójaként lépett fel. A Bund polgári-nacionalista állásfoglalását a lenini „Iszkra" élesen bírálta. A kaukázusi iszkrások minden fenntartás nélkül támogatták Lenint a Bunddal vívott harcában. — *42*

[8] Azokról a bizottságokról van szó, amelyek 1903 márciusban Tifliszben, Kaukázus szociáldemokrata munkásszervezeteinek I. kongresszusán az OSzDMP Kaukázusi Szövetségében egyesültek. A kongresszuson képviseltették magukat Tiflisz, Baku, Batum, Kutaiszi, Gurija stb. szervezetei. A kongresszus jóváhagyta a lenini „Iszkra" politikai vonalát, irányelvként elfogadta az „Iszkra" és a „Zarjá" programtervezetét, kidolgozta és megerősítette a Szövetség külön szervezeti szabályzatát. A Kaukázusi Szövetség I. kongresszusa lerakta a kaukázusi szociáldemokrata szervezetek internacionális felépítésének alapját. A kongresszus megalakította a vezető pártszervezet — az OSzDMP Kaukázusi Szövetségi Bizottságát —, amelybe távollétében megválasztották Sztálint is, aki akkor a batumi börtönben volt. Sztálin, miután megszökött a számüzetésből és 1904 elején visszatért Tifliszbe, az OSzDMP Kaukázusi Szövetségi Bizottságának élére állt. — *42*

[9] Sztálin két kutaiszi levelét Leninnek és N. K. Krupszkajának az oroszországi bolsevik szervezetekkel folytatott levelezése között találták meg. Sztálin ezeket a leveleket 1904 szeptember—októberi kutaiszi tartózkodása idején írta M. Davitasvilinek, akivel a Kaukázusontúl együtt végzett forradalmi munkát és aki akkor Lipcsében (Németország) élt s a bolsevikok lipcsei csoportjának tagja volt. Ezekről a levelekről a bolsevikok lipcsei csoportjának egy másik tagja, D. Szuliasvili visszaemlékezéseiben ezt írta: „Sztálin elvtárs lelkes leveleket írt nekünk Leninről. A leveleket M. Davitasvili elvtárs kapta. Sztálin elvtárs ezekben a levelekben magasztalta Lenint, hajthatatlan, teljesen marxista taktikáját, a pártépítés kérdéseinek általa adott megoldását stb. Sztálin elvtárs egyik levelében «kőszáli sasnak» nevezte Lenint és el volt ragadtatva a mensevikek ellen vívott engesztelhetetlen harcától. Ezeket a leveleket elküldtük Leninnek és csakhamar választ kaptunk tőle, amelyben Sztálint «dánglelkű kolhiszinak» nevezte" (lásd *L. Berija.* A kaukázusontúli bolsevik szervezetek történetének kérdéséhez. 6. kiad. 89. old., oroszul). A levelek grúz eredetijét nem találták meg. — *58*

[10] Az új, a mensevik „Iszkrá"-ról van szó. Az OSzDMP II. kongresszusa után a mensevikek Plechánov közreműködésével kezükbe ragadták az „Iszkrát" és felhasználták Lenin és a bolsevikok ellen vívott harcuk céljaira. Hasábjain nyiltan kezdték hirdetni opportunista nézeteiket. A mensevik „Iszkra" 1905 októberétől jelent meg. — *58*

[11] 1904 őszén, miután a mensevikek elfoglalták az „Iszkra" szerkesztőségét, V. I. Boncs-Brujevics Lenin megbízásából külön kiadót szervezett, amelynek feladata „különösen a II. pártkongresszus többségi elvi álláspontja védelmének szentelt pártirodalom" kiadása volt. A Párttanács és a Központi Bizottság, amely ebben az időben a mensevikek kezében volt, minden eszközzel akadályozta a bolsevik irodalom nyomását és terjesztését. A kaukázusi bolsevik bizottságok 1904 novemberében lezajlott konferenciája ezzel kapcsolatban „A többség irodalmáról" a következő határozatot fogadta el: „A konferencia megbízza a

Központi Bizottságot, hogy a pártbizottságok számára szerezze meg a Boncs-Brujevics és Lenin csoportja által kiadott irodalmat, valamint minden egyéb pártirodalmat, amely megmagyarázza a pártonbelüli nézeteltéréseket." 1904 december végén a kiadói tevékenység a Lenin által szervezett „Vperjod" („Előre") c. lapra hárult. — *58*

[12] A „22-k nyilatkozata" — Lenin által írt felhívás „A párthoz". A felhívást a bolsevikoknak az a tanácskozása fogadta el, amely Lenin vezetésével zajlott le 1904 augusztusban Svájcban. A Sztálin levelében említett „A párthoz" c. brosúra „A párthoz" szóló felhíváson kívül a 22 bolsevik értekezletének döntéseihez csatlakozó rigai és moszkvai bizottságok, valamint a genfi bolsevik csoport határozatait tartalmazza. „A párthoz" szóló felhívás a bolsevikok számára a harmadik kongresszusért vívott harc programjává lett. Az OSzDMP bizottságainak többsége kifejezte szolidaritását a bolsevik tanácskozás határozataival. 1904 szeptemberben a Kaukázusi Szövetség, a tifliszi és az imeretia-mingreliai bizottságok csatlakoztak a „22-k nyilatkozatá"-hoz és megkezdték az agitációt a párt III. kongresszusának azonnali összehívásáért. — *58*

[13] „Egy lépés előre, két lépés hátra" c. cikkét Lenin 1904 szeptemberben írta. A cikk válasz Roza Luxemburg „Az orosz szociáldemokrácia szervezeti kérdései" c. cikkére, amely az „Iszkra" 69. számában és a „Neue Zeit" 42. 43. számában (22. évf., 1903—04, 2. köt.) jelent meg, valamint K. Kautskynak az „Iszkra" 66. számában közölt levelére. Válaszát Lenin a „Neue Zeit"-ben akarta közzétenni, de a mensevikekkel együttérző szerkesztőség megtagadta a közlést. — *58*

[14] „Az Orosz Forradalmi Szociáldemokrácia Külföldi Ligája 2. rendes kongresszusának jegyzőkönyve"; a Liga adta ki 1904-ben, Genfben. — *58*

[15] Lenin „Egy lépés előre, két lépés hátra" c. könyvét 1904 február-májusban írta; a könyv május 6-án (19-én) jelent meg. (Lásd *Lenin.* Válogatott Művek, 1. köt. Szikra 1948. 349—561. old.) — *58*

[16] Lenin „Mi a teendő" c. könyvéről van szó. (Lásd *Lenin.* Válogatott Művek, 1. köt. 175—348. old.) — *59*

[17] A Párttanács az OSzDMP II. kongresszusa által elfogadott szervezeti szabályzat szerint a legfelső pártintézmény volt. A Párttanács öt emberből állott: a Tanács két-két tagját a Központi Bizottság és a Központi Lap jelölte ki, a Tanács ötödik tagját pedig a kongresszus választotta. A Tanács alapvető feladata a Központi Bizottság és a Központi Lap tevékenységének összeegyeztetése és egyesítése volt. A Tanácsban nem sokkal az OSzDMP II. kongresszusa után a mensevikek szerezték meg a többséget, akik a Tanácsot frakciós szervükké tették meg. Az OSzDMP harmadik kongresszusa kiküszöbölte a pártban a több központ elvét, megteremtvén az egységes pártközpontot — a Központi Bizottságot —, amelyet külföldi és orosz részre osztott. A III. kongresszuson elfogadott szervezeti szabályzat szerint a Központi Lap szerkesztőjét a Központi Bizottság jelölte ki a Központi Bizottság tagjai közül. — *64*

[18] Lenin „Levél egy elvtárshoz szervezési feladatainkról" c. brosúrája a szerző elő- és utószavával 1904-ben Genfben jelent meg az OSzDMP Központi Bizottságának kiadásában. (Lásd *Lenin* Művei. 4. kiad. 6. köt. 205—224. old., oroszul). — *65*

[19] Kosztrov; An — N. Zsordánija álneve. — *66*

[20] *„Kvali"* („Barázda") — grúznyelvű, liberális-nacionalista irányzatú hetilap. Az 1893—97-es évek időszakában hasábjain helyet adott a „Meszame-daszi" kezdő íróinak. A lap 1897 végén a „Meszame-daszi" többségének (N. Zsordánija és mások) kezébe ment át és a „legális marxizmus" szócsövévé lett. Miután az OSzDMP-n belül létrejött a bolsevikok és a mensevikek frakciója, a „Kvali" a grúz mensevikek lapjává lett. 1904-ben a kormány betiltotta. —*64*

[93] *„Proletariátisz Brdzola"* („A Proletariátus Harca") — illegális grúz ujság, az OSzDMP Kaukázusi Szövetségének lapja; 1903 április—májustól 1905 októberig jelent meg; a 12. szám megjelenése után betiltották. 1904-ben, a számüzetésből való visszatérte után, Sztálin állt a lap élére. A szerkesztőség tagjai voltak még A. G. Culukidze, Sz. G. Saumjan és mások. A lap vezércikkeit Sztálin írta. A „Proletariátisz Brdzola" a „Brdzola" utódja volt. Az OSzDMP Kaukázusi Szövetségének I. kongresszusa elhatározta, hogy a „Brdzolá"-val egyesíti a „Proletariát" c. örmény szociáldemokrata lapot egy közös lapba, amelyet három nyelven adnak ki: grúz („Proletariátisz Brdzola"), örmény („Proletariáti Kriv") és orosz nyelven („Borjba Proletariáta"). A lap tartalma mind a három nyelven azonos volt. A lapok számozása az illető nyelven addig megjelent számok számozását folytatta. A „Vperjod" és a „Proletarij" után a „Proletariátisz Brdzola" volt a legnagyobb illegális bolsevik ujság, amely következetesen védelmezte a marxista párt ideológiai, szervezeti és taktikai alapjait. A „Proletariátisz Brdzola" szoros kapcsolatot tartott fenn Leninnel és a bolsevik külföldi központtal. Amikor 1904 decemberben elterjedt a „Vperjod" kiadásának híre, a Kaukázusi Szövetségi Bizottság írócsoportot alakított a „Vperjod" támogatására. Lenin, válaszolva a Szövetségi Bizottság felhívására, hogy írjon cikkeket a „Proletariátisz Brdzola" számára, 1904 december 20-án (régi időszámítás) kelt levelében ezt írta: „Kedves elvtársak! Megkaptam levelüket a «Borjba Proletariáta» tárgyában. Igyekszem majd írni és át fogom adni a szerkesztőségbeli elvtársaknak" (Leninszkij Szbornyik. 15. köt. 267. old.). A „Proletariátisz Brdzola" rendszeresen átvett cikkeket és adatokat a lenini „Iszkrá"-ból, később pedig a „Vperjod"-ból és a „Proletarij"-ból. A lap közölt Lenin-cikkeket. A „Proletarij" több ízben közölt elismerő recenziókat és ismertetéseket a „Proletariátisz Brdzolá"-ról, s cikkeket és tudósításokat is vett át belőle. A „Proletarij" 12. száma megemlékezik az oroszнyelvű „Borjba Proletariáta" 1. számának megjelenéséről. A hír befejezése így hangzik: „Még visszakell majd térnünk ennek az érdekes lapnak a tartalmára. Melegen üdvözöljük a Kaukázusi Szövetség kiadói tevékenységének kibővülését és további sikereket kívánunk neki a kaukázusi pártélet helyreállításában." — *66*

[22] Sztálin „Hogyan fogja fel a szociáldemokrácia a nemzeti kérdést?" c. cikkéről van szó. (Ebben a kötetben 33—57. old.) — *66*

[23] II. Miklós cár 1904 december 12-én kiadott „Legfelső személyes parancsát" a lapok külön kormányközleményekkel együtt 1904 december 14-én közölték. A parancs (ukáz) egyes másodrangú jellegű „reformok" igéretén kívül az önkényuralmi hatalom rendíthetetlenségét hangsúlyozta és megfenyegette nemcsak a forradalmi munkásokat és parasztokat, hanem a liberálisokat is, akik félénk alkotmányos követeléseket merészeltek támasztani a kormánnyal szemben. Lenin kifejezése szerint II. Miklós parancsa „valóságos pofon volt a liberálisoknak". — *80*

[24] Az „Alkotmánytervezetet" a liberális „Szojúz Oszvobozsgyényija" („Felszabadulás Szövetsége") tagjainak egy csoportja dolgozta ki 1904 októberben; megjelent külön brosúra formájában az „Orosz Birodalom állami alaptörvénye. Az orosz alkotmány tervezete" címmel Moszkvában, 1904-ben. — *82*

[25] Sztálin „Néhány szó a pártonbelüli nézeteltérésekről" c. brosúráját 1905 április végén írta. A brosúra válasz volt N. Zsordánija a „Szociál-Demokrát"-ban megjelent „Többség vagy kisebbség", a „Mogzauri"-ban megjelent „Mi a párt?" és más cikkeire. Sztálin „Néhány szó a pártonbelüli nézeteltérésekről" c. brosúrájának megjelenéséről csakhamar tudomást szereztek a külföldi bolsevik központban is. N. K. Krupszkája 1905 július 18-án az OSzDMP Kaukázusi Szövetségi Bizottságához intézett levelében kérte, hogy küldjék külföldre a brosúrát. A „Néhány szó a pártonbelüli nézeteltérésekről" c. brosúra széles körben elterjedt a kaukázusontúli bolsevik szervezetekben; az élenjáró munkások e brosúra alapján megismerkedtek a pártonbelüli nézeteltérésekkel, Lenin és a bolsevikok álláspontjával. A brosúrát az OSzDMP Kaukázusi Szövetségének illegális (avlabári) nyomdájában nyomták 1905 májusában grúz és júniusában orosz és örmény nyelven, mindegyik nyelven 1500—2000 példányban. — *93*

[26] *„Iszkra"* („Szikra") — Az oroszországi forradalmi marxisták első illegális országos újságja, melyet 1900 decemberben Lenin alapított. A lenini „Iszkra" első száma 1900 december 11 (24)-én Lipcsében jelent meg, a következő számok Münchenben, 1902 áprilistól Londonban és 1903 tavaszától Genfben. Oroszország több városában (Pétervárott, Moszkvában stb.) megalakultak az OSzDMP lenini-iszkrás irányzatú csoportjai és bizottságai. A Kaukázusontúl az illegális „Brdzola" — a grúz forradalmi szociáldemokrácia lapja — védelmezte az „Iszkra" eszméit. Az „Iszkra" szerepéről és jelentőségéről lásd „A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának története". (II. 4. fej.) 1903 novemberben, röviddel az OSzDMP második kongresszusa után, az 52. számmal az „Iszkra" a mensevikek kezébe került. Lenin kivált a szerkesztőségből. Az „Iszkra" utolsó, 112. száma, 1905 október 8-án jelent meg. — *94*

[27] *„Szociál-Demokrát"* („A Szociáldemokrata") — a kaukázusi mensevikek illegális grúznyelvű lapja; Tifliszben jelent meg 1905 áprilisától novemberig. A lap vezetője N. Zsordánija volt. A „Szociál-Demokrát" első száma mint az „OSzDMP Tifliszi Bizottságának lapja" jelent meg; a továbbiakban a lap a „kaukázusi szociáldemokrata munkásszervezetek lapjának" nevezte magát. — *96*

[28] *„Rabócseje Djelo"* („Munkásügy") — a Szojúz Russzkih Szociál-Demokrátov za Granyicej (Külföldi Orosz Szociáldemokraták Szövetsége) („ökonomisták") nem időszakos lapja. A folyóiratot Genfben adták ki 1899—1902. Szerkesztői: Kricsevszkij, Martünov, Ivansin. 12 száma jelent meg (9 füzetben). — *97*

[29] *Lenin* Művei. 4. kiad. 4. köt. 341—346. old.

[30] Sztarovjer — A. N. Potrjészov álneve. — *98*

[31] *Marx-Engels.* A kommunista kiáltvány. II. fejezet. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 7—8. sz.) Szikra 1949. 44. old. — *103*

[32] *„Die Neue Zeit"* („Új Idő") — a német szociáldemokrácia elméleti folyóirata; 1883—1923 jelent meg Stuttgartban. 1916-ig Karl Kautsky szerkesztette. — *105*

[33] *„Mogzauri"* („Az Utazó") — történelmi, archeológiai, földrajzi és néprajzi folyóirat; Tifliszben jelent meg 1901-től 1905 novemberig. 1905 januártól a grúz szociáldemokraták irodalmi és politikai hetilapja, amelyet F. Maharadze szerkesztett. A „Mogzauri"-ban bolsevik szerzők cikkein kívül mensevikektől is jelentek meg cikkek. — *108*

[34] A hainfeldi programot az osztrák szociáldemokrácia alakuló kongresszusán fogadták el Hainfeldben, 1888-ban. Ez a program elvi részében számos olyan tételt tartalmazott, amelyek helyesen világították meg a társadalmi fejlődés menetét, valamint a proletariátus és a proletár párt feladatait. Később, az 1901-ben megtartott bécsi kongresszuson új, revizionista megállapításokat tartalmazó programmal cserélték fel. — *118*

[35] *Marx.* Louis Bonaparte brumaire tizennyolcadikája. III. fejezet. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 40—41. sz.) Szikra 1949. 39—40. old. — *123*

[36] *„Zarjá"* („Hajnal") — az oroszországi szociáldemokrácia elméleti folyóirata; Lenin alapította, a lenini „Iszkra" szerkesztősége adta ki Stuttgartban, 1901 áprilistól 1902 augusztusig. Összesen 4 szám jelent meg. — *127*

[37] *Lenin* Művei. 4. kiad. 7. köt. 177. old. (oroszul). — *131*

[38] *„Dnyevnyik Szociáldemokráta"* („A Szociáldemokrata Naplója") — nem időszakos folyóirat; Plechánov adta ki Genfben 1905 márciusától 1912 áprilisáig. 16 száma jelent meg. 1916-ban a folyóiratnak még egy száma megjelent. — *131*

[39] Gncsakisták — a „Gncsak" örmény kispolgári párt tagjai. A párt 1887-ben alakult meg Genfben, örmény egyetemi hallgatók kezdeményezésére. A Kaukázusontúl a „Gncsak" pártja, amely örmény szociáldemokrata pártnak nevezte el magát, szakító politikát folytatott a munkásmozgalomban. Az 1905—1907-es forradalom után a „Gncsak" reakciós nacionalista csoporttá fajult. — *142*

[40] „A SzK(b)P a kongresszusok, konferenciák és a Központi Bizottság teljes üléseinek határozataiban és döntéseiben". I. rész. 6. kiad. 1940. 45. old. (oroszul). — *144*

[41] A „Proletariátisz Brdzola" 11. számában Sztálin „Az ideiglenes forradalmi kormány és a szociáldemokrácia" c. cikkének csupán első része jelent meg. A cikk második részét, amint ez a „Proletariátisz Brdzola" következő (12, 13, 14. szám) számainak levéltárban fennmaradt, Sztálin által összeállított kézirati tervvázlatából kitűnik, a 13. számban akarták közölni. Mivel a „Proletariatisz Brdzola" kiadása a 12. számmal megszünt, a második rész nem jelent meg. A cikk e része a csendőrparancsnokság irattárában csupán kézirati orosz fordításban maradt fenn. A kézirat grúz szövege nem került elő. — *146*

[42] A II. Internacionále amszterdami kongresszusa 1904 augusztusában folyt le. — *150*

[43] Idézet a Kommunisták Szövetsége Központi Vezetőségének a Szövetség tagjaihoz 1850 márciusaban írt Üzenetéből, amelyet Marx és Engels írt. Az Üzenetet 1885-ben Engels mellékelte Marx „Leleplezések a kölni kommunista-perről" c. műve 3. német kiadásához. Újabb német kiadása: Moszkva 1940. Ebben a kiadásban az idézett részek a 113—115. old.-on. — *152*

[44] Lenin „Az ideiglenes forradalmi kormányról" c. művéről van szó, amelyben idézi Engels „A bakunisták munkában" c. cikkét (lásd *Lenin* Művei. 4. kiad. 8. köt. 443, 444, 446. old., oroszul). — *155*

[45] A tanácsadó joggal felruházott Állami Duma megalakításáról szóló törvény tervezetéről és a Duma-választásokra vonatkozó rendeletről van szó, amelyeket egy bizottság dolgozott ki Bulügin belügyminiszter elnökletével. A törvénytervezetet és a választási rendeletet 1905 augusztus 6. (19)-én a cári kiáltvánnyal együtt hozták nyilvánosságra. A bolsevikok aktív bojkottot hirdettek a bulügini Duma ellen. A bulügini Dumát, még mielőtt összeült volna, elsöpörte a forradalom ereje. — *165*

[46] Sztálin „Válasz a Szociál-Demokrát"-nak c. cikke, amely a „Proletariátisz Brdzola" 11. számában jelent meg, élénk visszhangot keltett a külföldi bolsevik központban. Lenin, röviden ismertetve Sztálin cikkének alaptartalmát, ezt írta a „Proletarij"-ban: „A «Válasz a ‚Szociál-Demokrát'-nak» c. cikkben kiemelésre méltó a «tudat kívülről való bevitele» híres kérdésének nagyszerű feltevése. A szerző ezt a kérdést négy önálló részre bontja fel:

1) A tudat és lét viszonyának filozófiai kérdése: a lét határozza meg a tudatot. A két osztály létezésének megfelelően tudat is kétféle alakul ki: polgári és szocialista. A proletariátus helyzetének a szocialista tudat felel meg.

2) «Ki tudja kidolgozni és ki dolgozza ki ezt a szocialista tudatot (a tudományos szocializmust)?»

«A modern szocialista tudat csak mély tudományos belátás alapján keletkezhetik» (Kautsky), vagyis kidolgozása «néhány értelmiségi szociáldemokrata dolga, akinek erre van ideje és módja».

3) Hogyan hatol be ez a tudat a proletariátusba? «És éppen itt kezdődik a szociáldemokrácia (és nemcsak az értelmiségi szociáldemokraták) szerepe — a szociáldemokrácia viszi be a szocialista tudatot a munkásmozgalomba».

4) Mit talál a szociáldemokrácia magában a proletariátusban, amikor a szocializmus hirdetésével megy közé? Az ösztönös *vonzalmat* a szocializmushoz. «A proletariátussal együtt természetes szükségképpen létrejön a szocialista tendencia mind maguknál a proletároknál, mind azoknál, akik elsajátítják a proletariátus álláspontját; ezzel magyarázható a szocialista vonzódás keletkezése» (Kautsky).

A mensevik ebből erre a nevetséges következtetésre

jut: «Ebből világos, hogy a szocializmust nem kívülről viszik be a proletariátusba, hanem ellenkezőleg, a proletariátusból indul ki és bejut azoknak a fejébe, akik magukévá teszik a proletariátus nézeteit»!" (lásd „Proletarij" 1905 október 11. (24.) 22. sz., „A Pártból" c. rovat 6. old.). — *169*

[47] A „Választ a Szövetségi Bizottságnak" a „Szociál-Demokrát" 1905 július 1-i 3. számának mellékleteként adták ki. A „Válasz" szerzője N. Zsordánija, a grúz mensevikek vezetője volt, akinek nézeteit Sztálin „Néhány szó a pártonbelüli nézeteltérésekről" c. brosúrájában és más munkákban könyörtelen kritikával illette. — *169*

[48] *Lenin* Művei. 4. kiad. 6. köt. 219. old. (oroszul). — *179*

[49] „*Moszkovszkije Vjedomosztyi*" („Moszkvai Közlöny") — 1756-ban alapított újság. A XIX. század 60-as éveitől kezdve a földbirtokosok és a papság legreakciósabb monarchista rétegeinek nézeteit képviselte: 1905-től a feketeszázak szócsöve; nem sokkal az 1917-es Októberi Forradalom után betiltották. — *183*

[50] „*Russzkije Vjedomosztyi*" („Orosz Közlöny") — Moszkvában 1863 óta a Moszkvai Egyetem liberális professzorai és liberális földbirtokosok (zemsztvo-tagok) által kiadott napilap; a liberális földbirtokosok és a liberális burzsoázia érdekeit képviselte; 1905-től a jobboldali kadetok lapja; az 1917-es Októberi Forradalom után mint ellenforradalmi újságot betiltották. — *185*

[51] „*Proletarij*" („Proletár") — illegális bolsevik hetilap, az OSzDMP központi lapja, mely a párt III. kongresszusának határozata alapján jött létre; a párt Központi Bizottsága 1905 április 27-i teljes ülésének döntése alapján Lenint nevezték ki a központi lap felelős szerkesztőjének; Genfben adták ki 1905 május 14-től november 12-ig; 26 száma jelent meg. A szerkesztőség munkájában

állandóan résztvett Vorovszkij, Lunacsarszkij és Oljminszkij. A „Proletarij" folytatta a régi lenini „Iszkra" vonalát és a „Vperjod" c. bolsevik ujság utódja volt. Amikor Lenin az emigrációból visszatért Pétervárra, a „Proletarij" megszünt. — *186*

[62] Alkotmányos (Konstitucionális) Demokrata Párt — amelyet kezdőbetűiről röviden kadetpártnak neveztek, a liberális monarchista burzsoázia fő pártja volt; 1905 októberében alakult meg. A kadetok demokratikus mezbe öltözve és a „Népszabadság" pártjának nevezve magukat, igyekeztek a maguk oldalára vonni a parasztságot. A cárizmust alkotmányos monarchia formájában akarták fenntartani. A kadetok később az imperialista burzsoázia pártjává lettek. Az Októberi Szocialista Forradalom győzelme után ellenforradalmi összeesküvéseket és a Szovjetköztársaság ellen felkelést szerveztek. — *189*

[63] *„Kavkazszkij Rabócsij Lisztok"* („Kaukázusi Munkás Kisujság") — az első legális bolsevik napilap a Kaukázusban; 1905 november 20-tól december 14-ig jelent meg Tifliszben, orosz nyelven. A lap szerkesztője I. V. Sztálin és Sz. G. Saumján volt. Az OSzDMP Kaukázusi Szövetségének IV. konferenciáján a „Kavkázszkij Rabócsij Lisztok"-ot a Kaukázusi Szövetség hivatalos lapjának ismerték el. 17 száma jelent meg. A lap két utolsó száma „Jeliszavetpolyszkij Vjesztnyik" („Jeliszavetpoli Hirlap") címmel jelent meg. — *207*

[64] 1905 decemberében a felkelt munkások, béresek és parasztok fegyveres osztagai elfoglalták Tukkum, Talsen, Ruen, Friedrichstadt lett városokat. Megkezdődött a partizánháború a cári csapatok ellen. 1906 januárban a lettországi felkeléseket Orlov, Szologub és más cári tábornokok büntető expedíciói fojtották el. — *214*

[65] Sztálin „Az Állami Duma és a szociáldemokrácia taktikája" c. cikke a „Gantiádi" („Hajnal") c. lap 1906 március 8-i számában jelent meg. A „Gantiádi" az

OSzDMP egyesült Tifliszi Bizottságának napilapja volt és 1906 március 5-től 10-ig jelent meg. A cikk a Dumával kapcsolatos taktika kérdésében elfoglalt bolsevik álláspont hivatalos kifejezése volt. A „Gantiádi" előző számában „Az Állami Dumába való választások és a mi taktikánk" címmel jelent meg egy cikk H. aláírással, amely a mensevikek álláspontját tükrözte ebben a kérdésben. Sztálin cikkéhez a szerkesztőség a következő megjegyzést fűzte: „Tegnapi számunkban közöltünk egy cikket, amely kifejezte elvtársaink egy részének nézetét az Állami Dumában való részvétel kérdéséről. Ma, ígéretünkhöz híven, közöljük a második cikket, amely elvtársaink másik részének nézetét fejezi ki erről a kérdésről. Mint az olvasó meglátja, ezek a cikkek elvileg különböznek egymástól: az első szerzője a Duma-választásokban való részvétel mellett, a második szerzője pedig a részvétel ellen van. Egyik nézet sem csupán személyes vélemény kifejezése. A cikkek a párt két irányzatának taktikai elgondolásait fejezik ki. Ez a helyzet nemcsak nálunk, hanem egész Oroszországban is." — *218*

[56] „*Revoljucionnaja Rosszija*" („Forradalmi Oroszország") — a szociálforradalmárok pártjának központi lapja, 1900 végétől 1905-ig jelent meg; eleinte a „Szociálforradalmárok Szövetsége" adta ki, 1902 januártól pedig az eszerek pártjának központi lapjává lett. — *237*

[57] „*Nóvaja Zsizny*" („Új Élet") – az első legális bolsevik napilap; Pétervárott jelent meg 1905 október 27-től december 3-ig. Miután Lenin az emigrációból visszatért Pétervárra, 1905 november elején, a lap az ő közvetlen vezetése alatt kezdett megjelenni. A „Nóvaja Zsizny"-be Gorkij is írt és anyagilag is támogatta a lapot. A napi példányszám elérte a 80.000-et. A 27. szám megjelenése után a kormány a lapot betiltotta. Utolsó, 28. száma illegálisan jelent meg. — *241*

[58] „*Nacsáló*" („Az Elv") — legális mensevik lap; Pétervárott adták ki 1905 november 13-tól december 2-ig. — *241*

[59] „*Cnobisz Purceli*" („Hírlap") — grúz napilap; Tifliszben jelent meg 1896-tól 1906-ig. 1900 végétől a grúz nacionalisták szócsöve volt; 1904-től a grúz szociálföderalisták lapjává lett. — *242*

[60] „*Elva*" („Villám") — grúz napilap, az OSzDMP egyesült Tifliszi Bizottságának lapja; a „Gantiádi" betiltása után kezdett megjelenni. Első száma 1906 március 12-én, az utolsó április 15-én jelent meg. A bolsevikok részéről Sztálin írta a lap vezércikkeit. Mindössze 27 száma jelent meg. — *243*

[61] Az OSzDMP negyedik („Egyesítő") kongresszusa 1906 április 20. és 25. között zajlott le Stockholmban. A kongresszuson jelen voltak Lengyelország, Litvánia, Lettország és a Bund nemzeti szociáldemokrata pártjainak képviselői. A kormány az 1905-ös decemberi fegyveres felkelés után sok bolsevik szervezetet feloszlatott és ezek nem képviseltethették magukat. A kongresszuson a mensevikek voltak többségben, bár ez a többség jelentéktelen volt. A mensevikek többsége a kongresszuson meg is határozta a kongresszus határozatainak jellegét számos kérdésben. Sztálin a kongresszuson Ivanovics álnéven a bolsevikok tifliszi szervezetét képviselte; az agrárprogram tervezetével, a helyzet értékelésével és az Állami Dumával kapcsolatos vitában szólalt fel. Sztálin a kongresszuson ezenkívül tett néhány ténybeli kijelentést, amellyel leleplezte a kaukázusontúli mensevikek opportunista taktikáját az Állami Duma, a Bunddal való megegyezés stb. kérdésében. — *249*

[62] Dzson — P. P. Maszlov álneve. — *249*

[63] N. H. — Noj Homeriki, mensevik. — *254*

[64] „*Szimartle*" („Igazság") — a grúz mensevikek politikai és irodalmi napilapja; Tifliszben jelent meg 1906-ban. — *254*

[65] Kautsky és Jules Guesde akkor még nem ment át az opportunisták táborába. Az 1905—1907-es orosz forradalom óriási befolyással volt a nemzetközi forradalmi mozgalomra, különösen Németország munkásosztályára és hatása alatt Kautsky több kérdésben a forradalmi szociáldemokrácia szellemében lépett fel. — *254*

[66] „*Ahali Czhovreba*" („Új Élet") — bolsevik napilap; Tiflisben jelent meg 1906 június 20-tól július 14-ig. A lap vezetője Sztálin volt. Állandó munkatársai voltak M. Davitasvili, G. Tyelija, G. Kikodze és mások. Összesen 20 száma jelent meg. — *255*

[67] Sztálin itt Lenin „Oroszország mai helyzete és a munkáspárt taktikája" c. cikkét idézi (lásd *Lenin* Művei. 10. köt. 98—99. old. oroszul). A cikk a „Partyijnüje Izvjésztyijá"-ban („Párthírek"), az OSzDMP egyesült Központi Bizottságának lapjában jelent meg. A „Partyijnüje Izvjésztyija" illegálisan jelent meg Pétervárott a párt IV. („Egyesítő") kongresszusa előestéjén. Két száma jelent meg: 1906 február 7-én és március 20-án. — *256*

[68] Az idézett részlet Engels „Revolution and Counterrevolution in Germany" („Forradalom és ellenforradalom Németországban") c. cikksorozatában fordul elő (17. cikk), amely a New York Daily Tribune c. amerikai lapban 1851—1852-ben jelent meg. Szerzőül Marx volt feltüntetve. Csak 1913-ban derült ki Marx és Engels akkor közzétett levélváltásából, hogy a cikksorozatot Engels írta. A Sztálin elvtárs által idézett részletet újabb angol kiadásban lásd: Karl Marx. Selected works in two volumes. London 1942. 2. köt. 135. old. — *257*

[69] Engels „Die Bakunisten an der Arbeit" („A bakunisták munkában") c. műve először a lipcsei „Volksstaat" c. német szociáldemokrata lapban 1873-ban jelent meg. Újabb, Engels által sajtó alá rendezett kiadása: *Friedrich Engels.* Internationales aus dem Volksstaat (1871—1875). Berlin 1894. A Sztálin elvtárs által idézett részlet a 27. oldalon. — *258*

[70] „*Szjévernaja Zemljá*" („Északi Föld") — legális bolsevik napilap; Pétervárott adták ki 1906 június 23-tól 28-ig. — *260*

[71] „*Rosszija*" („Oroszország") — rendőri-feketeszázas jellegű napilap; 1905 novembertől 1914 áprilisig jelent meg. A belügyminiszter lapja. — *260*

[72] Sztolüpin belügyminiszter 1906 júniusában és júliusában rendeleteket küldött szét a helyi hatóságoknak, amelyekben kegyetlen katonai megtorlást követelt a munkások és parasztok forradalmi mozgalmával és a forradalmi szervezetekkel szemben. — *261*

[73] D. Trepov pétervári főkormányzó vezette a forradalom elnyomását 1905-ben. — *261*

[74] Sztálin „A mai helyzet és a munkáspárt Egyesítő Kongresszusa" c. munkája 1906-ban jelent meg Tiflisben, grúz nyelven, a „Proletariát" kiadásában. A brosúrához mellékelték a bolsevikok három határozati javaslatát a IV. („Egyesítő") kongresszusra: 1. „A demokratikus forradalom mai helyzete" (lásd *Lenin* Művei. 4. kiad. 10. köt. 130—132. old., oroszul), 2. „A proletariátus osztályfeladatai a demokratikus forradalom mai helyzetében" (lásd „SzK(b)P a kongresszusok, konferenciák és a Központi Bizottság teljes üléseinek határozataiban és döntéseiben", I. rész. 6. kiad. 1940. 65. old.), 3. „A fegyveres felkelés" (lásd *Lenin* Művei. 10. köt. 131—132. old.), továbbá az Állami Dumára vonatkozó határozati javaslatot, amelyet a kongresszuson a bolsevikok nevében Lenin terjesztett be (lásd *Lenin* Művei. 10. köt. 266—267. old.). Ezenkívül mellékelték a brosúrához a kongresszus határozatat a fegyveres felkelésről és a mensevikek határozati javaslatát „A forradalom mai helyzetéről és a proletariátus feladatairól". — *263*

[75] A „demokratikus reformok pártja" — a liberális monarchista burzsoázia pártja, 1906-ban alakult meg az I. Állami Duma-választások idején. — *274*

[76] Októbristák, vagy „Október 17-e Szövetsége" — a kereskedelmi és ipari nagyburzsoázia és a nagy földesurak ellenforradalmi pártja; 1905 novemberében alakult meg. Az októbristák teljesen támogatták a sztolüpini rendszert, a cárizmus bel- és külpolitikáját. — *274*

[77] Trudovikok, vagy „trudovikok csoportja" — kispolgári demokraták csoportja; 1906 áprilisában alakult meg az I. Állami Duma parasztküldötteiből. A trudovikok követelték valamennyi rendi és nemzetiségi korlátozás eltörlését, a zemsztvók és a városok önkormányzatának demokratizálását, az általános választójog megvalósítását, az Állami Dumába való választásoknál és legelsősorban az agrárkérdés megoldását. — *276*

[78] „*Nasa Zsizny*" („Életünk") — liberális polgári napilap; Pétervárott 1904 novemberétől, megszakításokkal, 1906 decemberéig jelent meg. — *279*

[79] „*Ahali Drojeba*" („Új Idő") — legális szakszervezeti hetilap; grúz nyelven jelent meg Tifliszben 1906 november 14-től 1907 január 8-ig. A lapot Sztálin, M. Czhakája és M. Davitasvili vezetésével adták ki; a tifliszi kormányzó rendeletére betiltották. — *299*

[80] Sidlovszkij szenátor bizottsága az 1905 január 29-i cári parancs alapján alakult meg „a Szentpétervárott és külvárosaiban élő munkások elégedetlensége okainak haladéktalan kiderítése végett". A bizottságba a munkások képviselőit is be akarták venni. A bolsevikok a cárizmus e fondorlatát olyan kísérletnek tartották, mely arra irányul, hogy elvonja a munkásokat a forradalmi harctól, és azt javasolták, használják fel a bizottságba való választásokat arra, hogy a cári kormánnyal szemben politikai követeléseket támasszanak. Miután a kormány elutasította a követeléseket, az elektorok megtagadták a bizottsági képviselők megválasztását és sztrájkra hívták fel Pétervár munkásait. Másnap politikai tömegsztrájkok kezdődtek. A cári kormány 1905 február 20-án kénytelen volt feloszlatni Sidlovszkij bizottságát. — *301*

[81] A V. N. Kokovcev pénzügyminiszter elnöklete alatt működő bizottságot 1905 februárban létesítették. Mint Sidlovszkij bizottságát, ezt is a munkáskérdés kivizsgálására alakították meg, de már a munkások részvétele nélkül. A bizottság 1905 nyarán megszünt. — *301*

[82] Az egyesülésekről szóló, *1906 március 4-én* kiadott törvény legális működésre adott jogot társaságoknak és egyesületeknek azzal a feltétellel, hogy alapszabalyaikat láttamoztatják a kormánnyal. A munkások a szövetségek tevékenységének nagyszámú korlátozása és a törvény megszegéséért való büntetőjogi felelősség bevezetése ellenére széles körben felhasználták a kapott jogokat proletár szakszervezetek létesítésére. Az 1905—1907-es években először kezdtek létrejönni Oroszországban tömeges szakszervezetek, s ezek a forradalmi szociáldemokrácia vezetése alatt gazdasági és politikai harcot folytattak. — *301*

[83] Az 1905 október 17-i cári kiáltvány kihirdetése után Sz. J. Vitte miniszterelnök és P. N. Durnovo belügyminiszter a kormányzókhoz és jegyzőkhöz intézett számos körlevélben és táviratban a hivatalosan hirdetett „szabadságjogok" ellenére azt követelte, hogy fegyverrel kergessék szét a gyűléseket és összejöveteleket, tiltsák be a lapokat, foganatosítsanak határozott intézkedéseket a szövetségek ellen, közigazgatási úton küldjék száműzetésbe mindazokat a személyeket, akiket forradalmi tevékenységgel gyanusítanak, stb. — *301*

[84] 1905 végén és 1906 elején Grúziában az anarchisták csoportja, élén Kropotkin követőjével, V. Cserkezisvili ismert anarchistával és híveivel, Mihako Ceretelivel (Bâton), Salva Gogéliával (S. G.) és másokkal, elkeseredett hadjáratot folytatott a szociáldemokraták ellen. Ez a csoport adta ki Tifliszben a „Nobati", „Musa" c. és más lapokat. Az anarchistáknak nem volt semilyen támaszuk a proletariátusban, a deklasszált és kispolgári elemek körében azonban voltak némi eredményeik. Az anarchisták ellen az „Anarchizmus vagy szocializmus?" c. cikksorozattal Sztálin lépett fel. Az első négy cikk az „Ahali Czhovrebá"-ban

jelent meg 1906 június—júliusában. A többi cikk közlése elmaradt, mivel a hatóságok a lapot betiltották. 1906 decemberében és 1907 január 1-én az „Ahali Czhovrebá"-ban megjelent cikkeket az „Ahali Drojeba" némi változtatással újra leközölte. A lap szerkesztősége a következő megjegyzést fűzte ezekhez a cikkekhez: „A magánalkalmazottak szakszervezete nemrégiben azzal a javaslattal fordult hozzánk, hogy közöljünk cikkeket az anarchizmusról, szocializmusról és más efféle kérdésekről (lásd „Ahali Drojeba" 3. sz.). Ugyanezt a kívánságát fejezte ki néhány más elvtársunk is. Örömmel teljesítjük ezeket a kéréseket és közöljük ezeket a cikkeket. Ami magukat a cikkeket illeti, szükségesnek tartjuk megemlíteni, hogy e cikkek egyrésze egyszer már megjelent a grúz sajtóban (de a szerző rajta kívül álló okok miatt a cikkeket nem fejezte be). Mégis szükségesnek tartottuk valamennyi cikket teljesen leközölni és felkértük a szerzőt, hogy dolgozza át azokat közérthető nyelvre, amit ő szívesen meg is tett". Így jött létre az „Anarchizmus vagy szocializmus?" c. munka első négy részének két változata. Folytatása a „Csveni Czhovrebá"-ban 1907 februárban és a „Dró"-ban 1907 áprilisban jelent meg. A cikkeknek az „Ahali Czhovreba"-ban közölt első változata e kötet mellékletében olvasható.

„*Csveni Czhovreba*" („Életünk") — legális bolsevik napilap; Tiflisz, 1907 február 18-tól. A lap vezetője Sztálin volt. 13 száma jelent meg. 1907 március 6-án „szélsőséges irányzata miatt" a lapot betiltották.

„*Dro*" („Idő") — bolsevik napilap, Tifliszben jelent meg a „Csveni Czhovreba" betiltása után, 1907 március 11-től április 15-ig. A lap vezetője Sztálin volt. Munkatársai: M. Czhakája és M. Davitasvili. 31 száma jelent meg. — *309*

[85] „*Nobati*" („Felhívás") — a grúz anarchisták hetilapja; Tifliszben jelent meg 1906-ban. — *318*

[86] *Engels*. L. Feuerbach és a klasszikus német filozófia felbomlása. I. fejezet. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára. 3. sz.) Szikra 1949. 9. old. — *320*

[87] Marx előszava „A politikai gazdaságtan bírálatához" c. művéhez (1859). Lásd: *Marx—Engels.* A történelmi materializmusról. Szemelvények. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 6. sz.) Szikra 1949. 18. old. — *324*

[88] Idézet Marx és Engels „A szent család..." c. művéből (1844): 6. fejezet, 3. d. pont: „Kritikai hadjárat a francia materializmus ellen". Szerzője Marx. — *337*

[89] Idézet Marx „A filozófia nyomora..." c. művének (1847) befejezéséből. — *352*

[90] *Engels.* A család, a magántulajdon és az állam eredete. A IX. fejezetből. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára. 42—44. sz.) Szikra 1949. 177. old. — *352*

[91] *Marx.* A gothai program kritikája. Idegennyelvű Irodalmi Kiadó. Moszkva 1947. 23. old. — *354*

[92] *Engels.* Hogyan „forradalmasítja" Eugen Dühring úr a tudományt? (Anti-Dühring. Szikra 1949. 147—148. old. — *358*

[93] „*Musa*" („Munkás") — a grúz anarchisták napilapja; Tifliszben jelent meg 1906-ban. — *368*

[94] „*Hmo*" („Hang") — a grúz anarchisták napilapja; Tifliszben jelent meg 1906-ban. — *368*

[95] Lásd 43. jegyzet. — *380*

[96] Marx levele Kugelmanhoz 1871 április 12. — *381*

[97] Engels 1891 március 18-áról keltezett bevezetése Marx „A polgárháború Franciaországban" c. művéhez. — *384*

ÉLETRAJZI ADATOK
(1879 — 1906)

1879

December 9. (21.) Gori városában (Grúziában) született Dzsugasvili Ioszif Visszarionovics (Sztálin).

1888

Szeptember. Sztálint beiratják a gori-i négyosztályos egyházi iskolába.

1894

Június. Sztálin kitűnő eredménnyel végezte a gori-i iskolát.

Szeptember 2. Sztálin beiratkozik a tifliszi papi szeminárium első osztályába.

1895

Sztálin kapcsolatba lép a cári kormány által a Kaukázusontúlra száműzött orosz forradalmi marxisták földalatti csoportjaival.

1896—98

Sztálin a tifliszi papi szemináriumban marxista tanulóköröket vezet, tanulmányozza a „Tőkét", „A Kommunista Párt kiáltványát", valamint Marx és Engels más munkáit, megismerkedik Lenin korai műveivel.

1898

Január. Sztálin megkezdi a marxista munkáskörök vezetését a tifliszi vasúti főműhelyekben.

Augusztus. Sztálin belép a „Meszame-daszi" grúz szociáldemokrata szervezetbe. Sztálin V. Z. Keczhoveli és A. G. Culukidze alkotta a „Meszame-daszi" forradalmi marxista kisebbségének magvát.

Sztálin kidolgozza a marxista munkáskörök tanulási programját.

Sztálin, V. Z. Keczhoveli és A. G. Culukidze felveti az illegális forradalmi marxista sajtó szükségességének kérdését, ezzel kapcsolatban keletkeznek az első éles nézeteltérések a „Meszame-daszi"-n belül a forradalmi kisebbség és az opportunista többség között.

1899

Május 29. Sztálint a marxizmus propagálása miatt kizárják a tifliszi papi szemináriumból.

December 28. Sztálin munkába áll a tifliszi fizikai megfigyelő-állomáson.

1900

Április 23. Sztálin beszédet mond a munkások Tiflisz környékén, a Szoljonoje tó közelében rendezett májusi tüntetésén.

Nyár. Sztálin kapcsolatba lép V. K. Kurnatovszkijjal, a lenini „Iszkra" ismert hívével, aki pártmunkára érkezett Tiflisbe.

Augusztus. Sztálin vezeti a tömegsztrájkot a tiflisi vasúti főműhelyekben.

1898—1900

Sztálin, V. Z. Keczhoveli és A. G. Culukidze vezetésével létrejön és kialakul az OSzDMP tifliszi szociáldemokrata szervezetének vezető központi csoportja, amely megvalósítja az átmenetet a körökben végzett propagandáról a tömeges politikai agitációra. A csoport megszervezi kiáltványok nyomtatását és azok terjesztését a munkások között, illegális szociáldemokrata köröket alakít és vezeti a tifliszi proletariátus sztrájkjait és politikai harcát.

1901

Március 21. Házkutatás Sztálin lakásán a tifliszi fizikai megfigyelőállomáson.

Március 28. Sztálin abbahagyja a munkát a fizikai megfigyelő állomáson és illegalitásba vonul.

Április 22. Sztálin vezeti a munkások május 1-i tüntetését Tiflisz központjában a Szoldatszkij vásártéren.

Szeptember. Bakuban megjelenik a Sztálin kezdeményezésére alapított „Brdzola" c. illegális lap, a grúz marxisták forradalmi szárnya lapjának 1. száma, amelyben megjelent Sztálin programcikke: „Olvasóinkhoz".

November 11. Sztálint megválasztják az OSzDMP lenini-iszkrás irányzatú első Tifliszi Bizottságába.

November vége. A Tifliszi Bizottság Batumba küldi Sztálint, hogy ott szociáldemokrata szervezetet alakítson.

December. Megjelenik a „Brdzola" 2—3. száma, amely közli Sztálin „Az Oroszországi Szociáldemokrata Párt és legközelebbi feladatai" c. cikkét.

Sztálin felveszi a kapcsolatot Batum élenjáró munkásaival és szociáldemokrata köröket szervez Rothschild, Mantasev és Szideridisz stb. gyáraiban.

December 31. Sztálin szilveszteri mulatság ürügyén megszervezi a szociáldemokrata körök képviselőinek illegális konferenciáját. A konferencia egy vezető csoportot választ, élén Sztálinnal — ez a csoport ténylegesen az OSzDMP lenini-iszkrás irányzatú Batumi Bizottságának szerepét töltötte be.

1902

Január. Sztálin illegális nyomdát szervez Batumban; röplapokat ír, megszervezi kiáltványok nyomtatását és terjesztését.

Január 31.
Február 17. Sztálin sztrájkot szervez Mantasev gyárában, amely a munkások győzelmével végződik.

Február 27.—
Március eleje. Sztálin vezeti a Rothschild-gyári sztrájkbizottság munkáját.

Március 8. Sztálin vezeti a sztrájk 32 letartóztatott résztvevőjének kiszabadítását követelő sztrájkoló munkások tüntetését.

Március 9. Sztálin megszervezi és vezeti a batumi üzemek munkásainak nagyszabású politikai tüntetését, több mint 6.000 résztvevővel, amely a rendőrség által március 8-án letartóztatott 300 munkástüntető kiszabadítását követelte. A gyüjtőfogháznál, ahol a letartóztatott munkásokat fogvatartották, a katonaság a tüntetők közé lőtt; 15 munkás meghalt, 54 megsebesült. Körülbelül 500 tüntetőt letartóztattak. Sztálin ugyanazon az éjszakán kiáltványt ír a tüntetés vérbefojtásáról.

Március 12. Sztálin vezeti a munkástüntetést, amelyet a március 9-i sortűz áldozatainak temetésével kapcsolatban szervezett.

Április 5. Sztálint a párt batumi vezető csoportjának ülésén letartóztatják.

Április 6. Sztálint a batumi börtönbe zárják.

1902 április—1903 április 19-ig Sztálin a batumi börtönben megszervezi és fenntartja a kapcsolatot a batumi szociáldemokrata szervezettel, irányítja munkáját, röplapokat ír, politikai munkát végez a foglyok között.

1903

Március. A kaukázusi szociáldemokrata munkásszervezetek első kongresszusán megalakul az OSzDMP Kaukázusi Szövetsége. Sztálint, aki akkor a batumi börtönben volt, távollétében megválasztják a kongresszuson megalakított Kaukázusi Szövetségi Bizottságba.

Április 19. Sztálint a batumi börtönből a kutaiszi börtönbe szállítják, ahol kapcsolatba lép a politikai foglyokkal, terjeszti közöttük a lenini-iszkrás eszméket.

Ősz. Sztálint visszaviszik a batumi börtönbe, ahonnan keletszibériai száműzetésbe toloncolják.

November 27. Sztálin megérkezik az irkutszki kormányzóság balaganszki járásába, Novaja-Uda faluba, a száműzetés helyére.

December. Sztálin Szibériában levelet kap Lenintől.

1904

Január 5. Sztálin megszökik a száműzetésből.

Február. Sztálin megérkezik Tifliszbe és átveszi az OSzDMP Kaukázusi Szövetségi Bizottsága munkájának vezetését.

Sztálin megírja a „Credo" c. programiratot a pártonbelüli nézeteltérésekről és a párt szervezési feladatairól.

Június. Sztálin Bakuba utazik, ahol a Kaukázusi Szövetségi Bizottság megbízásából feloszlatja a mensevik bizottságot és új, bolsevik bizottságot alakít.

Nyár. Sztálin beutazza a Kaukázusontúl fontosabb vidékeit, a vitákon fellép a mensevikek, föderalisták, anarchisták stb. ellen.

Sztálin Kutaiszban megalakítja a bolsevik Imeretia-Mingreliai Bizottságot.

Szeptember 1. A „Proletariátisz Brdzola" 7. számában megjelenik Sztálin „Hogyan fogja fel a szociáldemokrácia a nemzeti kérdést?" c. cikke.

Szeptember-Október. A Kutaiszban időző Sztálin a pártonbelüli nézeteltérésekkel kapcsolatban leveleket ír külföldre a grúz bolsevikoknak, amelyekben kifejti a szocializmus és a munkásmozgalom egyesítésének lenini eszméjét.

November. Sztálin Bakuba utazik, vezeti a párt III. kongresszusának egybehívásáért folyó harcot.

December 13—31. Sztálin vezeti a bakui munkások általános sztrájkját.

1905

Január 1. A „Proletariátisz Brdzola" 8. számában megjelenik Sztálinnak a „Proletárok osztálya és a proletárok pártja" c. cikke.

Január 8. A cárizmus távolkeleti vereségével kapcsolatban megjelenik a Sztálin által írt „Kaukázus munkásai, ideje, hogy boszszút álljunk" c. kiáltvány.

Február eleje. Sztálin kezdeményezésére a Kaukázus-Szövetségi Bizottság feloszlatja a mensevik Tifliszi Bizottságot, amely kijelentette, hogy kilép az OSzDMP Kaukázusi Szövetségéből, és megalakítja az új, bolsevik Tifliszi Bizottságot.

Február 13. Sztálin a rendőrség által kiprovokált tatár-örmény bakui mészárlással kapcsolatban megírja az „Éljen a nemzetközi testvériség!" c. röplapot.

Február 15. Tifliszben sokezer fő részvételével tiltakozó tüntetést rendeztek a rendőrség azon kísérlete ellen, hogy Tifliszben is mészárlást provokáljon a különböző nemzetiségek közt. Sztálin ezzel kapcsolatban megírja „A polgárokhoz. Éljen a vörös zászló!" c. röplapot.

Április. Sztálin a Batumban tartott nagy vitai gyűlésen fellép N. Ramisvili, R. Arszenidze és más mensevik vezetők ellen.

Május. Megjelenik Sztálin „Néhány szó a pártonbelüli nézeteltérésekről" c. brosúrája.

Június 12. Sztálin beszédet mond A. G. Culukidze temetésén : beszédében kifejti a munkások és parasztok önkényuralom elleni harcának programját és megsemmisítő bírálatnak veti alá a mensevikek taktikáját.

Július 15. A „Proletariátisz Brdzola" 10. számában megjelenik Sztálin „A fegyveres felkelés és a mi taktikánk" c. cikke.

Július 18. N. K. Krupszkája a Kaukázusi Szövetségi Bizottsághoz intézett levelében kéri, hogy küldjék meg neki Sztálin „Néhány szó a pártonbelüli nézeteltérésekről" c. brosúráját és rendszeresen küldjék a „Borjba Proletariáta" c. lapot.

Július. Sztálin Csiaturiban egy vitagyűlésen, amelyen kétezren jelentek meg, fellép az anarchisták, föderalisták és eszerek ellen.

Augusztus 15. A „Proletariátisz Brdzola" 11. számában megjelennek Sztálin „Az ideiglenes forradalmi kormány és a szociáldemokrácia" és a „Válasz a «Szociál-Demokrát»-nak" c. cikkei.

Október 15. A „Proletariátisz Brdzola" 12. számában megjelennek Sztálin „A reakció fokozódik" és „A burzsoázia kelepcét állít" c. cikkei.

Október 18. Sztálin az október 17-i cári kiáltvány alkalmából felszólal a nadzalagyevi (Tiflisz kerülete) munkásgyűlésen.

Október. Sztálin az októberi országos politikai sztrájkkal kapcsolatban megírja a „Polgárok!" és a „Valamennyi munkáshoz" c. röplapokat.

November 20. Megjelenik a „Kavkazszkij Rabócsij Lisztok" 1. száma Sztálin „Tiflisz, 1905 november 20-án" c. vezércikkével.

November vége. Sztálin vezeti az OSzDMP Kaukázusi Szövetsége IV. bolsevik konferenciájának munkáját.

December 12—17. Sztálin az OSzDMP Kaukázusi Szövetségének küldöttjeként résztvesz a bolsevikok I. országos kongresszusának munkájában Tammerforsban. A konferencián ismerkedik meg személyesen Sztálin Leninnel.

1906

Január eleje. Megjelent Sztálin „Két ütközet" c. brosúrája.

Március 8. A „Gantiadi" 3. számában megjelent Sztálin „Az Állami Duma és a szociáldemokrácia taktikája" c. cikke.

Március 17—29. Az „Elva" 5, 9, 10, 14. számában megjelennek Sztálin „Az agrárkérdés" és „Az agrárkérdéshez" c. cikkei.

Március vége. Sztálint a tifliszi szervezet küldöttjévé választják az OSzDMP IV. („Egyesítő") kongresszusára.

Április 10—25. Sztálin résztvesz az OSzDMP IV. („Egyesítő") kongresszusának munkájában; felszólal a mensevikek ellen, megokolja és védelmezi a forradalmi bolsevik taktikát.

Június 20. Megjelenik a Sztálin által szerkesztett „Ahali Czhovreba" 1. száma.

Június 21— Július 9. Az „Ahali Czhovreba" c. bolsevik lap 2, 4, 7. és 16. számában megjelenik Sztálin „Anarchizmus vagy szocializmus?" c. cikksorozata.

Június— November. Sztálin vezeti az első tifliszi szakszervezetek (a nyomdászok, kereskedelmi alkalmazottak stb. szakszervezetének) szervezését.

Július 13. Az „Ahali Czhovreba" 19. számában megjelenik Sztálin „Marx és Engels a felkelésről" c. cikke.

Július 14. Az „Ahali Czhovreba" 20. számában megjelenik Sztálin „A nemzetközi ellenforradalom" c. cikke.

Július - augusztus. Megjelenik Sztálin „A mai helyzet és a munkáspárt Egyesítő Kongresszusa" c. brosúrája.

Szeptember. Sztálin résztvesz az OSzDMP kaukázusi szervezetei területi kongresszusának munkájában.

November 14. Megjelenik a Sztálin által szerkesztett „Ahali Drojeba" 1. száma, amely közli Sztálin „Az osztályharc" c. cikkét.

December 4. Az „Ahali Drojeba" 4. számában megjelenik Sztálin „A «gyári törvényhozás» és a proletárharc" c. cikke.

December 11. Az „Ahali Drojeba" 5. száma megkezdi Sztálin „Anarchizmus vagy szocializmus?" c. cikksorozatának újraközlését.

1906 december 18—1907 április 10. Folytatják Sztálin „Anarchizmus vagy szocializmus?" c. cikksorozatának közlését az „Ahali Drojeba", „Csveni Czhovreba" és a „Dro" c. bolsevik ujságokban.

TARTALOM

A Marx—Engels—Lenin Intézet előszava I. V. Sztálin Művei kiadásához V

A Marx—Engels—Lenin Intézet előszava az első kötethez IX

A szerző előszava az első kötethez XI

1901—1907

OLVASÓINKHOZ 3

AZ OROSZORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT ÉS LEGKÖZELEBBI FELADATAI 11

HOGYAN FOGJA FEL A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA A NEMZETI KÉRDÉST? 33

KUTAISZI LEVÉL 58

KUTAISZI LEVÉL *(Ugyanattól az elvtárstól)* 62

A PROLETÁROK OSZTÁLYA ÉS A PROLETÁROK PÁRTJA *(A párt szervezeti szabályzatának első pontjával kapcsolatban)* 66

KAUKÁZUS MUNKÁSAI, IDEJE, HOGY BOSSZÚT ÁLLJUNK! 78

ÉLJEN A NEMZETKÖZI TESTVÉRISÉG! 85

POLGÁRTÁRSAINKHOZ. ÉLJEN A VÖRÖS ZÁSZLÓ! 88

NÉHÁNY SZÓ A PÁRTONBELÜLI NÉZETELTÉRÉSEKRŐL 93

A FEGYVERES FELKELÉS ÉS TAKTIKÁNK... 138

AZ IDEIGLENES FORRADALMI KORMÁNY ÉS A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA 146

VÁLASZ A „SZOCIÁL-DEMOKRÁT"-NAK 169
A REAKCIÓ FOKOZÓDIK 183
A BURZSOÁZIA KELEPCÉT ÁLLÍT 189
POLGÁRTÁRSAK! 196
A MUNKÁSOKHOZ 201
TIFLISZ, 1905 NOVEMBER 20 205
KÉT ÜTKÖZET *(Január 9-re)* 208
AZ ÁLLAMI DUMA ÉS A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA TAKTIKÁJA 218
AZ AGRÁRKÉRDÉS 227
AZ AGRÁRKÉRDÉSHEZ 243
AZ AGRÁRPROGRAM FELÜLVIZSGÁLÁSÁRÓL *(Beszéd az OSzDMP IV. kongresszusának hetedik ülésén, 1906 április 13 (26)-án)* 249
A HELYZETRŐL *(Beszéd az OSzDMP IV. kongresszusának tizenötödik ülésén 1906 április 17 (30)-án)* 252
MARX ÉS ENGELS A FELKELÉSRŐL 254
A NEMZETKÖZI ELLENFORRADALOM 260
A MAI HELYZET ÉS A MUNKÁSPÁRT EGYESÍTŐ KONGRESSZUSA 262
AZ OSZTÁLYHARC 291
A „GYÁRI TÖRVÉNYHOZÁS" ÉS A PROLETÁR HARC *(A két november 15-i törvénnyel kapcsolatban)* 300
ANARCHIZMUS VAGY SZOCIALIZMUS 309
I. A dialektikus módszer 313
II. A materialista elmélet 325
III. Proletár szocializmus 346
Melléklet 390
Anarchizmus vagy szocializmus ..... —
A dialektikus materializmus ..... —
Jegyzetek 411
Életrajzi adatok (1879—1906) 433

1628. Stephaneum nyomda Budapest. Felelős: Janka Gyula vállalatvezető.